

גליון 292 | פרשת יתרו תשפ"ד

אזוסף

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

זהו התשוב במישיבה

זרקור אור לדמותו
ולהליכותיו בקודש
של מרן הגאון
רבי יצחק שיינר זצ"ל
ראש ישיבת קמניץ
לרגל יום השנה השלישי לסילוקו
י"ח בשבט תשפ"א

חדש ב'אוסף'

עיניך רתזינה מישרים
מראות מופת מגדולי ומאורי הדור שליט"א

ברכת מרק עם מזונות
סדרת ברכות המרקים - עומק הפשט

**האם תושב הצפון מחויב לעכור
דירה בהוראת הוריו?**
נידון מרתק במצות כיבוד אב ואם - מים זכים

**קרה שלא רק הוריד דמעות במהלך השיעור, אלא התחיל לבכות ברבים.
היה זה כאשר הקריא את הפסוקים ודברי חז"ל:
"לא ובה לבי בשעה שמשחני שמואל למלך"**
הגאון רבי בן ציון פלמן זצוק"ל על מסירת התורה ושיעורים בקדושה וטהרה
לקראת שבת - דרשו

**האם תקנת עזרא לכנס ביום חמישי
נוהגת בזמנינו?**
תוספת שבת

בעיני מעשר כספים
פניני הלכה

מה ענין יתרו למתן תורה?
הרה"ג מרדכי נויגרשל | מענה יחזקאל

מים זכים
אבני דין
**לקראת
שבת
מלכתא**

מחאבה קצרה על הדף
בניית
**בנתיבות
הפרשה**
יעלית חן
מענה יחזקאל

לדעת
שיעור תומש
נתקל
אלוהו

עומק הפשט
תוספת
שבת

מחשבות טובות
פניני הלכה
**שיעור
בינה**
עשרת השבת

אוסף חרובות והתנות
{ אז נדברו }
אז

ועד ליל שבת
סאטרי חסד לאהודם
**עניני
חנור
לנער**

ממגד
מנחת דבר
שיח אמונה
חשבתי דרכי

עיניך תהזינה מישרים

כתובת המייל לשליחת תמונות - osef900@gmail.com

אירועים השבוע במעונו של מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א

מעמד פתיחת המגבית לטובת כיכונ"ס היליגמן בכ"ב

פתיחת המגבית לבית הכנסת אהבת תורה כגני איילון

מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א במסע חיזוק בארה"ב

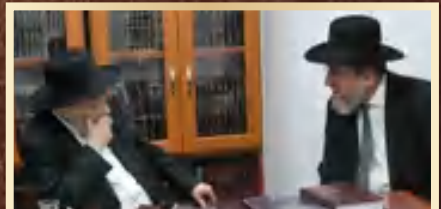
מרן הגר"י אולשין שליט"א -
ר"י לייקווד מקדם את פניו בשדה התעופה

הגר"ד מילר שליט"א
ר"מ דשיבת פוניבז' בהתייעצות

במעמד הגדול של קבלת הפנים עם נחיתתו, בהשתתפות המונים
באולמי מרייאט בשדה התעופה קנדי בניו יורק

הגר"י חברוני שליט"א
ראש ישיבת חברון בהתייעצות

הכנסת ספר תורה בחצר הסידות סדיגורה

ההמשך
בסוף
החוברת

האדמו"ר שליט"א כריקוד של מצוד

מרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א - ראש ישיבת 'יד אהרן' במסע חיזוק בארה"ב

נושא דברים לפני לומדי תורה בקליפטון

תזכין עניינים

אוסף הפרשה

- 73** שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
-
- 75** נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
-
- 77** בנתיבות הפרשה
הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א
-
- 79** מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
-
- 81** יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
-
- 83** מים זכים
משא ומתן ופילפול בנידונים
ערבים ונחמדים
-
- 85** אבני חן
ביאורים והערות בפרשת השבוע
-
- 87** לקראת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"
-
- 91** זקן ראשי הישיבות
זרקור אור לדמותו ולהליכותיו-בקודש
של מרן הגאון רבי יצחק שיינר זצ"ל -
ראש ישיבת קמניץ
לרגל יום השנה השלישי
לסילוקו - "ח בשבט תשפ"א
-

אוסף ההלכה

- 46** פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
-
- 53** שיעודי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
-
- 55** עטרת השבת
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
-
- 57** עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
-
- 63** תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
-
- 65** בנתיבות העיון
מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א
-
- 67** מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
-
- 70** מבהני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד
-

אוסף הדעת

- 5** מומגד גרש ידחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל
-
- 7** מנחת דבר
מרן ראש הישיבה הגאון
רבי דב לנדו שליט"א
-
- 9** שיח אמונה
משולחנו של מרן רשכבה"ג
בעל דרך אמונה זצוק"ל
-
- 19** חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
-
- 21** ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
-
- 23** מאמרי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א
-
- 25** עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
-
- 29** חנוך לנעד
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
-
- 31** אמונה בין בתרי הפרשה
תובנותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
-
- 33** אוסף הדרכות והנהגות
שקבלו כמה מתלמידי
מרן ראש הישיבה זצוק"ל
-
- 35** אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
-
- 41** תנאים ואמוראים ומשנתם
מאת הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א
-
- 43** מי באד
התחזקות באמונה ובעבודת ד'
-
- 45** מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
-

השתלת כליה.

אין צורך לתאר מה כוללות בתוכן צמד המילים הללו. סבל זה היה מנת חלקו של אברך יקר שטס לחו"ל לצורך השתלת כליה, אך עברו חודשים ארוכים וכליה מתאימה, אין.

מצבו היה קשה, וידידיו בארץ נרתמו לזכותו: הם גייסו אנשים רבים ככל האפשר שיקבלו על עצמם להכניס שבת מוקדם. החיזוק היה עצום, וכבוד השבת הלך והתרבה.

עוד באותו השבוע (!!!) נמצאה כליה מתאימה, וחיי האברך נצלו!

והזהיר במצווה זו ירחיב לו ד' בעת צרתו מידה כנגד מידה.

כ"ו בשבט		
תוספת שבת	פלג המעוזה	
4:28	יחזקאל	4:07
4:43	בר ברוך	4:08
4:28	מח	4:08
4:37	סידור קידה	4:08
4:36	אלהי	4:08
4:45	אשרי	4:10
4:29	כדי	4:08
4:44	קידה	4:09
4:35	אריסטו	4:08
4:31	סידור	4:05
4:34	הסדר	4:07
4:35	מח	4:05

אם ברצונכם להיות נוחתים עם מזרחי השבת ניתן לפנות במייל: tosefet7@gmail.com

ניתן לזכור דקות כוחה כחברת 'זוכיו' 077-637-9887 סלוחה 9 להקים את חסדו הקנות שחולמו להקדים, וביחד נאסוף החון ככיות.

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

- הרב צבי קנול שליט"א
- הרב חיים וכסלר שליט"א
- הרב משה הכהן שליט"א
- הרב יוסף בן יהודה שליט"א
- הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א
- הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א
- הרב בנימין גינזבורג שליט"א
- הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון
02-5028765

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר"
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778
ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדריים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

פרשת יתרו תשפ"ד (שנה ה') * גליון 167 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'פיקודי ה' ימים משמחי לב'
אימתי הן ימים כשיוצאין מפי יצר
(מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט תהלים)

דבריהם הם זכרונם

הקריאה מעוררת הזמן

הזכרים שלפנינו הובאו כשנה שעברה בפרשתנו, אך לתועלת הקוראים וחיוק הזמן הכאנו שוב את הזכרים:

הנה ידוע שבכל פרשה יש השפעה של הפרשה על הזמן, ואף שלא מפורש בתורה לקרוא הפרשה דוקא בשבוע זה, והרי במעברא היו גומרים את התורה רק פעם בשלוש שנים (כדאיאתא במגילה כט,ב), ששם חילקו את הפרשיות באופן אחר ממה שאנו מחלקים ובכל שנה קראו בזמן הזה פרשה אחרת, אבל כיון שהמנהג המקובל ותקנת הקדמונים היא כפי שאנו נוהגים, לקרוא הפרשה בשבוע זה, יש בכל פרשה הרמז למה ששייך לאותו השבוע [עיי' של"ה תורה שבכתב ריש פ' וישב].

כמו שידוע שהיתה פעם גזירה על ספרי התלמוד, וכתב המג"א (סי' תק"פ, הביאו במשנ"ב): "ביום הששי פרשת חקת נהגו יחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו ביום החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה - זאת חקת התורה מתרגמין דא גזירת אורייתא".

כלומר שהגזירה אינה שייכת ליום החודש אלא לפרשת השבוע, שבפרשה מרומז 'דא גזירת אורייתא', ואף שאין זה לשון התורה ורק בתרגום אונקלוס כתב כן, מכל מקום התרגום גם כן נכתב ברוה"ק ולכן הלשון של התרגום גם כן קובע את כל העניינים של הפרשה שבאותו הזמן.

ומעתה בשבוע שקוראים פרשת יתרו, שהיא פרשת קבלת התורה, ודאי שזה הזמן הראוי והמוכשר להצלחה בתורה.

אכן צריכים לכך השתדלות והכנה, כפי שהיה בזמן מתן תורה שהיו שלושת ימי הגבלה, כמ"ש 'היו נכונים לשלש ימים', ומשה הוסיף יום אחד מדעתו (כדאיאתא בשבת פז,א), וכל זה היה הכנה למתן תורה, כי אי אפשר לקבל תורה בלי הכנה.

וכן שנינו באבות (ביב) "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך", היינו שאדם צריך לתקן את עצמו שיהא מתוקן ללימוד התורה, ומי שאינו מתוקן לא שייך שיצליח בתורה, ומשמע שצריכים 'תיקון' מיוחד לזה, והאדם בטבעו כפי שהוא נולד, לפי טבע יצירתו בלי תיקון נוסף, אינו שייך לתורה, ויש להתבונן מהו התיקון שצריך לעשות כדי ליכות לתורה (ולא הארכנו בדבר מפני חסרון מקום, ויעו"מ מ"ש בזה במאמר נרחב בפרשתנו).

'כל הנוגע בהר מות יומת'

בענין מצות הגבלה

בגמ' סנהדרין (טו, ב) איבעיא להו שור סיני בכמה, מי גמר שעה מדורות או לא, תא שמע דתני רמי בר יחזקאל 'אם בהמה אם איש לא יחיה', מה איש בעשרים ושלשה אף בהמה בעשרים ושלשה, ופירש רש"י בהמה שקרבה להר בעוד שהשכינה שם, דכתיב אם בהמה אם איש לא יחיה, בכמה דיינים נידון, ופשיטין מה איש בעשרים ושלשה - דאיש פשיטא לן, דכבר הוקבעו לישראל סנהדראות מיתרו ואילך.

ויל"ע דהנה בפשוטו איסורא דשור סיני היה קודם מתן תורה, וא"כ בשלמא למ"ד יתרו קודם מ"ת בא א"ש דפשיטא לן טפי איש מבהמה, אבל למ"ד יתרו אחר מ"ת בא, א"כ בשעת איסור עליה להר לא היו עדיין סנהדראות, ואמאי לא מספק"ל לגמ' גבי איש כמו גבי בהמה.

ושמא י"ל דהנה האיסור היה מחמת השראת השכינה שבה, וכדמשמע לשון רש"י הנ"ל - 'בהמה שקרבה להר בעוד שהשכינה שם', וכדמצינו נמי שהיה איסור זה גם בלוחות שניות, כדכתיב (שמות לד, ג) 'גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא', וא"כ י"ל דכיון שגם אחר מתן תורה היה שם הענן והשראת השכינה, שוב י"ל שנמשך האיסור גם אז, ושפיר איש נדון בכ"ג מזמן שהוקבעו להם סנהדראות.

ובחזו"א (מועד סי' קכ"ו) ביאר דאף אי נימא שלא היה האיסור רק קודם מ"ת, מ"מ כיון שהיו עסוקים בקבלת התורה לא היה להם זמן לדון השור אלא אחר מ"ת, ולפ"ז גם בשור הנדון על אחר מ"ת, ולפ"ז שפיר מיושב שלא דנה הגמ' באיש, דהרי אחר מ"ת כבר כבר היו להם סנהדראות.

ובאמת דבעיקר דברי רש"י צ"ע, שביאר שמיתרו היו להם סנהדראות, ולכאורה למ"ד יתרו קודם מ"ת בא עדיין לא ידעו כלל דיני התורה, דלא מסרה להן משה אלא אחר יהכ"פ משקיבלו לחות שניות, וא"כ כיצד היו להן סנהדראות, (וכה"ק בחזו"א שם).

ואמנם מצינו בגמ' (שם נו, ב) והתניא עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם, דינין דכתיב שם שם לו חק ומשפט וכו', אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה לא נצרכה אלא לעדה ועדים והתראה וכו', ופירש רש"י שם - וכן נצטוו ישראל במרה להיות דנין בסנהדרין של עשרים ושלשה, כדאמרינן (סנהדרין ב, א) עדה שופטת ועדה מצלת, עכ"ל, מבואר שנצטוו בסנהדראות כבר קודם מ"ת.

ולפ"ז א"ש הסוגיא לכל השיטות, דבין אם יתרו בא קודם מ"ת בין לאחר מ"ת, כבר היה להם ציווי מיוחד של סנהדראות ממרה, ושפיר פשיטא לן דאיש נדון בכ"ג.

אלא דאכתי יקשה לפי רש"י שמבואר בדבריו שרק מיתרו ואילך נהגה סנהדרין, והא א"כ כיון שלא נצטוו עדיין היאך העמיד להם יתרו סנהדרין, ועוד יקשה לדבריו מהגמ' הנ"ל שכבר במרה נצטוו על הדיינים, ושמא י"ל לשיטתו שאמנם נצטוו בזה במרה, אך לא היה שם אלא הציווי, ולא נקבע בפועל אלא מיתרו ואילך.

(משיעורי רבינו עמ"ס סנהדרין טוב,)

הכשרת הטבע לקבלת התורה

אמרו חז"ל (ספרי ברכה שמ"ג) שהקב"ה חזר על כל האומות ושאל אותם אם רוצים הם לקבל את התורה, וכששמעו האומות שכתוב בתורה לא תרצח, לא תנאף ולא תגנוב, השיבו ואמרו שאין זה מתאים להם, ואינם יכולים לעמוד בזה.

ולבאר ענין זה שחזר הקב"ה על כל האומות, אמר רבינו זצ"ל כי בכדי לקבל את התורה ישנו תנאי שיהיה המקבל מוכשר לכך מצד טבעו ומידותיו, ובלא זה חסרה לו עיקר ההכנה לתורה, וזהו שחזר הקב"ה ליתן את התורה דוקא לאומה הראויה לכך מצד שלימות טבעה ומידותיה.

ובזה מבואר עוד מדוע ענו האומות שאינם יכולים לעמוד בציווי התורה, דלכאורה קשה, והרי מצוות אלו שאמר להם הקב"ה - לא תרצח, לא תנאף ולא תגנוב, הם משבע מצוות בני נח, וכבר היו מחויבים בהם גם בלא קבלת התורה, אם כן ממה הם מפחדים לקבל את התורה?

אכן לפי מה שנתבאר הדבר פשוט, כי כשהתורה אמרה "לא תרצח", המצוה היא שתהיה אהבת הבריות חזקה מאד בלב האדם עד שלא יהיה מסוגל לרצוח, וכן הוא במצות לא תגנוב ולא תגזול, מצות התורה שיהודי בטבעו לא יהיה מסוגל לגנוב או לגזול, וממילא אומות העולם אינם יכולים לקבל את התורה, כי אף שיכולים הם לעמוד בשבע מצוות בני נח, ולא לעשות את הפעולות של רציחה או גניבה, אבל אינם יכולים לשנות את הטבע שלהם, שלא יהיו מסוגלים לזה מטבעם.

ורק כלל ישראל ראויים לקבלת התורה לפי שיש להם בטבעם מידות טובות, וכמו שקיבלו בירושה מהאבות הקדושים.

ובזה יישב רבינו מה שקשה בענין גירות דקטן, שמבואר בכתובות (יא). שמגייירין קטן ומטבילין אותו ע"ד ב"ד, וצ"ב הא ביבמות (מז). מבואר שמתנאי הגירות הוא קבלת מצוות, והכי שנינו בברייתא גר שבא להתגייר וכו' ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות כו' קיבל מלין אותו מיד וכו', הרי שבלא קבלת מצוות אין כאן גירות, ובגר קטן היאך מתקיימת קבלת מצוות.

ואמנם הב"ח ביו"ד (רס"ח ז) הביא פלוגתת הראשונים בזה אם דין קבלת מצוות הוא לעיכובא, אך אחתי יקשה להני ראשונים דהוא לעיכובא, ושכן נקטינן הלכה.

וביאר רבינו דהנראה בזה ע"פ הנ"ל, שגדר 'קבלת מצוות' דבעינן, אין הוא שיהא כאן מעשה קבלה והתחייבות לקיים כל המצוות, אלא עניינו הוא לברר שאדם זה מתאים לקבל עליו גירות וליכנס בקדושת ישראל, דרק מי שמסוגל לקיים את כל המצוות הוא הראוי לגירות, אבל מי שאינו מוכן לקבל עליו עול מצוות, היינו שמצד טבעו הרע אינו מסוגל ומתאים לזה, הרי אינו ראוי ליכנס בקדושת ישראל, וא"א שתחול בו הגירות, וכפי שלא ניתנה תורה בכללות לאומות העולם, שאינם מסוגלים לקבל טבעה, ומשום כך אינם ראויים לתורה.

ולפ"ז אתי שפיר שבגר קטן א"צ לקבלת מצוות בפועל, לפי שכל דין קבלת מצוות הוא לברר מהתו שהיא מוכשר לגירות, וכיון שהוא קטן ועדיין לא טעם טעמא דאיסורא, עדין לא נתקלקל טבעו, וכדחזינו בסוגיא דכתובות שם דמהאי טעמא נקטינן דזכות היא לו להתגייר, ולכך שפיר נקטינן שהוא מסוגל וראוי מצד טבעו לקיים את כל המצוות, אף בלא שיקבלם עליו בפועל, וה"ו נחשב שפיר שנתקיים כאן דין קבלת מצוות.

[אכן לענין הדין שצריך להודיעו מקצת מצוות לא מהני דבר זה, וצריך שיודיעוהו בפועל].

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן זצוקללה"ה דרכי החינוך - הכרת נפש הילד (מאמר י"ז)

הבנה פסיכולוגית כיצד לחנך בצורה הראויה..."

ובהזדמנות אחרת, האריך רבינו בענין זה כפי ששמע גם ממרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל: "ספר 'ארחות ישר' למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (זצ"ל) יש בו הרבה דברים נפלאים הנוגעים למעשה לבני דורנו, ואמרת להגר"ח, כי יש הרבה דברים המתחדשים ומעשים שבכל יום שצריך לכתוב עליהם, וכגון בחינוך הילדים, שיש הורים צדיקים שמכבידים על הילדים יותר מכוחותיהם, וכשמכריחים את הילד ללמוד או להתפלל הוא אינו מסוגל לזה, וכבר היו מעשים בילדים שסרו מהדרך מפני שהוריהם הלחיצו אותם וכפו עליהם להתנהג כראוי, והחינוך צריך להיות מתוך דוגמא אישית ולא בכפייה.

ותיכף הראה הגר"ח כי הדברים כתובים ומפורשים באבות דרבי נתן (סוף פרק כ"ז): "אדם שיש לו בן ולא למד תורה מאביו והלך ולמד תורה מאחרים הרי חנופה מבקש", ופירש שם בראשון לציון: "פירוש - הרי חנופה מבקש ואביו לא חנף לו אך התגאה כנגדו לכן לא זכה ללמוד, ורצה בזה שהאב יחניף לבנו למען הביאו ללימוד התורה", ע"כ. והיינו שאם רואים שהבן אינו מצליח בלימודו אצל אביו, וכשהוא לומד אצל אחרים הוא מצליח, הסיבה לזה היא מפני שהוא מבקש חנופה ויחס טוב, והאב מרוב דאגתו לבנו, אינו שותק לו על התנהגותו ואינו מחניף לו, אלא מלחיץ אותו וכופה עליו ללמוד, ואילו המלמד מחניף ונותן לו יחס טוב, לכן אצל המלמד הוא מצליח ולא אצל האב.

ועל פי רוב זה נובע ממה שההורים הם צדיקים, ורוצים שגם בניהם יהיו צדיקים כמותם, ולוחצים את הילדים למעלה מכוחותיהם, ועל ידי זה הילדים מתרחקים ואינם רוצים לשמוע. והוסיף הגר"ח כי זה נובע גם מחוסר שכל הישר, שלא מבינים שאי אפשר לחנך בצורה כזו. וכשמכריחים את הילדים וכופים עליהם - משיגים תוצאה הפוכה, שהילד אינו רוצה ללמוד ואינו רוצה להתפלל..."

ופעמים, ההורים מבינים כי אין בכחו של הילד לעשות יותר, ואין רצונם לכפותו, אך הילד מרגיש כי הם מאוכזבים מהשגותיו, ודבר זה אף הוא גורם לתקלות בחינוך:

"...כבר עוררנו הרבה פעמים כי ילד שמרגיש שלא מעריכים אותו בבית, הוא נשבר ואינו מצליח, ועלול לצאת לתרבות רעה ח"ו, כיון שאכפת לו, והוא סובל מכך. והנה ילד שהוא צדיק ובעל מידות טובות, נושא את סבלו בדומיה, אבל זה גורם שמאבד את החשק ללמוד ולהצליח.

וכך היה מעשה בבחור אחד, שראש הישיבה שלו היה לוקח אותו עימו לכל מקום שהיה נוסע, כי לא היה מסוגל לישב וללמוד, והתברר שזהו מפני שבביתו היו מעריכים לו הרבה הערות על התנהגותו, שיהיה יותר טוב ממה שהוא, והרגיש שאין מעריכים אותו, וכיון שהיה עדין בטבעו - איבד את החשק ואת המרץ ללמוד, ואמנם היה לו יראת שמים ומידות טובות, אבל ללמוד לא היה מסוגל.

זהו ילד עם יראת שמים ומידות טובות, שאינו יוצא לרחוב. אבל יש ילדים שאם הם מרגישים חוסר הערכה, ומרגישים שההורים לא מחשיבים אותם, זה גורם שעוזבים את הבית ויוצאים לרחוב. רבים מאלו הנושרים בזמננו הם צעירים מבתיים מצוינים של בני תורה ומרביצי תורה חשובים מאד, ויצאו לתרבות רעה מפני שלא התייחסו אליהם כמו שצריך, עד שעזבו את הבית ופרקו עול רח"ל..."

ומוסיף רבינו עוד, כי אמנם היו דורות שהיה אפשרי לדרוש מילד הרבה, והדבר גרם לו להתרומם ולהתעלות, אך בימינו המצב שונה, ויש בחינוך שכזה סכנה רבה: "...מיוזניו ביד קשה הוא דבר מסוכן מאד מאד, בעבר היו תקופות אחרות שהרחוב היה מלא ביראת שמים, ואז גם ילד שיצא לרחוב לא היה מתקלקל, ולבסוף היה נכנע וחוזר לביתו, אבל בזמננו אם גורמים לילד שיצא לרחוב, זה ממש לפני עור לא תתן מכשול.

ואפילו אם לא לוחצים אותו, רק הוא מרגיש חוסר הערכה, שלא מחשיבים אותו בבית, ואינו מרגיש את אהבת ההורים אליו, ודאי שההורים אוהבים אותו, אבל הוא רק ילד, ואינו מבין שהנהגתם אליו היא מתוך אהבה כמו שכתוב (משלי כז), תוכחת מגולה מאהבה מסותרת, וכיון שאינו מבין שאוהבים אותו, זה גורם שיעזוב את הבית..."

ולדעת את המדה בדברים אלו, כאמור, צריך שכל הישר, ולפעמים גם הבנה בחכמת הנפש, והורה שחסר לו מאלו, עליו לנהוג במשנה זהירות, "...הכל צריכים לעשות בהתייעצות עם מומחים שיועידים כיצד לחנך, יש גם כאלה שחושבים שהם מומחים ואינם מומחים באמת, צריכים לדעת שלא כל החושב עצמו למומחה ולא כל תלמיד חכם הוא מומחה בחינוך, כי החינוך הוא מקצוע עמוק מאד של חכמת הנפש."

"כתוב (משלי כב), 'חנוך לנער על פי דרכו', והיינו לפי דרכו של כל נער ונער, שכל אדם יש לו את הטבע שלו" משפט זה, שכבר שלמה המלך אמרו, ממצה את משנת רבינו זצ"ל בענין שיטת החינוך והלימוד, כלומר, אין בזה כלל ברור ואין שיטה ברורה, מלבד יסודי הדברים שנוכרו לעיל, שהם שוים בכל, ועכ"פ על פי רוב, אך עצם הנהגת החינוך ודרכי הלימוד משתנות בין ילד לילד, וכמאמר הכתוב הנ"ל.

נדרשים אנו א"כ ביסוד הנהגת החינוך, להבין את נפש הילד, ולכוין את המטרה אליה אנו מחנכים, וכן את הכלים שמובילים אליה, שיתאימו לפי רמתו, צרכיו והליכי נפשו.

וכמובן, וכפי שהזכרנו בסוף המאמר על עונשים, לכל ילד ישנו צורך במסגרת מחייבת, ומסגרת מורכבת מנפשות רבות, שצרכיהם רבים ומגוונים, ועבודה בפני עצמה היא כיצד להתאים את המסגרת לרמות משתנות, ואי"ה עוד נרחיב בכך, אך תחילה נעסוק בכללות הענין של חינוך ע"פ דרכו, הכוללת את הבנת נפש הילד, וכן את הצורך בעבודה הפרטנית עם ילד לפי דרכו וצרכיו המיוחדים.

ונתחיל בדברים, שמן הסתם הם פשוטים לכל מבין, אלא שכמבוגרים, לפעמים קשה לנו לשים לב לכך, ושוב אנו דורשים מילדינו יותר מכוחם.

"יש דברים שילדים צריכים אותם, ואילו המבוגרים אינם זקוקים לזה. למשל מה שילד נהנה ואוהב לשחק, כמו שאדם מבוגר יש לו צרכים שהוא זקוק להם, וכמבואר בספר החינוך (מצוה תפ"ח) שאחד מצרכי הגוף הוא להיות בשמחה, והיינו שישמח וירגיש הרגשה טובה כדי שיוכל לעסוק בתורה ולקיים את המצוות, וכל אחד יש לו את הדברים שמשמחים אותו לפי טבעו, וכשם שאדם מבוגר נהנה לנוח ולטייל ולשוחח עם אנשים, כך גם ילד צעיר יש לו הנאה לשחק, והרי הוא זקוק לזה כדי שיהיה בשמחה ויתנהג כראוי.

ואם ההורים מבקשים מהילד ללמוד, והוא רוצה להמשיך לשחק, אין הדרך להכריח אותו להפסיק את המשחק ולישב ללמוד, שאם יכריחו אותו בכפייה אזי יעשה דווקא להיפך ולא ילמד, אלא צריכים להסביר לו ולמשוך אותו בדברים עד שיבין שצריך ללמוד. ועל כל פנים אין שייך לדרוש מילד צעיר שילמד בהתמדה ולא ישחק כלל במשחקים שמושכים את לבו, מפני שטבע הילד שהוא זקוק גם למשחקים.

וכמו שמצינו בשו"ע (או"ח סי' ש"א) שאין לרוץ בשבת אלא לדבר מצוה, ומ"מ "בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותר", וכתב על זה במשנ"ב (סק"ה) "מותר אפילו לכתחילה שזהו עונג שלהם", והיינו שהעונג הוא לכל אחד ואחד לפי טבעו, וילדים צעירים שמתענגים בקפיצה ומרוצה, הרי זהו העונג שלהם, ומותר להם בשבת.

ובאמת גם אדם מבוגר זקוק ל"מיעוט שיחה" כדי שדעתו תהיה מיושבת עליו לעסוק בתורה כראוי, וכמו שכתב בהקדמת ספר בית אהרן להגר"א וולקין זצ"ל בשם הגר"א לבאר "הא דשנו ומנו חכמים בפ"ו דאבות לאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהן במיעוט שיחה, שזה אינו בשלילה כפי המובן הפשוט כלומר שימנעו משיחה לגמרי מבלי הוציא אף דיבור מפיו, רק הכוונה להיפך בחיוב היינו לחייב מיעוט שיחה שאם ילמד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, ועל כן בכדי לאוקמי גירסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה."

וכך גם ילדים קטנים, לא שייך לדרוש מהם שלא ישחקו ולא ידברו דברים בטלים, אלא יש להניח להם כפי הנצרך ליישוב דעתם..."

הסבה ללחץ המופעל על הילדים, הסביר רבינו, בא לרוב מכוונות טובות, באשר ההורים רוצים לקדם את הילד ולרומם אותו בדרכי העליה עוד ועוד, אלא שכאשר אין התבוננות ראויה שיהיה הדבר מתאים לרמתו ויכולותיו של הילד, הופך הדבר ל"חינוך בכפייה", שכפי שהארכנו כבר, הינו מקלקל יותר מאשר מועיל, ונמצא כי בלא מתכוין הם גרמו ההורים במו ידיהם את ההיפך ממה שנתכוונו, "יש הרבה הורים צדיקים ממש, שרוצים לחנך שגם הילדים יהיו צדיקים, ולוחצים ומכבידים על הילדים למעלה מכוחותיהם, ואינם יודעים שאסור להכביד על ילדים (רבינו הפנה בענין זה לאיגרת הגר"א בזה שלשונו "ולמען השם תדריכם בטוב ובנחת"), וזה גורם הרבה קשיים, ופעמים רבות דווקא בבתיים של הורים צדיקים ממש יש קשיים כאלה, שהילדים סובלים מקשיים בחינוך, והעצה היא להתיעץ עם אלו שמומחים בחינוך, וברוך השם יש מומחים מיוחדים שיועידים איך לחנך שהילד יהיה שמה, שילמוד מתוך שמחה ולא מתוך כפייה..."

ומעין זה אמר רבינו בכינוס מחנכים: "בימינו יש בעיות בחינוך שלא היו מעולם, וכפי שרואים בבתיים הכי טובים ביראת שמים ומידות טובות שהילדים מתקלקלים - באשמת ההורים! כי ההורים דורשים מן הילדים יותר ממה שבכוחם, מפני שאין להם

מנחת דבר פרשת יתרו

שנה ב' גליון כ'

מרבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א

ויחד יתרו וגו' (י"ח כ')

בסנהדרין צ"ד א' איתא רב אמר שהעביר תער על בשרו, ופרש"י שם דמל את עצמו ונתגייר, ויל"ע לשי' הרמב"ם בפ"י מה' מלכים ה"ח דבני קטורה חייבים במילה, א"כ מאי טעמא לא מל יתרו את עצמו קודם שנתגייר, שהרי ה' מבני קטורה [ועל שאג"א סי' מ"ט]. ויל"ע ביבמות ע"א ב' לענין פריעה, ועל לענין הטפת דם ברית, וצ"ע.

לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך (כ' י')

האחיעזר ג' פ"א סוף אות כ"ג כתב בשם הגר"ח ס' דאיצטריך קרא דלא תעשה וכו' אתה ובנך משום דלאו דלא תאכילום ל"ח אלא איסור בעלמא משא"כ ל"ת

כל מלאכה הוה איסור שבת דחמור ואייתי עלה מפרש"י פ"ק ביבמות דקיי"ל מחלל שבת כעובד עבודה זרה.

והנה יש בזה נפ"מ להבאת קרבן, (דמחלל שבת בפרהסי אינו מביא קרבן), וכן לדין הקל הקל תחילה בפקו"נ (מיהו בלא"ה אית בזה נפ"מ בין חד לאו לתרי לאוי), וכן נפ"מ אי שרי לספויי לקטן איסור כשיש בזה חינוך מצוה, לשי' תוס' פסחים פ"ח א' ד"ה שה. מיהו צ"ע אי איכא היכ"ת לזה. (לספויי לי' שחיטת קרבן יחיד בשבת בגוונא דכשר בקטן, על אח"ע שם אות י"ג, ויל"ע חזו"א זבחים כ' (ב) י"ב, ל"ש, דאינו בגדול כה"ג בשבת, וכן כיוב"ז, ובק"צ בלא"ה שרי אף דאין הקטן מצווה במצוות).

יל"ד אי סגי לי' לכן נח שלא יהא

בכלל גוי ששבת שיעשה מלאכה ע"י קטן (ויל"ע מנ"ח סוף מצוה כ"ד, ודו"ק) וא"כ איכא נפ"מ בזה. [ומיהו לא מתפרש דקרא אתי לזה רק נפ"מ בעלמא]. ולשי' האמרי בינה דאייתי באח"ע שם גם כשאינו בנו. (מיהו באח"ע פליג בזה). ונמצא לפי"ז דבגוי שיעשה מלאכה ע"י גוי קטן נפיק מכלל גוי ששבת ובישראל שיעשה ע"י לא יעבור איסור. וא"כ ספק גוי ספק ישראל שדן במנ"ח מוסך השבת דף נ"ב ע"ב (טור ב') לענין מה יעשה בשבת יוכל לקיים שניהם ע"י גוי קטן. דע"צ דהוא ישראל שרי (ומדין אמירה לעכו"ם שבות י"ל, ועוד י"ל בזה ספיקא דרבנן לקולא. ועי'), וע"צ דהוא גוי הא נפיק בזה מכלל עכו"ם ששבת להנ"ל. מיהו לכאור' אין נראה דיהני לגוי למיפק מכלל גוי ששבת ע"י אמירה לגוי קטן ואף כשהוא בנו שיעשה מלאכה.

[יל"ד נפ"מ לענין עשה דוחה לא תעשה, והיינו למאי דנקט הגרע"א כתובות דף מ' דעשה דוחה לא תעשה דלא תאכילום, והיינו לשי' דאין עשה דוחה ב' לאוין, ויש להאריך בזה].

קטן לענין ד"א ברה"ר לכאור' בדידי' משערינן ד' אמותיו, למש"כ

שעה"צ שמ"ט ד' דננס גם בגופו בדידי' משערינן ד' אמותיו, וא"כ אף דאביו גופי' שרי בהאי שיעורא מ"מ לומר לבנו קטן אסור וגם מחמת לאו דלא תעשה מלאכה וכו' ודו"ק. (וצ"ע בספר אור גדול למשניות עירובין פ"ד מ"ה. ולע"כ).

לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך (כ' י')

יל"ע חצי שיעור בשני בניו קטנים יחד שביחד יש שיעור שלם האם זה מצטרף, והיינו כיון שהוא ציווי על האב יתכן שמצטרף. [וכיו"ב יש להסתפק גבי שביתת בהמתו אי עבדו שני בהמות יחד כל אחת חצי שיעור. וכן יל"ע במחמר בשני בהמות וכל אחת עבדא חצי שיעור, ובזה יותר יל"ד שמצטרף כיון שהאיסור עליו, אך יותר נראה שבעינין שבהמה אחת תעשה שיעור שלם.

עוד יל"ע במי שקבל עליו שבת שמותר לו לומר לאחר שיעשה לו מלאכה מהו לומר לבנו, אי הוה איסורא דאב אסור. ואי נימא דהוי איסורא דאב אתי שפיר דאיצטריך בנך ולא קשה דתיפוק ליה מלא תאכילום. ויל"ע בעשה הקטן חצי שיעור מעצמו והאב גורם לו לעשות עוד חצי, או שהקטן עקר מעצמו והאב גרם לו להניח האם הוא עובר בזה על שביתת בנך, ולענין לא תאכילום לכאור' פשוט דאיכא, כיון שסוף סוף הוא גורם לו לעבור עבירה, בזה שהשלים השיעור מחמתו. ועל כה"ג בבהמתו וכנ"ל. והיינו שקנאה באמצע שעקרה ואז היא הניחה בשבילו.

לא תעשה כל מלאכה אתה וגו' ובהמתך (כ' י')

יעו"ב בתוס' ב"ק נ"ה א' ד"ה דלתירוץ קמא שם אין דגים בכלל בהמתך דשבת, ולתירוץ בתרא שם ילפינן שבת מהרבעה דדגים אסורים בשבת, וברמב"ם ריש פ"כ מה' שבת לענין מחמר ושביתת בהמתו, כתב, אחד שור וחמור ואחד כל בהמה ועוף, ולא מנה דגים בכלל, ובהלכות נזקי ממון ריש פ"א כתב כל נפש חי' שהיא ברשותו של אדם וכו', וא"כ הכל בכלל וגם דגים, וכבר עמד בזה במנ"ח בסוף מוסך השבת, יעו"ש.

ועל רמב"ם פ"ד מה' ע"ז ה"ו לענין עיר הנדחת, שכתב והורגין כל נפש חי' אשר בה, ובירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ו, היו בו ביברין של דגים, יעו"ש, ואולי דהוה בכלל שללה לשרפה ולא להריגה וצ"ת שם. ובדברי הרמב"ם בנזקי ממון הנ"ל שכתב כל נפש חי' וכו', יש להסתפק בבן ח' אי חייב עליו, ולכאור' לגבי שביתת בהמתו לא שמענו דחייב עליו, ועל רש"י חולין ע"ב ד"ה שיש במינה ועל"ב כ' א', והראוני תוספתא שבת פט"ז ה"ד לענין אבר מן החי, ועל.

לא תגנב (כ' י"ג)

במכילתא (והובא ברש"י) איתא דבגונב נפשות הכתוב מדבר. ויל"ע באיזה קנין קונוהו בגניבתו. ולולא רבויא דחצרו קונוה לא ה' חייב על

גניבה רק כשגונבו בידו ממש. (ויעו' תוס' סנהדרין פ"ה ב' ד"ה עד) ולשי' הגרעק"א בתשו' רכ"ב (אות כ"ג) אין קנין יד רק במה שבתוך ידו (ועי' נתיה"מ סי' קצ"ח סק"ג), ועי' פ"ת אהע"ז סי' קל"ט סק"ד, [ויל"ע בסדר הגט לר"י הזקן אות י"ט], וא"כ לא משכח"ל דין גונב נפש רק בקנין הגבהה (אלא א"כ בתינוק אשר בחיק ינשא) דבעינן קנין גניבה בכלול, ואי איתקש בן חורין לקרקע א"כ לית בי' הגבהה, ואע"ג דעבד כנעני במשיכה והגבהה, ה"ט דמדרבנן חשיב כמטלטלי לענין דיני דרבנן, וכמש"כ הגר"א חו"מ סי' קצ"ו סק"ג בליקוט, וצ"ל דלר"ל דס"ל דמשיכה מה"ת הא דמהני בעבד היינו משום דהתם בקידושין אזלא לר"ש, ולר"ש הא גם ר"ל מודה דמשיכה ל"ה אלא מדרבנן, וכדאמרינן בב"מ מ"ז ב', ורבנן שם אזלי לפי"ז לטעמייהו, ומיהו לא א"ש לכולהו השיטות שם, ולענין דאורייתא ל"מ, וע"כ דבן חורין ל"ה כקרקע והו"ל גם לענין זה כמטלטלין, ועי', (ולענין קנין יד י"ל דשפיר מהניא בקרקעות, ויעו' או"ש פ"א מה' גירושין דמהני קנין חצר בקרקע, יעו"ש). ויל"ד בכ"ז, וגם במה שדנו בדין משיכה והגבהה בגניבה לסוברים דבמציאה ומתנה נמי ל"ה אלא מדרבנן, וצ"ת בסוגיא בע"ז ע"א בזה. יעו' ספר אמרי בינה קונטרס הקנינים סי' ו'.

לא תחמד בית רעך וגו' (כ' י"ג)

החומד שיתן לו חברו ממון אבל אינו חומד ממון מסוים אם עובר בזה על לא תחמוד, יש להביא ראי' ממס' כלה רבתי פ"ו ממון פלוני אתה נותן לי דא חמד וכו' יעו"ש, ומבואר לכאן דממון של פלוני הוי לא תחמוד.

לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך (כ' י"ג)

יל"ע חומד בשביל חברו מאי, ומהא דתניא במכילתא יצא שאתה חומד בתו לבנך יש לדחות.

בקשת מעשרות וכיו"ב בחזרה מהכהן והלוי יל"ע בזה מדין לא תחמד וק"ו בספיקות. ועי' במבקש כשעדיין המעשרות ברשותו אלא שהם שייכים לכהן מי שייך בזה לא תחמוד.

חומד חברו שיהי' עבדו מאי, ויל"ע מהא דמכילתא בחומד בת פלוני. ועי"ע אזהרות לרשב"ץ ל"ת י"א ובזהר הרקיע שם. מיהו אינו ראי'.

חומד דבר שיהא שאול לו או שכור לו מאי, ולכאן מוכח מתשו' הרי"ף לענין מי שלקח ספר פירושים מחבירו להעתיק לעצמו שמנה שם ג' לאווין ולא מנה לאו דלא תחמוד.

למ"ד כיבוד אב משל בן, עי' בחומד אביו חפץ של בנו אי עובר, ואי שרי לבן ליתן לו או דעבר על לפני עוור.

לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך (כ' י"ג)

במכילתא פ' יתרו גבי לאו דלא תחמד איתא דבר שיש בו קונה ומקנה, ועי' בזית רענן למעט ד"ת, ויש לדון לפ"ז בחומד מע"ש למ"ד ממון גבוה שאין בו הקנאה או בחומד חלק חברו בקדשים שאין בו הקנאה כמבואר בקדושין נ"ב ב' דמקדש בחלקו אינה מקודשת, וצ"ע שהרי יש לאו דלא תחמד אשת רעך ושם ל"ש קונה ומקנה, וע"כ שיש חילוק בין חימוד ממון חברו לחימוד אשת חברו, וא"כ אפשר שאין ראי' לענין הפקר דאף שבלא תחמד אשת רעך עובר אף במשתדל שיגרשנה אבל בחימוד ממון אינו עובר אא"כ מקנה לו ולא במפקיר.

לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך (כ' י"ג)

כל אשר לרעך בכלל לא תחמוד, ויל"ע רעך עצמו מאי אם חמד את חברו שיהי' עבדו מהו אם עובר עליו בלא תחמוד. וכן אם חומד

שחבירו ישמשו בדבר שאינו חייב לשמשו.

יש להסתפק אם עובר איסור דלא תחמוד במחשבה כל שהוא שחושב לרגע לחמוד מחברו ומיד נזכר שאסור וכדרך מלחמת היצר, דדילמא רק כשקובע במחשבתו הדבר עובר, ודלא כע"ז שעובר בכל מחשבה כל שהוא.

יל"ע אם יש איסור לא תחמוד כשרוצה שחברו ימחול לו חובו, ואף אם בשאלה אין איסור כדמוכח מתשו' הרי"ף עי' מש"כ לעיל, יל"ד בחוב [שאינו חפץ מסוים].

ראה סלע שנפלה ונטלה עובר בג' לאוין, ויל"ע אמאי אינו עובר נמי בלא תחמוד, ולא מסתברא לומר דכיון שנטלה מיד בלא שהקדים מחשבת חימוד לא יעבור בלא תחמוד, ומה שמביאים מהדרישה חו"מ סי' רע"א דלכאן' מבואר דכה"ג אין לא תחמוד אם נטלה מיד לגונבה, זהו חידוש ואינו פשוט כן. ולפי"ז יהי' אפשר ליישב גם דברי הקצוה"ח בגזול מן הגזולן שאינו עובר בלא תחמוד דהוי מיד. וקשה נמי ברש"י ר"ה כ"ב א' אלו הן הפסולין וכו' דאין בזה לא תגזול וכו' ואמאי אינם פסולים משום לאו דלא תחמוד, ועי' בתורה"ש שם.

וירא העם וינעו ויעמדו מרחק (כ' ט"ז)

כתב רש"י דהיו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל כאורך המחנה, והקשה הרוקח ז"ל בס"י קע"ח היאך חזרו לאחוריהם והרי יצאו מתחומן [וס"ל דהוה מדעתם, דאי בע"כ מאי קשיא], ותירץ דכיון דהיו ענני כבוד מקיפים אותם הו"ל כמחיצת בני אדם וכאילו לא יצאו.

ויש לעיין בתירוץ זה מהא דמבואר בגמ' (שבת ו' ב') דמדבר בזמן שישראל שרויין בו הוי רה"ר, המחנה [וכבר הוכיח מזה החזו"א ערובין ק"י י"ט ד"ה שצ"ח ס"ה, וכן אמרו שם (נ"ה ב') דמחנה ישראל קביעי ומצטרפין ואין לומר דהענן חשיב כמחיצה דא"כ מאי קשיא לי' שאני התם דהוי מוקף מחיצות יעו"ש].

וכן יל"ע מגמ' שבת דשישי למסען דמבואר שם בגמ' דתנאי דנחלקו אם ביום הששי היינו ששי לחנייתן או ששי למסען נחלקו אם איפקדו אתחומין במרה או לא, ואם ענני כבוד הוו מחיצה היה מותר להלך מחוץ לתחום גם בשבת. [ומוכח דאף ביום (דבלילה לא הו' ענני כבוד עי' ספרי בהעלותך, וענן ה' עליהם יומם מנין אתה אומר שאם היה אחד מישראל נמשך מתחת כנפי הענן [עמוד הענן היה] נמשך עמו לאחוריו עד שעה שחזור ת"ל וענן ה' עליהם [או כשם שמגין על ישראל כך מגין על אומות העולם ת"ל עליהם על ישראל הוא מגין ואין מגין על אומות העולם] או כשם שמגין עליהם ביום כך מגין עליהם בלילה ת"ל יומם ביום הוא מגין ואין מגין בלילה אמור מעתה עמוד ענן לא היה מגין עליהם בלילה)] וצ"ב. ועכ"פ לדברי הרוקח ל"ק קו' הנ"ל היאך חזרו לאהליהם.

ועוד יש לעיין דענני כבוד לא יחשבו מחיצה משום שאין עומדים ברוח מצויה וכמבואר ביבמות ע"ב א' דכל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית ולא בעית אימא שם בגמ' טעמא משום דלא נבדור ענני כבוד, ומשמע דאילו היה רוח צפונית לא היו ענני כבוד עומדים ברוח. ויש לדון אי דיינינן למחיצה כפי המציאות השתא דליכא רוח צפונית והם יכולים לעמוד, או"ד דדיינינן כפי הראוי לפי טבע העולם וענני כבוד אינם עומדים ברוח מצויה ולא חשיב מחיצה. [ומיהו אינו ענין לפלוגתת המ"ב (סי' שס"ב ביה"ל ד"ה שאינה) והחזו"א (סי' נ"ב ס"ק י"ד) במחיצה שבתוך הבית שלולי הבית אינה עומדת ברוח מצויה אי חשיבא מחיצה בכה"ג].

בפצותי שיח

דבר המערכת

בגליון שלפנינו, אנו מוסיפים לעסוק בענייני צדקה, בהם עסקנו כבר בגליון הקודם לו, להרחיב במשנתו של הרב זיע"א, אשר עסק בזה רבות בהלכה ובאגדה, מלבד טרחתו הרבה להרבות את הצדקה והחסד בסיועו לכל קופות הצדקה בכל רחבי העולם.

בנוסף לכך הבאנו עוד דברים בענין 'יששכר וזבולון' במשנתו של הרב, בעקבות מה שפסק הרמ"א (יו"ד סי' רמ"ו סעי' א') שאדם יכול להתנות שיתמוך בו חבירו, ויקבל שכר כאילו למד, נושא זה נידון הרבה אצל רבותינו הפוסקים בהגדרת השכר, והאם נחסר ללומד חלק משום כך, להרב היתה משנה סדורה, וגם כתב דברים בזה על דברי רבו מרן החזו"א זיע"א, והרי הדברים פרושים במקומם.

למרות טרחתו של הרב זצ"ל להרבות צדקה בכל דרך, נמנע מלהעריך את התורמים על חשבון לומדי התורה עצמם, ותמיד אמר שהתורמים עושים את העיסקה שבנתינת הצדקה עבור עצמם, ואין צריך להחזיק להם טובה על כך. כיוצא בדבר כתב הרב זמ"ל בספרו טעמא דקרא: "דהנה בפרשת וזאת הברכה לא נתברך יששכר כלל, אלא רק זבולון, ויששכר נכלל בברכתו, והטעם לכך, מפני שיששכר שלומד תורה, לא נצרך לברכה, ורק זבולון התומך בו, טעון ברכה שיתרבה שכרו, מכח מה שתומך ביששכר" (טעמא דקרא, וזאת הברכה, ל"ג י"ח).

בהזדמנות אחת, אמר אחד מן המקורבים באוזנו של הרב: 'פלוגי בן פלוגי, הוא מחזיק תורה גדול מאוד...', אך הרב עצר אותו והפטיר מיד: 'התורה לא תיפול, היא לא צריכה שיחזיקו אותה'... כאומר, התורם לתורה אינו מחזיק את התורה, אלא התורה מחזיקה אותו.

בגליון זה הבאנו יריעות מקיפות לבירור משנת הרב זצוק"ל, בענין הסכם 'יששכר וזבולון' הבאנו יריעה מקיפה בענין עשיית התנאי, הערות על דברי דודו מרן החזו"ן איש זצוק"ל שכתב נוסח שטר 'יששכר וזבולון', ועוד בענין להתפרנס בזכות התורה. כן הבאנו יריעה נרחבת במשנתו של הרב זצוק"ל בענין נתינת צדקה בשעת התפילה.

נסיים בדברי חז"ל, שהיו שגורים על לשונו של הרב זצ"ל מעת לעת כאשר היו מדברים עמו על דוחק הפרנסה לאברכים, וכה היה אומר: 'הרי אמרו חז"ל שמשנחרב ביהמ"ק נגזירה גזירה על תלמידי חכמים, שילמדו תורה מתוך הדחק' (ראה כע"ז בילקוט שמעוני, יהושע כ"ד ל"ג, רמז ל"ז, ע"ש), ויהי רצון שנזכה ללמוד תורה מתוך שמחה, והרחבת הדעת, אמן.

כללי, דיני ונוסח הסכם 'יששכר וזבולון' ובענין להנות מהתורה | יששכר וזבולון | עמוד 5

חידושי דינים מהרב זצ"ל בנתינת צדקה בעת התפילה | במשנתו | עמוד 7

צדקה בכותל המערבי, ובקשת צדקה מנכרים | שיח יצחק | עמוד 6

הוראה מרתקת: לעמוד בפני מסדר הספרים בבית המדרש | תחת אחד השיחים | עמוד 5

תורת שיח

ליקושים מתורת הרב זצוק"ל בענייני צדקה

הרב זצוק"ל בנתינת צדקה לקופת העיר

המשך בעמוד 8

חתן המקבל מתנה מחותנו, או מעות לקניית דירה, כיצד ינהג לגבי מעשרות

כתב הרב זצ"ל: 'המקבל מתנה כגון אלו שמקבלין מתנות לחתונתן אם קבל חפצים א"צ לתת מעשר, אבל אם קיבל מעות, אפי" בשביל לקנות דבר מסוים צריך לתת מעשר'

דרך אמונה, פ"ז ממתנו"ע, ס"ק כ"ז

והוסיף הרב זצ"ל: 'שמעתי שכן הורה מרן החזו"א וכן מצאתי בס' מעשר כספים עמוד רכ"ו בשם תשו' יד הלוי שאין נוהגין ליתן מעשר מן הדורות,

שיחת התלמידים

עדייות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנמסרו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו של הרב זצוק"ל,

הגאון רבי מאיר ערבה שליט"א, מח"ס 'מאיר עוז' ע"ס המשנב"א

'תבוא בכל יום שישי'

לאחר הבר מצוה שלחתי לרבינו מכתב שאני רוצה ללמוד איתו, הוא ענה לי שאכנס אליו, נכנסתי ואמרתי לו שאני רוצה ללמוד איתו, הוא ענה לי שאין לו זמן, שאלתי אותו, א"כ כיצד הלל ענה על שאלות מטופשות למה עיניהם של תרמודיין תרוטות וכד' (ע"י שבת ל"א א'), ורבינו השיב שהלל אחז ש"זה הרמה של מי ששואל אותו, וצריך לתת לכל אחד את החשיבות לפי הרמה שלו, ועולם חסד יבנה', התחלתי להסביר לרבינו, שאבי חוזר בתשובה, ואני לומד בישיבה, וכל אחד יש לו מנהגי אבותיו, ואני עומד נכון שאיני יודע מה לעשות

הרב זצוק"ל בעת שמחת הברית לבנו של הר"מ ערבה שליט"א

המשך בעמוד 2

לבקשת מערכת הגליון הנכבד 'שיח אמונה', אכתוב שביבים ודברים שזכיתי לראות בעיני אצל רבינו זיע"א, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו.

'המקום שלו, זה בחיידר...' אמר רבינו כשחיוך מלא חיבה נסוך על פניו

הפגישה שלי הראשונה עם רבינו, היתה לפני שלושים ושמונה שנה, למדתי בחיידר 'תורת אמת', באותה העת היו לי כאבים חזקים כל לילה בגב, עשו לי צילומים ובדיקות, וראו שיש לי אבנים בכליות והיה צריך לעשות לי צינתור, לילה לפני התור נכנסתי עם אבי שליט"א לרבינו בכדי לקבל ברכתו, רבינו היה שקוע בלימודו, וכאשר הרים את ראשו, אבי סיפר לו שאני צריך לעבור טיפול להוצאת האבנים, רבינו הסתכל עלי וחייך, ליטף את פני, ואמר: 'המקום שלו זה בחיידר, הוא צריך ללמוד תורה, הוא לא צריך להסתובב בבית חולים', אבי שאל אותו, האם לבטל את הטיפול, ורבינו חזר וחייך עלי במבט מלא אהבה: 'הוא צריך ללמוד ולא ללכת לטיפולים', כמובן שדברי רבינו היו על אבי כדברי בת קול, ומיד ביטל את התור (כאשר בטלון צעקו עליו בבית חולים שהוא אבא לא אחראי וכדו', אבל הוא בשלו ע"פ דברי רבינו ויהי מה), רבינו אמר שלא צריך, אז לא צריך, ומאז באורח פלא חלפו הכאבים שהיו לי.

שיחת התלמידים

ואיך לנהוג, ולכן אני מבטיח לא לשאול שאלות משונות, אלא רק שאלות הלכתיות או בהנהגה, הוא חייך ואמר לי 'תבוא בשעה זו כל יום שישי, ותפרט לי את ספקותיך'.

לנו מותר לשכוח...

'לא יודעים מהו כח התפילה'

פעם שח לי רבינו: 'אנשים מבקשים ממני ברכה, וכשאני אומר להם להתפלל זה לא מוצא חן בעיניהם, הם מחפשים סגולות, וזה מחמת שלא יודעים מהו כח תפלה'.

בכמה דברים שמתי לב כי דעתו של רבינו היתה, כי אין לשפוט, אלא ע"פ מה שרואים בני אדם, אפילו אם המציאות שונה, כך למשל אחז לגבי מראה באתרוג, אפילו בחסר באתרוג, כל שלא נראה בעיני בני אדם אין להתחשב בזה כלל, וכן בברכת 'שחלק', זה לפי מה שנראה לאדם, ואין לחשוש בזה לברכה לבטלה, אפילו אם האדם גדול עצמו סבור שאינו 'חכם' דיו.

כמו כן היתה דעת רבינו, שאין רצון התורה שנוכיח את ההלכה מארכיאולוגיה, אלא מיגיעת התורה, והביא סימוכין לזה מהגמ' ב"ב עג: מרבה בר בר חנה, ע"ש (והבאנו את הדברים ב'מאיר עוז' סימן כ"ג, סעי' ג' אות ו') [א"ה. עי' בטעמא דקרא, פר' שלה, ובדעת נוטה במדבר שם, ובמכתבים שבסוה"ס ממרן הגר"ד לנדו שליט"א].

הגר"מ ערבה שליט"א מניח את נרות השבת בחדרו של הרב זצוק"ל

'כל המשנה...'

פעמים היה רבינו מזהיר אותי בהזדמנויות שונות, שלא לעשות שום מעשה משונה, והיה מפטיר בהלצה 'משונה משלם חצי נזק', ולפעמים היה מפטיר 'כל המשנה ובא אחר ושינה פטור', לדוגמא, אמר לי שלא לכוין לירושלים כשהציבור לא מתפלל לצד זה, רק אם אני יודע את הכיוון המדויק, אזי לצדד מעט בראש לאותו הכיוון (כגון בבכה"ס לדרמן שמתפללים למזרח, יש לצדד מעט לצד דרום לכיוון ירושלים שהיא 45 מעלות דרומה).

'מי שהיצה"ר מתגרה בו יותר, זה הרי סימן שהוא גדול'

כאשר הייתי מביא לפני רבינו ספיקות ולבטים בקשיים שנתקלתי בהם, היה אומר תמיד: 'לא להבהל מקשיים, אי אפשר לגדול בלי קשיים ושבע פעמים יפול צדיק וקם, הצדיק תמיד מתרומם', וכששאלתי, שלפעמים יש יצה"ר גדול לו מיד אמר לי את דברי הגמ' (סוכה ג"ב א) בחיך 'אדרבה, כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, מי שיש לו יצה"ר גדול, סימן שהוא גדול'.

לימוד ההלכה, לעמול ולברר כל דבר ולא מקופיא

דקדוק ההלכה, היה נר לרגליו של רבינו, ועודדני לדעת הלכה, בהיותי בחור צעיר לימים שאלתי אותו אם מותר לעשות קשר לעניבת נוי, אמר לי רבינו ללמוד את ההלכה אם מותר לעשות קשר שרגילים לעשות לעניבה בשבת, ואיך שייצא לי כך אעשה, וכמו כן אמר לי לגבי עשיית קרח בשבת, וגם כאשר הבאתי לו נענע לדון עימו על ברכת הנענע הוא שאל אותי מה יצא לי אחר לימודי סוג הברכה על דבר כזה, וכך בירך, ואח"כ דן עמי בדבר, רבינו העדיף לפעמים שלא להשיב, בכדי לחייב אותי ללמוד ולדעת, ולברר כל דבר על בוריו, לכן לא תמיד ענה.

הגר"מ ערבה שליט"א מראה לחרב זצוק"ל בספר בעת לימודו עם מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א

לא נהנה מאחרים מאומה, אבל לאחרים נתן הכל

רבינו בעצמו, לא רצה ליהנות מאחרים מאומה, אבל הוא היה כל כולו מסור לאחרים, דבר זה יצא לי לראות באחת הפעמים, כאשר רבינו עבר על יד המזוזה מבלי לנשקה, ומשתמהתי על כך, השיב לי רבינו, שכיון שלא היה בכוחו להרים את היד לא נישק, היה זה בזמן שהיה חלש, אולם כאשר היינו באמצע מו"מ של תורה, ורבינו שם לב כי אחד מהספרים בארון מונח בצורה לא מכובדת, מיד אץ לסדר את הספר בכבוד הראוי לו, ראיתי בכך הנהגה, שגם כאשר אין בכוחו אפי' להרים את ידו, עדיף לו לעשות את הדבר לבד, ולא לבקש מאחרים.

גם כאשר התקשיתי בסוגיא מסויימת ורציתי להבין אותה על בוריה, דאג לי רבינו לכך, למשל, באחת הפעמים כאשר למדתי את עניין המזלות בגמ' בשבת (קנ"ו א') ונתקשיתי בזה, אמר לי ללכת לבנו הגאון רבי יצחק שאול שליט"א שילמדני וכך עשיתי (וברא כרעא דאבוה והאיר לי פנים לבאר לי את הסוגיא).

'צריך לחנך שלא לשקר...'

זכורני ששאל אותו אדם, האם הוא יכול לעשות תנועות כשמברך ומתפלל, בכדי שיראו בניו את רצינות הדבר, אע"פ שהוא באמת לא מכויין כל כך, ענה רבינו ש'צריך לחנך שלא לשקר, ותתנהג לפי מה שאתה', רבינו הוסיף, שמה שהמחשבות בורחות לפעמים והכונה לא מושלמת, זה טבעי, ומיד ציין לו רבינו לירושלמי (תרומות פ"ה, ה"ד) לגבי רבי יוחנן שנגבו לו את הכסף והיה קשה לו לענות מחמת שכל האברים תלויים בלב, והלב תלוי בכיס, ורואים שהגוף מגיב מיד בצורה טבעית, אפילו שלא מדעת האדם, וכן לגבי תפילה עצמה מצינו (ירושלמי הובא בתוס' ב"ב קסד: ד"ה עייק) אמורא שאמר תודה לראשי שכורע במודים שאין אדם ניצול מעיון תפלה, ע"ש.

'גם הבית יוסף שכח תוספות...'

באחת הפעמים, בחברותא עם מורינו הגר"י שליט"א אמר לו רבינו, ש'אין ליפול ברוחו, למי שלא זוכר תוס' שלמד', שהרי הב"י באו"ח סימן י"ג כתב דין, ולאחריו הוסיף 'ראיתי שכ"כ התוס', אם הב"י שכח גם

ההתחייבות, וענה רבינו שאיננו כצדקה דגמ"ח בגופו, ומיד ציין את כל המקומות בש"ס שאמרו ש'גמ"ח - בגופו, וצדקה - בממונו, ומ"מ הוסיף ש'אינו מייעץ לאדם לחזור בו' ובאמת אח"כ נודע שאותו אח שרצה לתרום, היה לו את המחלה ועל ידי הבדיקות שערך לפני תרומת הכליה, מצאו את זה, וטיפלו בזה, ויהי לפלא!

כשהיתה שאלה על החיוב לכבד חמיו - הביא רבינו מה שנזכר בפוסקים שהוא ככבוד הזקנים, אבל בירושלמי משמע שהוא דאורייתא, וכן במכילתא כתוב שנשקו משה ליתרו שאדם יהיה מוכן לכבוד חמיו, ובילקוט שמעוני אבי ראה גם ראה חייב בכבוד חמיו ככבוד אביו, וכן בחרדים שאשתו כגופו, ובאגרת הגר"א שתכבד אמו ככתוב בתורה (והבאנו את המקורות בס' 'מאיר עוז' בסימן קנו עמוד קצח), ואת כל המקורות ענה מקופיא כאילו כל התורה כתובה לפניו.

ובאותה העת, העזתי ושאלתי כיצד אפשר לדעת את כל התורה, ואמר לי שאם אלמד גם אני ידע 'שמי שלומד בכל כוחו ושם עצמו כמדבר התורה ניתנת לו במתנה'.

גמרא 'מפורשת' - 'בין השורות'...

פעם בחן אותי רבינו על מסכת והתנה עמי שאם לא אדע אחזור שוב, הסכמתי, ואכן נכשלתי, היה זה מסכת ברכות, רבינו שאל אותי אם אשה יכולה להיות מלך, את התשובה לא ידעתי, מיד הראה לי רבינו שזו גמ' מפורשת (מ"ט א) אמר רב חננאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא וכו' תורה ומלכות לפי שאינה בנשים ועבדים וכו', אמנם בין השורות... אבל גמרא מפורשת...

על איזה 'מידה' לעמוד, ודרכי העליה

כנער צעיר שאלתי: על איזה 'מידה' לעבוד, רבינו השיב נחרצות: 'על המידה של 'לשבת וללמוד', רק אחרי החתונה מתחיל עבודת המדות באמת, וכששאלתי: כמה זמן ליום ללמוד השיב בפשטות: 'לישון טוב ולאכול טוב, ובשאר הזמן ללמוד'...

רבינו המליץ ללמוד כל דבר, אבל הוסיף לי שמשניות זה קיצור התורה, וכמו כן ראוי ללמוד מוסר.

פעם אמר רבינו שלפעמים צריך לטייל כמ"ש ברש"י בתענית (כ' א' ד"ה ומטייל) על רבי אלעזר ברבי שמעון, (ועיי' באורחות יושר בערך 'מיעוט שיחה' שהכוונה שיש להשיח קצת).

'יש הרבה גנבים שמסתובבים אצלי'...

פעם כאשר אירעה גניבה גדולה בבית רבינו, העזתי ושאלתי מדוע רבינו לא מסתכל במצח של האנשים ויראה מי הגנב (וכמבואר בזהר על הפסוק אתה תחזה), רבינו ענה לי בפשטות: 'זה נכון, אבל אני רואה שיש הרבה מאוד גנבים שמסתובבים אצלי'...

כנראה האדם ההוא החליף אותי עם רבינו חיים' מבעלי התוספות

ידוע המעשה עם רבינו והחגב, וכששאלתי אם נכון הסיפור ששמעתי מאדם מוסמך, הוא הררה לרגע ואז אמר לי שאותו אדם שסיפר לי באמת מוסמך אלא שכנראה החליף עם המעשה הנזכר ב"י (יו"ד סימן פב) וז"ל: וכשהיה עוסק ר"י בעופות, קורן אחד בא על ישיבתו ומצאו קורקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה ואין לו זפק, עכ"ל. וכנראה החליף וחשב שהמעשה עליו, שהרי מצינו שאחד מבעלי התוס' נקרא 'חיים', זו היתה תגובתו של רבינו, אך הרבנית ע"ה ששמעה אותי שואל זאת את רבינו, קראה לי אח"כ ואמרה שהיא זוכרת את הסיפור הזה, שכאשר למד הל' חגבים נתקשה

המשך בעמוד הבא

כבוד הורים

פעם באחד מימי הפסח, הרבנית ע"ה שאלה את רבינו, מדוע אתמול בעת הביקור אצל אביה זצוק"ל, מיעט לדבר עמו, רבינו השיב בענוה שכיון שהגרש"א לא שמע כ"כ, והיה צריך להגביה קולו ואין בזה דרך ארץ לכן מיעט בשיחה עמו.

כששאלתי איזה שם לקרוא לספרי, אמר לי לשאול את אבי, משום שיש לי בזה מצוה מדאורייתא של כיבוד אב.

תלמיד חכם יכול להשיב בטהרת המחשבה, ועדיף מרופא

פעם שאלתי, כיצד יכול אדם גדול להשיב בשאלות על נתוח וכד' שהרי אין לו ידיעה בזה, רבינו השיב לי שהכל נמצא בכח בתורה, והפוך בה והפוך בה דכולא בה, ויש לרב מעלה על רופא, משום שאינו נוגע בדבר, ולכן יכול להכריע בטהרת המחשבה, משא"כ רופא יש לו שיקולים של כבוד כסף וטרחא וכד', היה זה בשבילי לימוד גדול במעלת התורה ולומדיה בטהרה.

במלחמת המפרץ כאשר רבינו אמר שלא יפלו טילים על בני ברק מחמת שמרן הרב שך מגן עליה, שאלתי, והרי הרב שך בעצמו מורה להשיב מסכות וכד', וענה לי בפשטות שזה מחמת עונותינו של מרן, אבל אנחנו יודעים שהוא מגן עליה.

הראב"ד רחש הערכה עצומה לרמב"ם...

פעם דברתי עם רבינו על מחלוקת הראב"ד והרמב"ם, ואמר לי: 'וכי אתה חושב שהראב"ד לא כיבד את הרמב"ם? ולא היה קם כשהרמב"ם נכנס, בודאי שכן, רק היה חשש שבביאור הרמב"ם, ישכח התורה וילמדו רק רמב"ם, ולכן היה כאן מחלוקת לשם שמים בלבד, כיצד יותר נכון לעשות, ובתורה אין משוא פנים' לכן הראב"ד כתב בחריפות, אבל בודאי היתה לו הערכה עצומה לרמב"ם.

רבינו לא הסיט את ראשו ולו לרגע אחד...

רבינו היה שולט בעצמו, בשליטה עצומה שאין לה אח וריע, כל תנועותיו היו מכוונות לפי ד' חלקי שו"ע, ובדידי הוה עובדא כאשר עברתי על כלי שהיו בו בשמים למוצש"ק, והכלי שהיה מזכוכית נפל מידי לארץ, ונשבר בקול רעש גדול, רבינו בדיוק עבר במקום, אך לא הסיט את ראשו, ולו לרגע אחד, כי ידע שאם יסתכל בפניי תיגרם לי בושה עצומה, כמו כן היה כאשר הרבנית ע"ה נפטרה, רבינו עצר בעצמו מלבכות עד מוצש"ק, ואך יצאה השבת, ופרץ בבכי.

סדר הלימוד יחד עם גיסו מורינו הגרי"ז שליט"א

מרבית הפעמים שהייתי עם רבינו, היה זה בעת לימוד החברותא עם גיסו מורינו הגרי"ז שליט"א, וכך סדר הלימוד, הגרי"ז היה שואל שאלה, ורבינו היה עונה כדרכו בקיצור נמרץ, ואז הגרי"ז היה שואלו מהיכן ההוכחות (רביה, בשבילי מה שהרבה אומר קדוש, אבל הציבור רוצה שאני יביא לו 'דוקמנטים' - הוכחות כלשוננו), ואז רבינו היה מביא הוכחות לדבריו מבבלי, מירושלמי, תוספתא ומדרשים, ומתוס', לפעמים הוכיח ממה שלא תירצו חילוק פלוני, רואים כמו שהוא סובר, לפעמים הביא הוכחה מהו"א של גמ', פעמים בודדות גם ציין לדברי הזהר, והדברים היו שמחים ומאירים כנתינתם בסיני.

ידיעת התורה - מבבלי וירושלמי ועד אגרת הגר"א

פעם שאל מורינו הגרי"ז שליט"א, על אח שהחליט לתרום כלייה לאחיו, ואח"כ פחד ורצה לחזור בו, האם נחשב כצדקה שבאמירת פיו חלה

הוראות והנהגות מרן החזו"א זללה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב זצוק"ל בעניני צדקה

ז"ל, והוא ע"פ המשנה בפאה פ"ח מ"ו וכ"כ האחרונים ז"ל על ב"י ב"ד סי' רנ"א בשם המרדכי ובחכמ"א כלל קמ"ה דין ה' ובתשו' ח"ס סי' רל"א ומובא בפ"ת יו"ד סי' רמ"ט סק"ב) (ע"י דר"א פ"ז ממתנ"ע ס"ק ק"ד וצה"ל אות רמ"ז).

(טו) משולח א' דיבר בשבת בביהכ"נ אודות שיתנו כסף לשיביה א' והבטיחו כל הקהל ליתן ואמר לר' יעקב שכטר ז"ל שלא יתן מה שהבטיח ליד המשולח אלא ישלחנו ישר להשיביה כדי שהמשולח לא יוריד אחוזים עבורו והיה' כל הכסף עבור השיביה (ני שסבר שאין זה הבטחה להמשולח רק להשיביה).

(טז) מותר לפרוט ממעות צדקה אם שמים במקומם תיכף כסף אחר (רב"צ במברגר ז"ל, וע"י פ"ת יו"ד סי' רנ"ז סק"א וד"א פ"ח ממתנ"ע סק"ב).

(יז) מותר לגבאי ללוות מעות צדקה אם בטוח שכשהעניים יצטרכו יהיו המעות (ע"י יו"ד סי' רנ"ט ס"א ובפ"ת שם סק"ד בשם חמודי דניאל וע"י בט"ו שם סק"ב) וע"י דר"א פ"ח ממתנ"ע סק"ה.

(יח) אספו כסף למשפחה ונשאר עודף והגבאים נתנו למשפחה אחרת, וכעת התורמים רוצים לתת למשפחה שלישית א"צ להחזיר להם (רב"צ במברגר ז"ל, שנתנו ע"ד הגבאים ואין להם זכות וע"י ד"א פ"ז ממתנ"ע ס"ק ק"ד).

(יט) משפחה שתתמו להם כסף ואמרו להם מפני כבודם שזה הלואה וכעת מתעקשים להחזיר מותר לקבלו ולשמרו לצורך מטרה אחרת באותה משפחה (הג"ל, וע"י רמב"ם פ"ז ממתנ"ע ה"ט ומשכ"ש בד"א סק"ה).

1 שרק לענין שכן (בעוה"ב או בעוה"ז) נחשב לצדקה ולא לענין פטור מפני שכך דרך העולם לפרנסם נחשב כחוצאה עבור עצמו (רי"א וולף שם).

המשך הלכות צדקה

(ט) א"א לחשוב מזונות בניו ובנותיו והוצאתם לת"ת למעלה משש שנים בחשבון המעשר כספיים¹ (רי"א וולף ז"ל, וע"י פ"ת יו"ד סי' רמ"ט סק"ב בשם חו"י) (וע"י ד"א פ"ז סק"ז).

(י) בענין לתת להורים עניים ממעות מעשר אמר שאם אין לו מעות אחרות ואם אסור לא יתן להם מעות אחרות מותר לתת להם (וכ"ה בש"ך יו"ד סי' רנ"א סק"ה) (ע"י ד"א פ"י ממתנ"ע סק"ז וצה"ל אות ק"ב).

(יא) שאלתי אם מותר לתת ממעשר כספים להדפסת ספרים והשיב שאין מותר רק אם הוא ספר נחוץ שכל העולם זקוק לו (וע"י רמ"א יו"ד סי' רמ"ט סוף ס"א) (ע"י ד"א מתנ"ע פ"ז צה"ל אות ס').

(יב) שיעור חומש שצריך להוציא על המצות היינו על כל המצות ביחד א"צ להוציא יותר מחומש (וע"י יר' ריש פאה) ואח"כ פטור מלקנות המצות רק ישאיל לו הדברים לקיים המצות (רי"י פלק נ"י וע"י רמ"א אר"ח סי' תרנ"ו).

(יג) אמר שהוא נותן צדקה הרבה יותר מחומש (ע"י רמ"א יו"ד סי' רמ"ט ס"א ובהאבת חסד ח"ב פ"כ ופ"ט סי' ד' ובהגה"ה שם) (וע"י ב"ח סי' תרנ"ו ד"ה אפילו).

(יד) בענין לחלק מעות צדקה ומעשר ה' אומר ליתן מחצה לקרובו ומחצה לשאר עניים, ואם יש קרוב נצרך מאד ביותר התיר ליתן לו הכל (מאמרו"ר

הרב זצוק"ל בעת נתינת צדקה לקופות הצדקה בארץ וביעולם

המשך מעמוד 3

שיחת התלמידים

שם אחד שיהיה לו פסוק שרבינו לא זכר לו מקורו. והדברים תואמים לשאלה שהביא רבינו (טעמא דקרא, פר' כי תצא) מדוע נקרא גט בלשון זו (שבתורה לא נזכר אלא 'ספר כריתות', ותיריך בשם הגר"א (כ"ה בקהלת יעקב להרי"י אלגאזי קונטרס לשון חכמים, קס"ג) שאין אותיות אלו בתנ"ך אחד אחרי חבירו,

ורבינו הקשה שהרי גם אותיות ג-ק ואותיות ז-ט ו-ז-צ וס-צ אינם מופיעות ביחד, ותיריך שג-ט הם האותיות הראשונות שאינם יחד בתורה, והעזתי פני ושאלתי מהיכן ידע דבר זה (והדגשתי לפניו שניחא אם אליהו זכור לטוב אמר לו נקבל או להבדיל אם זה היה מתברר ע"י בדיקת מחשב, אבל ללא זאת איך אפשר לזכור בכל התנ"ך איזה אותיות יש בלי לעבור פסוק פסוק) וענה לי שהוא 'הרגיש' שאין את האותיות הללו ברצף אלו, כמו כן ניתן לומר גם לגבי אותם 48 הפסוקים, שהרגשתו היתה גם על אות של תחילת פסוק וסיום פסוק, כי הרי בלי הסבר זה, הרי זה דבר שאי אפשר לאדם לדעת באופן טבעי.

יה"ר שהקב"ה ישים חלקינו בין אותם המרגישים מה נכתב ומה לא נכתב בתורה, אמן.

במציאות באיזה פרט ושאל ספרים המדברים בעניין זה ולא מצא תשובה לספקו, ובאמצע סעודת שבת נכנס חגב לביתו ונעמד מול מו"ר, ורבינו התבונן בו ומצא תשובה לספקו, אלא שאח"כ הצטער רבינו שלא הסתכל כבר על עוד דבר שלא היה ברור לו כ"כ, וחזר החגב שוב.

רבינו 'מרגיש' את אותיות התורה...

בספרי 'מאיר עוז' (בסימן קכ"ב, סעי' ג') הבאתי את המנהג לומר אחר תפילת י"ח פסוק שאותיותיו מתחילות ומסתיימות באותיות שמו, ושאלתי את רבינו מה יעשה אדם שאין לו פסוק כשמו, ששמו מתחיל ונגמר כאחד מה-48 שמות שאין להם פסוקים, ושאלני לאיזה שם אני מתכוין, עניתי לו שאין כונתי לשם מיוחד, אלא שראיתי שעשה קונטרס של כל הפסוקים (ונדפס בסידור תפארת ירושלים בסופו) והחסיר שם 48 פסוקים (מתוך 484 פסוקים) וענה לי בענוותנותו שהוא כתב פסוקים לפי מה שעלה בדעתו בשעה שכתב, אבל אכן יכול להיות שיש עוד פסוקים, כיון שקיבלתי רשות הלכתי ובדקתי ע"י מחשב בהרגשה שבוודאי שיש בכל התנ"ך את כל ה-48 פסוקים החסרים, והנה כאשר בדקתי כל אות ואות נוכחתי שאין ולו

אביו של הגר"מ ערבה שליט"א עם הרב זצוק"ל

בענייני יששכר זבולון מתורת הרב זצ"ל

חודשית, ואין זה החזקה גמורה של היששכר, לכן תיקון והדגיש הרב כי זכותו היא רק לפי ערך מה שמסייע ללימוד (וראה בס' דרכה של תורה, יו"ד, ס' רמ"ו ס"ק ל"ז בדברי הפוסקים בזה, אם באמת צריך הזבולון לתת דוקא מחצית השכר, ואז מקבל שכר, או שהכל לפי ערך מה שנותן, וראה באילת השחר דברים, ל"ג י"ח שדעת החזו"א שאין הזבולון צריך לתת תצי משכרו, אלא מקבל שכר כנגד מה שנתן, וכלשון הרב זיע"א בתיקונו כאן, וראה בס' יששכר זבולון להגרא"ז שטרנבוך שליט"א, עמ' קצ"ט, לעוד נוסח שטר שתוקן ע"י הרב זיע"א).

בענין פרנסה ע"י התורה

כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת ה"י): 'כל המשים על לבו שיעסק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא. לפי שאסור להנות מדברי תורה בעולם הזה. אמרו חכמים 'כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם'. ועוד צוו ואמרו 'אל תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קרדם לחפר בהן'. ועוד צוו ואמרו 'אהב את המלאכה ושנא את הרבנות', 'וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון'. וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות'

הרב זצוק"ל בהכרעה לגבי קופת טוב וחסד אלעד

וכתב הרב על דבריו: **ע"י תדא"ז רפט"ו שכל ת"ח שהוא קורא ושונה לש"ש והוא אוכל משלו ונהנה משלו ואינו נהנה משל צבור עליו הכתוב אומר כו'.** [וזוה הלשון שם: 'אמר אבא אליהו זכרו לטובה ולברכה: מעיד אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים, והוא אוכל משלו, ונהנה משלו, ואינו נהנה משל צבור - עליו הכתוב אומר: 'אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', ואומר: 'מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים!']

קרית מלך שם

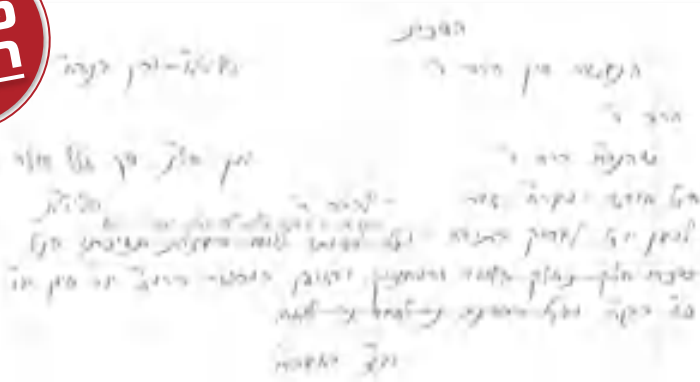
בענין שפתיו של הזבולון' אם דובבות בקבר

הערה מבנו של הרב זצוק"ל, הגאון רבי יצחק שאול שליט"א:

בענין הפלוגתא המפורסמת באחרונים אם יש ל'זבולון' גם את מעלת 'שפתותיו דובבות בקבר' (ראה בס' צדקה לחיים להגר"ח פלאגי מערכת מ' אות ס"ו, וס' ביאורי הרב חיים מוולאז'ין, עמ' צ', ובס' אורייתא ח"א עמ' ע"א), יש לציין להקדמה ל'תורת שבה מאריך החפץ חיים הוצאות ביאור הגר"א, ע"ש, והח"ח מוסיף שהוא היה תומך תורה גדול, וז"ל: '... והוא אחד מן המיוחדים בזה שנתנו נפשם ומאדם

להחזיק תורת ה' בחייו ובמותו. וזכה ששפתותיו דובבות בקבר שמעמלו ניזונן עשרה ת"ח מופלגים גדולים לומדים תורה בשקידה ... 'וכו' (וראה לשון הח"ח בספרו 'תורת הביית' בחתימת הספר בהערה), הרי לנו דעתו של הח"ח, כי שכרו של הזבולון' אינו רק בשכר התורה, אלא גם במעלת 'שפתותיו

הנהגות שעשה הרב זצוק"ל בכתב ידו על שטר יששכר זבולון

דובבות בקבר' (א"ה. וע"י זבחים ב' א' וברש"י שם ד"ה שמעון, ומתני' טהרות פ"ח מ"ז 'שמעון אחי עזריה, ולכא"ו נר' מזה שיש ענין שפתותיו דובבות גם ב'זבולון' דאלת"ה מה ענין להזכיר את שמו).

בענין עשיית התנאי של יששכר זבולון, ועוד פרטים בזה

כתב הרב בשם מרן החזו"א: **אין למנוע מלקבוע עם מישהו עסק כיששכר עם זבולון בגלל שיקח משכרו בעוה"ב** (וכ"כ בכתר ראש ס"י ס"ד וכו"ה באגרות מרן ח"א ס"י מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט וע"י רמ"א יו"ד ס"י רמ"ו ס"א)

קונטרס הזכרונות, וע"ע בס' שמעון כן ראינו, ח"א, פרק י"ח, ובס' כל משאלותיך, פר' יח

וכך כתב מרן החזו"א: **'שלו' רב, אחדשה"ט, מכתבך קבלתי, הכסף הוא של שמעון אחי עזרי' שנתן עזרי' לשמעון אחי, ואין ראוי לנהוג צרות עין שלא ליהנות מעזרי' זבולון' וכו'.**

קובץ אגרות, ח"א, ס"י מ"ט, ע"ש עוד קודם

ובמקו"א היה כתוב בשם החזו"א כך: 'בתנאי השותפות של יששכר זבולון אין הלומד מפסיד כלום מחלקו, והרב כתב על כך: 'אני שמעתי להיפך שאמר שיש בזה מחלוקת האם ביששכר זבולון מפסיד הלומד מחלקו או לא ואמר שאפילו אם מפסיד מה יש ואין ראוי להמנע משום כך וכך משמע ממנו במכתב שהבאת למטה (היינו, חלא א' ס"י מ"ט) שאין ראוי לנהוג צרות עין וכ' ומשמע שכן מפסיד'.

אעלה בתמר מתורת החזו"א, עמ' כ"ו, וע"י אילת השחר דברים ל"ג י"ח

נוסח השטר

מרן החזו"א אף ערך שטר עם נוסח להסכם 'ישכר זבולון', ונדפס בקובץ אגרות (ח"א, ס"י מ"ז), לפנינו נוסח שטר 'שכר זבולון' עם תיקונים שערך הרב זיע"א, יש לציין כי הרב היה סבור כי **כלפי שמיא גליא ואין שום ענין בשטר, והחזון איש עשה כך לפי דעת הנותן** (כל משאלותיך, פר' יח, וע"י עמ' ר"ז), אך כמובן שחייבים להתנות זאת לפני הלימוד, **ואם לא התנה קודם, אין זה כלום** (שם).

בשטר שהובא לפני הרב, היה כתוב כך:

הסכם הנעשה בין הרב ר' ... שליט"א - ובין הנה"ח הרב ר' ...

שהנה"ח ר' ... יתן בל"ג סך אלף דולר בכל חודש - מער"ח אדר ... - להרב ר' ... שליט"א, למען יוכל לעסוק בתורה, וכל זכותו למודו בעזרת תמיכתו הנ"ל, שכרו חלק כחלק הלומד והמחזיק, ובואפן המבואר ברמ"א יו"ד סימן רמ"ו ס"א בהג"ה, והכל בבחינת נר לאחד נר למאה.

וע"ז באעה"ה

מקום חותם היששכר

הרב זיע"א ערך בו תיקונים, את המילים 'וכל זכותו למודו בעזרת תמיכתו הנ"ל, שכרו חלק כחלק הלומד והמחזיק'; מחק הרב, ובמקומם כתב: **'ועבור זה יש לו זכות בלימודו כפי הערך שעוזר לו ללמוד'**, ואת המילים 'הכל בבחינת נר לאחד נר למאה', מחק הרב.

הסיבה לתיקונים אלו, ככל הנראה כך: נר לאחד נר למאה, משמעותו שאין הלומד מפסיד כלום, וזה בניגוד למבואר מהחזו"א, כדלעיל, לכן מחק זאת הרב, והסיבה לתיקון הראשון, היא משום שמהלשון הכתובה לא היתה משמעות ברורה, כמה חלק בתורה יקבל הנדיב שמסייע, שהרי נדיב זה לא סייע בהוצאות מרובות, אלא במשכורת

מעוֹת מַתְנֵה לַקְנִיַת דְּבַר מִסּוּיִם

• אָמַר לִי הַגְרַח"ק (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] שֶׁשָּׂאֵל אֶת מִרְן הַחֲזוֹ"א זְצוּק"ל אִם חַיִּיב לַתֵּת מַעֲשֵׂר מִמַּתְנוֹת שֶׁקֶבֶל לַחֲתוּנָה וְהַשִּׁיב מִמַּתְנוֹת חֲפָצִים לֹא צָרִיךְ אֲבָל מִמַּתְנוֹת שֶׁל מַעוֹת אֲפִלּוּ נִתְּנוּ לוֹ לַקְנִיַת דְּבַר מִסּוּיִם צָרִיךְ לַתֵּת מַעֲשֵׂר. (מִש"כ שְׁצַרִיךְ לַתֵּת מַעֲשֵׂר מֵהַכֶּסֶף שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לַקְנִיַת דְּבַר מִסּוּיִם חַיִּינוּ מִסַּתְמָא מְשׁוּם שֶׁזָּכָה בְּכֶסֶף, אֲבָל יֵשׁ עֲצָה שִׁיפְטוֹר שֶׁלֹּא יִזְכֶּה בְּכֶסֶף רַק יִקְנֶה אֶת הַחֶפֶץ עֲבוּר הַנּוֹתָן וְאֶחָ"כ יִזְכֶּה בַּחֶפֶץ וְכִש"כ בְּאוֹת ט).

וְעוֹד אָמַר הַגְרַח"ק (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] שֶׁשֶּׁמַּע כְּעוֹבְדָא הַנּוֹ' בְּאוֹת הַקּוֹדֵם בְּעֵינֵי כֶסֶף לַקְנִיַת דִּירָה (אֲפֶשֶׁר דְּהוּי עוֹבְדָא אַחֲרָת) וּמִרְן הַחֲזוֹ"א אָמַר שֶׁאִם אֵינן הַחֲתָן יִכּוֹל לַתֵּת מַעֲשֵׂר מִיֵּד יִרְשׁוּם בְּפַנְקְסוֹ וּפִרִישׁ בַּמִּשְׁךְ הַזְּמָן.

הוֹצָאוֹת נְשׂוּאֵי יִלְדֵי

• פֶּסֶק לִי מוֹ"ר (שְׁלִיט"א) זְצוּק"ל דְּמֵי שְׁנוֹתן סְכוּם כֶּסֶף לַקְנִיַת דִּירָה אוֹ שֶׁאֵר צָרִיךְ חֲתוּנָה לְבִנּוֹ הַלּוּמֵד בִּישִׁיבָה אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מֵהַסְּכּוּם הַזֶּה כִּי כָל הַסְּכּוּם הַזֶּה הוּא צְדָקָה שְׁנוֹתן לְבִנּוֹ וּמִ"מ אָמַר מוֹ"ר שִׁיתֵן הָאֵב מֵהַסְּכּוּם הַזֶּה סְכוּם לֹא גָדוֹל לְעַנְיִים, וְהוֹסִיף מוֹ"ר הָאֵב דְּמוּבָא בְּפּוֹסְקִים שֶׁהָאֵב מַעֲשֵׂר אֶת מַעוֹת הַנְּדוּנָיָה שֶׁמְכַנִּים לְזוּג (עֵי' בְּשׂוֹרֵת שְׂאִילַת הַגִּיעֵב"ץ ז"ל ח"א ס' ו' הוּבָא בְּפ"ת ס' רמ"ט ס"ק א') שֶׁם מֵיִירֵי מַחִיב הַמַּעֲשֵׂר שְׁחַל עַל הַזּוּג שֶׁקֶבְלוּ אֶת כֶּסֶף הַנְּדוּנָיָה וּבְכֵה"ג אָמְרוּ שֶׁהָאֵב מְשֹׂאֵר לְעַצְמוֹ אֶת הַזְּכוּת לַת

הֵרֵב זְצוּק"ל בַּעֲת נִתְּנַת צְדָקָה לְקוֹפֹת הַצְּדָקָה בְּאַרְץ וּבְעוֹלָם

אֶת הַמַּעֲשֵׂר לְמֵי שֶׁהוּא רּוֹצֵה עֲבוּר הַזּוּג (א"ה, וְכ"א בְּשְׂאִילַת יַעֲב"ץ הַנ"ל) אֲבָל הֵיכָא שֶׁהָאֵב קוֹנֵה בְּסְכוּם הַנ"ל אֶת הַדִּירָה וְשֶׁאֵר צָרִיךְ חֲתוּנָה עֲבוּר הַזּוּג א"כ אֵינן עֲלֵיהֶם חַיִּיב מַעֲשֵׂר וְכֵה"ל, וְכָל הַסְּכּוּם שֶׁהוּא נוֹתֵן הוּי צְדָקָה.

• בְּשַׁנַּת תַּשְׁד"ם כִּשְׁהַשְּׂאִתִּי אֶת בְּתִי (הֵיחַת מוֹרָה) עִם בֵּן יִשִּׁיבָה אָמַר לִי מוֹ"ר שֶׁמוֹתֵר לַחֲתָן יִלְדִים מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר וְאִף שֶׁהֵיא מוֹרָה וּמְרוּיָחָה מ"מ הֵיא עֵנִי לְעַנֵּן דִּירָה שְׂאִינן בְּאִפְשָׁרוּתָהּ אִף לְשַׁכּוֹר, וּמוֹתֵר לִי לַקְנִיַת לָהֶם דִּירָה אוֹ לְשַׁכּוֹר מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר וְלֹא אָמַר לִי שֶׁאֵתָן חֶלֶק מִזֶּה לְעַנְיִים כֵּה"ל.

• הַגְרַח"ק סִפֵּר לִי שֶׁשָּׂאֵל אֶת אֲבִיו מוֹ"ר אִם צָרִיךְ לְעַשֵׂר אֶת הַכֶּסֶף שֶׁמוֹצִיא לְצוּרֵךְ נְשׂוּאֵי יִלְדֵי מְשׁוּם דְּזֵה גּוֹפֵא צְדָקָה וְסוֹרֵב לְעַנּוֹת לוֹ אֲמַנָּם אָמַר לוֹ שֶׁמַּתְנִיתָ צְדָקָה אִף פֶּעַם לֹא נְהִיִים עֲנִיִים.

אַרְחוֹת רַבִּינוּ

'וְלֶךְ תְּהִיָּה צְדָקָה'

הַשֵּׁב תִּשְׁבֵּי לוֹ אֶת הָעֵבוֹט כּו' וְלֶךְ תְּהִיָּה צְדָקָה, וּבִפ"ב דְּפַסְחִים וּבִכ"ד, א"ר יַצְחָק אִם אֵינּוּ קוֹנֵה מַשְׁכּוֹן צְדָקָה מִנִּין, מִכָּאֵן לְבַעַל חוֹב שֶׁקוֹנֵה מַשְׁכּוֹן, לְפִי כִלְלָא דְּמוֹנָצֶפֶךְ (שְׁכַף פְּשוּטָה הֵיא חֲמֵשׁ מֵאוֹת) לְפ"ז 'וְלֶךְ תְּהִיָּה צְדָקָה' בְּגִמְל' וּמִכָּאֵן לְבַעַל חוֹב שֶׁהוּא קוֹנֵה מַשְׁכּוֹן.

מוֹ"ר מַעֲשֵׂר מְכַל הַתְּמוּרָה שֶׁל סֶפֶר

• הַגְרַח"ק (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] שָׂאֵל אֶת אֲבִיו מוֹ"ר (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] הַמְדַפֵּס סֶפֶר וּמַשְׁלֵם הוֹצְאוֹתָיו מִכֶּסֶף שֶׁכֶּבֶר הַפְּרִישׁוֹ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר כֶּסֶפִים כְּשִׁמוּכֵר סֶפֶר הָאֵם צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מְכַל הַתְּמוּרָה מַעֲשֵׂר וְאָמַר לוֹ מוֹ"ר שֶׁמַּעֲיָקֵר הַדִּין נִרְאֶה שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְעַשֵׂר אֶת כָּל הַתְּמוּרָה רַק אֶת הַרוּחוּחִים וְזֵהוּ הַדִּין דְּמַעֲשֵׂרִין מֵהַקֶּרֶן פ"א וְאֶחָ"כ רַק מֵהַרוּחוּחִים (וְכ"כ בְּאַהֲבַת חֶסֶד מֵהַגְהַח"ח זְצ"ל פ"ח ב') וְהוּא הַדִּין אִם לוֹה לְצוּרֵךְ הַהֲדַפְסָה וְעַשֵׂר אֵינּוּ צָרִיךְ לְעַשֵׂר אֶת הַכֶּסֶף שְׁפוּרַע שְׁזֵהוּ כְּדִין הַנ"ל.

אַמְנָם הוֹסִיף מוֹ"ר שְׁמִימֵי לֹא הִקִּיל בְּזֵה לְעַצְמוֹ וְהוּא מַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מְכַל הַתְּמוּרָה שֶׁל הַסֶּפֶר אִף שֶׁאֵת הוֹצְאוֹת הַסֶּפֶר כְּגוֹן הַמְדַפֵּס וְהַנִּיר שֶׁלֶם מֵהַכֶּסֶף שֶׁכֶּבֶר עִישָׁר, וְכֵן כְּשֶׁקֶבֶל כֶּסֶף מְנַדִּיב לְהַדְפֶּסֶת סֶפֶר עִישָׁר, וְאֶחָ"כ עִישָׁר עוֹד פֶּעַם אֶת כָּל הַתְּמוּרָה שֶׁל הַסֶּפֶר.

חַיִּיב מַעֲשֵׂר כֶּסֶפִים הוּא רַק מִדֵּין צְדָקָה

• אָמַר לִי מוֹ"ר (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] שֶׁמַּעֲשֵׂר כֶּסֶפִים אֵינּוּ חַיִּיב גָּמוּר רַק מְשׁוּם צְדָקָה וּמֵאַחַר שְׁנוֹתן מַעֲשֵׂר מְקִיִּים וְדֹאֵי מִצּוֹת צְדָקָה לְפִי שְׁעוּרוֹ כִּי אִם לֹא יִתֵּן מַעֲשֵׂר יֵשׁ תְּמִיד לְהַסְתַּפֵּק אִם מְקִיִּים מִצּוֹת צְדָקָה כְּפִי שְׁצַרִיךְ, וְלִכֵּן הֵיכָא שֶׁהוּא דְּחוּק גָּדוֹל שְׁפְטוֹר גַּם מִמִּצְוֹת צְדָקָה מִסַּתְמָא פְּטוֹר גַּם מִמַּעֲשֵׂר.

בֵּת לֹא נְשׂוּאָה חַיִּיבַת בְּמַעֲשֵׂר

• מִרְן הַחֲזוֹ"א הוֹרָה לְבִנְתּוֹתֵי הַרוּוֹקוֹת שֶׁל מוֹ"ר זְצוּק"ל שִׁיתְּנוּ מַעֲשֵׂר מֵהַרוּחוּחִים שֶׁמְרוּיָחוֹת, הֵן הֵי מוֹרוֹת.

שיח יצחק

מְדַבְּרֵי גַאב"ד רַמַּת אַלְחָנָן מִרְן הַגָּאוֹן רַבִּי יַצְחָק זִיְלְבֵרְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א שְׁלִיבֵן מְפִי גִיסוֹ הֵרֵב זְצ"ל

נְפִדִית אֲלֵא בְּצְדָקָה שֶׁנֶּאֱמַר 'צִיּוֹן בְּמַשְׁפֵּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָה בְּצְדָקָה', וּבִבְבֵּא בְּתָרָא (דְּפ"י ע"א) נֶאֱמַר אָמַר ר' יוֹחָנָן מֵאֵי דְּכַתִּיב 'מְלוֹה ה' חוֹנֵן דַּל' אֲלַמְלֵא מִקְרָא כְּתוּב אִי אֲפֶשֶׁר לְאוֹמְרוֹ כְּבִיכּוֹל עֶבֶד לוֹה לְאִישׁ מְלוֹה, וְאִם כֵּן מְקוֹם שִׁיְהוּדִים מְגִיעִים לְשַׁפּוֹךְ צְקוֹן לְחֶשֶׁם אִיךְ אֲפֶשֶׁר לְמִנוּעַ מֵהֶם אֶת הַזְּכוּת הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לַתֵּת צְדָקָה.

עוֹד סִפְרַתִּי לְגִיסִי (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] שֶׁאֵינן יוֹם אֶחָד בְּכוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי שְׂאִינן שֶׁם גּוֹיִים וְנִתְקִיִּים בְּנוֹ' כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִילָה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים' וְגַם כְּשֶׁבֵּאתִי לְשֶׁם בְּשֶׁלַּג וּבְקוּשֵׁי הַיָּם שֶׁם יְהוּדִים רֵאִיתִי שֶׁם כְּמָה גּוֹיִים שֶׁבָּאוּ לְהַתְּפַלֵּל [בְּמַקְרָה אֶחָד שֶׁמַּעֲתִי כּוֹמֵר שֶׁכָּל הַנְּרָאָה מוּצֵאוֹ מִמְדִּינַת יוֹן מִתְּפַלֵּל: 'אֲלוּקִים תְּצִיל אֶת הַכֹּלְכֵלָה שֶׁל יוֹן] וְכִשְׁעֵנִיִּים מְגִיעִים לְבַקֵּשׁ צְדָקָה מֵהֶם הֵי זֵה חִילוֹל ה' כִּי הֵרִי אֶסוּר לְבַקֵּשׁ צְדָקָה מִנְּכָרִים, וְהַסְּכִים גִּיסִי (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] שֶׁאִם רּוֹאִים עֵנִי שְׁעוּשָׂה כֵּן יֵשׁ לְהַזְהִירוֹ לְהַפְסִיק, וְאִם אֵינּוּ שׁוֹמַע מוֹתֵר לְהַרְחִיקוֹ מִשֶּׁם.

נֶעֱרַךְ ע"פ וּוֵי הָעַמּוּדִים קוֹבֵץ ל"ד סִימָן א' וְאִילֶךְ, ע"ש עוֹד פְּרִטֵי הַדְּבָרִים

אִסִּיפַת צְדָקָה בְּכוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי, וּבִקְשַׁת צְדָקָה מִנְּכָרִים שְׂבָאִים לְשֶׁם

שְׂאֵלָה. אֶת הַשְּׂאֵלָה הַבָּאָה נְשֵׂאֲלֵתִי מֵאֵת רַב הַכוֹתֵל וְהַמְקוּמוֹת הַקְּדוּשִׁים הַגְּר"ש רַבִּינוּבֵּיץ שְׁלִיט"א, כְּדֵלְהֵלֵן: בְּכוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי יִשְׁנֵם עֲנִיִים הָאוֹסְפִים כֶּסֶף, ע"פ הַחוּק הַדְּבַר נֶאֱסַר מְלַבֵּד בִּימִים מְסוּיָמִים, מֵהֶם גַּם שְׁבַמְקוֹם יִשְׁנֵם קוֹפּוֹת צְדָקָה קְבוּעוֹת, אֲשֶׁר מִתְּחַלְקִים לְפִי חֲשׁוֹנֵן מְסוּיָמִים, לְקוֹפּוֹת צְדָקָה, וְחֶלֶק לְשִׁיפוֹר וְשִׁיפוֹן הַכוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי, הַשְּׂאֵלָה הֵיא, שֶׁפַּעְמִים שְׂאִסִּיפַת הַכֶּסֶפִים גּוֹרֵמַת לְחִילוֹל ה', וְהַשְּׂאֵלָה כִּיצַד לְהִתְיַחֵס לְדַבֵּר זֵה, הָאֵם לְמִנוּעַ מֵהָעַנְיִים מְלֵאסוֹף כֶּסֶף בְּמְקוֹם, אוֹ שְׂמָא לְהַשְׂאִיר אֶת הַמִּצֵּב עַל כְּנוֹ כְּפִי שֶׁהוּא כַּעַת.

תְּשׁוּבָה. סִפְרַתִּי עַל הַשְּׂאֵלָה לְגִיסִי הַגְּר"ח קֵינִיבֶסְקִי (שְׁלִיט"א) [זְצוּק"ל] וְהוּא נִרְתַע מִמַּחֲשָׁבָה לְאַסוֹר עַל עֲנִיִים לְאַסוֹף צְדָקָה בְּכוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי, וְהֵי הַכוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי הוּא מְקוֹם שִׁיְהוּדִים בָּאִים לְשַׁפּוֹךְ צְקוֹן לְחֶשֶׁם בְּעִיקֵר שִׁיבְנָה בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ בְּמַהֲרָה, וְהֵרִי אָמְרוּ חז"ל (סְנֵהֲדִין דְּפ"ח ע"א) אֵינן יְרוּשָׁלַיִם

נִיתֵן לְהַאֲזִין לְשְׂאֵלוֹת אֲקִטּוּאֵלוֹת קְצֵרוֹת מִתּוֹרַת גַּאב"ד רַמַּת אַלְחָנָן שְׁלִיט"א שְׁלִיבֵן מְפִי גִיסוֹ הֵרֵב זְצ"ל, בְּקוֹ 04-3760582

במשנתו

במשנתו של הרב זצ"ל בענייני נתינת צדקה בעת התפילה

שיפריע הכונה, ובאמצע התפילה בודאי יצטרך להפסיק והוי ליה אין יכול לקיים שניהם' עוד הוסיף הרב: 'וגם אני יודע בעצמי שאם אני מכין לפני התפילה זה מפריע לי בכוונת התפילה' עד כאן דברי הרב שם.

ספר היראה ע"פ מקור היראה, בהערות שבסוה"ס עמ' צ"ג

כמו כן העיד הרב בשם חמיו מרן הגריש"א זיע"א: 'אני שאלתי פעם את מו"ח זצ"ל שבאמצע התפילה עניים מבקשים צדקה ואמר שבאמצע התפילה אין מחוייב לתת עוסק במצוה פטור מן המצוה'.

שמענו כן ראינו, חלק א', פרק ה' סי' י' ע"ש עוד

...

נקל לשער שזו הסיבה שהרב בחר באפשרות הבאה עליה העיד בעצמו, במענה לאחד השואלים ששאל: 'השו"ע להלן כתב דטוב ליתן צדקה לפי תפילה האם יש אפשרות לקיים הלכה זו אף בשבת דהיינו שיחשב כנתן צדקה לפני התפילה' והרב השיב: 'אני נהגתי לשים מעות בקופסא, ולהתנות שכל שבת (ש) שאומר ויברך דוד יחול צדקה על פרוטה'.

תשובה כתי"ק באדיבות מכון 'דעת נוטה'

...

הגר"י כהן שליט"א נכדו של הרב מעיד כך: 'אמר לי שיש סתירה בשו"ע, שבאו"ח (סי' צ"ב ס"י) כתוב טוב ליתן צדקה קודם התפלה, וביו"ד (סי' רמ"ט ס"ד) כתוב 'טוב ליתן צדקה קודם כל תפלה'. ואמר שהוא מניח מטבע גדול בכלי [כנראה שהכלי שייך לאגודת הצדקה], ומתנה שקודם כל תפלה יקנה פרוטה מהמטבע לצדקה. ובאופן זה יכול לקיים הדין גם בשבת, שכפי שהעלה ה'חזון איש' (או"ח סי' קנ"ז) מותר להתנות מע"ש שיחול קנין בשבת'.

להדבק, חלק ב', עמ' 154

ואכן כלפי עצם הדבר לעשות קנין באופן שיחול בשבת, כתב הרב כך: 'ולעשות קנין בערב שבת שיחול בשבת או למכור על תנאי בערב שבת והתנאי יתקיים בשבת, בתשו' הגרעק"א (קמא סי' קנ"ט) דעתו דאסור, אבל בחזו"א הוכיח להיתר (דמאי סי' ט' ס"ק י"ב, וכן נראה במ"ב סי' שלי"ט ס"ק כ"ז)'

שונה הלכות סי' ש"ו דין י"ב

...

עלה בידינו אם כן, ששלושה סיבות היו למנהגו של הרב, האחת, שהדבר מפריע לכוונת התפילה, השנית, כי החיוב בזמן זה אינו ברור, משום שהמתפלל עוסק במצוה, ופטור מן המצוה, והשלישית, כדי שיוכל להרוויח נתינת צדקה זו גם בשבת.

בענין מנהג נתינת צדקה בעת אמירת 'ואתה מושל בכל' ב'ויברך דוד'

מנהג מיוחד היה לו להרב זיע"א, קיום ההלכה על כל פרטיה ודקדוקיה היה נר לרגליו. והנה כ' במשנ"ב (סי' נ"א ס"ק י"ט) בשם האריז"ל שיש לתת ב'ויברך דוד' פרוטה לצדקה, אלא שהרב לא נתן את הפרוטה בעת אמירת 'ויברך דוד', אלא היה נוהג להקנות מראש סכום מסוים לצדקה, כאשר הוא עושה תנאי, שכאשר הוא אומר את המילים 'ואתה מושל בכל' פרוטה מתוך אותה הסכום תהיה קנויה לצדקה, כמה וכמה הסברים

ניתנו לדבר זה מפי הרב, גם על אופן ההקנאה שהוא שנוי במחלוקת, להלן ליקטנו את הדברים, כפי שנשמעו מפי הרב [לגבי דעת מרן החזו"א זללה"ה בענין נתינת צדקה בעת ק"ש - ראה בס' 'בחזון יד' על הגר"ד שורץ זצ"ל עמודים 202-203].

...

כתב הרב: 'זבאיזה קהלות קדושות ניתקן המנהג ליתן צדקה כשמויע לפסוק והעושר כו' ואתה מושל בכל, ויש מקומות שגוהגין לקבץ צדקה בעת קה"ת והוא שלא כהוגן דמבטלין עי"ז לשמוע קה"ח ועניית ברכו את ה' כו'

צדקה בעת קה"ת והוא שלא כהוגן דמבטלין עי"ז לשמוע קה"ח ועניית ברכו את ה' כו'

דרך אמונה, פ"י ממתנו"ע ס"ק נ"ג

עוד הוסיף: 'ואפשר דאין חייבין ליתן להם דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכן באמצע התפלה וכן כל העוסק במצוה פטור אז מצדקה כמבואר ב"ק נ"ו ב'

שם, ציה"ל אות צ"ו

ובמקו"א הרב נשאל: האם מותר לתת צדקה באמצע פסוקי דזמרה?, והשיב: מותר אבל אין חיוב, והוסיף לבאר את דבריו בתשובה אחרת ש'על פי דין יתכן דפטור דהעוסק במצוה פטור ממצוה, אבל אנשי מעשה מכינים מקודם את המטבע שיהא העני יכול ליטלה'

תשובה כתי"ק, באדיבות מכון 'דעת נוטה'

...

בספר היראה עם פירוש מקור היראה, כתב הגאון רבי בנימין זילבר זצוק"ל שמותר ליתן פרוטה לעני בשעת פרשה שניה של ק"ש, והרב העיר על כך, שהרי זה עוסק במצוה ופטור מן המצוה, והגר"ז השיב שכיון שאפשר לקיים שניהם, ע"י שיכין מעות לעני קודם התפילה, א"כ הוא מחוייב בזה, הרב השיב כך: 'אין חייב להכין לפני התפילה מעות שמה יבוא עני, ומי יודע אם יבוא, ואיך ישמרם כל התפילה, ואין ספק

תחת אחד השיחים

פני איזה גבאי צדקה צריך לעמוד

נשאל הרב זצ"ל: מהו לעמוד בפני גבאי צדקה להמבואר בירושלמי בכורים פ"ג ה"ג שצריך לעמוד בפני עושי מצוה?

והשיב: 'בדרך כלל גבאי צדקה לוקחים אחוזים לעצמן וזה לא לשם מצוה אבל מי שאינו נוטל לעצמו כלום צריך לקום בפניו (ע"י בפתחי תשובה יו"ד סי' רנ"ו סק"א בשם תשובת יד אליהו סי' נ"ד)'.
באורח צדקה, עמ' ת"ח

והוסיף הרב: 'היה גבאי צדקה רבי דוד לייב שוורץ זצ"ל, ידעתי שאינו נוטל לעצמו כלום, ותמיד הייתי קם בפניו'.

לעמוד בפני מסדר הספרים בבית המדרש

מענין לענין אמר הרב זצ"ל: 'גם מסדר הספרים בבית מדרש עוסק הוא במצוות חסד ואפשר שצריך לקום בפניו'.

באורח צדקה, עמ' ת"ח

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

מכון ראש הישיבה הגרבי"ד פוברסקי שליט"א כותב את מכתב החיווק לקראת פתיחת תוכנית 'מחובבי שיח'

נציגי הישיבות מתברכים עי מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א לקראת פתיחת תוכנית מחובבי שיח

מכתב חיוזוק מיוחד נשלח ע"י מרן ראש הישיבה הגרבי"ד פוברסקי שליט"א לתלמידי הישיבות מכל רחבי הארץ, בו הוא מזחזח את ידם לרגל פתיחת המחזור החדש ללימוד 'ארחות יושר' ספרו של הרב זצוק"ל, במכתבו כתב מרן הגרבי"ד שליט"א: "ועתה כשמבקשים לחזק לימוד המוסר בספר ארחות יושר למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שכתב ספרו לצורך הדור וחיוזוקו, זכות יתירה היא הקביעות בספר הזה, וההתחזקות בלימוד המוסר הרפוי בידינו, וזוכים בחיוזוק בזה לסייעתא דשמיא יתירה, ויתברכו המתאמצים בזה להתגדל בתורה לגאון ולתפארת."

במקביל, לקראת פתיחת התכנית בהיכלי הישיבות, התקבלו נציגי הישיבות לביקור חיוזוק במעונו של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א, שחיוזק את ידם בחשיבות ומעלת לימוד המוסר הקבוע ובפרט בספרו של מרן זיע"א. בתחילה חיוזק מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א את בני הישיבות בדברים בעניני התקופה, בעקבות המלחמה הקשה השוררת בארה"ק, ועורר את הנציגים להתחזק בשמירה על כבוד התפילין, וכפי שמרן זצוק"ל בספרו 'ארחות יושר' פרק תפלה מעורר על הדבר וכותב כי קלות ראש עם תפילין איסור חמור מאד, שהרי בשל מוצת עשה דאורייתא של הנחת תפילין כל היום כדי שלא לעבור על איסור זה, בסיום, בירך שכולם יצליחו להגדיל תורה ולהאדירה.

תוכנית "מחובבי שיח" אשר הוקמה לאחר סילוקו של מרן זצוק"ל ע"י מכון 'שיח אמונה' ופעלה בהיכלי ישיבות חשובות רבות, כאשר במסגרת המיזם השתתפו רבים מבני הישיבות בסדר לימוד קבוע המחולק לימים והספקים בספר המוסר "ארחות יושר". בהקדמתו לספר 'ארחות יושר' כתב הרב זצוק"ל בדבריו: "לפי שבכל דור ודור יש נשיונות אחרים, יש צורך בכל פעם לכתוב לפי צורך הדור."

במחזור הלימוד החדש ובמסגרתו מתאחדים אלפי בני הישיבות הגדולות בלימוד יומי וקבוע בספר, וכדרכו ותמריץ ללימוד, ומתקיימות גם הפעם א"ה הגרלות רבות בכל מקום ומקום בין המשתתפים. הלומדים יכולים במקביל להבחין מידי יום על הנלמד ב'ארחות יושר' גם במסגרת סדרי 'שיח התורה'. המעוניינים לפתוח את תוכנית 'מחובבי שיח' בישיבה בה הם לומדים, בישיבות גדולות שהתוכנית לא פעלה במקום עד כה, ניתן לפנות להשארית הודעה בטל' שמספרו: 079-6966102.

גל הצטרפות נוסף בהיכלי התורה, למסלול בשנתי ללימוד 'חושן משפט' בדרכו של הרב זיע"א שנוסד ע"י 'שיח התורה' לע"י הרב זצוק"ל, עם סיום הלימוד בהלכות דיניים ובהלכות עדות, והפתיחה של לימוד סימן ל"ש הלכות הלואה המקיפות את הסוגיות המרכזיות בסדר נזיקין, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

כפי שפורסם החל מימי החנוכה, נפתחה ב'שיח התורה', בתוך כלל סדרי הלימוד, תכנית מיוחדת ללימוד סדר 'חושן משפט' בשנה אחת, בדרכו של מרן זיע"א. התכנית התקבלה בברכה מרובה בקרב הלומדים, ששמחו לנצל את שעת הכושר, ללימוד ולשינון הלכות דיני הממונות, בהספק מהיר. התכנית שנוסדה בעידודם ובהכוונתם של גדולי ההוראה ומרביצי התורה שליט"א, מתקיימת בדרך שילוב תפיץ, בחמישה מסלולי לימוד, על השור והבית יוסף, על השולחן ערוך, על הסמ"ע, הש"ך והפתחי תשובה.

מלבד מאות ההגרות, כל הלומדים שמתמידים שבוע שלם ב'בדרכו' נכנסים להגלה שבועית חדשה על סך 1000 ש"ח. כשב'שיח התורה' אומרים, כי עכשיו ההזדמנות, ללמוד, להבין ולדעת, לחזור על הסוגיות המוכרות מסדר נזיקין בשנה אחת בדרכו של הרב זצוק"ל. במסגרת סדרי הלימוד ב'חושן משפט' מתקיימים מבחנים יומיים שבמסגרתם של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' - 'שיח התורה'.

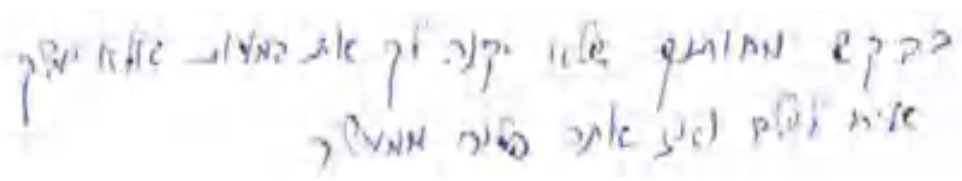
המשך מעמוד 1

תורת שיח

אבל ממעות הנדוניא, מובא בכל האחרונים שמנהג לתת מעשר וכנ"ל, וכן מכל מעות מתנה, ומרן ז"ל אמר הטעם שהנותן מעות אפי' לקנות דבר מסוים אינו מקפיד כ"כ אם המקבל יוריד קצת למעשר, ולכן חייב ואם עי"ז שיתן המעשר לא יספיק לו לקנות הדבר שנתן עבורו, וא"א לו ליתן מעות אחרים ירשום עליו המעשר לחוב וכשיוכל יפרע וכן הורה מרן ז"ל לחתן א' שנתנו לו הוריו מעות לקנות דירה ואם יוריד המעשר לא יספיק לדירה, שירשום עליו המעשר לחוב, ובמשך הזמן יפרענו, אבל אם אביו או חמיו לא יקנה לו את הכסף אלא הוא קונה לו את הדירה אפי' שלח אח הבן שיקנה

כיון שעדיין אין הכסף שלו א"צ הבן לתת מעשר'

שם, ציה"ל ס"ק ס"ז
 וכך כתב הרב זצ"ל לאחד השואלים בנושא זה, באופן שאחד מקבל ע"י חותנו סכום קצוב לכל חודש עבור הוצאות שכר הדירה וכדו', אם מחוייב להפריש חומש או מעשר מהסכום הנ"ל, והרב השיב: 'תבקש מחותנך שלא יקנה לך את המעות אלא יעשך שליח לשלם ואז אתה פטור ממעשר'
 כתי"ק, מערכת 'שיח אמונה'

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב צוק"ל בימים אלו

בבית הרב צוק"ל במעמד בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א התקיים מעמד פתיחת תוכנית מדובבי שיח לתלמידי ישיבת 'דרכי איש - יד בנימין' בהשתתפות ראש הישיבה הגר"ט ליברמן שליט"א וקבוצה מבני הישיבה.

תלמידי המדרשה מהעיר פתח תקווה שבראשות הרב אלישע שושני שליט"א, הגיעו לבית הרב צ"ל לשמוע דברי חיזוק מבנו הגר"ש קניבסקי שליט"א.

תלמידי תלמוד תורה 'קרית הרצוג' הגיעו לבית הרב צוק"ל לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

ביקור מיוחד של הגר"ש קניבסקי שליט"א בישיבת 'היכלי מרדכי' לעידוד הלימוד בספר 'ארחות יושר'. במעמד נשא דברי חיזוק הגר"א שטיינמן שליט"א.

בקשה חשובה

לקראת יום היארצייט השני להסתלקותו של הרב צוק"ל

שוקד מכוננו על גליון הזכרון המורחב

ונודה בזאת לכל מי שיש תחת ידו עובדות, הנהגות, מכתבים וכל חומר שיש בו כדי לימוד וחיזוק מהרב צוק"ל,

שיואיל בסובו להעבירו למכוננו בכתובת se3077700@gmail.com

טלמסר לשמיעת שיעורי הירושלמי
מהגאון רבי **יצחק שאול קניבסקי שליט"א**
ולסדרי ומבחי 'שיח התורה'
03-308-5000
או בעמדות 'נדריים פלוס'

טל: 03-30-777-00
פקס: 072-2606425
פרטי הבנק: פאג"י, סניף 188,
מ"ח 409-715781 ע"ש 'שיח אמונה'

מכון
'שיח אמונה'
להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי צוק"ל

להערות והארות, ולקבלת העלון בדוא"ל: se3077700@gmail.com

לידיעת בני הישיבות המשתתפים בסדרי תכנית 'מדובבי שיח'

למעוניינים

ניתן לערוך מבחן אמריקאי יומי
על החספס היוםי בספר 'ארחות יושר'
במסגרת תכנית 'מדובבי שיח'
באמצעות מפעל 'שיח התורה'
כאשר העונים נכנסים להגרלות יומיות רבות
על זכיות במאות שקלים ועוד,

[יודגש כי זה בנוסף לאישור הלימוד השבועי מטעם 'מדובבי שיח'
ואף העונים ב'שיח התורה' עליהם להמשיך לאשר כרגיל בסוף שבוע]

ניתן לענות על השאלות ב'ארחות יושר' מידי יום [-ה' ימים בשבוע]
בחלון 'שיח התורה' שבמערכת 'נדרים פלוס' ובטלמסר: 03-308-5000.

שימו לב: ההצטרפות הראשונה למסלולי 'שיח התורה' יש להירשם בטל.
קל ופשוט: ב'נדרים פלוס' נכנסים ל: 'אפשרויות נוספות' || 'שיח התורה' ||
כותבים את ת.ז. כפי ההוראות || בחרים בחלון: 'בתורתו' || 'ארחות יושר'.

להצטרפות למסלולי הלימוד וההתחזקות

חייגו למוקד "שיח התורה" 03-308-5000

שמות הזוכים מתפרסמים בקביעות
ב'שיח התורה' שב'נדרים פלוס'

הזכיות מחולקות בבית מדרן וצוק'ל
רחוב רשב"ם 23 בני ברק

- כ'נהגות'**
כמיוחד
לנשים
לקבל
זלזול
להתפלל
שלוש תפילות
ביום
- ל'עילוי
נשמתו'**
לימוד
בכל יום דים
של פרקי
משניות
ואמירת
תהילים
- מ'סיימים
לזכרו'**
אלפי ש"ים
שנלקחו
כלימוד
לע"פ
מדרן וצוק'ל
כשנה זו
- מ'שנתית
ש"ס
כשנה'**
לפי"ם את
הסדרים
כשנה
אתה
- י'רושלמי'**
סדרי לימוד
כשני מסגרות
כולל
סדר הלימוד
הנמסר בשני
לע"פ מדרן וצוק'ל
הנמסר ע"י בנו
הגדול שליט"א
- ה'תלכה'
הלימוד
הלכות שבת
כשנה אחת
הורטנות פו
לקנין כנה
בהלכות הנחוצות
כ'שנה ברורה'**
- מ'תורתו'**
להגות
בספריו ובתורתו
של מדרן וצוק'ל
בספרים
'דרך אמונה'
'דרך חכמה'
'שונה תלכות'
'ארחות יושר'
- כ'דרכו'**
לימוד כל
תורת כשנה
אחת כפי שנהג
מדרן וצוק'ל
בראש
המסלולים -
מאות הלימודים
א דף טה"ס
הנח"מ

חשבת דרכי נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת יתרו

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

זכירת יציאת מצרים – לזכור את ההליכה למתן תורה

היכן אנו זוכרים את מעמד הר סיני

הבת קול שייכת לעצם מעמד הר סיני

נצטוונו, כפי שתקנו לנו הקדמונים, שבשבעות אלו שבהם אנו עוסקים בפרשיות האלה של יציאת מצרים, אנו חייבים לצרף את עצמנו לאותה יציאת מצרים, ולהיות גם אנחנו יוצאי מצרים. אנחנו צריכים לחיות את זה. והנה, אנו מחויבים לזכור "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", וכפי שדרשו חז"ל "ימי חיך הימים, כל ימי חיך הלילות". אנחנו צריכים לזכור את יום צאתנו מארץ מצרים כל ימי חיך, לחיות זאת, ולהיות מחוברים לזה כל יום וכל לילה. אכן, לכאורה יש כאן דבר תמוה, כי היה נראה שיותר חשוב להזכיר לנו שקבלנו תורה ואת זה היינו צריכים לזכור פעמים ביום לפחות. על זה הרי נצטוונו מהתורה "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", אבל אנחנו לא טרחים להזכיר זאת, לא תיקנו לנו בסדר התפילות, ולא יחדו שום פינה לזכור זאת בסדר היום שאנו מקיימים. [נשנסם סידורים שבהם נדפסו דברי המגן אברהם בשם כוונות האריז"ל, שכאשר אנו אומרים "ובנו בחרת מכל עם ולשון" עלינו לזכור מתן תורה. ובאמרנו "וקרבנתו" לזכור מעמד הר סיני, אך לכאורה זה צריך היה להיות הדבר היותר בולט]. את יציאת מצרים אנו מזכירים בפרשה שלמה ביום ובלילה, ואת מתן תורה איננו מזכירים יום יום. אכן אנו מזכירים "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת", אבל לזכור את הדברים אשר ראו עיניך, "השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב", את העובדה של קבלת התורה במעמד הר סיני, זאת איננו מזכירים.

כפי הנראה אנו טועים בקיום הדין של זכירת יציאת מצרים, ואיננו מקיימים אותו כראוי. העובדה שאנו צריכים לזכור את יציאת מצרים פעמים בכל יום היא משום שיציאת מצרים היתה יציאה לקראת מתן תורה. "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה". יציאת מצרים היתה יציאה, אבל היציאה הזאת היתה יציאה שהיא הליכה אל... אותה הליכה אל.. היא ללכת לעבוד את האלהים על ההר הזה, היינו לקבל תורה. זהו טעם המצוה שנצטוונו לא לשכוח את העובדה שיצאנו ממצרים, משום שהיציאה היתה הליכה לקבל תורה.

הדבר מוכרח מכך שאת פרשת יציאת מצרים אנו אומרים בקריאת שמע. הרמב"ם כותב שהחייב של פרשת יציאת לקריאת שמע הוא משום שבפרשת יציאת נזכרים כל המצוות כולם, ועל ידי פרשת יציאת אנו זוכרים את כל מצוות ה'. "והיה לכם לציצית וראיתם אותה וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם... למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדשים לאלהיכם". והאומר לנו זאת הוא "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", זאת אומרת שאנחנו מצרפים את זכירת יציאת מצרים לזכירת כל המצוות. הקיום שלנו לזכור את העובדה שיצאנו ממצרים הוא כאשר אנו מזכירים זאת בקריאת שמע, בזמן שאנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים ועול מצוות. וזכירת יציאת מצרים כוללת בתוכה קבלת עול מלכות שמים, ועול מצוות.

הכונה בזה שמעמידים אותנו פעמיים ביום על יציאת מצרים, היא להעמיד אותנו פעמיים ביום לאן אנו הולכים, לאן אנו מכוונים, לאן פנינו מועדות. יציאת מצרים היא יציאה ממצב אחד והליכה למצב אחר. היציאה ממצרים עניינה הליכה לקבל תורה. ודאי צריך להשתדל ללמוד היטב את הדברים, ונבאר עתה כמה פרטים שעלינו לצרפם לעניין זה.

גלות וגאולה – התיישנות וחיודוש

גלות מצרים היא אב לכל הגלויות, ויציאת מצרים היא אב לכל הגאולות. הגאולה שאנו מצפים ומייחלים לה תהיה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", חזרה על יציאת מצרים. והנה, יש כאן נקודה מעניינת, הפרשה שבה התורה מגלה לנו את כל העניין של יציאת מצרים, היא פרשת "החדש הזה לכם", הפרשה הזאת בעצמה היא פרשת יציאת מצרים [שנצטוונו על הקרבת קרבן פסח, והקרבת קרבן פסח היתה בעצם יציאת מצרים]. והגלות התחילה ב"ויקם מלך חדש על מצרים", ודרשו חז"ל שנתחדשו גזירותיו. ואיתא במדרש "ויקם מלך חדש על מצרים" הוא מפני שאנחנו הפסדנו את החידוש, לכן נתחדשו עלינו גזירות, וכפי שמצינו שפרשת הגלות כתובה בתורה באופן של "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ". נמצא שהגלות היא התיישנות והגאולה היא "החדש הזה לכם". כאן נמצא דבר והיפוכו, גלות וגאולה, שהם התיישנות וחיודוש.

"ונושנתם בארץ" זאת הפרשה שקוראים בתשעה באב, בזמן שבו איבדנו את הכל, הפסדנו את כל מה שהיה לנו ויצאנו לגלות מרה וקשה, פעמיים, פעם אחת נתגלה קיצה, ופעם אחת לא נתגלה קיצה. והפרשה היא "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ", ואיתא בסוף גיטין שאילו היינו מגיעים עד לערך המספרי של המילה "ונושנתם", חלילה לא היתה תקומה, ולכן עשה הקב"ה צדקה עם ישראל והקדים שתי שנים ל"ונושנתם" כדי שחלילה לא יהיה הדבר בלתי הפיך. נמצא

לשון המשנה באבות (פ"ו מ"ב) "אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נווץ". כתוב כאן שדבר זה קורה בכל יום, ומכיון שזו בת קול היוצאת מהר חורב, הדבר ברור שדבר זה שייך למעמד הר סיני, יש כאן משהו שמתחייב ממעמד הר סיני עצמו, ומובן שאותה בת קול היא בת של הקולות של הר סיני. למדנו שמהקולות של הר סיני מתחייבת בת קול המכרות ואומרת "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". צריך לנסות להבין, כיון שהדבר הזה קורה בכל יום ויום, מה היא הסיבה המחייבת ממעמד הר סיני שבכל יום ויום תצא בת קול שתכריז כך.

חז"ל לומדים מכמה מקומות בתורה [רש"י מביא זאת בכמה פסוקים אשר אחד מהם הוא הפסוק שאנו אומרים פעמיים בכל יום בפרשה הראשונה של קריאת שמע "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך"] שיהיו דברי תורה כחדשים בעיניך. ועניין אותם הלימודים הוא כלשון רש"י בפרשתנו על הפסוק (י"ט א') "ביום הזה באו מדבר סיני" "שהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו", למדנו אם כן, שזה דבר שכבר מתחייב כחלק מעצם מתן תורה. בצורה כזאת אנחנו חייבים. קבלת התורה מחייבת אותנו שנקבל עלינו באופן כזה, כאילו אנו מקבלים את הר סיני היום. מעתה, לפי זה, צריך כנראה להבין, שמי שמקשיב, שומע, ומטה אוזן לקולות עצמם של הר סיני, הרי שהקולות עצמם אומרים לו, את מה שהם אומרים, את התורה, את מה שהיה בהר סיני, ומי שלא מטה אוזן שומע את הר סיני. זה טבעם של צאצאים שהם מגיעים למקום שהאבות אינם יכולים להגיע, וכיון שהקול היוצא מהר חורב נקרא בת קול, הכונה היא שלאותם המקומות שהקולות עצמם אינם מגיעים לשם מגיעה הבת קול, כדרך שהצאצא נמצא במקומות אחרים, בזמנים אחרים, מעבר לקיום של ההורים. וכיון שהקולות יוצאים בכל יום, כי זו הצורה והאופן שבו אנו צריכים לקבל תורה, "בכל יום ויום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו", מגלה לנו רבי יהושע בן לוי, שאם זה כעת ניתן, ולא מתקבל, והיינו שאנחנו הרחקנו את עצמנו מלשמוע את הקול, אז הבת קול מגיעה אלינו, והיא מכריזה ואומרת "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", לכל מי שלא מקבל.

ננסה להבין את הדברים. כתוב כאן דבר מחודש, שבכל יום מתקיים בפועל מעמד הר סיני, וכשמקשיבים ושומעים אליו, כשנמצאים שם, אז אנחנו נמצאים באותו מעמד, וכשאנחנו לא נמצאים שם, אז מה שמגיע אלינו מאותו מעמד, מאותם קולות, זו הבת קול המכריזה "אוי", ואומרת "אוי להם לבריות", ומי הם אותם בריות, המדובר הוא בבריות שצריכות להיות שם. אליהם הבת קול מדברת, והסיבה שהבת קול מדברת היא משום שהקולות לא מדברים אליהם.

"כאילו היום ניתנו" מתגלה לפני קבלת התורה

על הפסוק "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" כותב רש"י "ביום הזה, בראש חודש. לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו". והנה, בהמשך כותב רש"י "כי משה עלה רק ביום השני, והכי איתא בגמרא (שבת פ"ו ע"ב) שביום הראשון לא אמר להו מידי 'משום חולשא דאורחא', מחמת שבאו מן הדרך לא נאמרו דברי תורה כלל באותו יום, ועל יום זה נאמר 'ביום הזה' וכאן אנו צריכים ללמוד "שהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו". הדבר תמוה, שההלימוד שדברי תורה צריכים להיות כאילו היום נתנו נלמד ממצב שבו לא נמסרו דברי תורה בכלל. אם לא אמרו כלום היאך אנו צריכים ללמוד שאנו שכאילו היום נתנו. מלמדים אותנו שאנו צריכים להגיע לתפיסה של חידוש, כאילו היום נתנו, בתפיסה של תורה. ואת זה מלמדים אותנו ממצב שלא קיבלנו בו ולא אמרו לנו כלום.

בהמשך מביא רש"י את דברי חז"ל על הפסוק "ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני", "למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידיים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידיים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידיים בתשובה". כשהם חנו ברפידיים, שם היתה מלחמת עמלק כדכתיב "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים", ועתה מלמדים אותנו חז"ל שהנסיעה מרפידיים כבר היתה בתשובה. זאת תשובה מאותם רפידיים, כפי שדרשו חז"ל ש"רפידיים" מלשון רפיון ידיים. "ויבא עמלק וילחם על ישראל ברפידיים" זה בגלל רפיון ידיים, והניצחון היה כשהתאמצו. משה רבינו התאמץ להרים את הידים, והאמץ להרים את הידים היה כנגד רפיון ידיים שהוא היה הסיבה לאותה מלחמת עמלק. אכן, צריך להבין, כי לכאורה מה החשיבות לדעת מתי הם התחילו לעשות תשובה, מה התורה מלמדת אותנו בזה.

אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב" ואלו שני מצות עשה. וכיצד אין לזה שום איזכור. אלא ודאי שבעצם טבע הדברים אנו צריכים לחבר זאת ליציאת מצרים, כך הם פני הדברים, יציאת מצרים היתה לקראת זה. יצאנו כדי להגיע לכאן. "בהוציאך את העם ממצרים תעבדן את האלהים על ההר הזה". אם אנו יוצאים בכל יום פעמים, אז אנו יוצאים כדי להגיע אל ההר הזה, אבל באמת כן כאן משהו יותר מיוחזר, והוא שאנו מצרפים את ההליכה לעצם יציאת מצרים, ונבאר.

בהר סיני, שם נמצאים העתיד והתקווה שלנו, פנינו להר סיני ולשם אנו הולכים. וכלשון הרמב"ן [המונה במצוות שלענתו הרמב"ם שכן מן המניין את המצוה הזאת שלא נשכח מעמד הר סיני], "אבל יהיו עינינו וליבנו שם כל הימים", עיניים ולב. העיניים, בהם כח הראיה, והם אלו שתמיד נותנות לנו את הכיוון. המקום שאלינו אנו הולכים זה המקום שאותו אנו רואים. העיניים מחברות אותנו לאן ללכת, והלב הוא המוליך אותם. המילים שבחר הרמב"ן "יהיו עינינו וליבנו שם כל הימים" אלו המילים הכתובות בפסוק, "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", לכן יהיו עינינו שם. "ופן יסורו מלבבך", לכן יהיה ליבנו שם, וכאן נמצא גמר יציאת מצרים. זו גם הסיבה שרבותינו יצירפו את פרשת תירומת ומשפטים, שכבר אין בהם ענין יציאת מצרים, אשר כבר נגמרה בפרשת שלח, ותיקנו לנו עוד את שתי פרשיות אלו, אחר שכאן נמצא גמר יציאת מצרים.

ויסעו מרפידים בתשובה – ההליכה למתן תורה

והנה, שאלנו מה החידוש שחז"ל מגלים לנו בזה שכשם שביאתם היתה בתשובה כך יציאתם מרפידים היתה בתשובה, אכן חז"ל מלמדים אותנו שהם כבר שבו בתשובה קודם לכן, זה דבר שלא ידענו, ויש כאן למדוד גדול שמגלים לנו. התשובה האמיתית איננה במצב שבאים במשחה ורוצים לקבל תורה, אלא התשובה האמיתית היא להעמיד את יציאת מצרים כתהליך לקבלת התורה. כל המסעות שהיו ממצרים הם לקראת מתן תורה, והמסע מרפידים הוא מסע ממצרים, וכאשר רפו ידיהם מהתורה, רפיון ידיים זה התישנות, רפיון ידיים זה ללכת ולהיגרר, זה לא נקרא ללכת. התשובה היתה ביציאה מרפידים כביאתם להר סיני. אנחנו צריכים להעמיד את עצמנו, באופן שההליכה מלכתחילה היא לשם. אנחנו הולכים להר סיני. העולה מהדברים הוא, שאם ישאלו אדם מישראל לאן פניו, הרי תשובתו היא סיני שפניו להר סיני.

יש דבר נפלא בלשון הקודש, כפי שאומרים המדקדקים, המילה "שָׁמַיִם" היא קיבוץ של כל ה"שָׁמַיִם", מכל מקום מכל קצה בעולם, כשמצביעים ל"שָׁמַיִם" השמים הם סוף ה"שָׁמַיִם", פירוש המילה שמים, הוא כאילו היינו אומרים תקבוצת של כל ה"שָׁמַיִם" של כל העולם כולו. המילה "שָׁמַיִם" היא התשובה לכל שאלה שנשאלת לאן, לשם. הארץ נקראת על שם הריצה והשמים נקראים על שם התכלית לאן היא אותה ריצה. אם אנו רוצים לדעת איך באמת צריך להיראות אדם מישראל, הרי שהוא צריך להראות שהוא תמיד רץ. ואם ישאל אותו לאן אתה רץ, תשובתו תהיה, אני רץ לשמים. כך היינו צריכים להראות.

יציאת מצרים היא להגיע ל"אנכי" ולא יהיה"

אם אנו קולטים ומבינים נכון, הקולות שנשמעו בסיני, עשרת הדיברות, אלו תמצית כל התורה כולה, והתמצית שבתמצית, אלו שני הדיברות הראשונות, "אנכי" ולא יהיה לך. ה"אנכי", שורש של מצות עשה, וה"לא יהיה לך" שורש כל מצות לא תעשה. חז"ל אומרים שבשעה שאמר הקב"ה "אנכי" נתקע דברי תורה בליבם. התורה כביכול נתקעה בלבבות עם אמירת הדיברת "אנכי ה' אלקיך", ובשעה שאמר הקב"ה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" נעקר יצר הרע מליבם. בשתי הדיברות האלה שהם בתמצית, הדיברות שאנו בעצמנו שמענו מפי הבורא, ולא היינו צריכים שום מתווך לשמוע אותם כפי שאמר לאחר מכן "דבר אתה עמו ונשמעה ואל ידבר עמו אלהים פן נמות". התודעה צריכה להיות כזאת שבכל פעם שאנו מזכירים יציאת מצרים, עלינו לזכור שאנו הולכים מיציאת מצרים, ויצאנו כדי לשמוע את שתי הדיברות האלה מפי הגבורה. הדיברות האלה כוללות את הכל.

הקול של ה"אוי" נובע מ"אם אין מקבלים"

נחזור לעניין שפתחנו בו. אם אנו מקיימים זאת, אם אנו מקשיבים לקולות שאנחנו עצמנו שמענו, הקולות של מעמד הר סיני "אנכי ה' אלקיך" ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני", הקולות האלו מעמידים אותנו באופן החזק והעמוק ביותר על המציאות האמיתית פעמים ביום. אחר שמעמד הר סיני היה מעמד מחייב, וכפי הידועים דברי הגמרא שכפה עלינו את ההר כגיגית. זה היה מעמד שכולו חיוב. זו לא היתה תוספת מעלה אלא דבר מחייב, דבר שהוא עו כמות וקשה כשאלו, כפה עליהם הר כגיגית, אם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו חלילה שם תהא קבורתכם, מעתה, אם שומעים ומקבלים, מוטב, ואם לאו, אז מאותו הר, בכל יום, יוצאת בת קול והיא מכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואין צורך להוסיף שאוי למי שלא שם לב לאותו "אוי". מעמד הר סיני נתפס מלכתחילה כדבר מכריח, דבר מחייב באופן שאנחנו ערבים לזה בחיינו, כי הם חיינו. זה היה שבוקע, בכל יום בת קול יוצאת. זה מה שמגלה רבי יהושע בן לוי.

למי שמע את הקולות, שומע וחווה ושומע, ומתבונן, הרי אלה הם הקולות עצמם שיוצאים ממעמד הר סיני, אלה הם אנכי ולא יהיה לך. ואתם הקולות עצמם, הרי שלמי שלא שם לב, מי שלא מקשיב ולא שומע קולות כאלה, חלילה, יוצא ה"אוי" מאותו מעמד הר סיני, מאותו מעמד מחייב. מכיון שיש לו לאותו קול, בת קול, הבת קול הזאת היא מאד דומה לאביה, היא קול מהר סיני עצמו. בהר סיני יחד עם הדיברות, נשמע הקול שאומר אם ישראל מקבלים את התורה מוטב ואם לאו - אוי.

כאן יש להוסיף, כי גם ל"אוי" הזה יש את המעלה של רואים את הקולות, ולזה אין צריך שום ניסים, כאן אנו באמת רואים את זה. הקולות שבאים מהר סיני הם קולות שהופכים מהר מאד להיות מוחשיים. רואים אותם, אלה לא דיבורים, אלה מציאותיות. כדאי לזכור את הדברים האלה כהיום שהבריות עסוקות בעלבונה של תורה. וכשהבריות עסוקות בעלבונה של תורה, נחוץ והכרחי מאד לחזור על דברי המשנה הזאת, "בכל יום ויום יוצאת בת קול מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה".

שהסיכוי שלנו להיגאל הוא רק מפני שלא הגענו ל"ונושנתם" בלתי הפיך, וכך אנו יכולים לחזור ולהתחדש, לחזור ולהגיע ל"החדש הזה לכם". למדנו שכאן נמצאת הנקודה של הגלות והגאולה, ההתיישנות והחידוש. ההתיישנות היא גלות, הגאולה היא חידוש.

"החדש הזה לכם ראש חדשים", כאן נוצרה מהפכה אמיתית בסדר הזמן. סדר הזמן הטבעי והקבוע נשלט על ידי השמש. העולם כולו הוא תחת השמש, וכל המהלכים בעולם יינתנו לשלטה, "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחסם, וכל וחורף ויום וליילה". כל אותם עונות השנה המזכרים בפסוק, זרע וקציר, קור וחסם, קיץ וחורף, כל אלו תלויים בשמש. הקיץ והחורף תלויים אם היא מתרחקת או מתקרבת, וכך כל יתר הדברים. אנחנו נצטיינו בגאולת מצרים לעבור מסדר זמן שתלוי בשמש שהיא תהליך שלא משתנה למהלך של הלבנה המתחדשת אחת לחודש. ביציאת מצרים קבענו סדר הזמן שלנו נקבע לפי חודשים, לפי הלבנה, וזהו ממרכת הזמן שלנו. דבר זה הוא מהפכה, כנגד טבעם של הדברים, זה דבר לא טבעי כי סדר הזמן הרגיל הוא תחת השמש. השנה שלנו אף היא מורכבת מחודשים. אין לנו שנה, יש לנו י"ב חודש, וכאשר אנו רוצים להשוות את שני הסדרים האלה, סדר החמה וסדר הלבנה, אנו מוסיפים חודש אחת לכמה שנים, אך שנה כ"שנה" אין לנו אף פעם. שנה רגילה שלנו היא פחות משנה, ושנה מעוברת שלנו היא הרבה יותר משנה, כך שבעצם אין לנו שנה. נמצא שהקובע לסדר הזמן זו בדיוק הלבנה, ובדיוקא מה שנקרא חודש. הדבר ברור, וזאת פרשת הגאולה, הגאולה נתגלתה בזה שבורא העולם אמר למשה ואהרן "החדש הזה לכם". זאת היתה הבשורה שבה נתגלתה גאולת מצרים. למדנו שעצם עניין שינוי הזמן ממהלך החמה למהלך הלבנה זאת הגאולה בעצמה. הדבר נראה תמוה.

פשר הדברים הוא. אותו זמן הנקרא זמן תחת השמש, הזמן הרגיל שאותו אנו חיים וחווים וזורמים יחד איתו, זה זמן שכל עניינו המשך. ובמילים אחרות עבר נמשך, עבר – הוה. זה סדר הזמן, עבר שהולך הלאה. הגאולה מלמדת אותנו, ומעמידה אותנו על בסיס אחר, אנחנו לא ממשכים, אנחנו לא הולכים הלאה כהמשך, אלא אנחנו מעמידים את עצמנו כהולכים לקראת, ההיינו מרכז הכובד הועבר והועתק לעתיד. עבר נמשך זהו הזמן שכל העולם חי בו, זאת חווית הזמן הפשוטה, שזמן זאת זרימה נמשכת, כאשר אנו מקווים שהוא ימשך לזרוע. עניינה של הגאולה היא העמדת עצם עניין הזמן, נקודת הכובד, אצלנו הזמן הוא לקראת, הזמן הולך אל. הוא לא המשך. ההבדל בין המשך לבין הליכה לקראת, שהליכה לקראת היא שאנו הולכים אל מה שעדיין לא היה, ואילו המשך זה שאנו ממשכים את מה שהיה. ומובן לכל בר דעת שזאת תודעה אחרת לגמרי, זאת מציאות אחרת. עצם הגדרת המושג של "עתיד" זה דבר שעדיין לא היה. העתיד כשהוא יגיע, הוא יהיה חידוש. אנו מעמידים את עצמנו על בסיס ההולך לקראת החידוש. וכאן הוא ההבדל המכריע. זאת מהפכה של יציאה מ"ונושנתם" לעמידה לקראת, ההליכה לקראת חידוש. זה נקרא להפוך את כל הקיום כולו, מקיום של המשך לקיום של לקראת חידוש.

אנו אומרים בברכת הלבנה "וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן". "עמוסי בטן" מתכוין אלינו, אנו עדיין עוברים, אנו נמצאים במצב של הריון, והגאולה נקראת לידה, כפי שמפורש בכתוב שגאולת מצרים נקראת לידה, ואנו מהמים ללידה הבאה. בברכת הלבנה אנו אומרים "וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה", כאן נמצאת נקודת המעבר, לעבור מתחת השמש היינו תחת מסלול של "שנה", למסלול של "חודש". זה עצם עניינה של יציאת מצרים. כל זה כתוב כאן, את זה גילה בורא העולם בפרשה הזאת, במילים הראשונות נמצא הגילוי של יציאת מצרים, "התחדש הזה לכם". אתם עוברים לסדר זמן חדש, סדר זמן שהוא הפוך לגמרי מסדר הזמן שהיה. לעבור מ"ונושנתם", או כפי הרמז מ"ויקם מלך חדש על מצרים", כאשר החידוש עבר אליהם, ל"החדש הזה לכם".

זכירת יציאת מצרים – ההליכה להר סיני

מעתה, לא התכוונו ללמד אותנו שנחזור פעמים ביום על יציאת מצרים מבלי להתבונן ולהתחבר למה שהתורה מלמדת אותנו ומבקשת מאיתנו לקיים את המצוה כתיקונה ולהבין מה רוצים מאיתנו, אלא רוצים מאיתנו שנחיה במהלך שנתחדש ביציאת מצרים, שאנו הולכים לקראת חידוש, הולכים לקראת דבר שעדיין לא היה. בעצם המילים "שנה" "חודש", הם שתי מילים הפוכות, שנה זה דבר שחורף ונשנה, וחודש זה דבר חדש. זאת אומרת שבעומק הדברים אנו צריכים להבין, היאך יתכן שהשמיטו את החובה העיקרית המחייבת אותנו להיצמד למקום השבש, אנו יונקים את עיקר קיומנו, את ה"י" הם חיינו ואורך ימינו", ונתנו לנו חובה הנאימית פחות עיקרית מהחובה לזכור את מעמד הר סיני. לכן אנו צריכים להתבונן, שבזה שחייבו אותנו לזכור את יציאת מצרים פעמים ביום ולא לשכוח, היינו לא לפרוש מזה, עלינו להבין מכן, שהכוונה היא להעמיד אותנו פעמים ביום על "החדש הזה לכם" היינו שפעמים ביום אנו צריכים לזכור שאנו הולכים לקראת מה שעדיין לא היה, אנו הולכים לקראת חידוש וכפי שאנו אומרים "שהם עתידים להתחדש כמותה", ובאופן קבוע אנו הולכים לקראת חידוש, תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

וכן, מתוך מצות זכירת יציאת מצרים עצמה, אנו צריכים ללמוד, שבמצוה הזאת אנו מקיימים את ההליכה, תמיד אנו הולכים לקראת. אנו הולכים להר סיני, ואנו הולכים תמיד לקבל תורה. בכל יום, בכל פעם שאנו לומדים, התפיסה צריכה להיות, ששוב אנחנו לומדים ושוב אנחנו מקבלים תורה. זהו התהליך הקבוע, המהלך הקבוע שעליו אנו חיים, הם חיינו. מעתה, ודאי שלא השמיטו מסדר העבודה ומסדר היום שלנו את הזכירה של מעמד הר סיני, זאת השמטה בלתי אפשרית ולא יתכן שדבר עיקרי כזה יושמט מסדר היום, ויוזכר רק על ידי מי שיוודע את דרכי הכוונות, ככוונת כמה מילים בתפילה, שאין זה הפשוט הפשוט בהם, הרי מדובר כאן על קיום מצוה האוריינאית, שלשה לאוים ושני מצוות עשה נאמרו בפסוק זה "השמר", "ושמור נפשך מאוד", "פן תשכח", "ופן יסורו מלבבך", "והודעתם לבניך ולבני בניך". נאמר גם השמר וגם פעמיים "פן" ואלו שלשה לאוים, ונאמר גם "ושמור נפשך מאוד", "והודעתם לבניך ולבני בניך יום

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר ב"שי"ה"ק

גודל כח סמכותם של גדולי התורה

"ונתנת לו מלכות וממשלה וחקור דין" (משנה א').

'המלוכה והממשלה' של העוסק בתורה:

החילוק בין 'מלכות' לבין 'ממשלה' ידוע, ש'מלך' הוא מי שהעם המליכוהו מרצונם והוא מולך עליהם מדעתם, ואילו 'מושל' הוא מי שהשתלט על העם בכוחו והם משועבדים תחתיו. ועל זה אומרת המשנה: 'ונתנת לו מלכות וממשלה', שכל העוסק בתורה לשמה זוכה לשני הדברים - גם ל'מלכות' וגם ל'ממשלה'.

אלא שהשאלה עולה מאליה, על מי מולך אותו עוסק בתורה ועל מי הוא מושל. איזו 'ממלכה' יש אצלו ואיזו 'ממשלה' נמצאת תחתיו.

ובפשטות הדברים מתבארים על פי דברי הנפש החיים (שער ד' פרק י"ח), שהתייחס לענין זה גופא וכתב במפורש על העוסק בתורה: ש"הכוחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם, ולכל אשר יחפוץ יטם, ואימתו מוטלת על כולם, כמו שכתבתי בפ' התורה, ונותנת לו מלכות וממשלה - כי נזר אלוקיו אור התורה מאירה ומבהקת על ראשו, וחוסה כביכול בצל כנפי השכינה".

ואכן יסוד דברי הנפש החיים ידוע כבר מחז"ל, ש'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' (עי' מו"ק ט"ז, ב', שבת נ"ט, ב' ועוד), שכן על ידי התדבקות הצדיק בשכינה נותן לו הקב"ה מכוחו כביכול להיות כמוהו, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה, עד שיש כח לצדיק לפעול כפי רצונו בלי שום כפיפה לחוקי הטבע.

ובדברי הנפש החיים מתבאר שזהו גם כן חלק ממה שהתורה נותנת לעוסקה 'מלכות וממשלה', שכל כוחות העולם מסורים בידם להטותם כחפצם אם לכאן ואם לכאן, ואין שום מגבלה העומדת בפניהם שלא לשלוט כביכול בכוחות הבריאה.

אך עדיין יש להבין את הכפילות, מהי 'מלכות' ומהי 'ממשלה'. הלא אם זה נחשב שכוחות הטבע חפצים להתכופף תחת הצדיק - אין כאן אלא 'מלוכה', שמתבצעת מדעת הממליכים, ואם כוחות הטבע מנוגדים לכוחו של הצדיק לשנות אותם - יש כאן רק 'ממשלה'. ובכלל, הרי גם כח הצדיק לגזור נובע מכוחו של הקב"ה שנתן לו את כח פעולתו, ואם כן ודאי שזוהי 'מלוכה' ותו לא - שיש כאן כח אחר, כוחו של הקב"ה, שנותן את המלוכה תחתיו.

ואכן יש להבין עוד לפני כן, מהו כל עיקר הפשט ש'צדיק גוזר והקב"ה מקיים'. הלא אם כך גזרה חכמתו יתברך - גם מבלי כוחו של הצדיק כך היה אמור להיות, ואם רצונו ית' הוא להפך - מדוע באמת לא נעשה להפך. וכי מי עביד קב"ה דינא בלא דינא, הרי הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ועד כמה שגלוי וידוע לפניו שטוב לעולם שיהיה כך ולא אחרת, לו יהיה שהצדיק חושב בדעתו שלא כן, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים.

בעבר כבר הבאנו את המעשה המובא על שניים מרועי החסידות שישבו ודנו ביניהם בתורת לו יצויר, מה היה אילו הקב"ה מוסר בידם את מפתחות הבריאה. האחד התחיל לפרוט את כל שפע הטובה שישפיע על העולם: ירפא את החולים, יעשיר את העניים, ישמח לב נדכאים וכו', ואילו משנהו ענה לעומתו: אילו היו ניתנים בידי מפתחות הבריאה - לא הייתי משנה מאומה. הייתי מחזיר את המפתחות לבורא כל עולמים ואומר לו: עשה עמנו כמו שגזרת עלינו. אתה יודע יותר טוב מכולנו מה לעשות, ועשית כחכמתך...

אולם בחז"ל מתבאר לנו שישנו מושג של 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים'. אילו הצדיק - היה הבורא אמור להנהיג את העולם בדרך אחרת, ואילו הצדיק בא ומשנה את כל מה שהיה עתיד להיות. והשכל הפשוט תמה, היאך הדברים יתכנו, אם אליבא דעובדא ואם אליבא דסברא.

אך ביאורם של דברים נראה שישנם שני מיני הנהגה. יש באמת את הנהגה הפשוטה והטבעית, מה שכלפי שמיא גליא כיצד העולם אמור להתנהל, אך מלבד זאת יש את הנהגה של 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' - שהיא לא כח בעלמא, אלא חלק מהנהגת העולם. עצם רצונו של הצדיק מהווה סיבה כלפי הקב"ה מדוע לשנות את הנהגה וליצור הנהגה חדשה. כמו שלמשל יש כח לתפילה לשנות את רוע הגזירה, משום שה'תפילה' היא הנהגה בפני עצמה, כשם שיש הנהגה של רחמים והנהגה של חסד, כך יש את הנהגה של כח הצדיק - שהיא עצמה סיבה מדוע לעשות כך ולא אחרת.

ממילא, אם לדוגמא אדם פלוני חלה, אין ספק שכך צריך להיות בדיני שמים. אנתנו לא יודעים את דרכיו של מקום, ולא כמחשבותינו מחשבותיו, אבל ודאי

שמחלתו של אותו אדם היא הדבר הטוב והמוצדק ביותר שיכול להיות. ועם כל זה, אם מגיע הצדיק, מבין או רוצה שהאדם הוא יתרפא - הקב"ה כביכול מוסר את הנהגתו לצדיק, שינהג על פי דרכו הוא. אף על פי שבדיני שמים הוחלט שטוב לאותו אדם שיחלה, וטוב לעולם שכך יהיה, מכל מקום יש את הנהגה של הצדיק שמחליפה את הטוב, וכעת הדין מחייב שיתקיים רצונו של הצדיק.

ואם תשאל, היאך סוף סוף יתקיים רצונו של מקום. הלא החולה אמור לקבל עונש, ויש כאן דין שלא התממש, וכי הקב"ה מחליף טוב ברע ומוותר על דינו. על כך התשובה היא שאכן איננו יודעים חשבונות שמים. לא חסרות דרכים למקום היאך להוציא לפועל את רצונו, ואם לא יעשה זאת בדרך זו הוא יכול לעשות זאת בדרך אחרת, ומכיון שכעת היה טעם לשנות את הנהגה מכח הצדיק, אלוקים יעמיד את דברו ממקום אחר, והצדק האמיתי יושלם באופן שונה, כמו כל הנהגה שמתחלפת בעולם, ולא איתנו יודע עד מה.

ולכשנבין עד היכן הדברים מגיעים, יובן היטב מדוע כוחו של הצדיק כולל שני צדדים הפוכים, הן 'מלוכה' והן 'ממשלה'. 'מלוכה' - משום שלא הוא משליט את עצמו, הקב"ה הוא זה שמוסר לו את הנהגה, אחרי שהחליט הקב"ה בכבודו ובעצמו שכעת דרך העולם תתנהל בצורה אחרת של הנהגה, הנהגה של 'צדיק גוזר'. אך מאידך יש כאן צורה של 'ממשלה', משום שמצד הנהגתו הפשוטה של הקב"ה - היה אמור להיות אחרת, והצדיק כביכול משנה את הרצון הראשוני ומחדש הנהגה חדשה. לכן, הגם שדעת המקום מסכימה לדעתו, יש כאן כעין דעה הפוכה שמנוגדת למה שהיה אמור להיות מתחילה, ורק לאחר שרצה הצדיק, בא הקב"ה ושינה את דרך העולם.

אלו הם שני הדברים המסורים לכל העוסק בתורה לשמה, ש'נותנת לו מלכות וממשלה', וכל זה אכניס בדברי הנפש החיים שכתב ש"הכוחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם, ולכל אשר יחפוץ יטם, ואימתו מוטלת על כולם... ונותנת לו מלכות וממשלה". אין הכוונה לשני דברים סותרים, אלא לכח אחד שאין לנו יכולת להבינו עד תכליתו, שמצד אחד יש לצדיק כח בפני עצמו לעשות כחפצו, אבל מצד שני כמובן - גם כח זה הוא חלק מהנהגתו של הקב"ה, שנתן לכו אחר להיות מעורב כביכול בהנהגתו את עולמו.

אלא שאף אם כנים הדברים, שגם מלכות וגם ממשלה שניהם צדדים לאותו מטבע, עדיין לא יתבאר לפנינו המשך דברי המשנה - שהתורה נותנת לאדם 'חקור דין', שכן מלבד שהלשון סתומה - מה פשר המושג 'חקור דין', משמע שגם היא המשך לאותו כח של 'מלכות וממשלה'.

'חקור דין' - חוש הרייה של גדולי התורה:

וראשית נראה, שביאור המושג 'חקור דין' אינו קשור במישרין לעצם הדינים שמרכיבים את פסק הדין. כשם שיש דרישות וחקירות, שהם שאלות שנוגעות לכל מקרה ומקרה לפי ענינו, כך 'חקור הדין' הוא ראות עיני הדיין, שאין לו אלא מה שענינו רואות, ומלבד ההלכות שמכוחן הוא בא לפסוק - יש לפניו את שודא דדייני, שאינו תלוי אלא בהכרעת הלב.

הן זה ודאי שכל דיין שיושב על כסא דין, אם בדיני ממונות ואם בדיני נפשות, מחוייב לפסוק על פי התורה ועל פי השולחן ערוך, וככל שידוע יותר ובקי יותר בדיני התורה - כך יש לו יותר כח לפסוק ולהכריע את הדין. עם זאת, הדין עצמו מורכב מסיפור הדברים, ובכדי לחזור אל האמת האמיתית, מה היה ומה לא, יתכן כי רוב הדין לא תלוי בידיעת ההלכה אלא באבן הבוחן - לדעת, לזהות ולהבדיל בין אמת לשקר, בין מציאות לזיוף.

והיה מקום לומר, שאם כן אין קשר בין האמת לבין התורה ובין החכמה. הכל תלוי רק בדבר אחד: כמה הדיין ערום בדעת, וכמה בעלי הדין בקיאים בדין מרומה... כמידת עורמתם ותחכומם של התובע או הנתבע, כך הדיין צריך לעמוד מנגד על המשמר, ולא ליפול ביד המוקשים המונחים לפניו ובאים לעוור את עיניו...

בלשון הרא"ש בשתובותיו (כלל ס"ח ס"ו) אנו מוצאים משפט מפליא שכתב על עצמו: "ואם אני רואה באומדנא דמוכח שהדין מרומה ושקר, אני אומר שאין לשום דיין מישראל להשתדל בדין זה"... וכאן השאלה מתעצמת עוד יותר: הלא ההבטחה בין אמת לשקר לכאורה אינה קשורה כי הוא זה לגדלות בתורה. אם כן, אף אם נניח שהרא"ש הכיר בכך שהוא הגדול שבדורו, ולכן כל בתי הדין עלולים לטעות היכן שהוא גילה את האמת, כל זה שייך ביחס לכח הפסק, אך מנין שהם

קטנים ממנו גם בזיהוי הוויות דעלמא? יתכן שבפסקי ההלכות - הוא יודע יותר טוב מהם, אולם בפרטי המציאות - הם יידעו טוב ממנו לזהות את האמת לאשורה... מה תלויה אותה חכמה אנושית בגדלות התורה?

אצל מרן הגרי"ז היה מעשה, שפעם ניהל מערכה שלמה כנגד דבר מסויים, ובאו השואלים ושאלו מנין שאכן יש פסול באותו דבר... וכי בגלל שכבודו חושב כך, לכן מוכרח שכולם טועים?... כתשובה הביא הגרי"ז את דברי המדרש בתחילת איכה על הפסוק 'היתה כאלמנה', שמתאר את חכמתם של ילדי ירושלים.

המעשה האחרון המובא שם הוא על שבאי שלקח שני נערים מהעיר, ובאמצע הדרך אמר הנער לחבירו שהשבאי ממזר. "כיון ששמע אותו האיש את הדברים האלה, נטל את הסייף בידו והלך אצל אמו ואמר לה, כל הדברים שאמרו לי התינוקות, אמת אמרו לי?... כיון ששמע אותו מעשה שעשיתה, אמר הבאתי לי מי שמוציא את גנותי לבין הבריות, ציוה להם ואמר להם צאו מעלי לשלום" וכו'. ותמה הגרי"ז: וכי חכמה יש כאן או נבואה יש כאן? לדעת שאותו האיש פסול הוא יותר גדר של רוח הקודש מאשר גדר של חכמה... מפני מה שייך אותו מעשה לכל המעשים הקודמים של חכמת ילדי ירושלים? אלא, השיב הגרי"ז, 'שמעקט א ממזר' - לממזר יש ריח, ובכדי להריח את אותו ריח - צריכים חוש ריח... ילדי ירושלים, כיון שחכמים היו, היה להם את אותו חוש ריח שנתן להם להבחין בין הטוב ובין הרע... ועל כך סיים הגרי"ז ואמר: אבי מורי הגר"ח זצ"ל - יכל להריח שישים שנה קדימה, אבל אני, למרות שאינני כמוהו, וכי לא אוכל להריח את מה שמונח לפני?...'

ומה ביאור הדברים, מדוע באמת 'חוש הריח' שייך לחכמה?... הביאור הוא, שיש חכמה אנושית ויש חכמה רוחנית. 'חוש ריח' לא שייך לחכמה גסה של חומר. גם אם יהיה אדם חכם גדול ככל שיהיה, מהיכן יוכל להריח שמי שלפניו הוא פסול... אבל כאן מדובר על חכמה אלוקית, החכמה שיודעת לזהות את הבריאה כפי שהיא באמת. החכמה הזו מפתחת אצל האדם את דקות ההרגשה, ובאמצעותה הוא מכיר את הקיום האמיתי - מה אור ומה חושך, מה כשר ומה פסול. מי שהרגיל את עצמו בכזו חכמה, וחי נכון את העולם, יודע גם להריח ריח של תועבה...

במדרש שוחר טוב על תהלים (מזמור ג') אמר רבי אלעזר: "לא ניתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, שאם ניתנו על הסדר - כל מי שהוא קורא בהם היה יכול להחיות מתים ולעשות מופתים". זאת אומרת, שאם היינו זוכים להבין את התורה כסדרה, על פי צורתה הנכונה, היינו יכולים להחיות מתים. אין לנו השגה מה הקשר בין תחיית המתים לבין סדרה של התורה, אבל לכל הפחות זה ודאי, שהבנת התורה היא הבנת העולם לפי סדרו הנכון. מי שיודע את התורה לאשורה - יודע גם את העולם לאשורו, עד שכל מפתחות העולם מסורים בידו.

אם כן אין זה פלא מדוע הגר"ח יכל להריח שישים שנה קדימה, ומדוע גם למרן הגרי"ז לא היה חסר באותו חוש ריח... אין זה פלא כיצד ילדי ירושלים 'הריחו' פסול ממזרות, וכיצד הרא"ש יכל להכריע בוודאות דין מרומה על פי שיקול דעתו. אין כאן 'חוש' בפני עצמו אלא חלק מחכמת התורה. מי שעושה על פי חכמתו האנושית - יתכן שצודק ויתכן שלא, אבל לכך ניתנה לנו התורה, כדי שיהיה כח לדיין לפסוק על פי מה שענינו רואות, משום ש'ענינו' של הדיין הם עיניים אחרות. הם לא עיניים שרואות רק את מה שלפניהם, כי אם עיניים שמביטות הרחק כמטחוי קשת, והן היכולות לגלות את האמת האמיתית של העולם.

אלו הם דברי המשנה, שכל העוסק בתורה לשמה זוכה ל'חיקור דין', שמלבד חכמת התורה עצמה ששוכנת בקרבו, יש לו את הכח היוצא ממילא - לחקור ולברר את הדין. האמת כולה מונחת לפניו, וכגודל חכמתו כך עומק הדין שפרוס תחתיו, לדעת ולרדת לחקר האמת עד תומה.

כח ההכרעה של גדולי התורה - מ'שיקול הדעת' ועד 'ייהרג ואל יעבור':

ומכאן נוכל להבין מה בין 'חיקור דין' לבין 'מלכות וממשלה'. כי מלבד הצורה האמורה של 'חיקור', לקבל את החושים העדינים המזהים את האמת, יש גם צורה של 'מלכות' וגם צורה של 'ממשלה'. הצורה של 'מלכות' היא הכח שיש למלך לשפוט את העם. האם לכל מלך יש כח של דיין? לא מוכרח שהוא בקי יותר מכל דיין אחר, ואין קשר בינו לבין מקום המשפט. כוחו נובע מעמידתו בראש הנהגת המדינה. מכיון שהוא עומד בראש הנהגה, הוא היחיד שיודע איך לפסוק את העם במבט של כלל, מתוך ראייה שתירד לכל צרכי הציבור ותפסוק מה טוב להנהגת המדינה.

גם ה'ממשלה' כוללת בתוכה את יכולת המשפט בצורה דומה ל'מלוכה', אלא שהיא מתנהלת באופן אחר, כי מאחר שהמושל מושל בעל כרחו של העם, משפטו מסתובב סביב השיקולים שיפייסו את העם ויניחו לו להמשיך ולמשול עליהם. בעוד שה'מלך' מחפש את טובת הכלל, ה'מושל' רודף בעיקר אחרי עצם ההנהגה, שהנהגתו תתקבל על העם והם לא יבואו לכלל מכת מרדות.

אי לכך, גם בדינו של העוסק בתורה יש 'מלכות וממשלה'. הרי כאמור, מלכותו וממשלתו של העוסק בתורה הם ש'כל הכוחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם', וכל העולם כולו מונח תחתיו - אם להטותו לשבט או לחסד.

ממילא, גם העוסק בתורה צריך את שיקול הדעת הכללי, שישים את הכלל כולו בראש מעייניו ויביט עליהם במבט כולל שיקיף את כולם. מלבד הנהגה המפורשת בתורה, של חייב ופטור אסור ומוותר, העוסק בתורה מגיע מתוך הנהגה הכוללת שמבינה מה רצוי לקהל ומה יכול להעלותם על דרך טוב. אחרי שהוא מבין את כל זאת, אז הוא יכול להחיל על הבריאה את הכוחות שישנו אותה לכאן ולכאן, בצירוף ה'חיקור דין' שמשקיף על הכל בעיניים בוחנות לאמיתו של דבר.

פעם שאל יהודי את מרן החזון איש על הנהגה מסויימת, אם היא מותרת או אסורה. פסק החזון איש את פסקו לאסור. העז היהודי וניסה לברר, מה טעמו של דבר. השיב לו החזון איש: 'לא יודע, עלי לחשוב'... הוי אומר, שהחזון איש הבין בדעתו הרחבה שדבר כזה לא יכול להיות מותר. מה הטעם? אפילו הוא עצמו לא ידע, אבל זה רק שלב שני שמגיע לאחר מכן... ה'ריח' של ה'חיקור דין' כבר אמר דברו, ואחרי שכל זה נכנס בחכמת התורה - אין צורך בתימוכין וסימוכין...

גדולה מזו מצינו בכמה מהספרים שמעידים איש מפי איש, שבשנת תר"ץ כינס החפץ חיים אסיפה גדולה בעיר פטרבורג, שבה נכחו גדולי אותו דור, רבנים ואדמו"רים וראשי ישיבות, ביניהם גם מרן בעל הברכת שמואל זצ"ל. באותה כנסיה גדולה נאם החפץ חיים ואמר על פרט פלוני, הנוגע לצורת הישיבות הקדושות, שהוא ב'ייהרג ואל יעבור'. הרחש עבר בין כולם, היכן כתוב כזה דבר... עד שאחד מהגדולים הרהיב עוז, קם ושאל בקול: ילמדנו רבינו, היכן זה כתוב?... עמד החפץ חיים, גילה את מלבושו העליון כנגד ליבו, הניח את ידו ואמר: 'דא שטייט דאס' - כאן זה כתוב...

אחרי שהדברים היו מפורשים על לוח ליבו של החפץ חיים - אין מקום לשאל שסוף סוף הם לא היו כתובים על כל הלבבות האחרים... כי בגלל שהחפץ חיים היה החפץ חיים, לכן הלב שלו ראה את מה שלא כולם ראו. הלב הוא לב של חכמת התורה, וללב כזה יש חושים אחרים שקולטים את האמת יותר מכל אדם אחר, עד שהם יכולים להכריע אפילו ב'ייהרג ואל יעבור'. אלו הם ה'מלכות והממשלה' שנותנת התורה - שהעוסק בה יכול לפסוק על העולם, והכל מסור בידי, עד שערי חיים ומוות.

בשו"ת הרא"ש כלל כ"א יש מספר תשובות העוסקות ב'רבי יעקב ברבי משה דבאליניא', שרצה לשנות מצורת העירוב שהיה נהוג בתפוצות ישראל. ועל כך כתב הרא"ש כמה מהלכות צורת הפתח, ובתוכם הוסיף דברים מעוררי השתאות בעניניו של רבי יעקב הנ"ל. בתחילה (ס' ח') כתב לו הרא"ש: "ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבת, אני מנדה אותך, ואם היית בימי הסנהדרין היו מימיתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי, ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה".

אולם לאחר מכן, כשעמד רבי יעקב במריו, שלח הרא"ש אגרת לחכם אחר (ס' ט') ושם כתב בהאי לישנא: "הכתב ששלחתי לאותו חסר מוח, ואתה ואחר תנוס לו, ואם לא יחזור בו - אני מתרה בכך ואת כל הקהל שינהגו בו נידוי, באותו המשוגע יעקב בר משה, וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל. כל דבר זה צריך חיזוק, שלא יבוא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת מרע"ה. ואם יעמוד במרדו, ולא ינהיג דין מנודה בעצמו, אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה, שיתן אלף זוז למושל העיר... ומצוה לנדותו בכל הקהילות ספרד, וגם ידונו אותו למוות בדין זקן ממרה; כי אנו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלוקים, ולבער עושה הרעה מקרבנו" (א.ה). וציין לדברים בספר גליוני הש"ס על הסוגיא דזקן ממרה, סנהדרין פ"ו, ב'.

לנו אין כח להבין לאשורם דברים מבהילים כגון אלו, אך עדיין, מאיזה צד יש להביט על הענין. על סמך מה רצה הרא"ש למסור יהודי למיתה, אחרי שכל מעשהו היה לשנות את דיני העירוב... הלא בזמן הזה לא נוהג זקן ממרה, ולא היה מדובר שם במיתת בית דין, כשאפילו את הקנס שהטיל הרא"ש רצה להעביר דרך המושל הנכרי שמשל אז, 'במצות אדונינו המלך ירום הודו'... היכן מצינו כח כזה ביד חכמים, להרוג נפש מישראל. הנהיה כדבר הזה או הנשמע כמוהו.

אולם הרא"ש ברום מדרגתו הבין, שאם יעבור על הדברים בשתיקה - לא העירוב בלבד יעקר, אלא כל הדת כולה, 'תורת משה רבינו' וכל ה'תלמוד שסידר רב אשי'. עצם העובדה שכל חסר דעת יכול להורות כפי רצונו, מבלי להיות כפוף לדעת גדולי התורה, היא עקירת הדת, ואם כן מדין מסירות נפש אין ברירה אחרת מאשר למסור אותו להריגה - 'כי אנו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלוקים, ולבער עושה הרעה מקרבנו'...

אין כאן לא הוראה לדורות ולא הלכה פסוקה. לא מצינו אף אדם בדורות האחרונים שסיפק בידו לפסוק אפילו בדברים הרחוקים מזה, ודור דור וחכמיו. אבל לרבינו הרא"ש היה את 'חוש הריח' שלו, ריחם של הראשונים כמלאכים, ו'חיקור הדין' שהיה לו נתן לו שיקול דעת של 'מלכות וממשלה' - להכריע כראש הסנהדרין, אף בדיני נפשות... זו תורה וזו כוחה, שכל העולם כולו חל מפניה, והיא השלטת על כל הכוחות כולם, בהיותה החכמה העליונה שמכירה את הכל ורואה כל פני תבל.

מאמר י"א – התחזקות בברכת "מגן אברהם" – שבח הבורא ובקשת הגאולה מכת האבות

הקדמה – התכלית של סדרת מאמרים אלו היא להתחזק בתפלה הקבועה שאנו מתפללים בכל יום, ע"י הפניית תשומת הלב לקטעים קצרים שבמעט התבוננות נמצא בהם שייכות גדולה לזמנים המיוחדים שאנו נתונים בהם, וע"י שנאמר אותם ביתר כוונה, יתחזקו ויתיסדו בנפשנו יסודות האמונה. במאמר זה נעסוק בעז"ה בהתחזקות בברכת "מגן אברהם" ושבח הבורא ובקשת הגאולה מכת האבות.

א. הנה מצינו בהרבה מקומות בתפלה הקבועה שאנו מזכירים זכות אבות, כבר בתחינה שקודם התפלה - א-לקינו וא-לקי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקדת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכר לנו ה' א-לקינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך, ע"כ, ושם בסוף התחינה – וקיים לנו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך כפאמור. וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אפר. והארץ אפר, ע"כ, ובתחינה המתחלת "לעולם יהא אדם" - אכל אנוחנו עמך בני בריתך. בני אברהם אהבך שנשבעת לו בהר המוריה. זרע יצחק יחידו. שנעקד על גבי המזבח. עדת יעקב בנד בכורך. שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו. קראת את שמו ישראל וישרון. וכן בברכת אהבה רבה - אבינו מלפנו. בעבור אבותינו שפטחו בך. ותלמדם חקי חיים כן תחננו ותלמדנו, ועוד ביצלה ויבוא - יצלה ויבוא ויגיע. ויראה וירצה וישמע. ויפקד ויזכר זכרונו ופקדונו וזכרון אבותינו, וב"והוא רחום" - אדונינו א-לקינו. שמע קול תחנונינו. וזכר לנו את ברית אבותינו והושיענו למען שמך, ע"כ, ושם: זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב. אל תפן אל קשינו ואל רשענו ואל חטאתנו שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך והסר ממנו מפת המות פי רחום אהבה, ובקדושת "ובא לציון" - ה' א-לקי אברהם יצחק וישראל אבותינו. שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך. והכן לבבם אליך, ע"כ, ושם - תתן אמת ליעקב. חסד לאברהם. אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, ע"כ.

ב. הנה בהזכרת זכות האבות בתפלה יש שני ענינים נכבדים שהבנתם היא נפק"מ גדולה לכוונה בתפלה, ויותר מזה - לכל צורת הפניה אל הקב"ה בתפלה. וננסה לעמוד על שני הענינים מתוך העיון בנוסח אנשי כנה"ג בתחילת שמונ"ע - א-לקינו וא-לקי אבותינו. א-לקי אברהם. א-לקי יצחק. וא-לקי יעקב. וזכר חסדי אבות. ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה, ע"כ.

הנה ידוע כי ג' הברכות הראשונות בשמונ"ע הן שבח הבורא, והן הקדמה לבקשות שבהמשך תפלת שמונ"ע, ותכליתם ריצוי שמרצה המבקש למי שפונה אליו, וידוע עוד שמדרכי ההשתדלות שבפניה אל מלך או אדם נכבד יש להזכיר את השבחים הגדולים ביותר בתחילת הפניה למען יעשה רושם נכון על המלך, ולכאורה יש להעיר כי לכאורה השבח הגדול ביותר הוא מה שהבורא יתן שמו הוא בורא כל העולמים, ואילו הזכרת האבות אינה ענין כ"כ עיקרי בשבחי הבורא. ועוד יש להבין מהו בכלל השבח לה' בהזכרת האבות לפניו, ואה"נ שהוא שבח גדול לאבות עצמם בהיזכר והיקרא שם הקב"ה עליהם, אבל יש להבין מהו שבח הבורא יתברך במה שהוא א-לוקי האבות.

ג. וביאור הדבר דאין אנו פונים לקב"ה כשאר יצורי תבל, אלא אנו פונים אליו בתור בניו חביביו, בני האומה שעל ידה בחר לגלות את כל גילויים של כבוד מלכותו בעולם, וגילויים אלו נתגלו בשלמות באבות!!! כמבואר בדברי הגמרא במגילה בדף י"ז ע"ב, ובר"ה בדף ל"ב ע"א: ת"ר מנין שאומרים אבות שנאמר "הבו לה' בני אליהם", ופרש"י – הזכירו לפניו את אילי הארץ. ובר"ה פירש – הזכירו לפניו האיתנים. ובמהרש"א בח"א ר"ה ל"ב ע"א, כתב וז"ל: ונראה שקראם במקום הזה אליהם (כלומר מה שהסמיכו חז"ל הברכה על הפסוק בתהילים "הבו לה' בני אליהם") ע"ש איל וכח אלוקים שנתקיים באבות, כמוש"כ בפרק ע"פ (פסחים בדף קי"ז ע"ב) "ואעשך לגוי גדול" ז"ש א-לקי אברהם, "ואברכך" ז"ש א-לוקי יצחק, "ואגדלה שמך" ז"ש א-לוקי יעקב. עכ"ל.

אשר מבואר מזה שעיקר ענין הברכה – הזכרת שבחי המקום שנתגלו באבות, דהיינו שהאבות הם המרכבה להיות מתגלה על ידם מידותיו של הקב"ה, בחסד, גבורה ותפארת, וכמוש"כ המפרשים כאן שג' שבחים אלו – הגדול, הגיבור והנורא – הם כנגד מידותיו של הקב"ה שנתגלו באבות – חסד באברהם, גבורה ביצחק, אמת ביעקב, וכנגדן ג' ראשונות של תפילה. (ועי' באורך בביאור הר"א בן הגר"א).

וביאור הנוסח "יְזוּכַר חֲסֵדֵי אֲבוֹת. וּמִבֵּיא גוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה", כי באמת כבוד הקב"ה שנתגלה באבות אינו התכלית של בריאת העולמות, אלא שלמות הגילויים היא הגאולה השלמה של הבנים שהיא גילוי שלם של כבוד ה' בעולם, ועי' אנו מתפללים – "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". וכמוש"כ בפירוש אבודרהם כאן.

ד. הנה כבר הערנו שהזכרת זכות האבות בתפלה יש בה נפק"מ גדולה לכל צורת הפניה אל הקב"ה בתפלה, ונבאר דבר זה היטב כי הוא ענין נכבד ועיקרי מאוד בכל זמן ובפרט בזמה"ז וכמושית"ב.

הנה בדרכי העולם בהנהגת המשתדלים אצל המלכים, יש שתי צורות פניה, יש שהאדם פונה בתור יחיד, ומציג את כל בקשותיו כבקשות פרטיות, הנובעות מתוך המקרים הבאים עליו בפרטות, ויש הפונה כנציג ציבור, והבקשות שמבקש הן לתועלת הציבור, ועוד הבחנה יש בזה, שיש שהפונה אינו מוכר כלל למלך וממילא אין זוכה ליחס מיוחד מאת המלך אלא כשאר הנתונים, אך יש שהוא צאצא למשפחה חשובה לפני המלך, ואז אעי"פ שהוא עצמו אינו מוכר למלך אך כשמזכיר את יחוס אבותיו המוכרים למלך זוכה ליחס מיוחד לשבח מצד המלך.

ה. ונחזי אן, המתפלל בלא התבוננות מעמיד את הפניה אל הקב"ה כפנית יחיד, ובתורת שכשזה אינו מוכר למלך וממילא אינו זוכה ליחס מיוחד, גם כל המבט שלו על הצרות וכל הבקשות שלו הן מתוך מבט צר, מתוך העולם הגשמי הארצי, וממילא גם השגותיו על גודל הישועה שמצפה לה היא מתוך מבטו המצומצם, ובדרך הנהגת המלכים גם אם יתרצה המלך למלאות בקשתו לא תגיע הישועה אלא לפי קטנות המבקש והשגתו, שהרי בקטנות שכלו הקטין את הבקשה להשגותיו המצומצמות.

לא כן אם האדם מתבונן על נוסח התפלה שתקנו אנשי כנה"ג, הרי צורת הפניה של כל אדם בכל מצב היא צורה של גדלות, ראשית הוא פונה כחלק הציבור, כחלק מכלל ישראל, ממילא פניתו היא מתוך מבט של רחבות, שהרי הוא פונה כצאצא של אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, אשר קב"ה גילה על ידם את כל עוצם הגילויים שבחר להתגלות בעולם בכל מידותיו, וממילא גם מילוי הבקשה יהא בצורה של גדלות ורחבות כיאה לבנם של האבות.

ו. הנה כל המכיר נאמנה את אמיתת מצבנו בזמה"ז, יודע שאנחנו היום במצב נורא, מוקפים אויבים אכזריים מכל צד, ובדרך הטבע אין שום סיכוי להינצל, אך עדין רבים מבינינו תופסים את צורת הישועה בצורה של קטנות, מתוך מבט של יחיד או יחידים כשאר באי עולם, שאף שגם לצורה זו יש מעלה, שהרי מבטא בזה שיודע קצת מגדולת השם ולכן פונה אליו בעת צרה כי הוא היכול, אך עדין פניה זו היא מתוך השגות של קטנות, המצמצמת את צורת הישועה ותכליתה לקטנות ההשגה הארצית הגשמית של האדם בן הדור, ואפילו אם פונה כחלק מציבור, אך אם כלל הציבור לוקה בקטנות ההשגה הרי גם הציבור אינו משיג את המעלה הנרצית, ונמצא שהעושה כן מקטין ומצמצם את צורת הישועה, וכבר נתבאר שהקב"ה עונה כפי צורת הבקשה והשגת המבקש.

אך הצורה הנרצית היא ברחבות, בבחינת "הרחב פיך ואמלאהו", כפי ערך הנותן ולא כפי ערך המבקש, וכפי היאה והנאות לבניהם של אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב שעל ידם התגלו שלמויות נוראות בגדלות הקב"ה בעולם, ולא עוד אלא שבזכות האבות יעד הקב"ה לבניהם של האבות שלמויות גדולות יותר באחרית הימים בעת הגאולה, כפי שאנו מצפים ומבקשים "יְזוּכַר חֲסֵדֵי אֲבוֹת וּמִבֵּיא גוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה".

ז. ונכלול את הדברים בקצרה, השבח שבברכת אבות איננה הזכרה סתמית של גדלות האבות, אלא כוללת בתוכה הזכרה שאנו פונים לקב"ה כבני האבות הקדושים, ולא עוד אלא שאנו באים מכוחם ובתור ממשיכי דרכם, שבזכותם יתגלו על ידינו הגילויים השלמים בעת הגאולה העתידה. ה' יזכנו !!!

פרשת יתרו

מאמרים ותפיסות עומק
בעולמם של עמלי תורה

מבית "עין לא ראתה"

עביתנה

תורה לאוכלי המן

כשרון כל שהוא אלא לצורך לימוד התורה, שאין לומר שניתן לו כשרון עבור פרנסה כי לא לחכמים לחם, ולכן ככל שגדולים כשרונותיו כך בוודאי גדול חלקו בתורה, וחובתו להשיג חלקו.

ב. ובכלי יקר הביא שנלמד מכאן שלשה תנאים שנצרכים בשביל ללמוד תורה כדבעי, א. שלא יאכל בתאוה ללא גבול, או מאכלים כבדים המזיקים והורסים את הגוף, כי כשאין הגוף מקבל את צרכיו כראוי הוא כחולה ואז אין השכל מרוכז לתורה. ב. שלא יהיה טרוד כל ימיו אחרי פרנסתו, כי מי שמטריד את כל כוחו ומוחו באיסוף הון, אין מוחו ושכלו פנוי לעסוק בתורה. ג. שלא יהיו לו עוד שאיפות והישגים מלבד ההישגים בתורה, כי מי שיש לו עוד שאיפות ממילא התורה כבר לא תופסת את כל ליבו. (ז"א, החסרון השני ב'מוח', והחסרון השלישי ב'לב').

ואת כל שלשת החסרונות הללו פתר בנקל ירידת המן מידי יום, כי החסרון הראשון "מצד מאכלים גסים המפסידים זכות ובריירות השכל, עד אשר כח שכלו עובר בעמק עכור ואינו זך לעסוק במושכלות, כי מטעם זה לא אכל משה בהר ארבעים יום כדי שיהיה שכלו זך ונקי להבין במושכלות, כנגד זה היה המן מאכל זך ונקי מכל פסולת, וחז"ל קראוהו לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלין אותו (שם עה,ב), ועינו כעין הבדולח מזהיר ומבהיק ולא היה בו פסולת, ועל כן היה נבלע באיברים.

והחסרון השני, "בעוברו דרך ימים ונהרות ורגליו כאילות לרדוף אחר מזונותיו, ועסק זה מטרידו מלעסוק בתורה" הנה עתה לא היו צריכין לחזר אחריו אלא כ"א מצא מזונותיו בכל יום פתח אוהלו. והחסרון השלישי "שמי שיש לו הרבה יותר מכדי צורכו, גם הוא אינו פנוי לעסוק בתורה כי ריבוי הונו וקנינו והשבע לעשיר אינו מניח לו לעסוק בתורה, גם ממונע זה היו ניצולים במן זה, כי לא ירד כי אם ארוחת איש דבר יום ביומו.

ומסיים: "ואמר ה' למען אנסנו הילך בתורתך אם לא, כי בהסתלקות המונעים הרי לפניך שולחן ערוך לעסוק בתורה בלי מעכב, ואם עכ"פ לא ילכו בתורת ה', אין זה כי אם רוע לב המטהו למאוס בתורת ה'..." וראוי להתבונן בזה, שככל שיש לו את התנאים ללמוד, ועדיין מתבטל, הרי זה תביעה עצומה.

א. פרשת יתרו באה תיכף אחרי פרשת בשלח, לא רק בגלל שכך היה סדר הדברים, אלא משום שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, ולכן רק אחרי שבפר' בשלח מספרת לנו התורה שירד לבני ישראל במדבר מן, רק אז יש אפשרות לעבור למתן תורה, כי בלי שיהיה את המציאות של המן לא שייך מתן תורה.

והדברים מפורשים בתוך פרשת המן, שאומר הקב"ה "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא" הרי מפורש שתכלית המן בשביל לבחון את ישראל אם דבקים בתורה. וכן כתב הבעה"ט שפי' הפס' עפ"ד המכילתא שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן.

ויש חידוש נפלא בדברי רבינו בחיי שם, וז"ל: למדך הכתוב שכל מי שמזונותיו מרווחין הוא חייב לעסוק בתורה זהו שאמר "למען אנסנו הילך בתורתך אם לא", וזהו שזכתה תורה מתנות כהונה להכהנים והלויים, והן התרומה והמעשרות, והוא שכתוב (דברי הימים ב' לא, ד) "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", ונגד מתנות כהונה תקנו מתנות לחכמי ישראל המתעסקים בתורה, שנא' (משלי לא, יד) "היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה"... עכ"ל.

ומבואר כאן שמעבר לחיוב הרגיל של מצוות תלמוד תורה שיש על כל יהודי, לקבוע עיתים לתורה ביום ובלילה, ולקיים והגית בו יומם ולילה, יש משנה חיוב למי שעיתותיו בידו, ויש ביכולתו לפנות את זמנו ללימוד, וממילא בחורים או אברכים שפרנסתם מתגלגלת להם ע"י נשותיהם, שפנויים בכל יומם ולילותם, עליהם מוטל יותר גדול חיוב לעסוק בתורה, שהרי אם מכירים ומתבוננים שכל מה שיש להם הוא מהקב"ה, א"כ צריכים להסיק שכל שעה שהקב"ה מפנה להם שאין להם בה טירדה כל שהיא, הרי בהכרח שאת השעה הזאת רוצה הקב"ה שיקדישו לתורה, וכמו שלכהנים ה' חיוב לימוד תורה מיוחד, כך כל שעה שיכול ללמוד בה, יש עליו חייב לעזוב הכל וללמוד.

וכע"ז כתב הח"ח זי"ע, איך יוכל האדם לדעת מהו גודל חלקו בתורה, שיתבונן בכשרון שנתן לו ויבין שכמידת כשרונו כך גודל חלקו בתורה, כי אין שום סיבה אחרת למה אכן ניתן לו

לאכול בכלל מן משמים

משפיע חסדו ואמיתו להצליח מעשיהם בזכות התורה, ואז נקראו בעלי התורה "אוכלי מן" בלי טורד כמו במדבר. ועד כאן הסביר לנו ההפלאה את המהלך הברור של אברכי הכוללים.

ב. ועתה בא ההפלאה ליישב הטענות האמורות, וכך אומר: "ולא יחשבו בעלי התורה שניזונין ע"י בשר ודם, כי אם מאת ה' הוא מן השמים (!!)" להחזיק ע"י המשפיע להם, ואז יקבלו אור התורה כאוכלי מן", זאת אומרת המילגה שאברך מקבל בכלל שבאה מאיזה תורם מחו"ל, או העזרה שמוגשת לאברך ולמשפחתו מעסקן שטרך עבורו, זהו ממש כמזון מן משמים.

וכותב שם שמי שאינו מאמין בזה, נקרא בדברי ישעיהו הנביא (ה, כ) "שמים מר למתוק ומתוק למר", וז"ל: "כי מעצת יצה"ר לבלתי יהא מחובשי בהמ"ד ולהסתפק ע"י אנשי חסד המחזיקים, כי אם לעבוד בעצמו עבודת הגוף בכל יכלתו, כאמרם בסנהדרין (קח, ב) אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך ולא יהא מתוקין כדבש וע"י בשר ודם, ולכן רוצה לצאת לעבוד כי יערב לו מרורות טורח עבודת הגוף (שם בשוק העבודה) מלהיות ניזון ע"י המחזיקים. אמנם אחר שיצא, דרך היצה"ר להוסיף להסיתו לבלתי היות נושא ונותן באמונה ומטעה הבריות בכזבים, וכמש"כ במשלי (ט, יז) "מים גנובים ימתקו", נמצא שבתחילה מסיתו לקבל המרורות (כביכול מיד ה') ואח"כ מסיתו להמתיק את המר.

"אמנם לא כן הוא כי אין הת"ח ניזונין ע"י בשר ודם כי עיקר השפע בא ע"י ת"ח, כמו שאחז"ל (שבת, לב) בפס' "כי זה כל האדם" כי כל העולם לא נברא אלא בשביל הת"ח להשפיע השפע ע"י המחזיקים אותם, ע"כ נקראו "ראשי" העם כמו שהי"ת הראש משפיע החיות לכל הגוף". וזו תשובתו לטענה הראשונה, שבאמת מה שמקבל מהגביר נחשבת מן, כי כל מה שיש לגביר הוא מהאברך שלומד, כי אברך הוא ראש הבריאה, וכשגביר מחזיק אברך הוא בסך הכל מחזיר את הכסף למקורו.

וכן דוחה שם את הטענה השניה: דכתי' "למען אנסנו הילך בתורתך", שרק אם לא יהי' להם שום טורד לפנות כל מחשבתן לעסק התורה יוכלו לילך בה ממעלה למעלה, וכדכתי' "הילך בתורתך" שהוא אורח חיים, כי האדם נקרא על שם זה מהלך, וכתוב במשלי (טו, כד) "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" כי בכל חידוש שמחדש אדם לאמיתו של תורה הוא עולה למעלה, ואם ח"ו יפנה ממנו יורד למטה...! א"כ ברור שכשיצא לעבוד, ילך וירד ממדרגתו כפי שענינו רואות, ויהי"ר שנזכה להתגבר על כל המניעות, ולקבל על עצמינו עול תורה.

א. ידוע מחכמי העבודה שהפרשה מעוררת את הזמן, וכשקוראים פרשת יתרו, זה משפיע את האורות הנפלאים של קבלת תורה, ואמרו צדיקים שבפר' בא נשפע אורות ליל הסדר, ובפר' בשלח אורות קריעת י"ס, ובפר' יתרו אורות מתן תורה.

וצריכים אנו לכוון לקבל עלינו את התורה ללא שום תירוצים ובלי כל עוררין, להסכים בכל ליבנו ונפשנו לעמול בה יומם וליל ולהתגבר על כל המניעות שעומדים בדרכינו, והרי מדור לדור מתגברים הניסיונות והתירוצים שמגבב היצה"ר בשביל למנוע את עמלי התורה מלהתגדל בתורה בלי גבול, ונביא את דברי בעל ההפלאה (בספרו פנים יפות, שמות טז, ט) מה שעונה על ב' טענות מצויות: א. שחש פחיתות כבוד להיות תלוי בנדבת ליבם של אחרים להסתמך על חסדי הראש כולל או אנשי חסד שמחזיקים אותנו, וחפץ במשכורת בלי להיות תלוי באף אחד. ב. מה יגרע אם ילך לעבוד, וישתדל לשמור על גובה רוחני טוב.

ותחילה ההפלאה מרים את מבטינו כדי שנבין מהו החיבור לתורה. הנה אמרו במכילתא "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן", ועניינו, כי השגת התורה לאמיתו הוא רק ע"י דביקות הנשמה בשורשה העליון, ודביקות של הנשמה הוא כאשר אדם מרוכז ברוחניותו, אבל אם הוא טורד בצרכי הגוף מפסיק את דביקות הנשמה, ולכן עוד אמרו חז"ל במכילתא שעם ישראל נתאחר מ' שנה במדבר לפני הכניסה לארץ ישראל, כדי שישגיגו התורה בלי טרידת מזון ולבוש, שלא יפנו מחשבתם בשום דבר אלא בתורה לבד, וכבקשת יעקב "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש".

וזהו מש"כ בפר' עקב "ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו וגו' כי על כל מוצא" וגו', דהיינו שעיקר חיות האדם הוא בשביל השגת התורה שהוא מוצא פי השם, וע"י דביקות נשמתם בשורשה העליון ישפיע להם הקב"ה צרכם בלי טורח, וכמו שאמרו חז"ל באבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, והוא חסד מהקב"ה להאכיל את לומדי התורה במן, כמו שהאכיל לישראל מן במדבר, ואם יזכו ישראל מלאכתן נעשית ע"י אחרים כדאי' בברכות (לה, ב).

ואף בגלות ימצא אנשי חסד ואמת אשר יחזקו את לומדי תורה למען לא יהיה להם שום טורד, כענין יששכר וזבולון, וכמ"ש במשלי (לא, יז) חגרה בעוז מתניה וגו' טעמה כי טוב סחרה וגו', עניינו שהמחזיקים את לומדי תורה נקראים מתנים וזרועות התורה שהם מחזיקים בה, ואמר הטעם כי טוב סחרה למען לא יכבה בגלות שדומה ללילה, נר התורה ח"ו, והשי"ת

התולעת תנצח

ג. ואי' בחז"ל (תנחומא בשלח ט) עהפ"ס "אל תיראי תולעת יעקב" **מה תולעת אין כוחה אלא בפה** כך יעקב אין כוחו אלא בפה. וביאר בזה רבי צדוק הכהן מלובלין (ויגש): כי התולעת משחיתה בפיה את כל הפירות כמו שנא' (דברים כח,לט) "כי תאכלנו התולעת", ומכה בפיה ארזים שהם החזקים שבעולם, כך יעקב בקול תורה ותפילה מכרית כל הרשעים וכל כוחות הקליפות שבעולם. וכמו שנאמר (תהלים קמט,ו) "רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה" וגו'. עכ"ל.

הנה יש לנו מבט מחז"ל על כל הסיפור של המלחמה שניתן לה השם "חרבות ברזל", שזה אולי נכון מצד החרבות שהאוייב בא נגדינו בטיילים מברזל, אבל אנו יש לנו "חרב פיפיות" שהוא הכוח של קר"ש, ולימוד התורה ותפילה, וכך הכריז יעקב - "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" ומתרגם אונקלוס "בצלותי ובעותי", זאת אומרת, שיעקב עשה שטייגען ועמל בתורה, ורק בכוח תורתו כבש את שכם מיד תושבי האמורי.

וכל האיומים שמאיימים עלינו האוייבים, בנוגע להתקפות על תחנות כוח ומאגרי מים ה' יצילנו, אין להם שום משמעות כל עוד אנו מתגברים בלימוד התורה ובתפילה, כי אנו תולעת, ואיננו צריכים צבא חזק ומתוחכם, ולא הפעלת מודיעין עתיר ידע, וגם לא נשק חכם ומטוסי קרב חדישים, רק ת-ו-ל-ע-ת עלובה שאין כוחה אלא בפה, בשינון עוד משנה ועוד דף גמרא.

ד. וסיפר לי נהג מונית חילוני, שהתרגש לשמוע ראיון עם שר ההגנה הרוסי, שכמעט שנתיים הם במלחמה באוקריאנה, ויש להם מושגים במלחמה מודרנית, והוא טען בראיון שברור לו שישראל מסתירה את המידע האמיתי, כי בכזה קרב מוכרח להיות בממוצע מאה הרוגים ליום הרחמן יצילנו, וישמור על כל החיילים, ואמר הנהג, הרוסי בוודאי צודק מבחינה סטטסטית, אך הוא לא ידע שיש לנו כוח צבאי אחר שאין כוחינו אלא בפה!

ולכן בסופי תיבות: שועתינו' קבל' ושמע' צעקתינו' יודע' תעלומות' יש אותיות "תולעת", כי הי"ת מצילנו ע"י שועתינו וצעקתינו, ובכוח התורה והתפילה, וצריכים אנו להתחזק בזה, כי המלחמה גובה אבידות קשות, ויש עדיין שבויים אומללים, וישובים שלמים עקורים, ומה יוכלו חיילים שאינם מובדלים מהעמים כדי הצורך, לפעול בחוזק ידי עשיו, ומרן הגר"ד לנדוי שליט"א הורה לומר ג"פ ביום יושב בסתר, וחובתינו לעשות כן!

א. הנה חז"ל בשבת (פט,ב) דורשים למה נקרא שמו סיני משום שירדה שנה לאומות העולם עליו, ואת מימדי השנאה ראינו לצערינו בשמחת תורה תשפ"ד, שהיא שנה תהומית שאין שום שכל שמסוגל להכילנו, אמנם השינאה הזאת נועדה לשמש לנו כמחסום שלא להיגרר אחרי מעשי רשעת האומות.

ואחרי השואה צווחו גדולי עולם, שהיה ברור שעתיד לקרות כזאת מפני שבמקומות רבים חלה התבוללות נוראה שאימה להכחיד את הגרעין היהודי, וברגע ססרה ההבדלה, מתעוררת השינאה במלא עוצמתה, כאשר חווה עמינו על בשרו בשואה.

והדברים מפורשים ברבינו בחיי (קדושים) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. חכמת התורה חייבה לנו להיותנו מובדלין במאכלנו ובמשתנו ובמלבושינו, ומתוך שאנו מסוגלין במצות התורה הם מקנאים בנו, ומתוך קנאתם ישנאו אותנו, וכענין שדרשו רז"ל הר חורב שמו, ולמה נקרא שמו סיני, שמשם יצאה שנה לעובדי גלולים. ובמדרש (ספרא ט,יא) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", אם מובדלים אתם מן העכו"ם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו... עכ"ל.

ב. ברם אחרי שמתעוררת השינאה, מתפתחת מזה מלחמה, ואז יש להר סיני עוד שם שנדרש בגמ' על הנצחון במלחמה עם האוייבים - למה נקרא שמו חורב על שם שירדה חורבה לאומות העולם עליו, שכאשר ישראל עוסקים בתורה בכל כוחם, הרי בזה נאבדים ומתכלים תיכף כל האוייבים והשונאים.

ומפורסמים דברי חז"ל בפס' "הקול קול יעקב" שהוא קולו של יעקב אבינו עמוד התורה, ואמרו במדרש (ב"ר סה,טז) אין יעקב שליט אלא בקולו, שנא' הקול קול יעקב, ואין עשו שליט אלא בידיו, שנא' והידים ידי עשו, וכן כתי' (תהלים כח) "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר", וכן אמר משה למלך אדום: (במדבר כ,טז) "ונצעק אל ה' וישמע קולנו".

א"ר אבא בר כהנא לא עמדו פילוסופים בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נכנסו כל אומות העולם אצלו, אמרו לו, תאמין שאנו יכולין להזדווג לאומה זו, אמר להם, לכו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהם, אם אתם מוצאים תינוקות מצפצפים בקולם אין אתם יכולים להם ואם לאו אתם יכולים להם, שכך הבטיחם אביהם הקול קול יעקב, בזמן שיעקב מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הידים ידי עשו. עכ"ל.

טעם שבת (5)

לו את כוח השבת שיכולה היא שתרחה ויכולה היא שתרפא, וכך בהרהור, אם נמנע מזה ירויח שלא ינזק וכמו שהגמ' בשבת (קנ"ב) מספרת: "תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס, ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו". וכ"כ בפנים יפות: "ולפי פשוטו יש לפרש הוא הבטחה, שלא יאמר אדם ששבתית השבת יחסרה ממלאכתו הראוי לו, כי נהפוך הוא, כי ע"י שבתית שבת יצליח במלאכתו ותהיה הברכה בו לעשות כל מלאכתו. וכעין זה פרשנו מ"ש דהע"ה בתחילת תהלים (א, ב) ובתורתו יהגה יומם ולילה, ואח"כ אמר וכל אשר יעשה יצליח. שלא יפסיד מעמל התורה ממה שהיה ראוי להגיע לפרנסתו.

וכ"כ במגן אבות לרשב"ץ על אבות (פ"ב): והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסידה בא לומר, שאם תפסיד על ידי קיום המצוה, כגון שנפלה לו דליקה בשבת ואינו מכבה אותה, או הנותן טריפה לכלב, או המוציא הוצאות בקניית המצות וכיוצא בזה, או תתבטל מסחורותיך, יותר תשתכר בשכרה בעולם הבא ואף בעולם הזה. כמו שאירע לאותו חסיד שהרהר בלבו לבנות חורבה ונזכר שהוא שבת ונמנע מלבנותה ועלה בה צלף והיה מתפרנס ממנו כל ימיו הוא ואנשי ביתו, כמו שנזכר בפרק שואל (שבת קנ"ב). וכן הרבה מעשים בפרק כל כתבי (שבת קי"ח ב), שנשתכרו בעולם הזה, מפני שהוציאו הוצאות בכבוד שבת וכן מעשה הנזכר בפרק התכלת (מנחות מד א), באותו איש שהיה מקיים מצות ציצית ופירש מעבירה, ונשתכר הרבה. ואם תבוא לידך עבירה ותחשוב להשתכר בה, כגון שתחמוד ממון חברך, גזילתו, גניבתו, אבידתו יותר תפסיד בעולם הבא מפני העונש... עכ"ל.

ג. ובאשל אברהם מבוטשאטש (ס' שו) כתב חידוש נפלא, שלא רק להרהר במלאכת חול אסור, אלא אפ' במלאכת קודש כגון שמייסד מקום תורה, או מחבר ספר, או שנמצא באיזה סוגיה שטעונה ברור ותקוע באמצע סיכום וכדו', גם כן ראוי לו שיחשוב כאילו כל מלאכתו עשויה, וז"ל: "עוד מצאתי, שבת קודש, גבי מלאכת משכן קודש, י"ל שגם לגבי מלאכת מצוה צריך להיות בשבת קודש כאילו כל מלאכתו עשויה. הגם שבמה שאמר הכתוב (ישעיה יד, ג) ביום הניח כו' ומעבודה קשה כו' משמע על שעבוד ועבודת, משא"כ עבודת השי"ת זאת המנוחה ומוטלת ביותר, מ"מ יהיה בהיסח הדעת וכאילו נעשה והושלם היטב. עכ"ל. א"כ למדנו מכאן עד כמה חשוב ההתנזרות בשבת מכל צד של טירדת הלב, ולהיות רק במנוחה.

א. נמשיך גם השבוע במאמרי השבת (כפי שכבר הבאנו מה שמבואר בספה"ק שעיקר כוח כפרת שובבי"ם מגיע ע"י קדושת שבת, ובראשית חכמה מצא לזה מקור מהזוהר), ודבר בעיתו מה טוב, לדבר על דיברת השבת אשר נחקקה בלוחות.

דהנה בדיברה של שבת קודש כתוב: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" ודרשו במכילתא (והובא על אתר ברש"י): "וכי אפשר לו לאדם לעשות כל מלאכתו בששת ימים, אלא שבות בשבת כאילו כל מלאכתך עשויה", ובסמ"ק (סי' ר"פ) פירש וז"ל: "מצוה להתענג בשבת דכתיב וקראת לשבת עונג וכן רמזה משה רבינו בתורה, ועשית כל מלאכתך ואיך יכול אדם לעשות כל מלאכתו בשבוע אחד, אלא יראה לאדם בכל שבת שכל מלאכותיו עשויות, ואין לך עונג גדול מזה", עכ"ל. מבואר דעצה טובה אשמעינן בזה איך שנענג את יום השבת.

ומסיים במכילתא: "דבר אחר, ועשית כל מלאכתך שבות ממחשבת עבודה", ובא לאסור הרהור בשבת בעניני חול, אבל בגמ' בשבת (קי"ג, ב) ילפינן מקרא ד"ודבר דבר" שלא יהיה דיבורך בחול כדיבור של שבת אבל הרהור מותר, וכמו ששרים בפייט של להתענג בתענוגים, "הרהורים מותרים ולשדך הבנות...". ואמנם בשו"ע (שו"ח) פסק שראוי להחמיר כדברי המכילתא, וז"ל: "הרהור בעסקי מותר, ומ"מ משום עונג שבת, מצוה שלא יחשוב בהם כלל, ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה". עכ"ל. והיינו כפי' הסמ"ק שהוא עיצה טובה. ובמשנ"ב ציין ע"ז, דכל שכן אם יש לו ע"י הרהור טירדת הלב ודאגה שצריך להיזהר אפ' על הרהור, (בשם הבית יוסף).

וכ"כ רבינו יונה באגרת התשובה (ב, לה) אסור לאדם שיהא לבו טרוד בעסקי בשבת, אע"פ שאמרו חכמים הרהור מותר, אם יש לו מתוך הרהור טרדת לב או נדנדוד דאגה אסור, שנא' (שמות כ, ט) ועשית כל מלאכתך, ואמרו במכילתא שתהא כל מלאכתך בעיניך כאילו היא עשויה שלא תהרהר עליה, וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט ובטח, ובברכת המזון אומרים שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתינו, עכ"ל. כלומר צריך להבין את הרעיון שעומד מאחורי האזהרה הזאת, שתכלית כל השבת להביא את האדם לעונג ולמנוחה, ואם יהיה ביגון בגלל עסקי המסובכים, הרי שהמנוחה תהיה ממנו והלאה, ופשוט.

ב. והנה יש לדעת שכל דבר שנמנעים לעשותו בגלל השבת אזי השבת לוקחת "חסות" עליו, ופורשת את כנפיה שלא ינזק ח"ו משמירתה, ולדוגמא מי שלא עושה רפואה בשבת, אזי יש

חננוך לנער

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

גליון 36 | פרשת יתרו

הנני מוכן?

לפעול בלב התינוקות בשפע יתירה, על כן הואיל להקדיש פעולותיו לשם קדושה הרבה לפני השעה ההכרחית על פי דין, שהוא העיבוד. ולמד רבי חייא ממקרא זה שהתחילו להכין עצמם לקבלת התורה מתחילת נסיעה מרפידיים, כדי שיהיו מוכשרים יותר למעמד הנבחר הלזה". (העמק דבר)

גם על הפסוק "והיו נכונים ליום השלישי" (י"ט י"א) כתב הנצי"ב: "היינו שיכינו עצמם לראות ולשמוע פלאות, כדי שלא יצאו מדעתם במראה נפלא ובקול נפלא פתאום. ועוד בכלל זה הכנה למחשבה והתבודדות כל אחד לפי כוחו, ואין שיעור להכנה זו, שהרי הקב"ה אמר למשה "והיה נכון לבוקר" (רש"י - מזומן) ואין לך פרוש ומוכן לנבואה יותר ממנו, אלא בשביל שרצה הקב"ה להראות באותה שעה מראה נפלא מכבוד ד' כמו שיבואר שם, הזהירו להכנה יתירה ממה שהוא רגיל, ומכ"ש לכל בן אדם, איש לפי כוחו". (העמק דבר)

וכבר כתב על זה הרמח"ל במסילת ישרים (פרק י"ז): "ומן המעשים המדריכים את האדם לבוא לידי מידה זו, (של קניית הטהרה) הוא ההזמנה לדברי התורה והמצוות, והיינו, שלא יכנס בקיום המצוה בפתע פתאום, שאין דעתו עדין מיושבת עליו ויכולה להתבונן במה שהוא עושה, אלא יזמין עצמו לדבר ויכין ליבו במיתון עד שיכנס בהתבוננות ואז יתבונן מה הוא הולך לעשות ולפני מי הוא הולך לעשות.."

יש לי כמה דקות.. אם אתה רוצה עכשיו ללמוד.. בבקשה. אח"כ אני לא יודע.. קדימה.. תגיד לי מה למדתם.. ילדים עוד מעט שבת.. לא התחלתם להתארגן.. זריז.. בפתע פתאום.. כשחסר בהכנה הנכונה.. גם ציפיה אין.. יש חסר גדול בהתלהבות, חסר גדול בשמחת המצווה..

וכפי שכותב החיי אדם (כלל כ"ח סעיף כ"ה): "שומר מצוה לא ידע רע" (קהלת ח' ה') שמחויב, כאשר רוצה לעשות איזה מצוה, שלא יעשה המצווה בחיפזון ובפתאום, רק

אבא! יש לנו סיום ביום שני בשבוע הבא. סיימנו פרק הכונס. יש סיום גדול. הרבה מכין איתנו את הסיום, הוא חילק תפקידים, יש אחראי מטה רכש, אחראי מטה כיבוד הבית, אחראי מטה ארגון ולוגיסטיקה.. אחראי מטה פרסום ואחראי מטה מבצעים.. הרבה אמר שאולי כדאי להיות ב"צום" ביום ראשון.. יש הכנות גדולות מאד, גדול יהיה המעמד! אבא, צריך לראות את ההתרגשות, ההשתוקקות והציפיה שיש בכיתה לסיום הגדול.. ואנחנו ההורים.. הקשבנו, דמענו, ורק חיפשנו איך גם אנחנו יכולים להיות שותפים.. אשרינו ואשרי חלקנו..

"בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני".." ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר" (י"ט א - ב) וברש"י: "ויסעו מרפידיים" - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו והלא כבר כתב שברפידיים היו חונים בידוע שממש נסעו אלא להקיש נסיעתן מרפידיים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידיים בתשובה" (מכילתא)

וכתב הנצי"ב מוואלז'ין זצ"ל: "כל זה מיותר, (שהרי התורה כבר הודיעה לנו בפסוק הקודם שבאו למדבר סיני) ומשום הכי תניא במכילתא מה ביאתן למדבר סיני על מנת לקבל תורה, כך נסיעתם לרפידיים על דעת לקבל תורה. (לשון המכילתא כפי שמופיע ברש"י, אך הנצי"ב מביא את זה בלשון זו..) ועדין יש להבין מאי נפקא מיניה בזה שנסעו מרפידיים על מנת כן, אלא מכאן יש ללמוד דכל דבר שבקדושה מה שהאדם מכין עצמו יותר לזה, חל עליו יותר ההכשר לזה, וראיה מהא דאיתא בפרק הפועלים (ב"מ פ"ה ע"ב) גדולים מעשי חייא, דגדיל נישבי (קולע רשות) וצייד טביא (צד צביים) ומאריך מגילתא (מתקן מעורותיהם קלפים) לינוקי. ולכאורה כל זה טורח בכדי.. (לשווא) והרי לקדושת המגילות סגי לקנות עורות מן השוק ולעבדן לשמה, אלא משום שרצה רבי חייא להגדיל כוח קדושת המגילות כדי שיהא בכוח

שישמור וימתין ויתיישב היטב בדבר המצוות איך יעשם... וזהו שיסדו לומר "הנני מוכן ומזומן לקיים" וכו', ורצונו לומר, שכבר אני מוכן ומזומן וזהו "הכון לקראת אלוקיך ישראל", רצונו לומר שתכין עצמך מוקדם ולא בפתע פתאום!" ומסיים החיי אדם ואומר: "וכבר בחנתי בנסיון, שכאשר עשיתי מצוה בפתאום לא קיימתיה כראוי, לכן צריך להזהר בזה".

מבהיל, דברים הנעשים בפתאום, ללא הכנה, ללא ציפיה.. גם לא משפיעים בעומק הנדרש בנפשו של נער וילד. ההכנות המיוחדות לשבת, ההתרגשות מהלימוד המשותף.. מביאים חוויה של ציפיה עמוקה. רק הידיעה שכל העולם ציפה בהתרגשות למעמד הר סיני, יכולה לחבר אותנו ואת ילדינו למעמד קריאת עשרת הדברות בפרשה. וכפי שמביא ה"אור החיים" הקדוש: "ויסעו מרפידים". קשה למה איחר המוקדם כי פסוק זה היה לו להקדים קודם פסוק שלפניו שאמר באו מדבר סיני, ואולי שהוא על דרך אומרם [סנהדרין ק"ה ב'] אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר, שלהיות כי הוא זה יום המקווה לבורא לתורה לעולם לעליונים ולתחתונים ומיום הבריאה והם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כוח לספר סדר הדבר ותכף קדמה ההודעה באומרו ביום הזה באו וגו' הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ כי זה הוא תכלית הבריאה ותקוותה. ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים. "עוד ירצה בהעיר עוד אומרו ויבואו מדבר סיני והלא כבר אמר בכתוב שלפניו באו מדבר סיני. עוד צריך לדעת למה הוצרך לומר ויחננו במדבר הלא מובן הוא הדבר כי במקום ביאתם חנו, אכן כוונת הכתוב הוא להקדים ג' עניינים הם עקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא תורתנו הנעימה..

להתכונן נכון, חוויתי פעם על בשרי מדודי היקר הרב משה ליפשיץ זצ"ל אשר היה תלמיד חכם עצום וחסידי גור, היה לו קשר חזק עם האדמו"ר ה"פני מנחם" מגור זצ"ל שנים רבות טרם היותו לאדמו"ר. בתקופת בחורי, בקשתי פעם מדודי היקר להיכנס עימו לאדמו"ר. הבנתי שזה לא עוד מישהו שנכנס. הם בקשרים טובים.. עמדנו בתור עם כולם, נטלנו ידים.. כשהתקרבונו לדלת, החל דודי לרעוד.. ידי שהייתה בתוך ידו.. זעה בטלטלה גדולה. גם על ההתרגשות שלי זה השפיע... שאלתי, מה קרה? צריך להיות מוכן להיכנס!, ענה לי...

להגיע לתפילה, להיכנס לפני ולפנים.. להגיע לשבת.. שבת!! מיום חמישי השולחן ערוך... הריחות של מאכלי השבת, הנקיון, הדלקת הנרות ברוגע, אמירת שיר השירים,

שניים מקרא.. ההשתוקקות לנועם השבת.. כמה נצרכים דברים אלו.. בייחוד בדורות אחרונים.. כמה משאירים הם בנפשותיהם של ילדינו הטהורים. מכשירים אותם להיות ראויים להיות בני תורה אמיתיים.

מובא במדרש (קהלת רבה ג'): "אמר רבי יצחק ראויין היו ישראל בשעה שיצאו ממצרים שתינתן להם תורה מיד אלא אמר הקדוש ברוך הוא עדיין לא בא זיוון של בני משעבוד טיט ולבנים יצאו ואין יכולין לקבל תורה מיד משל למה הדבר דומה, למלך שעמד בנו מחוליו ואמרו לו ילך בנך לאיסכולי שלו. אמר, עדיין לא בא זיוו של בני ואתה אומר ילך בנך לאיסכולי שלו, אלא יתעדן בני שנים ושלשה ירחים במאכל ובמשתה ויבריא ואחר כך ילך לאיסכולי שלו, כך אמר הקדוש ברוך הוא עדיין לא בא זיוון של בני משעבוד טיט ולבנים יצאו ואני נותן להם את התורה אלא יתעדנו בני ב' ג' חדשים במן ובאר ושלו ואח"כ אני נותן להם את התורה.

לא קל, כשיש כל כך הרבה שפע, תאוות וריגושים בחוץ.. אלמלא הקב"ה עוזרנו אנה היינו באים.. אבל צריכים את הרצון וההכנה, את הציפיה הכנה והעמוקה שלנו, את הפתחו לי פתח כחודו של מחט.. וכי שכותב הב"ח על הגמרא בברכות: "תנו רבנן המתפלל צריך שיכוון את ליבו לשמיים, אבא שאול אומר סימן לדבר "תכין ליבם תקשיב אזנך" (ברכות ל"א ע"א) וביאר הב"ח: "נראה דהא דאמר "סימן לדבר" הוא לפי דקרא משמע דאין ביד אדם לכוון ליבו לשמים וכו', ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לכוון את ליבו, אפילו הכי סימן לדבר הוא שיתעורר האדם ויסכים בדעתו לכוון כי אז ודאי הקב"ה עוזרו כי הבא לטהר מסייעין לו מן השמים" (סימן צ"ח).

למרגלות ההר
העם נהר.

עמדתי שם עם כולם בהתרגשות
באוויר הייתה תחושת התחדשות.

ימים גדולים של ציפיה והכנה
הגיעו עימי לקבלת הבינה.

האצליח להעביר זאת עד דורות אחרונים
כשליבותיהם של צאצאי יהיו ישנים?

האדע להתלהב?
אצליח לשלהב?

אחת לי התשובה

לא אוותר על הכנה חשובה!
לא אביאם לשם בפתע ובטעות

הקשר בין יתרו לאמונה בייחוד ה'

"וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובא, שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק" (רש"י בשם חז"ל) מהר"ל מלמדנו שבקריעת ים סוף ראו ייחוד ה'. ועל זה נאמר "ויאמינו בה" - האמינו בייחוד ה'. איך קריעת ים סוף מוכיחה ייחוד ה'?

האמונה בייחוד ה' פירושה ש"אין עוד מלבדו", שהוא "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע". העובדה שמופיעים בעולם דברים רבים וסותרים כגון אמת ושקר, טוב ורע, שמים וארץ, ובמרכזם נמצאת הסתירה שבין חומר ורוח מאתגרת לכאורה את האמונה היסודית הזאת.

קשה להבין בהבנה שטחית כיצד החומר והרוח מקורם אחד, נשלטים על ידי כח אחד, ולמעשה הם אחד. וכך כל שאר תופעות הרבוי-לכאורה הבולטות בעולם, אמת ושקר, שמים וארץ, טוב ורע, ועוד הרבה. אכן, כשראו שהקב"ה שולט בים וביבשה והופך ים ליבשה ויבשה לים כראות עיניו, ראו כי שולט הוא על ההפכים. מזה הסיקו שבכל ההפכים הוא שולט, בשמים ובארץ בחומר וברוח וכו', ואינם סותרים את הייחוד. קריעת ים סוף היתה אפוא ההוכחה לייחוד ה' ואין מדובר בסתם זוג הפכים אלא במשהו עמוק יותר.

ים, אומר הגר"א בפירושו לספר יונה, מבטא את העולם הזה, ("והרשעים כים נגרש...") ויבשה את העולם הבא וכשראו שהקב"ה שולט בים וביבשה למדו כי השמים והארץ, העולם הגשמי והעולם הרוחני, העולם הזה והעולם הבא, הכל תחת שלטונו היחיד והנהגתו היחידה, ממילא כשנאמר "ויאמינו בה" בקריעת ים סוף פירושו שהאמינו בייחוד ה'.

יתרו שהיה מחפש אמת, ועבר מעבודה זרה אחת לחברתה, שמח לשמוע כי יש מי שמאחד הכל והכל שלו והכל תחתיו. ובמיוחד כשנודע לו על הנצחון המוחץ על עמלק שהוא האנטיתזה לאלוקי ישראל בהתגלמותה, ולפתע התברר כי "כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל". הבין סופית שאין דרך אחרת בא אפוא והצטרף.

דווקא מתוך עמדה זו, כאדם שבא למדבר מתוך שלמד על ייחוד ה'. יכול היה יתרו להוכיח את משה רבנו על כך שהוא יושב לבדו ללמד את העם ולשפטו. אמר לו יתרו: כמו שהקב"ה האציל סמכויות בעולם ואין הסמכויות האלו סותרו את ייחודו או פוגעות בו. כך גם אתה אינך צריך לשבת לבדך. האצל סמכויות ולא תהיה זו סתירה לייחוד כי כולם יכירו בכך שהכל מקורו בתורה הבא מהמקור האחד והיחיד.

התורה מדגישה שיתרו הקריב קרבנות. וב"משך חכמה" אומר: "לדעתי יתכן לומר זבחים שהקריב יתרו היו זבחי תודה ולכך אכלו לחמי תודה לפני האלקים" (משך חכמה שמות י"ח י"ב)

מהר"ל ב"תפארת ישראל" (פרק ל') מלמדנו שקרבן תודה מבטא שלמות ואחדות ולכן קרבן זה לא יתבטל לעתיד לבוא (מדרש שוחר טוב) וזאת "מפני שיש בו חמץ ומצה שהם שני דברים חלוקים שאין זה כזה להודיע כי כל הכוחות אשר הם מחולקים הכל הוא אליו יתברך" כלומר, קרבן תודה מביאים כהודאה והודיה על ייחודו ית' וממילא מובן מה מקום קרבן תודה אצל יתרו שמצא סוף סוף את האמת - את ייחוד ה'.

יתרו קיבל את יריחו כמו שאומר רש"י בפרשת בהעלותך. שם נאמר "ויאמר משה אל יתר חתנו אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעיניים. והיה הטוב אשר ייטיב ה' אתנו והיטבנו לך". וברש"י נאמר שהטובה שהיטיבו לו הייתה העיר יריחו ודושנה. שבני יתרו ישבו בה עד שנבנה בית מקדש בחלקו של בנימין ואז הוא קיבל את העיר שכן כל מי שיש לו את יריחו יש לו את ירושלים.

יריחו קשורה לירושלים ב"קול וריח" שהם ביטויי הרוח שבאדם כמו שאומרת המשנה בתמיד שקולות מבית המקדש היו נשמעים עד יריחו, וכן ריחות מבית המקדש. קול, אומר מהר"ל (שם בתפארת פרק ל') מבטא הוצאת הפנימיות אל הפועל ובמילים אחרות - ייחוד ה' כשפנימיות מתגלית וזהו "קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים וכו'.

ירושלים כידוע מבטאת את הייחוד כמו שנאמר "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו" (תהילים קכ"ב) כשהכוונה כמובן היא לחבור עליונים ותחתונים (ככתוב בתרגום יהונתן בן עוזיאל).

רחב אומרת למרגלים שנשלחו על ידי יהושע ליריחו: "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים... ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי ה' אלקיכם הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת". אמרו רבותינו: אמר הקב"ה לרחב את אמרת "כי ה' אלקיכם הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" מילא "על הארץ מתחת" ראיתי בעיניך, אך מנין לך שכמו כן הוא "בשמים ממעל"? - את האמנת במה שלא ראו עיניך חייך שיצא ממך בן שייאמר עליו "נפתחו השמים ואראה מראות אלוקים".

יחזקאל, שהיה מצאצאיה של רחב, ראה את מרכבת השכינה באה מן הצפון להחריב את בית המקדש. הוא ראה אפוא ייחוד ה', הוא ראה שהמחריב והבונה זה אותו כח עצמו. לראיה זו, ראית ייחוד ה' זכה יחזקאל בזכות רחב, שהגיעה להכרה הזאת מקריעת ים סוף (ואולי זהו שנאמר "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי")

בני יתרו קבלו אפוא את יריחו היא העיר הקשורה לירושלים המבטאת את ייחוד ה'.

יתרו נקרא קין ונקרא חבר ככתוב "וחבר הקיני נפרד מקין" (שופטים ד' י"א) קין היה האדם הראשון שהשתמש בחרב בהרגו את הבל. הוא ניתק את הבל מארץ החיים ובהמשך גם כפר בייחוד ה' בכך שניסה "לגנוב דעת עליונה" כשאמר לבורא "השומר אחי אנוכי" ביטוי זה מבטא את כפירתו של קין בייחוד ה' כאילו אין עיניו של הקב"ה משוטטת בכל.

יתרו חבר עצמו אל עם ישראל ונקרא חבר (ההפך מחרב) וכמוהו רחב חיברה עצמה לכלל ישראל תוך שהביעה את אמונתה בייחוד ה' ונקראת רחב (ההפך מחרב, חרב מנתקת ומצמצמת ורחב הרחיבה את שלטון ה' על הכל כך גם יתרו שחיבר במקום ההפרדה.

שלשתם, קין יתרו ורחב, קיבלו אות שביטאה את החבור שלהם לחיים. האות שקבלו שלשתם היתה האות ו' בפירוש לספרא דצניעותא פרק ד' אומר הגר"א שאות קין היתה האות ו' (שם עמ' נ"א) והאות שנוספה ליתרו היתה גם כן ו' שתחילה נקרא יתרו ואחר שהצטרף לעם ישראל נקרא יתרו. גם רחב קבלה אות שנאמר "ונתתם לי אות אמת" וזו אות ו' שנקראת בזהר אות אמת כי היא אות החבור.

אות ו' נקראת כאמור אות אמת והיא המבטאת את חיבור כל המציאות כולה - ייחוד ה'.

ובאמת אחר שקין כאמור כפר בייחוד ה', הם, יתרו ורחב, תקנו זאת והאמינו בייחוד ה'.

אוסף הדרכות והנהגות

מרבנו מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל

גליון כ"ז – פרשת יתרו – אוהב את הבריות ומקרנן לתורה

כאשר עומדים אנו בפרשת קבלת התורה, מן הראוי להתבונן בדרכים המועילות להצלחה בתורה. והנה בשביל לזכות לתורה צריך זכויות, והזכויות הם הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, המבוארים באבות פרק ששי.

והנה בארבעים ושמונה דברים רואים דבר מיוחד, שיש שם עשרים וארבעה דברים שמתחילים באות ב"ת, והם העשרים וארבעה דברים הראשונים, בתלמוד, בשמייעת האוזן, בעריכת שפתיים, בניית הלב וכו', עד בקבלת הייסורים, ואחר כך יש עוד עשרים וארבעה דברים שמתחילים באות ה"א, המכיר את מקומו, השמח בחלקו וכו', והם בדיוק חצי כנגד חצי, עשרים וארבעה ועשרים וארבעה, וצריך להבין מה הענין בזה. ובמדרש שמואל כתב לבאר, כי אכן יש הבדל, שהעשרים וארבעה דברים הראשונים המתחילים בב"ת, שייכים לצורת הלימוד בשעת הלימוד, איך לומדים: בתלמוד, בשמייעת האוזן וכו', והם דברים השייכים ללימוד עצמו, ואחריהם באים עוד עשרים וארבעה דברים המתחילים בה"א שהם דברים כלליים על מהות האדם גם שלא בשעת הלימוד, מה צריכה להיות מהותו וכיצד צריכה להיות ההתנהגות, בלב או במעשים, שיהיה אדם כזה שמכיר את מקומו ושמח בחלקו וכו', עם כל שאר הדברים המוזכרים שם.

וכן אם רוצים להשפיע על אחרים זיכוי הרבים בתורה, צריך לזה מידות טובות ואהבת הבריות, וכמו ששינוי בפרקי אבות (א, יב) "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרנן לתורה", והסדר הוא "אוהב את הבריות" ואחר כך "ומקרנן לתורה", מפני שצריך קודם אהבת הבריות, ורק אחר כך שייך שיהיה "מקרנן לתורה", ולא שייך השפעה של קירוב לתורה בלי שיהיה "אוהב את הבריות". והיינו מפני שכדי להיות מזכה הרבים בתורה, צריך זכויות קודמות, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ה, יח) "משה זכה וזיכה את הרבים" – קודם "זכה" ואחר כך "זיכה את הרבים", ואם אין זכויות קודמות לא שייך לזכות את הרבים, ויש לפרש "זכה" מלשון זך, היינו זכות המידות, שאם יש מידות טובות זוכים לקרב אחרים לתורה, ועל ידי זיכוי הרבים בתורה זוכים להצלחה גדולה בתורה, מידה כנגד מידה.

וכבר אמרו (שם ב, ה) "ולא הקפדן מלמד", היינו מי שהוא קפדן באופי, אפילו שהוא מתאפק עכשיו, ואין הקפידא ניכרת כלפי חוץ, אם באופיו הוא קפדן וחסר באהבה לתלמידים, כבר אינו מלמד! וזהו הדבר הראשון, אהבת הבריות, שהמחונך ירגיש שהמחנך אוהב אותו, שהוא אוהב, וזה לא רק אצל מלמדים, אלא גם בבית אצל ההורים, שהבן ירגיש שהוא אוהב, זה הכרחי, אחרת לא שייך השפעה. וצריך שהמחונך ירגיש את זה שהמחנך אוהב אותו, אי אפשר להסתיר, ואי אפשר לעשות "הצגות" בזה, אלא תלוי במציאות, אם המחנך באמת אוהב את התלמיד אז יש השפעה. רק יש תנאי בזה, שלא יהיה עם המחונך "כחבר", הוא מחנך, הוא משפיע, הוא אוהב, אבל "אני המחנך ואתה המחונך", ואין אנו כשני חברים, אלא צריך שתהיה יראת הרוממות כלפי המחנך, לא יראת העונש, כי יראת העונש אין לה שום השפעה, ופעמים אף גורמת שיהיה יותר גרוע, רק יראת הרוממות.

ונביא כאן הדרכות והנהגות מרבנו זצוק"ל בענין 'אוהב את הבריות ומקרנן לתורה'

נשמע בבית, שיידע שחושבים ומתעניינים עליו, ואפילו אם הוא ילד ממושמע שאינו עושה שום בעיות, לא מספיק מה שאינו עושה בעיות, וצריך גם שיהיה קשר עם המחנך.

בהספדו של רבינו על אחיו הגאון רבי יעקב זצ"ל אמר רבינו: היה מפורסם בהרבה מעלות, באהבת הבריות, היה טורח הרבה לבוא להשתתף בשמחות, במאמצים גדולים, למרות שזה היה קשה לו, וכן היה טורח לבוא להשתתף בצער, להקל את הצער, ובעצות טובות, היו באים לשאול אותו, וקיבלו ממנו עצות נפלאות, והיה עוזר בשידוכים, ובענייני בריאות ורפואה, רפואת הנפש ורפואת הגוף, עזר הרבה לאלו שצריכים עזרה, בין בגשמיות ובין ברוחניות, והשפיע השפעה גדולה מאד ברוחניות, בדיבור וגם במעשה. נזכיר עובדא אחת מני רבות, שפעם פגש בליל שבת צעיר חילוני שבא לבית הכנסת בפעם הראשונה בחייו, ואמר לו: אתה אורח שלי לשבת, ואירח אותך על שולחן, ולא שאל אותו שום שאלות ולא דיבר עימו על יהדות, רק ישבו ליד השולחן ודיברו מה שמדברים בשולחן שבת, והסוף היה שאותו צעיר מעצמו חזר בתשובה, מבלי שידברו על חזרה בתשובה, עצם הקירוב השפיע עליו, כשראה מה זה יהודי אמיתי, התעורר מעצמו לחזור בתשובה!

בשיחה למחנכים עורר רבינו זצוק"ל: כתב החזו"א באמונה וביטחון (ד, טז) שתלמיד מושפע מההנהגה של המחנך, ומתנהג באותה ההנהגה שהוא רואה אצל המחנך, ולמשל אם הוא רואה שהמחנך כועס, הרי הוא חושב שכעס זה דבר מותר, ומתחיל גם הוא לכעוס, ואפילו אם באותו המקרה הייתה סיבה מוצדקת לכעוס, התלמיד אינו מבין, וחושב שכבר מותר לכעוס. ובאמת הכעס גם לא מוסיף כלום בהשפעה על המתחנך, רק יכול להיות שיגרום פחד, אבל משמעת של פחד איננה משמעת! לפעמים יש מקרים מיוחדים שיש בזה צורך אצל ילד יחיד, שלא יתחצף, אבל בדרך כלל משמעת שמטילים פחד על הילדים אין בה שום תועלת. ועוד צריכים לדעת, שאם רוצים לתת תוכחה לתלמיד, ולהסביר לו שהוא עושה דבר שלא כהוגן, אין להעיר לו ברבים, רק ביחידות, להכניס אותו בחדר, במקום שאין רואים, ושם לדבר איתו. ותחילה יש לשבח אותו, ולומר לו, הרי אתה בעל כשרון, ובעל מידות טובות, ואתה

סיפר רבינו: מכיר אני מנהל חידר שיש לו מידות טובות מיוחדות, והוא אוהב מאד על התלמידים, וכשילד נכשל באיזה דבר אינו מעיר לו מיד אלא משתהה זמן מועט, וכפי ששמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל שסיפר על הנהגת אביו, כי בילדותו אם היה נכשל באיזה התנהגות לא טובה, לא היה אביו מעיר לו מיד, אלא השתהה זמן מה ורק אחר כך היה אומר לו "היידע אתה שמגיע לך עונש על מה שעשית?" - כך הילד אינו חושב שאביו מעניש אותו מתוך הכעס אלא לטובתו כדי לחנכו, וגם אותו מנהל דרכו עם התלמידים בידידות כמו אב לבן, וכשהוא מעיר להם מתוך ידידות השפעתו עליהם גדולה הרבה יותר, שאינם מפחדים ממנו מיראת העונש אלא יש להם יראת הרוממות כלפיו, וכל זה נובע ממידותיו הטובות, וכפי שאני מכיר אותו שיש לו מידות טובות טבעיות ומאור פנים תמיד.

עוד אני מכיר אדם שמושמע כר"מ בקיאות בישיבה קטנה, והנה ידוע כי בישיבה קטנה בסדר שני התלמידים עייפים והמשמעת קשה מאד, וצריך תקיפות מיוחדת כדי להשיג משמעת בישיבה קטנה בסדר הבקיאות, אך אותו ר"מ ידוע שיש אצלו את המשמעת הטובה ביותר מכל שאר הרמ"ם, אף על פי שאינו תקיף כלל, וכפי שסיפר לי בעצמו פעם כמסיח לפי תומו שאינו מסוגל לפגוע בילד, ואינו יכול להוציא מילה פוגעת מפיו, ופשוט כי זה הגורם למשמעת הטובה שיש אצלו יותר מכולם, כי לתלמידים יש יראת הרוממות כלפיו, מחמת מידותיו הטובות שמתנהג עימם בידידות ואינו פוגע בהם.

ושמעתי גם בזמן האחרון על ישיבה ברמה נמוכה מאד שיש שם אחד שמתעסק עם התלמידים, והם ילדים שצריכים גישה מיוחדת לטפל בהם, והוא סובל ומתאפק ומחכה עד שיירגעו, וכך הם נרגעים ומקבלים את דבריו באהבה ורוצים לשמוע את מה שהוא אומר, וכבר אינם רוצים להפריע לו, מפני שיש להם יראת הרוממות כלפיו והם אוהבים אותו, כך החינוך משפיע יותר מתוך אהבה ויחס טוב לתלמידים, שעל ידי זה יש להם יראת הרוממות והם רוצים לשמוע דברי רבם האהוב עליהם.

עורר רבינו כי זה דבר חשוב מאד שהקשר החינוכי עם התלמיד יהיה לא רק בדברי תורה, אלא גם להתעניין במצבו של התלמיד, לשאול מה שלומו, ומה

אוסף הדרכות והנהגות

מרבניו מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל

גליון כ"ז – פרשת יתרו – אוהב את הבריות ומקרבן לתורה

שאלו אותו תלמיד בכאב "וכי אני לא יכולתי לפתוח את הדלת?" נענה לו רבינו "וכי מה היית אומר? שאיני יכול לקבל עכשיו..."

סיפר אחד מאנשי הצוות בישיבת פוניב' כי לפני ישיבת הרבנים בנושא קבלת הבחורים לשיעור א' הגיע לידו מידע על בחור מסוים כי אינו מתאים לישיבה כלל וכלל, ואסור בשום אופן לקבלו, אולם בישיבת הרבנים פרח הדבר מזכרונו והבחור התקבל לישיבה, כאשר נזכר רץ מיד לרבינו ועדכן אותו על הדבר, אולם רבינו אמר אחר שכבר הוחלט לקבלו הרי הוא כבר תלמיד הישיבה ומוטלת עלינו אחריות עליו וא"א לבטל את הדבר, וביקש ממנו שכאשר הבחור יבוא לישיבה בתחילת שיעור א' ידאג שאותו בחור יבוא לדבר עם רבינו בלימוד, וכך הוא ידאג לו, כאשר פנה אותו איש צוות לאותו בחור הוא נוכח שהדברים שנאמרו עליו בהחלט נכונים, הבחור הלך לדבר עם רבינו, ורבינו ביקש ממנו שיבוא לדבר איתו בקביעות, וכך במשך הזמן דאג לו רבינו עד שעלה על דרך המלך.

סיפר אחד מגדולי המחנכים בבני ברק, שפעם היה דיון בין המחנכים, על כך שיש בעיות רבות אצל בחורים בישיבה קטנה שכבר מתחילים מסוף לימודיהם בת"ת, ועלתה הצעה להכניס משגיחים ומחנכים שמוסמכים לכך שידברו בכיתות ח' בתת"ם על עניינים אלו, אך לפני שמשנים דבר בחינוך ילדי ישראל, צריך לשאול את מאורי הדור, ועל כן רצו לשאול קודם את רבינו מה דעתו בזה, וכיון שהם מאוד רצו שהיוזמה תצא לפועל, הם חשבו קודם על כל הבעיות שיכול להיות שבגללם רבינו יתנגד לזה, וחשבו מה יאמרו לו על כל דבר, ולאחר מכן עלו ובאו למעונו של רבינו והציגו בפניו את הרעיון, אך תגובתו של רבינו מיד היתה: הרי המלמדים של כיתה ח' יכולים להיפגע מכך, ואכן התכנית נגנזה.

כאשר היה חשש של פגיעה באחרים בדבר מסוים היה רבינו מזהיר שלא לעשות זאת, כי חס ושלום מלגרום סרף בזיון לשני, והיה מביא דברי רבינו יונה כי צער הכלימה מר ממות, ואנשים יכולים להגיע עד סכנת נפשות, וכפי שהביאו חז"ל שיש שאיבדו עצמם לדעת מחמת בזיון, והיה מעורר תמיד אף את הרמ"ם והמלמדים, גם במקום שיש צורך, להיזהר ולשמור מכל משמר שלא ייצא בזיון, ואף במקרים חמורים, ולעשות הכל בדרך כבוד, והיה מזהיר מנהלי מוסדות וישיבות שאם ינהגו באופן שייצא בזיון לאחרים מהם הרי יאבדו את כל הסייעתא דשמיא, ומאידיך כלפי עצמו, היה אומר, כמה צריך להודות למי שגרם הביזיון שנגרם לך על ידו כפרת עוונות, וכמה צריך לשמוח בביזיון שהוא מכפר וממרק את הנפש.

נשאל רבינו פעם על משרה שהציעו, שהיה יכול להיגרם בזיון כתוצאה מנטילת המשרה כיון שהיה נראה שאין רוח חכמים נוחה הימנה, ומרן הגראי"ל זצוק"ל הורה לקבל את המשרה אך אמר שאין לומר הוראה זו בשמו שמה יפרשו הוראה זו בצורה שאינה נכונה וידמו מילתא למילתא, והשאלה היתה האם לקחת משרה זו למרות הביזיון שיכול להגרם, והיה רבינו תמוה על השאלה טובא, דהניחא משרה שנגרם בה כבוד, יש לדון אם כדאי להיכשל בכבוד, אף משרה שהיא ודאי דבר נכון, כי כבר הורה זקן מרן הגראי"ל, ועל ידה יכול להרגיש בזיון וכפרת עוונות הרי יש לחטוף כזאת משרה בב' ידיים.

ועוד ראינו מיניה וביה היאך באותו ענין עצמו לא חש לכבוד עצמו ואילו לכבוד אחרים חש עד הקצה האחרון, וכפי שהיה מעשה עם נכדתו שסיפרה לו כי בעלה מסיים ש"ס, ואמר לה כי יש לכבד את הסיום הגדול ולערוך סעודה גדולה על כך ובאמת היה צריך לעשות סעודה גדולה יותר מחתונה, וכששאלה אותו ומה עשתה סבתא כשסבא סיים, ענה לה, סבתא לא ידעה...

לפרטים ולשליחת חומר נוסף - 052-7692282

יכול להיות אדם גדול מאד, ולמה לך להתנהג כך? הרי זה לא כדאי לך! ככה יש לדבר איתו, מצד מה שכדאי לו, ורוצים את טובתו. אבל לא לצעוק ולא לכעוס, צעקות וכעס לא עוזרים למשמעת. ואם יש איזה חוסר משמעת בשיעור, העצה היא לחכות ולשתוק עד שיהיה שקט, וזה יגרום שיהיה שקט, ובאופן כזה התלמידים מקבלים יראת הרוממות, שהם רואים שהמלמד אינו אדם פשוט, אלא הוא אדם בעל מדרגה, המתנהג באצילות. וגם, שהתלמידים לא ישמעו "בדיחות" מהרבי, יש בדיחות יותר מדי פשוטות, שאם תלמיד רואה שהרבי מדבר בדיחות כאלו, זה מוריד את הערך של הרבי בעיניו, שהרבי הוא כמו בדרך... ואין זה כך, אלא הרבי הוא אדם רציני, בעל מידות טובות, שמתייחס בסבלנות לכל אחד. ועל ידי זה מקבלים יראת הרוממות ממנו. ומלבד התועלת שיש בזה לחינוך התלמידים, הרי זו גם מדרגה שהמלמד עצמו זוכה בזה.

בכנס מחנכים נשאל רבינו אלו עונשים אפשר לתת לילד שמתחצף, וענה רבינו 'לא לתת עונש, אפשר לקרוא לו לחדר אחרי השיעור, ולומר לו, הרי אתה ילד טוב מאד, ואתה מזיק לעצמך, שאתה עושה לך שם רע, למה לך זאת, הרי אתה בעל מידות טובות, ויש לך כישרונות, ומדוע אתה גורם שם רע לעצמך? – לדבר איתו באופן שירגיש שרוצים את טובתו, ומרחמים עליו, והוא יבין זאת, שלא כדאי לו לעשות שם רע לעצמו'. ושאל השואל ואם מדברים איתו וזה לא עוזר? וענה רבינו לא יתכן שזה לא יעזור, זה מוכרח לעזור! אם הילד מרגיש שהרבי מדבר איתו מתוך ידידות, ומרגיש שהרבי באמת אוהב אותו, הוא מקבל את הדברים.

יחסו של רבינו זצוק"ל לתלמידיו לכל אורך השנים היה יחס של חיבה וידידות, כשהיו באים אליו היה מתעניין בקצרה בשלום הבחור, מי החברות שלו, אם הוא נהנה ללמוד וכדומה, כמו כן כשהיה שומע על איזה בחור שיש לו איזה קושי היה מסייע בידו בעצה, ואם הדבר היה מצריך הוצאה כספית היה מוציא מכספו עבורו כך (כשההוצאות גדלו לאלפי שקלים בחודש הוקמה קרן מיוחדת עבורו כך), היה שם לב למצבו של כל בחור, מזמין בחורים לסעודות השבת בביתו, מקדיש זמן רב לעצה ותושיה בכל נושא בנחת ובשלחה, דלתו היתה פתוחה בכל היממה, ולא הסכים לסגור את הדלת בשעות מסוימות, בכל בוקר לאחר התפילה היה מאזין ועונה לשאלות הבחורים בלימוד, כל בחור בפני עצמו, והיה שנמשך הדבר עד לשעה ויותר לאחר התפילה. היה מקרה שהגיע אליו תלמידו בעשר בבוקר לדבר עמו בלימוד. ואחד מבני הבית ששהה בבית באותה השעה חס על בריאותו של רבינו ולחש לתלמיד באוזנו שרבינו לא אכל עוד ארוחת בוקר, רבינו שהבין בחכמתו הרבה מה לחש לו, פנה מיד לתלמיד בתנועת ביטול של הינף יד ואמר לו: "אל תשים לב למה שהוא אומר לך..." ועל אף שדחיית הארוחה החלישה את גופו באותו היום לא שת ליבו לדבר.

היו פעמים שכבר התחיל ליטול ידיים, אלא שלפתע נשמעו דפיקות בדלת, מיד הלך לפתוח. וכשקרה שכבר נטל ידיים, אכל כזית, ומיד פנה לתלמיד שנכנס אליו. כמו כן כשרבו צלצולי הטלפון בביתו ובני הבית שדאגו לבריאותו רצו לנתק את הטלפון, סירב בכל תוקף לעניין. כמו כן כששם לב שדחו מישהו שלא להיכנס לבית עקב דאגה למנוחתו, ביקש להחזירו. היו מקרים שכבר נשכב במיטה למנוחה ומעם הדלת נשמעו דפיקות, מיד התרומם לפתוח ולא נתן לאיש לעשות זאת במקומו, ובוודאי שלא איפשר לדחות את הדופק בדלת.

אחד מתלמידיו, שגר בעיר אחרת, בא להתייעץ עם רבינו לאילו ישיבות כדאי להכניס את בנו. התלמיד, שלא היה נוכח רבות בביתו של רבינו, נחרד לראות כי רבינו חלוש ביותר ונשכב על המיטה על צידו, כמובן שהתנצל מיד ואמר כי יבוא בפעם אחרת, אך רבינו הורה לו כי יכול לדבר ולשאול. תוך כדי נשמעו דפיקות בדלת, והתלמיד שעוד לא הספיק לעשות דבר נדהם להיווכח כי רבינו התרומם בזריזות ממיטתו ע"מ לפתוח את הדלת ולקבל פנימה את הבאים.

{ אז נדברו }

פרשת יתרו תשפ"ד | גליון מספר: 637 | לסדר: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

**קראת? נהנית?
רוצה להיות חלק מאיתנו?**

שאלת את עצמך איך

תורמים?

באופציות שלהלן:

בבנק: פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת להחזיר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי:

052-7683095

054-8446691

תודה מראש!!!

בשורות טובות

ישועות ונחמות!

האם אני חרדי או 'מסורתי'?? מה זה מסורתי?

כשנולד לי ילד.. יום לפני הברית פגש אותי המוהל ואמר לי: היות ואתה חייב למול את הבן שלך **ולא אני!** אז אני רוצה להסביר לך מה **אתה** אמור לעשות בתור אבא. נבהלתי ואמרתי לו: תודה רבה! אבאלע.. אני מוותר על התענוג... אני סומך עליך בעיניים עצומות... אתה המוהל.. אתה אלוף... אתה מקצועי... קח כמה כסף שאתה רוצה... רק תעשה את העבודה שלך ותן לי לחיות.. אני עוצם עיניים... ואל תשכח לעדכן אותי כשסיימת.. אוהו... רק זה חסר לי... שהוא עוד יסביר לי איך להיות מוהל... (אני מהטיפוסים שמפחדים להחזיק סכין... ודם... זה לא חסר לי בחיים... לא נולדתי ב'מזל' הזה) **אבל המוהל לא ויתר!!!** הוא טען לי בתוקף:

סליחה!! אתה יהודי!!! ונולד לך כעת בן והחובה למול אותו **מוטלת עליך!!!** וזו מצוות עשה שיש בה כרת!!! אז מה זה ההתחמקות הזו?? מה זה שאתה בורח ואומר אני לא יודע להחזיק סכין... אני מפחד מ-דם.. אתה מחויב למול את הבן שלך כי זו חובתך כיהודי!!! רק מה? סו"ס אתה עדיין קצת חושש... הידיים שלך רועדות (מהכתיבה של העלון...) וחיפשת מישהו שיכול ומוכן לעשות את זה יותר טוב ממך... נו... בסיידר... אז מינית אותי שליח!!! **אבל להפיל עלי ולברוח???** להגיד לי... קח... תעשה את זה... אני סומך עליך.. אתה יודע מה שאתה עושה... העיקר תעשה מה שצריך... ותעדכן אותי בסוף כשסיימת... סליחה... אתה **מסורתי???** שכבוד הרב יסדר לי את העניינים?

התוכחה הזו של המוהל הייתה בשבילי כמו פלעש!!! בום!!!

פתאום קלטתי שאם עד היום הייתי בטוח שאני החרדי הדוס החזק... ומאידך יש יהודים מסורתיים ופשוטים כאלו... אז זהו שפתאום אני קולט שלמייעשה גם אני אשטיקלע מסורתי!!! **תבין: הרי מה נקודת ההבדל ביני ל-בין היהודי המסורתי???**

בא נגדיר את זה ככה: מסורתי זה אחד שמסוגל לקנות מצות לליל הסדר בחנות מכולת... ואני?? אני לא מסוגל!!! לא שייך... אין על מה לדבר.. אין סיכוי שאני אקנה מצות לליל הסדר במכולת... בינינו... למה לא?? מה... מה הבעיה לקנות מצות במכולת?? (מה... כי זה פחות מהודר?? נו... באמת... זו הסיבה? אתה עדיין מדמיינן שהמצות חבורה שאתה עושה יותר מהודרות ממה שהחבר שלך עושה?? בינינו... אתה מבין לבד שלא זו הסיבה...) למה רק מסורתיים קונים מצות במכולת... נו... באמת למה??

אני אסביר לך למה: כי המכולת שלנו... קוראים לה **מכולת רפי!!!** ואם אני אקנה מצות לליל הסדר במכולת של **רפי...** המשמעות היא שמי לקח על עצמו את האחריות על היידישקייט בשכונה שלנו?? **רפי!!!** תבין: הרי עוד שבוע מגיע פסח... ואני הרי גר פה בשכונה... ומאיפה יהיה לי מצות? אוהו... בשביל זה יש לנו את רפי! בקיצור: רפי הוא אחראי היידישקייט בשכונתנו... כי תאר לעצמך שלא היה לנו את רפי... מאיפה היה לי מצות לליל הסדר.

בקיזור: רפי הוא הגבר הוקם ע"ל! הוא מקים עולה של תורה בשכונתנו!!! אז זהו ש... שכנראה שהמשפט הזה לא כ"כ מצלצל לי באזניים... לא כ"כ נשמע לי לעניין שהיידישקייט שלי נופלת על רפי מהמכולת... (מילא בערב סוכות... שרפי בעצמו הגיע עם הכיפה הקטנה ועם חיוך גדול לקנות אצלי סט ארבעת המינים במחיר של תבנית ביצים אחת... נו... בסדר... אם היידישקייט של רפי נופלת עלי... זה עוד מתקבל על הדעת! אבל שהיידישקייט שלי תיפול על המסורתי הזה... זה מעליב למדי!!!) אני סומך עליך שהבנת פחות או יותר את רוח הדברים. את השפראך... בקיצור: כשמדובר במצת מצווה... יש לי עניין אישי להכניס את עצמי בעובי הקורה... זו הסיבה שאנחנו דוחפים את עצמנו כמעט בכח לחבורה של מצות. כי יש לי עניין להיות חלק מהסיפור... **אחרת אני מרגיש מסורתי!!!** שהנה... הגיע פסח... שרים מה נשתנה ואוכלים מצות... וקדימה... איפה הצדיק שהכין לנו את המצות? אני לא מסוגל להרגיש כזה שוונץ!! היהדות שלי יקרה ותופסת אצלי מקום משמעותי מידי בחיים... בשביל שאני אסכים להרגיש נגד... סוג של 'מי הפעם לקח עלי אחריות' וארגן לי מצות עד הבית... **עד כאן במצת חבורה של ערב פסח... את זה כולם מבינים!!!**

אז זהו!!! שאותו מוהל פתאום ירה לי חץ בלב... ולפתע גילה לי... שההלו... תתפלא לשמוע: אבל גם אתה מסורתי!!! אוהו מסורתי... נכון שבארבעת המינים אתה עומד שעות ובוחר ואתה לא קונה סטים במחיר חבילה כמו מסורתי... נכון שבמצות חבורה אתה לא מסוגל לקנות במכולת... נכון שגם את התפילין של הבן שלך... אתה לא תלך לחנות תשמישי קדושה ותסגור שם דיל של תפילין על הנייר ב-1500 שקל... לא!!! בזה אתה חרדי!!! פה אתה בקנאות לוקח את העניינים לידיים... ולא מסוגל להפיל את היידישקייט שלך על הצדיק מהחנות של תשמישי קדושה... **אבל!!! בהרבה הרבה תחומים אחרים ביהדות... אני כן נראה כמו מסורתי... ולגמרי כמו מסורתי!!!** הנה... הדוגמא הראשונה היא בברית של הבן שלי שאני מגיע למוהל עם 'כיפה כחולה' ואומר למוהל... כבודו יעשה מה שצריך... כפפרה עליך... רק תעדכן אותי שסיימנו... **זה שפראך של מסורתי!!!** אבל עזוב... בינינו... הדוגמא של הברית היא הכי קטנה... סו"ס ברית זה משהו של כמה פעמים בודדות בחיים... זה משהו שהכי קל לי לדון את עצמי לכך זכות... אבל יש עוד הרבה שאלות הלכתיות שגרתיות... שאני ממשיך להתקשר לרב כמו מסורתי... כבוד הרב... לא יודע מה... מי... לא מבין בנושא הזה... שהרב יגיד לי מה ההלכה... מה צריך לעשות... ובזה נגמר הסיפור...

ההמשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

שבת קבלת התורה!!!

החליפה שיושבת מצוין על הקולב!! האם היא גם מצוינת עלי??

בחור יקר או לחילופין אברך יקר: אני רוצה להגיד לך משהו: אם זכית ואתה עושה חיל בלימוד... אם יש לך גשמאק בסוגיה... אם אתה כבר מחובר למה שאתה לומד... ויש לך כבר איזושהי משיכה לתחום או לסגנון מסוים של לימוד... בקיאות... עיון... הלכה... מצידי אגדה... מוסר... חסידות... אם אתה מרגיש את עצמך כבר שייך ומחובר לאחד מחלקי התורה... אז אני רוצה שתדע לך: **שזה לא מובן מאליה!!!!** אתה צריך להודות לה'!!! כי לא כולם אווזים שם... יש כאלו שעדיין מחפשים ומגשים ועדיין לא הצליחו לזהות את החלק האישי שלהם בתורה... בקיצור: יש כאלו שהם עדיין בשידוכים בתורה!!!

כן... צריך לדעת שהחלק האישי שלי בתורה זה ממש כמו **שידוכים!!!**

יש כאלו שהשידוך שלהם מגיע על ההצעה הראשונה... יש כאלו שאבא שלהם הודיע להם... אתה מתארס היום... (במילים אחרות: אותם אלו שנכנסו לשיבה קטנה והתחילו ללמוד ומאז הכל נוסע... הם יושבים ולומדים... והכל טוב... כך הם המשיכו לשיבה גדולה ומשם לכולל והם עושים חיל... לומדים ומונחים בלימוד... והם מצידם לא מבינים מה אני מסתבך... כן... יש גם מיעוט מצוי כזה... הייתי אומר אפילו 30% מהלומדים ככה... זכותך להתווכח על המספרים והאחוזים... ובאותה מידה יש כאלו שמתעקבים בשידוכים!!!! יש כאלו שארץ להם כמה שנים של עליות ומורדות עד שהם נכנסו לשוונג ונכנסו ללימוד... ויש כאלו שעדיין מתעקבים בשידוכים של תורה... ויש לעיכוב הזה כל מיני סיבות...

יש כאלו שמתעקבים בגלל שלא נתנו להם צ'אנס... אף פעם לא יצא להם ללמוד לפי טבעם... מדובר באחד כזה שהיא תמיד 'צמוד' ומשועבד לסדר הלימוד בשיבה ובכולל... וממילא אף פעם לא יצא לו להקשיב לעצמו!!! לזהות את נטיית הלב האישית שלו... ומי שעדיין לא מכיר את טבעו!!! מה הפלא שאין לו שום קצה חוט לזהות מה החלק שלו בתורה...

ותכלס... זה עצוב!!! זה אפילו מקומם!!! איך?? איך קורה כזה דבר??

הרי כל צעיר קלאסי מהרחוב... איכשהו במשך החיים היא עיצב לעצמו איזה תחום התעניינות... זה מתעניין בכדורגל... וזה בצבא... זה פוליטיקה וזה בכסף... יום אחד כל אחד מזהה את הנטיה שלו!!! החיובית והשלילית!!! זה הדבר האחרון שצריך להסביר אותו... זה הדחפים שלנו שמתפרצים... כל אחד והתשוקה הטבעית שלו... אז איך יכול להיות שבחור ישיבה או אברך יושב בבית המדרש שנים ע"ג שנים... ועדיין הוא לא פיתח איזה תחום התעניינות מסוים... משהו כזה ש... "בא לי עליך"!!! מה פשר מידת ההשתוות הזו? רבש"ע: איפה הקריזות?? איפה הגורקים?? חסר גורקים בחיים... לכל אחד יש את הצבע שלו... את המאכל שהוא הכי אוהב... את היציאות שלו... ואיפה זה בלימוד??

אני אוהב לפגוש בבית מדרש אברכים עם קריזות... אחד ניגש אלי... הוא מתעניין בסוגיה של ההיררכיה בחז"ל... (במילים אחרות: איך בנויה הרשות המחוקקת בחז"ל...) יש אחד אחר שיש לו שטיקל שלם בזכויות יוצרים... ויש אחד שהוא נכנס חזק לנושא של דקדוק בקריאת התורה... ולי יש את הקריזות שלי... י"ב שבטים... ארץ ישראל... כן... מה יש... קצת קריזות לא זיקו... ובינינו... נכון זה נשמע לך מוזר?? למה?? כי... כי הרי צריך ללמוד גמרא גפ"ת...

תודה רבה... **צריך!!!** צריך גם לקום מוקדם בבוקר... צריך גם להגיע בזמן לתפילה!! אז איפה אתה?? צריך גם להיות בעל בטחון... אז למה אתה רועד מפחד?? נו... למה?? כי אתה בן אדם!!! וזה נורמלי שאתה בן אדם!! ועובדים על זה... אבל לבנתיים אני בן אדם... אז למען ה': איפה הבן אדם הזה בתוך בית המדרש?? למה בקידוש אחרי התפילה... כל אחד לוקח עוגה אחרת... אחד לוקח קוגל ואחד לוקח הערינג... וכשזה מגיע ללימוד... פתאום העסק נהיה קצת מאובן!!! לומדים מה שצריך!!! איפה הביטוי האישי??

תבין: בסוף תורה זה שידוך!! בסופו של דבר תורה זה עניין של התאמה!! נכון שבתור צריך קודם ללמוד את הבסיס... צריך לקלוט את הרקע... גם בשיבות חסידיות... יודעים שיש את השנה שנתיים שעדיין לא נכנסים לשידוכים... למה? כי צריך קצת להתבשל! צריך ללמוד משהו!!! אבל בשלב מסוים... כולם מבינים שצריך למצא שידוך...

יום אחד אתה צריך למצא את השידוך שלך בתוך התורה... והשידוך שלך זה הביטוי האישי שלך!!! אז שלא תבין לא נכון... יש כאלו שמצאו את השידוך שלהם בתורה בלי ביטוי אישי... כבר הזכרתי מקדם את המיעוט הניכר של אלו שהתיישבו מול הגמ' וזהו!! מכאן ואילך אל תקרי מורשה אלא מאורסה... אשרי חלקם... שידו לה... אבל מה לעשות... יש כאלו שהשידוך שלהם בתורה זה... זה עניין של התאמה!!! הם צריכים למצא את עצמם בתורה... ולא קשה למצא!!! רק צריך לאפשר... להעיז לצאת מהמוסכמות...

מה שהכי מתסכל אותי... יוצא לי לדבר עם בחור או אברך... הוא מספר לי שהכל על הפנים... אין לי טעם בלימוד... אני לא מוצא את עצמי... אין לי חשק לכלום... ואז תוך כדי שאני מדבר איתו... לפתע אני שואל אותו: רגע... אולי תחליף כולל?? לא!!!! הוא נזעק: בשום אופן לא!! למה?? זה כולל **מצויות!!!!** זה אחד מהכוללים הכי טובים בגוש דן... רבש"ע: מה מצויות?? על מה אתה מדבר? לפני רגע אמרת לי שהכל עעל הפנים... כל לבב דוי וכל ראש לחל... אז מה מצוין פה?? מתי תבין: שכולל מצוין **זה כולל שמתאים ליוני**... אם הוא לא מתאים לך... אז מה יעזור שהוא מצוין?? **הוא מצוין על הקולב!!!** הלכתי פעם לחנות חליפות... מדדתי חליפה... היא הייתה נראית עלי כמו שק... והמוכר מתעקש: תשמע... החליפה הזו מצוינת... אמרתי לו: אדוני היקר... זה מצוין על הקולב!!! אצלי... **מה שמתאים למידות שלי, זה מה שמצוין**... רבותי... דיי! תבינו עניין... הלימוד הטוב ביותר זה מה שמתאים לי! הישיבה המצוינת, זו הישיבה שהכי מתאימה לי! לא מה שמצוין על הקולב! די... מספיק אנחנו כואבים על מעוכבי השידוכים... לפחות את השידוך עם התורה לא נעכב במו ידינו... יש שידוך עב"ג... ויש שידוך עב"ל... אם ניסית בשטאנץ הכללי והממסדי ולא זכית להתחבר ללימוד עב"ג... אז תתחיל ללמוד לפי טבעך... תתחיל להקשיב לעצמך... ושוב נשנן משפט שמסתמא הוזכר פה: עדיף להיות מחובר עד הסוף לקצת תורה!!! מאשר להיות מחובר קצת להרבה תורה!!! עדיף לכתוב בשיא המרץ ספר הלכתי על ברכת החמה!!! מאשר ללמוד בעיפות ובגריירת רגלים את כל הש"ס... ולמה?? כי מי שכתב ספר על ברכת החמה זה השידוך שהוא מצא בתורה... זה השטייגן שהוא עשה בשנה האחרונה... אה... תצחק עלי... מה... זה מה שעשית בשנתיים האחרונות? כן!!! עדיף לקבל שידוך אחד... מאשר להמשיך להיות בשידוכים... מי שאין לו טעם בלימוד והוא לומד כי כולם לומדים... הוא עדיין לא מצא את השידוך שלו... אז נכון... שכל התורה פתוחה לפנינו... אבל איפה השידוך שלך?? איפה החיבור האישי שלך?? כמובן!!! מיותר לציין שהמסר הזה נועד לגילאי שידוכים!!! בחורים עד גיל קיבוץ למעלה... עדיין לא כשירי שידוכים... עדיין צריכים ללחוץ ולשתות ביין מסכתי... וללמוד את הבסיס של הגפ"ת. ואכמ"ל.

ניתן לקנות את הספר 'המסולאים בפז' - תורה, העוסק בדרכי העליה וההתמודדות מתוך בית המדרש

האהוב והמוכר, (נב ספר זה לא יעיל, ולא נותן מענה עבור ציבור הנשים)

לפניך טעימה חלקית מהנושאים שנתפחים בספר... כיצד ניתן לרכוש בקיאות בכל חלקי התורה?? מה עושים עם ריפיון?? מתי צריך לסגור את הגמ' ולצאת לפוש... איך מגיעים לחשקת התורה?? כיצד להתרגל ללמוד גם בלי חברותא?? מה זה לא חברותא? ומה עושים כשיש תחרות סמויה עם החברותא? עד כמה אני מחויב לטוויבת הישיבה?? איך כותבים חבורה?? האם יש סיכוי שיום אחד גם אני אהיה עקבי ואוכל בזמן ואישן בזמן? האם מוסר זה נחלתם הפרטית של היליטאים... והאם חסידות שייכת רק למאגר החסידים?? רגע... למה לא לומדים בשיבות נביא...?? האם יש בעיה ללמוד שוטנשטיין?? האם דף היומי שייך לבעלי בתים?? האם יש עניין לגשת למבחנים... והאם יש עניין ללמוד מ"ב גם אם זה בלי ההערות של דרשו?? גואם עוברת עלי תקופה של חוסר חשק בולט בלימוד... איך מאכנתים מה הבעיה?? וכו' וכו' וכו' וכו'

לרגל ימי השובבי"ם,

הדנסנו את הספר 'ימאן' באלפי עותקים חדשים עם הוספות ופרקים נוספים, וכולם חייבים להימכר!!!

מוקדש לחיילי הקדושה הנלחמים בעוז ובתעצומות בקרב האמיתי בדגל נאמנות לה'. קוראינו היקרים: התגייסו לצבא!!! הצטרפו למאמץ המלחמתי,

לתת תעצומות ותמיכה ליכוחותינו, צבא ההגנה האמיתי של עם ישראל,

כוחותינו חזקים! ואנחנו פה בשביל להתחזק יחד ולחזק, עוד כח, עוד גב.

ניתן להשיג בכל מוקדי ההפצה של גיליון זה, ואצל הנציגים בישיבות.

לביור נקודת המכירה הקרובה אליך:

0548446691 0527683095

(המשך) מה ההבדל ביני לבין המסורתי???

בקיצור: זה מסורתי!!! ואגב: אל תקח ללב... לא קרה כלום... כולנו מסורתיים... זה לא עבירה להיות מסורתי... בדיוק כמו שאליבא דאמת אין איסור לקנות מצות במכולת וגם אין בעיה לקנות סט ד' המינים במחיר כולל... רק מה? מותר לנו לדעת שעדיין! אנחנו מסורתיים בעוד המון ערכים ביהדות ויש לאן להתקדם. (בסוף המאמר יש עוד הסתייגות חשובה)

תכל'ס: כלפי מה הדברים אמורים???

יש מושג שנקרא: "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת", יש ברכה מיוחדת למי שמקים!!! מקים את התורה... **מקים עולה** של תורה... גם נביא יש כינוי שנקרא "תופסי התורה"!! "נושאי הארון"!! התוארים האלו מאז ומעולם מאוד תפסו אותי... אני משתוקק לזכות להיות מקים תורה... תופס תורה... מנושאי הארון... אבל תכל'ס... מה זה? איך בדיוק עושים את זה?? איך בדיוק מקימים את התורה?? מאיפה?? לאן?? מי נגד מי?? מה זה הדבר הזה 'להקים' ולתפוס את התורה? בקיצור: **האם המושגים המרוממים האלו תמיד ישארו אצלנו** אי שם בעירפול של ה'סיסמאות' הנבובות המרוקנות מכל תוכן... אוו!!! שיש כן איזה כלים ודרך איך לזכות להיות באמת נושאי ארון ותופסי תורה ומקימי תורה?

אה... מעניין אותך השאלה הזו... גם לך מתחשק לך לזכות ב-ברוך אשר יקים את הדברי התורה הזאת... ולזכות להיות מנושאי הארון??

אז הנה!!! זו הנקודה!!! יש פה נקודה מאוד פשוטה:

ביחס למצות חבורה אני מבין מצוין מה נקרא **להקים את התורה!!!**

יש **תורה** שמצווה אותנו לאכול מצות בליל הסדר... זו התורה!!!

וכאן מתחיל ההבדל... גם אני וגם המסורתי יודעים שבעוד שבוע צריך איכשהו לאכול מצות שמורות משעת קצירה... רק מה?? אני **תפסתי את התורה!!!** תפסתי את העניינים לידיים! אני הבנתי שאם רוצים פה מצות שמורות בעוד שבוע ימים... זה לא ינחת מהשמים... צריך שמישהו ידאג לזה... ולכן נכנסתי לעובי הקורה... נדחפתי באיזה חבורה... עבדתי... הזעתי... והנה המצות!! ואילו המסורתי...?? הוא לא מבין מה הבהלה... ה' יעזור... מה עם בטחון ה'... אני סמוך ובטוח שעד ערב פסח יהיו לי מצות כשרות למהדרין... והוא צדק!! כשהגיע ערב פסח אכן חיכו לו בחנות 3 מצות כשרות למהדרין! רק מה כל ההבדל ביני לביני?? אני **הקמתי את התורה!!!** ואילו הוא?? הוא חיכה שהתורה **תקים אותנו!** הוא סמך על התורה שהיא לא תשאיר אותי בלי מצות...

אני זכיתי לישא את הארון!! ואילו הוא? הארון נשא אותו!!

הנה לך מדגם אחד מני תרי"ג מצוות מה נקרא "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת"!!! **אבל הלאה... יש עוד רשימה ארוכה ארוכה...**

למה לא למדתי הלכות שביו"ד ואיסור והיתר ותערובת?? כי... כי יש ב"ה מספיק **מורי הוראה**... כל שאלה שמתעורר לי אני ניגש אליהם... למה אני לא יודע לעשות קשר של תפילין? כי יש לי שכן שהוא בתים מאכער שהוא יודע לעשות קשר תפילין... ולמה אני לא מבין מהחיים שלי במצוות התלויות בארץ?? כי בשביל זה יש ביהמ"ד להלכה בהתיישבות... הם כבר מטפלים בכל המצע המנותק... ומה עם הלכות שבת?? ברוך ה'... יש היום ספרים נפלאים... עם אינדקס ותוכן עניינים נפלא... ומה עם עירובין?? תעשה טובה. זה לא התחום שלי... יש לי כמה מספרי טלפון מצויינים... הם יענו לך... הם מומחים... יש להם ידע מדהים ומפורט... ומה עם המקרר בשבת... והמזגנים... והברזים והמונה מים...? אה... בשביל זה יש משמרת השבת... תפנה אליהם... רוצה טלפון שלהם??

בקיצור: התורה כבר מאויישת... הכל מטופל... כולם כבר עושים לי את העבודה. ולי לא נותר אלא להיות המסורתי... שמופיע ככה בפתאומית... **כבוד הרבנים... סיימתם להסדיר לי את כל ענייני הדת??**

בקיצור: שמתי לב שכל מסכת שאני לומד ו... ומתעורר בי איזשהו רצון חיובי אולי להיכנס לעובי הקורה ולגשת לזה ברצינות ולהיכנס לעניין... בסופו של דבר אני תמיד יורד מזה... למה?? כי עמוק בלב אני מרגיש שעזוב... נו... העסק מטופל... המקצוע כבר מאויש... כשבאתי ללמוד **כתובות**... נזכרתי בטוענים רבניים שהם כבר מומחים בכל סוגי המריבות במזונות וגביית כתובה... אז מה צריך אותי... מה... אני טוען רבני?? כשהגעתי **לגיטין** נזכרתי בבית הדין הרבני... יש מספיק דייני גיטין שיושבים שם והנושא מטופל... כשהגעתי **לקידושין**... נזכרתי שזה כבר תפוס לראשי ישיבות... הם כבר בקיאים בכל הלכות קידושין... והנה כעת הגיע סדר **נזיקין**... ושוב היה לי רגע של התעוררות... רגע... אולי אני אנסה קצת להיכנס לשו"ע חו"מ בעיון... להיות קצת בקי ב"אלה המשפטים"!!!

ואז שוב הגיעה לי אותה מחשבה מייבשת... נו... באמת... מה אתה בדיוק רוצה... מה... אתה רוצה להיות דייני?? נראה לך שחסרים דיינים בבית דין הישר והטוב?? חסרים הרכבי בי"ד שונים בקרית ספר??

נו... באמת מה התשובה על כל הטענות האלו גם יחד??

אתה צודק!!! לא צריך כלום... יש מספיק דיינים... מספיק שוחטים... מוהלים... מסדרי קידושין... אחראים על עירובין ומקוואות... הכל מאויש!!! אבל תכל'ס... שים לב מה קרה בסוף?? בשורה התחתונה אני נפלתי בין הכסאות... ומה יצא ממני?? **מסורתי!!!** אני אחד כזה שפזרתי את כל הסמכויות של התורה... חילקתי את היידישקייט בין כל האגפים... אתה תהיה הדיין בשבילי... ואתה תהיה

הרב של המזוזות והסת"ם שלי... ואתה תהיה המורה הוראה שלי... ואתה המוהל... ואתה הבעל קורא...

ועם מה אני נשארתי? **אני נשארתי מסורתי עם כיפה כחולה!!!** שמכבד את כולם להקים את התורה... והוא נשאר שם למטה עם הצאן והבקר שירעו אל מול ההר ההוא... **ויקרא שמו בישראל מסורתי!!!**

תכל'ס: מה הבעיה בלהיות מסורתי?? הבעיה היא: שאם אתה רוצה להיקרא **בן תורה**... (ולא בסמאות אלא באמת...) מה זה בן תורה? מה זה אומר שאני **בן** של התורה?? זה אומר שאני חלק מהעניין!!! אני מקים ומרים את התורה ולא מחכה שהיא תגרור אותי... אני פה לא בשביל לקבל שירותי דת אלא לספק שירותי **דת!!! הבנת את הרעיון??**

אז הנה לך... בבקשה!!! הנה לך אפיק מאוד מאוד נרחב ובלתי נגמר מה המשימה שלנו בתוך בית המדרש... מה זה נקרא להקים תורה!!! להקים תורה זה לא דווקא להקים מוסדות... כדי שיהיה אפשר לכתוב עליך מקים עולה של תורה... לא!!! מקים תורה זה אחד שהחליט להיות גורר ולא נגרר... תופס ולא נתפס... בקיצור: להיות מקים תורה זה להכניס את עצמי בעניין!!! להיות נושא התורה ולא שהיא תישא אותי...

לצורך הבנת העניין עד הסוף... אני רוצה להציג את זה גם מזווית אחרת... תנסה לחשוב שיום בהיר אתה מוצא את עצמך לבד לבד... דרוק בסוף העולם... אין אף יהודי לידך... כעת בא נתחיל לעבור על כל התרי"ג מצוות אחד אחד... (כמובן מהמצוות המצויינות בימינו) אני כעת זורק לך רשימה אקראית של מצוות מכל הבא לידך... את מה שאתה יודע להסתדר לבד תקיף בעיגול... **קדימה**: שחיטה, תפילין, תרומות ומעשרות, מקוה, תחומין, עירובין, ציצית, גיד הנשה, חלב, כבד, מצות, ד' המינים, לחי, צורת הפתח, הגעלה, הכשרה, מילה, ריבית, ליבון, סימני חיה ועופות ודגים, תאריך יהודי, מזוזה, ספר תורה, שופר, חלה, ערלה, כלאים, זריחה, שקיעה, גיטין, קידושין, כתובה, חליצה, הקפת הראש, שעטנז, מכירת חמץ, פרזבול, קריאת התורה, גבאי, חבאי, קדישא... נו... מתוך הרשימה הזו... מה אתה יודע לעשות ולהסתדר לבד?? **שתיקה!!! אני מעדיף להשאיר את זה פתוח...**

בקיצור: מה מתברר?? שאם ביום בהיר אני נזרק לקצה העולם... אני בבת אחת מוצא את עצמי עם לשון בחוץ ואין לי שמץ של מושג איך להתנהג באופן מעשי כמו יהודי!!! **נו... מה זה אומר?? מה טמון בזה??**

זה אומר שאם כיום אני כן!!!! כן מתנהג כמו יהודי... זה **רק בגלל** שיש פה כל מיני 'מישוהים' כאלו שהם יודעים בשבילי את התורה... והם מסדירים לי את ענייני ה'דת', ואני פשוט **נופל עליהם!!!**

הנה לך מדגם של- אשר **לא** יקים את דברי התורה!!! יש כמה שהם מקימים את התורה בשבילי... ואני מגיע למוכן... אבל אם הם יעלמו כל היהדות שלי קורסת... אני נשאר בלי כככלום... אז הנה!!

זו תפיסה שאמורה לעמוד לנו מול העיניים בעסק התורה!!

אני כעת נכנס לעסק התורה... מה זה אומר 'עסק התורה'???

זה אומר שאני מעוניין להכניס את עצמי לעניין! אני מעוניין להיות מקים!!! מקים תורה!! זה עניין שלי!! אם אני עכשיו לומד מסכת בבא קמא... וכעת הנושא שלנו זה גב גזלן ונזקי ממון... אז אני מעוניין להיכנס לנושא הזה כדי לדעת לדון ולהכריע במשפטי ה'...

אה... אז אתה רוצה להיות דיין?? מה... אתה לומד דינות??

לא!! זה לא קשור לדינות ולא למשרת דיין... זה קשור לזה שאני לעת עתה מסורתי לענייני חושן משפט!!! עד עכשיו כיבדתי את הדיינים... שהם למדו בשבילי והם יודעים בשבילי לדון בדינא ודיינא. ולי לא נותר אלא להתעדכן בזמני קבלת קהל... אז זהו!!! שהגיע הזמן להפסיק להיות מסורתי לענייני חושן משפט... אני מעוניין להיות מקום עולה של תורה בדינים!!! וכשאני אגיע למסכת חולין אני אגש ברצינות לסוגיות של איסור והיתר... למה? כי פתאום התלהבתי מה'קטע' של הוראה?? מה... מתחשק לי להיות מורה הוראה?? לא!! 'הוראה' זה לא סיסמא... ולא שם של שטעלע... אז מה כן?? אני רוצה להפסיק להיות מסורתי לענייני המטבח היהודי וכל אורח החיים היהודי שלי... הגיע הזמן להקים תורה... ליזום תורה... ולא להתחיל ולגמור את היידישקייט אצל המורה הוראה שהוא איש הדת שלי לענייני יורה דעה... וכן הלאה וכן הלאה...

עכשיו במאמר המוסגר!!! כמובן שיש פה עוד רובד הרבה יותר עמוק...

אם מקודם הצגתי סיטואציה... מה יקרה אם אני מוצא את עצמי לבד בקצה העולם... האם אני אדע איך להתנהג כמו יהודי בשחיתה, ותפילין, וציצית וכו'?? טוב!! זו עוד השאלה הקטנה... כי השאלה הבאה היא הרבה יותר משמעותית!!! מה קורה אם אני מוצא את עצמי לבד לבד בסוף העולם... ודווקא מבחינת כשרות ושירותי דת... דווקא יש לי הכל... אוכל כשר... תפילין ומזוזות מהודרים... כל ענייני הדת פיקס!! אבל רמת הרוחניות האישית שלי?? מה עם הרוחניות? אני לבד לבד... אין אורה של בית מדרש... אין לי חרדי אחד מול העיניים... אין לחץ חברתי תורני... אני לבבבד... ותחשוב מה קורה אם אני לא באמת לבד... אלא מוקף מכל הכיוונים באנשים רדודים וחילונים... נו... כמה זמן נראה לך שהרוחניות שלי תחזיק מעמד בלי כל האווירה החרדית והדוסית שאני חי בה?? תחשוב טוב טוב על השאלה הזו...

ואם התשובה היא ש... שתוך חצי שנה ה' ישמור מה יקרה לי... אז מה זה אומר?? זה אומר שאם עכשיו אני כן חרדי ודתי!!! זה רק בגלל המסביב... רק בגלל כל הדוסים שמסתובבים מסביבי... ובגלל התקנון של המוסדות שהם נושפים לי בעורף... הנה לך פרק ב'... ב-אשר לא יקים!!! התורה מצוה אותנו: שאתה תקים את התורה... שלא התורה תצטרך להקים אותך... שתהיה נושא את הארון... ולא הארון נושא אותך

בן תורה זה אחד שעושה עבודה חרישית בינו לבין עצמו... אני מוכרח שהרוחניות שלי תגיע ממני!! שכל עילויי יגיע ממני!!! שהרוחניות שלי לא תשען על מישהו אחר... ברוך אשר יקים!! שאני יקים את התורה... שהתורה לא תצטרך לגרור אותי... שהרבנים לא יצטרכו כל דבר להסביר לי... או לחשוב מאה פעמים האם אני כשיר להבין עניין...

הנה לך שתי נקודות לשיעורי בית מעמיקים ביותר בייחס למושג ששמו 'בן תורה'!!! הגיע הזמן ליצוק תוכן בסיסמא הזו!! בן תורה זה לא שם של מגזר... ולא שם של כובע וחליפה... מי שרוצה להפסיק להיות מסורתי ולהתחיל להיות בן תורה ולהקים בית של תורה!!! זה הנושא!! תהיה המקים!!! תהיה היוזם... אל תכבד את אחרים בשירותי הדת...

נחזור לנושא הקודם... אתן לך עוד דוגמא:

השווער שלי שליט"א הוא רב חשוב שפוסק הלכות לרבים... שאלתי אותו פעם: מתי הוא התחיל ללמוד הלכה?? הוא ענה לי בפשטות: שבוע אחרי שהתחתנתי!!! מיד אחרי השבע ברכות קבעתי חברותא עם עוד אברך שגם הוא בדיוק התחתן... ומיד!!! מיד פתחנו טור ב"י שו"ע והלכות שביו"ד בעיון... ומתוך הסוגיות בגמ' עם כל הרצינות... אמרתי לו: נכון... הבנתי... אבל היא גופא!! למה?? למה למדתם דווקא את זה אחרי החתונה?? מה הביא אתכם ללמוד דווקא את זה??

הוא עונה לי בפשטות... מה פירוש למה... התחתנתי... ויש לי כעת בית... ואני צריך לדעת איך יהודי אמור להתנהג בתוך הבית שלו...

אמרתי לו: הוי... נו... באמת... תודה רבה... מה זה קשור... גם אני התחתנתי! גם לי יש בית... וגם אני אמור לדעת איך להתנהג כמו יהודי... אבל בשביל זה יש רב והולכים אליו עם כל השאלות... בקיצור: זה שיש לי מטבח ובית... זה אף פעם לא גרם לי לפתוח שו"ע יו"ד ולהתחיל ללמוד ביסודיות... אם כבר זה גרם לי לברר בדיוק מי פה הרבנים בשכונה... מה המספר טלפון שלהם... מי הכי נחמד ואדיב... ולאיזה מו"ץ יש הכי הרבה סבלנות אלי...

ענה לי השווער שלי... סליחה... ואחרי החתונה... מי החליט לך כמה מינוס מאושר לקחת?? את מי שאלת איך להתנהל עם העובר ושב... וסתם ככה... איך לסדר את המדפים בארון... האם גם את זה הלכת לשאול?? לא!! למה לא?? כי... תן לי... זה הבית שלי!! זה החיים שלי!! תן לי לנהל את החשבון בנק שלי... ואת החיים שלי!!

על אותו משקל ביהדות!!!

היהדות היא שלי!! ולכן ברגע שהתחתנת... היה לי ברור ששו"ע יו"ד זה עניין שלי!! אני מעוניין להכיר את הסיפור מקרוב... כי זה החיים שלי והבית שלי... אה... אבל יש כבר רבנים שהם יודעים הלכות?? נכון... לרבנים יש גם חשבון בנק... לכן מה... לכן אני אלך לרווחה ואבקש שימנו את הרב לאפטרופוס שינהל לי את החשבון בנק עד סוף החיים?? אותו דבר כאן: זה שהרב כבר יודע הלכות... ואני בשלב זה עדיין לא יודע!! זה נכון... בשביל זה בשנים הראשונות אני צריך ללמוד ולעשות שימוש ולשאל את הרב ולא לפעול באופן עצמאי... אבל לחתום קבע ולהכריז על עצמי רשמית שהרב מכאן ואילך מיופה הכח שלי לעניין

הלכה?? מה... אני מפגר?? מיד על תחילת החיים כבר להכריז על פשיטת רגל שאני לא רואה את עצמי כשיר לנהל את הבית הרוחני שלי בכוחות עצמי??

אתה קולט את התפיסה?? אתה קולט את הגישה???

פתאום קלטתי מה מפריד ביני לבין הרב שאני שואל אותו שאלות!!!

אם פעם חשבתי שזה עניין של כשרון... ידע... בקיאות... התמדה... שקידה... כעת מתברר לי שדווקא זה הפרטים השוליים... הסיפור האמיתי הוא: איך לגשת לעסק התורה!!! מי שניגש ליידישקייט מתוך הכרה שזה עסק שלי!! עניין שלי!! אני מעוניין לנהל את העניינים ואני לא בונה על מישהו שיהיה התלמיד חכם בשבילי ויענה לי ויספק לי שירותי דת!! מי שניגש לתורה בגישה של מקים תורה!! הוא זוכה להקים עולה של תורה... הוי... כמה שזה פשוט...

האמת היא שזה קצת עניין של אופי... אני טיפוס כזה שכשאני נתקל באיזה פולמוס הלכתי מעשי... ואני רואה שכבר יצא על זה קונטרס בעד... ואז יצא קונטרס נגד... ויש מצדדים לכאן ויש לכאן... אז יש כאלו שפולמוסים כאלו דווקא מדליקים אותם!! הם נכנסים לנייעס הזה... אבל אני בדיוק הפוך... ככל שאני רואה שיותר דשים ומתדיינים בזה... אני לוקח אחורה... לא יודע... זה נשמע לי דברים של "מבוגרים"... אל תסבך אותי... אין לי שום דחף להכניס את עצמי לעובי הקורה... כי... נו באמת... הרי כבר יצא כבר קונטרס נגד... וקונטרס בעד... אז מה אתה רוצה שאני אוציא?? אז זהו שלא!!! הסוויץ שאני צריך להכניס לעצמי לראש... שמן הראוי שאני אכניס את עצמי לנושא... לא בשביל להוציא קונטרס... אלא כי התעורר פה דיון בנושא שנוגע אלי!! יש פה שאלה מעשיות בענייני ריבית, או חשמל של שבת, ואני לא אמור כמו מסורתי שצץ מהחלל ושואל... כבוד הרב... מה נסגר? ככה או ככה?? כנ"ל בנושא כשרות... העויילם מתחלק לשני חלקים. יש כאלו שכשרות זה נושא שמרתק אותם... זה הנייעס שלהם... ויש את האנשים כמוני... ש... שיאלה... תעשה טובה... תסכם לי בקצרה... איך שאתה רואה את אורך הזקן שלי... תגיד לי איזה כשרויות מתאימות לרמה שלי ומה לא ונסיים בזאת?? אז זהו שלא!!! מן הראוי שאני אברר בצורה יסודית ולו בשביל לא להגיח כמו אדם מבחוץ... לך תסביר לי את זה...

תכל'ס... בשורה תחתונה!! שלא תבין לא נכון... אין פה איזה ניסיון להפיכה צבאית בתוך בית המדרש... אל תדאג... הכל נשאר אותו דבר, כל אחד בסופו של דבר יתמקם בתחום שלו!! תהיה רגוע... אני לא אהיה מוהל ולא שוחט... וכנראה גם לא דיין, כל אחד ימשיך להתבצר בתחום שלו, הדין, והמורה הוראה, והשוטח, והסופר, ואחראי עירובין... רק מה?? עיקר המסר פה הוא בייחס ל- איך לגשת לעסק התורה!!! לדעת ש"אמיתיה של תורה" המקורית!! זה פשוט ללמוד על מנת להיכנס לנושא הזה... אני יודע שזה לא פופולרי בדור שלנו... אבל אל תשכח שר' חיים מבריסק נקרא ככה... לא בגלל שהוא היה בריסקער ולא בגלל שהוא היה בוגר ישיבת בריסק... אלא בגלל שהוא היה הרב של בריסק!!! כנ"ל כל רבותינו... את הנתון הזה אי אפשר להדחיק... בסופו של דבר ללמוד לאמיתיה של תורה זה להיכנס לעניין הזה!!! לפחות גם!!!

פ"ג: ההמשך והתפנית... ובעיקר הזוית השונה בחייו של ליבל גנב...

אני מבקש את סליחת הקוראים... בשבועות האחרונים הייתי יותר מידי טרוד עם ליבל גנב... הוא הצליח להוציא אותי משלוחות נפשי... שכחתי מס'ו בשבט... שכחתי מקרבן פסח של פרשת בא... והאמת היא שעדיין לא סיימנו איתו כי אנחנו בעיצומה של מסכת ב"ק... כעת בשלב של החובל... אבל אני מוכרח להסתייג!!! בשבועיים האחרונים דיברתי בזלזול ובגיוחן על ליבל גנב... ובצדק!!! לפגוש גנב כזה שיטתי שמבסס את כל חייו על גנבות זה משהו שראוי לכל הגינוי האפשרי... אבל!!! תתפלא לשמוע שלא הכל שחור לבן...

ליבל גנב... אל תראה אותו ככה... לא תמיד הוא היה גנב... הכל התחיל מעניות ודלות מחפירה שהייתה מנת חוקו בבית... (שאמנם קרתה באשמתו בעקבות תרומה שהוא נתן בעין רעה וכתוצאה מזה היה שדפון בתבואה שהפיל עליו את הגלגל) והילדים התחילו להתגלגל ברחובות ולחזר על הפתחים... והבת הקטנה ניצלה ברגע האחרון מלדת לרחוב... ע"י ששכנעו את ליבל למכור אותה לאמה העבריה... שכן גם היא תרויח שהיא תכנס לבית מסודר עוטף וחם... וגם הוא יקבל סכום כסף שיעזור לו לבלום להאט את קצב הקריסה הטוטאלית... לבנתיים דווקא בתו של ליבל עשתה חיל בביתו והתגלתה כבעלת מדות נפלאות... ובסוף הוא השיא אותה לבנו הבכור!! והם הקימו בית לתפארת... וגם אפרים!!! בנו היחיד של ליבל... תתפלא לשמוע אבל הוא בן עליה מרוסם... התקיים בו 'הזהרו בני עניים שמהם תצא תורה', ולאחר שנות רבע ורזון... הוא הלך לישיבה בירושלים ועלה והתעלה שם כאחד המיוחסים שבחבורה וכיום הוא בראש שורות היושבים והמשמשים בסנהדרין קטנה שבעיר 'חננויות' של ירושלים... בקיצור: ליבל... אל תמהר לזלזל בו... סו"ס יש פה גם משפחה!!! יש לו ילדים טובים שבשלב זה אמנם לא יכולים לעזור לו... אבל הם ילדים שלו... ולכן גם הנושים של ליבל... שהם מכירים את הפירות המתוקים שליבל העמיד כאן... הם נוהגים איתו קצת יותר בהתחשבות ורגישות... סו"ס יש פה עוד אנשים ברקע (גם כשבנימיני גנב, אם אבא שלו יעקב. נדרש מבעל הגביע להתחשב)

אפרים יושב בבית המדרש שבירושלים... סמוך ונראה לציון הר קדשך... לא פסיק פומיה מגירסא!! אוכל חולין על טהרת קודש... כל כולו קודש קדשים... ולפתע טפחה על השכם... אפרים מסובב את הראש... אבא!!! אפרים מיד מתרומם מלא קומתו... אבא איזה הפתעה... אפרים מושיט לאבא את היד בכזו אהבה... ליבל גנב פונה לבנו בשקט... תדע לך שאתה הנחת שלי בכל החיים!!! אני כעת כל הזמן נרדף... גם פה בירושלים יש כמה שכבר זיהו אותי ואני במרדף... אבל תן לי משהו לאכול... אני רעב... אפרים רץ מהר מהר... הוא יצא לרחוב וביקש מהשכנים אוכל... וסועד את אבא שלו... ליבל לבנתיים סיפר לאפרים איפה זה אוהז... לאן פני מועדות... אפרים שומע ובוכל את הרוק... אבל אבא!! תדע לך... מה שיהיה ומה שלא יהיה... אני שלך!!! אני בן שלך!! כמה שירדפו אותך... אני תמיד ישרא בן שלך ואכבד אותך!!! ליבל הקשיב והסמיק... דמעות עמדו בעיניו והוא הלך... כעת הגיע תורו של אפרים לדמוע... הלב שלו נצבט!! זה אבא שלי!!! שאני חייב לכבד אותו... תכל'ס... אפרים מיד עדכן את החברותא... היום אני טמא!!! אל תתקרב אלי... מה יש?? משהו טמא לחץ לי יד לשלום עליכם... מי?? לא... לא משנה... רגע... אז למה הושטת לי יד?? הרי אתה טהור? נו... לא משנה... לך תסביר לחברים שזה אבא שלי... ליבל גנב... לך תסביר להם שגם ליבל גנב... ברגע שהוא אבא!!! הוא יותר חשוב מקודש וקדשיו!!! אפרים עדכן שאתה השתי חלות תודה וחתית הבשר הוא כבר לא יוכל לאכול... והוא דאג שמישהו אחר יאכל את זה... עד חצות לילה...

בשעות הצהריים הגיע החברותא של אפרים... ר' ציחא הגר הישישי!!! ר' ציחא הוא תופעה בפני עצמה, מדובר בגר שעזב את אבי ועמו וילך אל עם אשר לא ידע תמול שלשום... ומאז הוא ממש כמו שבט הלוי שנדבה אותו רוחו והבינו מדעו ועזב חשבונות הרבים וכל היום הוא יושב בבית המדרש... ואפרים הוא אחד מהת"ח שמלמדים אותו תורת ה'... וגם היום ר' ציחא הגיע לבית המדרש כבכל יום... והפעם הוא רואה שאפרים נראה טרוד... עגמומי ומדוכדך... ר' קטיפא ניסה לשאול בעדינות מה קרה... אפרים נאנח... לא נעים לי לומר... אני קצת מוקנא בך... אתה גר!!! הותרת את כל העבר שלך מאחור... כתינוק שנולד דמיון לך מצפון על ההורים והמשפחה שנתור אי שם... אבל אני יהודי!!! ויש לי ייחוס ואני מחויב בכבוד אב... והיום היה לי מפגש עם אבא שלי והלב שלי נקרע!!! הלב שלי נשבר לרסיסים לראות את אבא שלי מתגולל בחרפה וביזיון... מפרשיה לפר שיה... ואני מכיר את אבא שלי... לא תמיד הוא היה כזה!! הצרות והחובות שעלו והשתרגו עליו מכל הכיוונים... כתוצאה מזה נוצר מצב שאין לו מה להפסיד... הוא יודע שמה שהוא יעשה ומה שלא יעשה... את הררי החובות שלו אף פעם לא יכסה... גם אם הוא ימכר לעבד עברי לשש שנים ויכסה את החובות... הוא מסיים בה רק את הקרן!!! ואז רק יתחילו לגלגל עליו את כל הכפל והד' וה' ותכל'ס... אני הבן שלו!! וכואב לי לראות את אבא שלי כך, כשאיני לי שום דרך איך להוציא אותו מהבוץ... ר' קטיפא הישישי שקע בהרהורים... ואז לפתע הוא הפטיר ואמר: אתה יודע מה אפרים... אתה הרי יודע שאני אדם מבוהר וערייר... אין לי ילדים וסתם ככה אין לי יורשים!!! אם ככה... יש לי הצעה... אם העניינים ימשיכו להתגלגל ככה... הרי במקדם או במאוחר... יום אחד ב"ד ימכרו אותו לעבד... כשזה יקרה!! אני אציע את עצמי לקנות אותו ו... אפרים נאנח וקטע את ר' קטיפא... אוי... אני רואה שאתה לא קולט במה מדובר... אף ישיש בגיל שלך לא מוכן לקנות עבד שנמכר בגנבתו... תבין שעבד שנמכר בגנבתו זה פרויקט סוציאלי לכל דבר!!! כי אם בתור בן חורין הוא היה גנב... אז בתור עבד שמסתובב לך בתוך הבית... כ"ש שהוא יהיה גנב... בפרט שקיי"ל שעבד שגנב פטור (שאם יקניטו רבו ין וידיק גדישו של חבירו וכו')... כך שלקנות עבד עברי זה תיק סוציאלי מורכב שרק אנשים מאוד מוסים מוכנים ללכת על ההרפתקאה הזו... לא בשביל אדם מבוהר כמותך... ר' קטיפא חייך ואמר: אפרים... בדיוק בשביל זה אני גר!!! ובתור גר יש לי שוק מיוחד!!! בשוק של העבדים עבריים שמוכרים עצמם להיות מטפלים בקשישים... יש מחירון מסוים!! ואילו יש מחירון יותר זול... עבדים ששומעים שאני גר... הם פתאום מוכנים להתקפל ולבא אצל בכל מחיר... תנחש למה?? אני לא טיפש... אני מבין מצוין למה... כי היות ואין לי יורשים!!! אז הם פשוט בונים עלי... הם בונים להיות ב'ציצית נשמה' שלי ולזכות בכל הנכסים שלי לאלתר... אני מודע לכך שזה השיקול שלהם!! אבל אני לא לוקח ללב... כי סו"ס זה משחק לטובתי... כי ככה הם משקיעים בי ובנכסים שלי עם כל הלב... מתוך הימור שאולי הם משקיעים בשלהם... תכל'ס... עדיין לא קניתי עבד עברי!!! ובשבילך... בשביל הפגם משפחה שלך אני מוכן לקנות את אבא שלך בתור המטפל שלי... ואותי הוא לא יגנוב!!! הוא גם לא ישרוף את הגדיש שלי... כי אבא שלך גם יעשה את החשבון שכולם עושים... ואני בעד!!! אחרי 120 הוא יזכה ברכוש שלי וזכה הוא יוכל לסגור את כל הפינות... ואדרבה!! אני בעד לדבר איתו על זה מראש... שכבר מעכשיו יראה אור בקצה המנהרה ולראות בזה תכנית שיקום ריאלית להתייצב על דרך המלך!!! אפרים השתומם!!! הוא היה מופתע בכל קנה מידה!! על כזה היקף של תכנית שיקום הוא לא חלם בחיים שלו!!! ציחא הגר סיים ואמר: תדע לך אפרים!!! אני מוכן לעשות זה רק בשבילך!! לא בגלל שאתה החברותא שלי... אלא בגלל שככה איכפת לך מאבא שלך... הזהרו באבות של בני עניים...

ניתן עינינו וליבנו להיות מצירים עליהם...

המצפון שלי כיהודי מחייב בימים אלו להקדיש פינה או טור בעלון לצערם של ישראל והדם יהודי שממשיך להישפך שם במלחמה... מזה אכתוב בטור הזה?? לא יודע... אולי עדיף להשאיר טור ריק ולא לכתוב כלום... אבל איזכור חייב להיות!!! חייבים לזכור שחלפו ארבעה חודשים של לחימה ועדיין כלל ישראל שרוי בצער... ---

עכ"פ לצורך העניין... הפעם אקדיש כמה משפטים ספורים על התופעה הכאובה ביותר ולצערנו גם מצויה בכך וכך אחוזים של חיילים יהודים שנהרגים מכדור תועה של אחיהם היהודים... אז זהו!!! שיהושע בן נון מקדיש לנושא הזה ברכה מיוחדת!!!

הסיפור הזה בשבט גד... שכידוע הם היו הגדוד הנאמן והציוני ביותר למשה רבינו ואח"כ ליהושע בן נון... והנאמנות שלהם הייתה בלתי נתפסת הם עזבו את המשפחה וילדים קטנים במשך י"ד שנה שכיבשו וחלקו (למרות שע"פ התנאי מראש משה רבינו חייב אותם רק את ה' שכיבשו ולא שחלקו... אבל הם מיוזמתם נשארו בשדה הקרב עוד שבוע שנים נוספות כדי להיות הצוות הנאמן של יהושע בן נון) מדובר היה בגיבורים עצומים... שהרוגיהם ניכרים!! כי הם היו מכים זה היה זרוע אף קדקוד- ראש ויד ביחד... "פניהם כפני לבאים..." בקיצור: לוחמים ללא חת במשך ארבע עשרה שנה ברציפות...

ואו!!! סו"ס הגיע הרגע הגדול להיפרד מהרועה הנאמן יהושע בן נון... ולפתע יהושע מפתיע אותם... ומברך אותם אותם ש... שינצחו במלחמה!!! ושבת גד נבהלים... על מה יהושע מדבר? סיימנו עם המלחמה... הם יודעים שיהושע לא סתם מדבר... אם בדיוק עכשיו יהושע "זוכר" להיות מוטטר יותר מתמיד ולברך אותנו שננצח במלחמה כנראה שמחכה לנו עוד מלחמה... ולא סתם... אלא חזית עוד יותר קשה ומסובכת... עוד יותר מכל ה-14 שנים האחרונות... וכל ה"א" מלכים שהם הרגו... מה כבר יכול להיות??

נו... ומה קרה באמת???

בני גד מגיעים סו"ס הבייתה... סו"ס חוזרים לחיק משפחתם...

ולפתע שוב מתחילה מלחמה!!! ההגריאים פתאום נזכרו לצאת ולהילחם... נו... לא נורא... בני גד למודי קרב... נו... בא נצא... וטרופו זרוע אף קדקוד ותוך יומיים נחזור הבייתה...

אבל לא!!! הפעם זו מלחמה אחרת לגמרי לגמרי!!!

מה מתברר?? שהיות ועברו 14 שנים תמימות שבני גד לא ראו את הילדים שלהם... לבנתיים הילדים שלהם גידלו שער ארוך (דרך אבל...) והישמעאליים גם גידלו שער כדי להיות דומים להם... ואז הם התערבבו בהם... בקיצור: חטופים!!! וברגע שבני גד התחילו להילחם... הם פתאום מצאו את עצמם בחזית מסובכת ובערה אמיתית!! זו החזית הראשונה שאתה לא יכול לדהור כלביא שכן ולטרופו זרוע אף קדקוד... כי אתה יכול בטעות להרוג את הבן שלך

אז הם הבינו ממה יהושע בן נון היה כ"כ מוטטר... למה דווקא עכשיו הם היו צריכים ברכה מיוחדת עוד יותר מכל מלחמות המלכים... ואז קרה גם ו'יהו הקב"ה בליבם של הבנים והיו אמרים ענו ה' ענו, ענו אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי ישראל ענו, הריא הוא דכתיב 'ועזרו עליהם... כי לאלוקים עשקו' את הנס הזה צריכים גם עכשיו בחזית כ"כ בוציית ומסוכנת... בשעתו!! מה שעמד לשבט גד זו הברכה של יהושע בן נון... וכעת גם אנחנו צריכים הרבה תפילות... כדי שברכת יהושע בן נון תחול גם לאחינו שנמצאים שם שיצאו מאפילה לאורה...

האם זה 'משהו אחר' או 'דבר אחר'??

מאז שאני ילד קבלתי חינוך לדבר בלשון נקיה... לא לדבר במילים גסות... מעולם לא אמרתי את השם הפרטי של ה'דבר אחר'!!! קבלתי חינוך שגם כשרוצים להגיד את השם שלנו... ואומרים דבר אחר... עדי!!! עד שיום אחד יצאתי מהבית שלי (בחיפה) ואני רואה בכניסה לחצר בעל חי גדול... עם פה ארוך... בהתחלה היה נראה לי שזה חמוץ... ואז לפתע קלטתי ש... ש... שזה חזיר בר!!! חזרתי הבייתה מבוהל... אבאלע... יש פה חזיר בר... אשתי נבהלה... מי אמר לך... אולי זה משהו אחר... אולי זה דבר אחר... אמרתי לה: לא לא! זה לא דבר אחר! זה חזיר בר!!! ראיתי!

על אשר עזבו את ברית ה' אלוקי אבותם!!! הדור שלפני השואה היו הדור הראשון של פורקי העול... החילונים של היום הם כבר תינוקות שנשבו... להם לא מגיע חמש שנים שואה... כי הם לא פרקו עול... הם נולדו ככה... אבל הדור אחד ושנים שלפניהם הם פרקו עול ונתקו מוסרות... ו... ולמה הם לא פחדו לעשות את זה?? נו... תגיד אתה למה...? כי התברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך... אני אעשה מה שאני רוצה ולא יקרה לי כלום!!! אז הנה... השואה הגיעה... והשואה הגיעה לא בשביל אותו הדור... כי אותו דור נכחד!!! שם זה כבר היה מאוחר... השואה נועדה בשביל הדור הבא שיזכור וישנן לעצמו ללא הרף שהאחרון שדמיין וחשב שלום יהיה לי... ואני אעשה מה שאני רוצה במחשכים וה' לא יעשה כלום... בסוף הגיע הצורך הנאצי וחולל שואה... לא של יום אחד אלא של חמש שנים!!!

חובה קדושה לפרסם את המסר הזה ללא הרף!!! כן... זה מה... זה כואב... זה מסר מאוד מאוד מופחך ולא נעים... אבל מה לעשות... לא אנחנו המצאנו את השואה... ולא אנחנו עשינו את הטבח בשמחת תורה... הרבש"ע עשה את זה!!! הרבש"ע עומד מאחורי ההפקה המזעזעת הזו כי הוא רוצה לטלטל את מי שעדיין מתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי... ההלה... הרבש"ע לא הולך לוותר על הפקרות!!!

וכעת אני שוב חוזר בפעם המי יודע מה על ההסתייגות שמאוד חשוב לדעת אותה... ניסיונות יש לכולנו!!! מעידות ונפילות זה נורמלי... זה חלק בלתי נפרד מעבודת ה'!!! גם אותו אחד שנפל עשרות ואולי מאות פעמים ברשת באתרים הכי גרועים... זה בסדר!!! תמכתי יתדותי בשלוש עשרה תבות... יש לקב"ה ב"ג מדות המון המון רחמים!!! הוא פותח שער לדופקי בתשובה... ואל תדאג... כל זמן שאתה נלחם!! נאבק!! לא רוצה ליפול... משתדל כמה שיותר להילחם... גם אם אתה נופל הרבה מאוד... דע לך שה' אוהב אותך!!! אתה אהוב... וצריך לזכור שה' בדורנו לא מזמין בהכרח נצחונות אלא מאבקים... ה' מזמין נשיות מתוך התמודדות... וכל זמן שאתה ממשיך להיאבק... אל תפחד מהטילים... אל תפחד מ'ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחרוך' כי זה לא נאמר עליך... כי זה לא ערוות דבר שלך... זה ערוות דבר שה' מזמין לך... ה' בסה"כ רוצה עוד חזית לחימה... עוד התגברות... תהיה רגוע!!!

רק מה? על מה כן צריך להרים קול זעקה עד לב השמים?? על ההפקרות!!! על מי שגולש... ומחובר לרשת ושקוע שם... ובמחשכים עושה מה שהוא רוצה... ומצדיד הכל בסדר... שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך!!! על ההפקרות הזו ה' לא הולך לוותר!!!

ההלה... אם אתה כבר שם בתוך הרשת... אם אתה כבר בלאו הכי נחשף לכל הפגעים... תחשף גם לזוועות בעזה!!! כי ההפקה הזו מיועדת לרשת!!! למי שבוחש שם... השואה קרתה בגלל הפקרות!!! לא משנה איזה חטא... האם זה היה צניעות... או ביטול תורה... או ציונות... נקודת החטא הייתה הפקרות!!! אני יודע שזה לא בסדר... אני יודע שה' כועס... ואז מה... אני אעשה ושום דבר לא יקרה... ובאמת שום דבר לא קרה ולא קרה ולא קרה... עד שיום אחד זה כן קרה!!!

ואחרי שזה קרה... אף אחד כבר לא העזי לדבר... כבר לא היה טעם לדבר כי לא היה למי להגיד על מה זה קרה... (עיין עמוד פ"ו, והיה אם יוותרו עשרה אנשים בבית אחד ומתו, ובא דודו ומסרפו להוציא עצמים מן הבית, ואמר לאשר בירכת הבית העוד עמך, ואמר אפס, ואמר הס, כי לא להזכיר בשם ה') ואילו עכשיו... אנחנו בדור אחרון!!! אנחנו כן חייבים להוציא מהבוידים את הנתונים האמיתיים והעגומים... ובפרט לאחר הטבח בעזה שכולם מודים שהגאלי עשן זיהו כאן טבעית אצבעות נאציים... אבל זו הייתה שואה של יום אחד!!! שואה של יום אחד באה לשמש לנו כתמרור נא לא לחזור על הטעות של ההורים של התינוקות שנשבו... אל תחשוב שהקב"ה יוותר!!! הקב"ה יסלח לכל מי שיחזור בתשובה... הקב"ה יחבק ויחמול על כל מי שינסה לשוב אליו ושוב ושוב יפול... לה' יש המון המון סבלנות... המון ארך רוח... אבל שלום יהיה לי?? לשבת עם מכשיר פרוץ שנראה כשר... לרמאות את כולנו ואת הרבש"ע ביחד... ו... ואכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי אוון? זה לא!!! ה' לא הולך

לוותר על הפקרותיו!!!

וכאן המקום להגיד בפה מלא ובאופן חד משמעי: על העובדי ה' בדור שלנו לא תהיה תביעה שהיה להם למחות ולא מיחוו!!! כן... מה שנוכח נכון... אנחנו מוחים!!! יש מודעות עצומה בקרב יראי ה' וחושבי שמו ונעשים כנסי התעוררות וחזיון וריעון של הכללים... ולכן אדרבה ידידי עם הסמארטפון... אתה שיתפת אותי ברקע שלך למה אתה כן מחזיק את המכשיר הזה ולמה בשלב זה אתה עדיין לא כשיר להיפרד ממנו... בסידור... אבל דבר אחד הייתי מבקש ממך: אתה בעצמך!!! צריך להיות הראשון שמגבה ומעודד את המחאה נגד המכשירים הללו!!! ולמה?? כי דבר ראשון: אתה מבין יותר טוב מכולם מה הבעיה בזה וכמה זה אוכל כל הלוקה טובה... כי כשאני מדבר נגד זה, אני מדבר תיאורטית... (כשאני מדבר נגד האיפון... זה להבדיל כמו מדור הלכה בקרוב ממש למעשה... החוש דמיון המפותח שלי בס"ד נותן לי להבין מה זה הרשת... ומה יקרה לי אם תשאיר אותו לילה אחד עם אינטרנט פרוץ... אבל זה עדיין תיאורטי) ולכן אתה הראשון שאמור לעודד את המאבק הזה...

דבר שני: אם אנחנו לא רוצים שואה!!! אנחנו חייבים למחות!!! וב"ה ישנה מחאה!!! יש שבתות טהרנו... יש מאבקים נרחבים... והציבור בכללותו משתף פעולה... והראשונים שצריכים לגבות את 'כיתת הכוננות' הזו זה תושבי העוטף... אלו שנמצאים שם... בחזית הסכנה... אלו שהכי קרובים ל'ערוות דבר ושב מאחרוך'... אנחנו לא נפקי אתכם... אנחנו נצעק גיוואלד... אנחנו נתפלל לה' שאחרון הטיירע איין יצליח להיפרד מהמ"ט שערי טומאה... ואנא ה'... שזה לא יהיה להם כ"כ קשה... תן כח לעוללים שלך לצאת ממצרים... אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו... ה' יעזור- לא תקום צרה פעמים!!! על חומותייך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה, תמיד לא יחשו... כל המובילים במאבק העומדים על המשמר שכולנו עומדים מאחוריהם... כולנו מגבים את המחאה שלהם... וה' יכתוב תי"ו חיים על כל מי שהיה לו למחות ו... וכן מיחה!!!

לטובת הציבור... אחד מהסימנים הבולטים של חזיר בר... למי שעדיין לא מזהה וחושב שזה "דבר אחר"... שמצד אחד היותו והוא איות בר אז הוא מאוד מפחד מאנשים!! (זו תכונה שה' טבע בחיית בר שהיא לא יכולה לעמוד במחיצת אדם... או שהיא טורפת אותו או שהיא בורחת ממנו... זה כל ההבדל בין חיה בלהמה) ממילא כשאני מופיע מול החזיר בר... הוא נבהל ממני!! הוא מאוד מפחד שאני אתקרב אליו... אבל מה לעשות... הוא באמצע!!! הוא באמצע לאכול... (מה הוא באמצע לאכול?? עזוב... דבר אחד אני יכול לגלות לך... שיש סעיף מפורש בשו"ע שאסור לקרוא ק"ש מול פי חזיר!! מול הזנב אין בעיה... מול הפה אסור... פרטים נוספים בשו"ע...) הוא בורח ונמלט ותוך כדי שהוא בורח הראש שלו ממשיך להיות נעוץ באוכל... אז הנה... זה סימן ההיכר!!! אם אתה רואה כזה תיאור... תדע לך שזה לא דבר אחר... זה חזיר בר!!!

לפני מה הדברים אמורים??

פעם היו סמארטפונים!!! גם היום עדיין יש... למדנו לחיות לצידם!!! למדנו להתרחק מהם!!! למדנו לעבור מקום באוטובוס כשמישהו מתיישב לידי עם המכשיר הזה... בסדר... בתור צפוני למדתי לחיות גם לצדי כלבים נובחים עם שיניים גדולות... (אמנם נשכתי פעמיים בחיי... אבל בסידור... אני חי) אבל לאחרונה יש משהו חדש!!! אני יושב בבית המדרש... ויושב לידי מישהו עם פלאפון כשר לחלוטין והוא כל הזמן מדפדף באנשי קשר... רבע שעה... חצי שעה... שעה!!! תשמע... לא נעים... אני לא טיפוס שחופר... אבל מי שהסתבך עם ה'אנשי קשר' כ"כ הרבה זמן והוא מדפדף שם כ"כ הרבה ולא 'מוצא' זה לא 'לחפור'... אני בסה"כ רציני להציע עזרה ב'הגדרות' רק באתי להתקרב אליו ו... והוא בורח... הוא זז לפניה ו... ותודה... אני מסתדר... ותוך כדי שהוא אומר לי הוא ממשיך לנבור שם... ארך לי זמן להבין... שזה לא משהו אחר ולא דבר אחר... זה פשוט חזיר!!!!

יהודי יקר: אני מקווה שאתה מבין... שכשאני אומר חזיר... אני לא מתכוין אליך... אני מתכוין למכשיר שלך!!! יתכן שאתה בתום לב קנית אותו... חשבת שזה 'דבר אחר'... אבל כעת מתברר שזה חזיר!!! ולמה??

כי חזיר כידוע הוא חיה שנחשבת הרבה יותר גרועה מהגמל והשפן והארנבת... כי כל אלו הסימן טומאה שלהם גלוי ואילו הסימן טומאה של החזיר הוא נסתר... ולכן הוא נראה 'דבר אחר'!!! ורק בגלל שהוא נראה דבר אחר... לכן הוא שפל מכולם... ועל זה נאמר ארור אדם שיגדל חזיר... רק זה לא!!!! אל תחזיק חזיר!!! ה' שונא את החזיר!!! החזיר זו החיה הכי מאוסה... כי ה' שונא שעושים דברים במחשכים... כבר נתבאר ב'שופט' שבעבר שיעבר שמו... שונא את הגנב הרבה יותר מהגזלן... כי גנב... לא רק שהוא גנב... הוא גם נובח!!! הוא עושה במחשכים!!! וזה כבר בלתי נסבל!!! הקורא התמים אולי לא מבין מן כ"כ נראה במכשיר שיואמי... אבל בינינו... אם יש לך מכשיר כזה... תסתכל לי בעיניים... אתה הרי כן מבין למה דווקא זה יותר גרוע מהכל... כי סמארטפון סו"ס זה סמארטפון... יש פה בן אדם שהחליט להחזיק סמארטפון... זה לא בסדר!!! אנחנו נוקיע אותו!!! אבל במישור האישי בינו לבין עצמו הוא בן אדם!!! ואם יש לו מצפון ויושר פנימי... ועד כמה שהאנושיות שלו לא נשחקה והוא מודע לחולשות שלו אז הוא איכשהו מנסה לשלוט בעצמו ולחוסם. הוא חוסם ופותח ושוב חוסם ושוב פותח... אני לא מקנא בו... ושלא תדע איזה התמודדות יש לו... עדיף שתשאל אותו... בקיצור: גם גזלן סו"ס הוא בן אדם! בן אדם עם מידות רעות... אבל גנב?? זה כבר נוכל!!! ברגע שאתה נוכל, אתה מציב את עצמך על תקן של שפלות... שמדובר במכשיר חזיר!!! שהוא מובנה על תקן של נוכל!!! שכלפי חוץ כולם יחשבו שהכל כשר וישר... ותכל'ס... במחשכים אפשר לעשות מה שרוצים... פה יש נוכחות במוסריות האנושית... ממילא מצד ההיגיון אין שום סיבה בעולם שבן אדם יחזיק מכשיר שיואמי פרוץ... והוא בעצמו יחסום אותו!!! ולכן זה כ"כ גרוע... כי יש הכשר לפריצה!!! ניתן כאן אור ירוק לבור בלי תחתית...

וכעת נחזור שוב על משפט שנכתב כמה פעמים לפני שנה!!! שיננתי אותו אחרי הטבח הנורא בעזה וכעת נחזור עליו שוב ושוב: ה' לא הולך לוותר על ההפקרות של הרשת!!! עין רואה... ה' רואה הכל... ומי שמתברך בלבבו שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך... אני אעשה מה שאני רוצה ואף אחד לא יגיד לי מה לעשות... שידע לו: שה' לא הולך לוותר על זה!!! חילוני אחד שאל אות: למה ה' איפשר לחמאס לעשות את הטבח הנוראי הזה בעזה? ה' אף ה' נותן לכזה דבר לקרות? מה יש... ה' רוצה לדבר איתנו... מה... הוא לא יכול לדבר יותר בעדינות?

עניתי לאותו חילוני: אתה בעצמך עונה את התשובה: ה' לא דיבר באגרסיביות!!! ה' דיבר בעדינות! מה הראיה הכי גדולה שהוא דיבר בעדינות? שאתה עדיין לא הבנת עניין! אם אחרי הדפיקה האדירה על השלחן באותו שמחת תורה... אם אתה עדיין נשארת באותו מקום... מה זה אומר?? שה' כנראה דיבר בעדינות!!! ולמה זה עדינות?? כי בשמחת תורה... זה היה יום אחד של שואה!!! ואם יש משהו יותר גרוע מיום אחד של שואה... זה חמש שנים שואה!!! והייתה שואה!!! וה' דיבר איתנו בשואה!!! בעצם סליחה... ה' לא דיבר... ה' העניש!!! מדובר בדור שלם שרוב מנין ובנין כלל ישראל פרקו מעליהם עול תורה הם עשו מה שהם רוצים... והם התברכו בלבבם לאמר שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך ושום דבר לא יקרה... ואז יום אחד זה קרה וקרה!!! והדור האחרון בנינם אשר יקומו מאחריכם מחויבים לעמוד ולשאל: על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה?? ואנחנו מחויבים לא להתחמק אלא לענות את התשובה הנכונה:

תנאים ואמוראים ומשנתם

מאת הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים
ונכד מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל

רב נחמן ורב יוסף

"אמר לו רב יוסף לתנא", הכוונה היא למי ששונה המשנה ברבים שהיה בן דורם וכדמצינו באמוראים שאמרו ל"תנא" בכ"מ בש"ס והכוונה היא למי ששונה את אותה הלכה].

והנה יעוין בפסחים דף ס"ח: "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" ופירש"י ז"ל: "שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה ביני לבינם", עיי"ש. וכבר עמדו בזה אמאי אמר זאת דווקא רב יוסף ולא אמורא אחר. והנה עוד הקשה הבאר היטב בסימן תצ"ד ס"ק א' דכיון שהיה רב יוסף עניו מכל אדם כדאמרין בסוף סוטה "משמת רבי בטלה ענוה א"ל רב יוסף לא תיתני ענוה דאיכא אנא", היאך התפאר רב יוסף דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי ואין זה מגדר הענוה, עיי"ש

ושמעתי בשם הג"ר בצלאל כהן מוילנא שאמר בזה דהנה מצינו דהלוחות הראשונות - שמה שנכתב בהם ניתן במתן תורה בשבועות- נשתברו כדכתיב "ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות וישבר אותם תחת ההר", ואחר כך אמר הקב"ה למשה "פסל לך שני לוחות כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שיברת", וניתנו לוחות שניות ביום הכיפורים דיעוין במקראות [שמות ל"ד כ"ט] "ויהיה ברדת משה מהר סיני" ופירש"י ז"ל: "כשהביא לוחות אחרונות ביום הכיפורים", עיי"ש, והנה מצינו דהלוחות האחרונות נתקיימו והראשונות נשתברו, וא"כ צ"ע דלמה אנו עושים זכר למתן תורה דוקא בשבועות שהלוחות שניתנו בו נשתברו ולא ביום הכיפורים שהלוחות שניתנו בו נתקיימו, ובע"כ מוכח מזה דגם שברי לוחות יקרות וחשובות הן מאד.

והנה איתא בנדרים מ"א: דרב יוסף חלש ושכח תלמודו, עיי"ש. והנה כשרב יוסף שכח תלמודו הצטער על כך מאד אך כשהתבונן על יומא דעצרתא וראה דגם לשברי לוחות

סוף מסכת סוטה- **משמת רבי - בטלה ענוה ויראת חטא. אמר לו רב יוסף לתנא, לא תיתני "ענוה", דאיכא אנא. אמר לו רב נחמן לתנא, לא תתני "יראת - חטא" דאיכא אנא ופירש"י ז"ל: "שאני ענוותן", עיי"ש, וכבר עמדו בזה דהתגאו רב יוסף ורב נחמן ובפרט במידת הענוה, עיין במהרש"א במה שנדחק בזה.**

וראיתי אגרת בשם הג"ר חיים ברלין זצ"ל שכ' וביארתי בס"ד על פי מש"כ הרע"ב ז"ל על האי בבא משמת רבי בטלה ענוה שתלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה, וכ"כ בתוס' רע"ק בשם הרמב"ן בחי' ע"ז ל"ז א' שהוא תוספת שהוסיף בר קפרא או לוי במשנה, והמה היו תנאים אחרונים תלמידי רבי. ואמרת שהיה הוא התנא שדברו עמו רב יוסף ורב נחמן, שרב יוסף א"ל לזה התנא שהוסיף במשנה משמת רבי בטלה ענוה א"ל לא תיתני ענוה שאתה מסתיר מדותיך הטובים ושונה במשנה משמת רבי בטלה ענוה ואנא ידענא שגם אתה ענוותן כרבי ועדיין לא בטלה ענוה משמת רבי, וכן א"ל רב נחמן לזה התנא שהוסיף במשנה משמת רבי בטלה יראת חטא א"ל לתנא לא תיתני יראת חטא שאתה מסתיר מדותיך הטובים ושונה במשנה משמת רבי בטלה יראת חטא ונא ידענא שגם אתה ירא חטא כרבי, ועדיין לא בטלה יראת חטא משמת רבי, כן ביארתי זה המאמר לפי חומר הנושא" עכ"ד

ואף דהדברים נחמדים מ"מ צריכים ביאור טובא שהרי רב יוסף - היה **אמור אבבלי** בן הדור השלישי. והיה תלמידם של רב יהודה בר יחזקאל ורב הונא וכדמבואר בברכות דף כה: שהיו תלמידיו של רב והיה רבם של **לאבייורבא, ובר פלוגת** אש **לרבה בר נחמני-ראש ישיבת פומבדיתא**, ואילו רב נחמן בר יצחק תלמידו של רב חסדא היה בדור הרביעי של האמוראים ונולד לאחר פטירתם של לוי ובר קפרא שהיו מסדרי המשנה תלמידיו של רבי בסוף תקופת התנאים, וא"כ מה שייך שידברו ר"י ור'נ עם התנאים מסדרי המשנה [ואף דלשון הגמ' הוא

הקשה שאין דרך האמוראים להלל עצמם, וכתב דהכוונה היא כיון שיש אמורא שנקרא **אנא** וזה כוונת רב יוסף לאותו אמורא בשם אנא שהיה עניו ביותר, ויעוין בס' מעילו של שמואל עמ' קצ"ב בשם המהרי"ל דיסקין זצ"ל בשם בעל החבל יעקב שאין בכל הש"ס וירושלמי ולא מצא אמורא בשם אנא ולא ידע כוונת הגר"א, והגר"ח קנייבסקי הראה בירושלמי בפ"ו דשבת בשם **אנן** ויתכן שהגר"א שם גריס **אנא**, עכ"ד

והנה בסנהדרין דף צח,ב לגבי מלך המשיח אומר רב נחמן "אי מן חייה הוא כגון אנא" והיינו דאם משיח הוא מן אותם החיים עמנו הרי שאנכי ראוי להיות משיח, וכמו"כ יעוין בהסוגיא דבכורות דף לז,א דאיתא: "דתניא הפרת נדרים בג' ר' יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא", עיי"ש, וכבר עמדו בזה [עייין בספר ישראל קדושים לר' צדוק הכהן] והרי המקרא מצווה ואומר יהללך זר ולא פ"ך ואיך בא רב נחמן להלל את עצמו שהוא חכם יחידי בהתרת נדרים [ובר"ן נדרים דף כג,א הקשה איך רב נחמן יכול להחשיב את עצמו כחכם בהתרת נדרים בעוד שהוא לא היה סמוך], עיי"ש

וכמו"כ בריש מסכת סנהדרין דף ה איתא דיני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי וכן אמר ר' חייא כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי, עיי"ש וצ"ע כנ"ל דהיאך החשיב עצמו כחכם הדין יחידי, נצ"ע

אכן לדברי הגר"א הנ"ל שביאר בדברי רב נחמן שאמר "דאיכא אנא" דכוונתו היתה לאמורא **'אנא'** וכמש"נ שפיר י"ל דבכל הנך מקומות הכוונה היא לאמורא 'אנא' שגדול היה בתורה וחכמה ויראת חטא, וכמו"כ היה ראוי הוא לדון דיני ממונות אפילו כיחיד ואין לחשוש שיעוות הדין, וממילא דראוי הוא להתיר נדרים ולהיות מלך המשיח, ודו"ק.

ושמעתי בשם הגר"ח קנייבסקי שאולי יש להגיה דאיכא **ענא** דאיתא בחולין דף פ"ד: "דריש רב עינא אפיתחא דריש גלותא השוחט לחולה בשבת חייב לכסות, א"ל רבה אשתומא קאמר לשמטיה לאמורא מיניה" עי' פרש"י ז"ל דמפרש "יחתכו לשונו או ישמטו האמורא מיניה לביישו", יעו"ש ולא מצינו שהשיב רב עינא שום דבר על הביוש שביישו לפי שהיה עניו והוא היה בימי רבה ורב יוסף זהו שאמר רב יוסף לא תתני ענוה שבטלה דאיכא ענא שהוא עניו מאד, עכתו"ד.

יש חשיבות, התנחם מעט מיגונו וצערו הנורא והדבר גרם לו לשמחה והיה לו למשיב נפש ומחמת שמחתו אמר **"עבדי לי עגלא תלתא"**, משום דגם זקן או חולה ששכח תלמודו דומה לשברי לוחות כדאיתא בגמ' בברכות דף ח,ב "הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו שהרי שברי לוחות מונחין בארון" וא"כ י"ל דזהו מה שאמר רב יוסף "אי לאו האי יומא דהיינו יומא דעצרתא" - דמיניה מוכח דגם זקן וחולה ששכח תלמודו יש לו חשיבות מחמת שלמד תחילה "כמה יוסף איכא בשוקא" - שהנני דומה להם כעת ריק מתורה וחכמה, עכתו"ד, ודפח"ח.

ובעיקר הדבר של ענוותנותו של רב יוסף כבר העיר בשפת אמת דחזינן בסוף מסכת הוריות דאף שנפסק שם לגבי השאלה של סיני ועוקר הרים דסיני עדיף, ורב יוסף היה סיני, מ"מ הניח הנשיאות לרבה, ולפי"ז כ' דהנה התוס' בב"מ כט: כתבו [לגבי הא דתנן שמשחרב ביהמ"ק בטלה זכוכית לבנה] "וא"ת והא אמרינן פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח). דמשחרב בית המקדש בטלה זכוכית לבנה וי"ל דלא בטלה לגמרי קאמר אלא דלא שכיחא", עיי"ש. וזאת היתה כוונת רב יוסף ור"נ שאפי' אנשים פשוטים כמותם שהם מרוב העולם יש להם את המדות הללו וזה מה שתמהו על דברי התנא מרוב ענוותנותם, עכתו"ד.

והנה איתא בגמ' סנהדרין מ"ב "פ"י בתחבולות תעשה לך מלקחיה" (משלי כד) אמר רב אחא ברבי חנינא, אמר רב אסי, אמר רבי יוחנן, במי אמה מוצא מלקחיה של תורה? במי שיש בידו חבילות של משנה. קרי רב יוסף אנפשיה, (שם יד) **"ורב תבואות בכח שור"**: ופרש"י בד"ה מלחמתה של תורה - "לא כאדם המפולפל ומחודד ובעל סברה ולא למד משניות וברייתות הרבה אלא בבעל משניות הרבה", עכ"ל והקשה ע"ז הגר"א במשלי הרי ידוע שר' יוסף סיני, ורבה עוקר הרים, וגם ידוע על ר' יוסף שהיה עניו גדול שהרי במשנה סוטה מ"ט,א איתא משמת רבי בטלה מצוה ויראת חטא, ובגמ' שם אמר ליה ר' יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא, וא"כ איך השתבח ר' יוסף בלימודו וקרא על עצמו את הפסוק ורב תבואות בכח שור, ותירץ הגר"א דאדרבה, בכך יובנו דברי ר' יוסף אל תחשבו שאני הסיני- החמור כ"כ חשוב שאני מלקט ומסדר ומשנן ההלכות בצורה מובנת לכל. כי מאין באו לי ההלכות הפסוקות האלו? מהעוקר הרים - מהשור שהרי הוא עמל ויגע ללבן את השמועות, **ורוב תבואות** שאני מביא הביתה **בכח השור** מכוחו של רבה בא, א"כ דברי ענוה יש כאן ולא דברי התפארות, עכ"ד הגר"א

ובעיקר דברי רב יוסף ורב נחמן מובא בכ"מ מהגר"א [בס' דברי אליהו עמ' ע"ט ובפנינים מתורת הגר"א]

משרות, או אנשים שבונים ישיבות ומוסדות, כולם כבודם במקומם מונח, אבל בשביל זה לא צריך לצאת לשדה ולכפרים, היציאה לשדה הכוונה למקומות צדדים, מקומות רחוקים מהכפר, לא מפורסמים, **אלו התלמידים החכמים שלומדים תורה לא מתוך פרסום ואין להם כבוד, אבל נפשם חשקה בתורה, הם השבח שאנו מביאים להשי"ת, הם הכתר והם הילה של עם ישראל.**

ד]. וכן נאמר בנביא "כה אמר ד' השמים כסאי והארץ הדום רגלי", כל הבריאה כולה, השמים הם הכסא של הקב"ה, והארץ זה הדום רגליו, "איזה בית אשר תבנו לי, ואי זה מקום מנוחתי", כלומר הקב"ה ברא את כל העולם, וכל העולם שלו, ומה אנו יכולים לבנות בשביל הקב"ה, "ואל זה אבית, עני ונכה רוח וחרד על לבנו", הקב"ה אומר כל העולם הזה אינו חשוב בעיני, יש לי פינה אחת שאותה אני מעריך, ומשם אני מקבל נחת, זה מאותו אדם עני ושפל רוח, אבל חרד על דברי, **יהודי בן תורה בלי כבוד, בלי פרסום, לומד תורה הקדושה, ועושה את רצון הקב"ה, הוא הנחת שיש לקב"ה בעולם.**

ה]. ונראה עד היכן הדברים מגיעים, דחשיבות אדם נקבעת לפי מיליו התפקיד, כל דבגמ' (תענית כ'): מובא על אדם ששמו **אבי אומנא** [וקראר כך, שמום שמלאכתו היקפת דם. והעוסק במלאכה זו נקרא "אומנא", **הוא אתי ליה שלמא ומתיבטא דרקינא** [היה בא לו שלום מהישיבה שברקיע, דהיינו, שהיתה בת קול אומרת לו: שלום עליך] **כי לומא [כל יום]**. ולאבי היתה באה אותה בת קול **כל מעלי יומא דשבתא** [כל ערב שבת]. דהיינו, פעם אחת בשבוע, ביום שישי. ואילו **לרבא** היתה באה אותה בת קול רק **כל מעלי יומא דכיפורי** [כל ערב יום כיפור]. דהיינו, פעם אחת בשנה, בערב יום כיפור.

הנה קא חלשא דעתיה דאביי [היתה דעתו של אביי חלשה. כלומר, היה מוטטער] - מיושם מעלתו דאבא אומנא. שאבא אומנא היה לכאורה אדם פשוט, ובכל זאת היתה מעלתו גדולה כל כך, עד שהיה בא לו שלום מהרקיע כל יום. ואילו הוא, אביי, שידע בנפשו שהוא תלמיד חכם וצדיק, לא זכה לכך אלא פעם אחת בשבוע.

אמרו ליה: אין לך להצטער על כך, **כי לא מצית למיעבד כעובדיה דאבא אומנא** [אין יכול לעשות כמעשיו הטובים של אבא אומנא]. **ומאי הוה עובדיה** [ומה היה עובדו] דאבא אומנא?

דכי הוה עבדי מילתא [שכאשר היה עוסק במלאכתו, הקיזת הדם], **הוה מחית גברי לחוד, ונשי לחוד** [היה מושיב את האנשים לחוד, ואת הנשים לחוד, מחמת צניעות]. **ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא, דהות בינא כי כוסילתא** [היה לו מין לבוש, שהיה בו נקב קטן, ובאותו נקב היתה תקועה הקרן שמקיץ על ידה דם].

דיה הוות אתיה ליה איתנא [שכאשר היתה באה אליו אשה להקיץ דם]. **הוה מלביש לה** [היה אבא אומנא מבקש ממנה ללבוש את הבגד הזה], **כי היכי דלא ליסתכל בה** [כדי שלא יצטרך להסתכל בבשרה כלל]. שלולא אותו בגד, היתה האשה צריכה לגלות את בשרה כדי שיוכל לתקוע שם את הקרן ולהקיץ דם. אבל עתה, שהיתה האשה לובשת בגד זה, לא היתה צריכה לגלות מבשרה כלום, שהרי הבגד כבר נקוב ועומד. ואין צריך אלא לתחוב הקרן בגופה, ולהקיץ דם.

עוד מספרת הגמרא ממעשיו הטובים של אבא אומנא: **והוה ליה דוכתא דצינעא** [והיה לו, לאבא אומנא, מקום צנוע, שאינו גלוי לעין כל], **דשדי ביה פשיטי דשקיל** [ששם היו הבאים להקיץ דם מניחין את הפרטות שהיה עליהם לשלם בשכר]. ולמה נהג אבא אומנא כך, שכל אחד יניח בעצמו את השכר, ובמקום צנוע- כדי שלא יתביישו אלו שאין להם מה לשלם. **דאית ליה - שדי ביה** [מי שיש לו מה לשלם - היה מניח שם את המעות]. **דלית ליה - לא מיכסיף** [ומי שאין לו, ולא יכול היה לשלם, לא היתה לו בושת פנים בכך. שהיה והקופה היתה במקום צנוע, וכל אחד שם בעצמו את המעות, אף אחד לא היה יודע מי שילם ומי לא].

כי הוה אתרמי ליה צורבא מרבנן [כאשר היה מודמן אליו תלמיד חכם להקיץ דם], **אגרא מיניה לא שקיל** [לא היה נוטל ממנו תשלום]. ולא

רק זה, אלא **שבותר דקאי** [אחרי שקם התלמיד חכם מהקזת הדם] - **יהיב ליה פשיטי** [היה אבא אומנא נתנו לו מעט ממלון]. **ואמרו ליה: זיל בריא נפשך** [והיה אומר לו: קח וקנה לך דבר מאכל, והברא את עצמך]. שואל הרב גדליהו שליט"א: והגמ' תמוהה וכי אבא אומנא למרות חסידותו ידוניה היה גדול מאבי, והרי אביי ורבא חיברו את הגמ', והש"ס הוא הוויות דאביי ורבא וצ"ע.

ובספר 'מלא פי תהלתך' (תורה, עמ' קצ"ח) כתב דאביי ודאי היה יותר גדול מאבא אומנא, ורק דאבא אומנא היה לו תפקיד להיות מקיץ דם **ומכאן זה היה לו נסינות קשים**, ולכן היה לו דרישת שלום מהשמים, ואביי שהיה ראש הישיבה לא היה תפקידו להיות מקיץ דם ולא היה כאלו נסינות. ואביי מתחילה חשש שיש לו איזה חסרון שלכן אינו מקבל כל יום ד"ש מהשמים, וענו לו דא"א חסרון באביי אלא העמידה נסינות של אבא אומנא גרמה שיהא זכאי לקבל ד"ש בכל יום מהשמים. ובדאי ההלכה היא כאביי ללמוד תורה ולא להיות מקיץ דם, מכל מקום אבא אומנא כך נקבע מהשמים שהוא יהא מקיץ דם והוא עמד בשלימות בתפקיד ולכן הגיע לו ד"ש בכל יום. [ויתכן דענינה של דרישת שלום אינו מורה על יותר גדלות אלא הבטחה לעודד ולחזק את האדם לעמוד בניסיונות].

ומנה אבא אומנא התפקיד שלו היה להיות המקיץ דם, זאת השליחות שלו בעולם, **הוא יכל לומר אם זה התפקיד שלי אני לא אדם חשוב, אם הייתי ראש הישיבה כמו אביי אז הייתי שווה**, אבל אני נבחרתי לתפקיד של מקיץ דם, ואין לי בכלל חשיבות בשמים, ואז גם יכל להקל בעצמו בכל מיני דברים. אבל הוא לא נהג כך, גם בתפקיד הזה הוא עשה את המקסימום, הוא מסדר חדר המתנה לנשים בנפרד, תופר חלוק מיוחד, לוקח כסף רק ממי שיש לו, מחלק כסף לת"ח, ומכחמה שקים את התפקיד שלו בשלימות זכה להערכה מיוחדת לקבל שלום כל יום מן השמים.

ו]. והנה עיקר החולשה בדור שלנו, שאין לבני התורה הערכה עצמית, הם מרגישים אפס, ועוד הרבה בני עליה מרגישים יאוש, הם רוצים לזכות להיות מחוברים ללימוד התורה ולקבל שייכות לכל עניני עבודת ד' והם מרגישים מטפסים על קירות - ולכן אבא מדברות קדשם של רבותינו שדוקא מכח קטנות הדרו האחרון כל לומד תורה מעלתו גדולה ונוראה.

הגר"ל ממיר זצ"ל ב'דעת תורה' (פרשת שלח לך) וז"ל **"בן ישיבה כיום המתייגע היטב על תורתן של הגדולים אשר מדורות שלפניו ולפני פניו, ועם כל יגיעתו ועריץ אינו עומד על דבריו של אותו הגדול, אבל סוף כל סוף יתכן והינה יותר גדול מן אותו הגדול עצמו, באמת כי אין ספק בזה, אלא שאי אפשר לבד על זה כל כך, מן הדברים האלה עולמים עוד להתהוות דברי גאווה, אולם הלא ודאי כן, הוא הדבר בחושך נורא כזה אשר לא יודעים אנחנו מה שאנחה אחת בדורנו אנו יכולה לפעול למעלה ראש, כיום הנה בני ישיבה ודאי יתכן כי הם גדולים יותר מאלה הגדולים אשר מדור שלפניו".**

"מצאתי יאיתי כדברים האלה בס' שבחי ד' חיים ויטאל ז"ל וז"ל פ"א שאלתי (הי"ד חיים ויטאל ז"ל) למורי ז"ל הוא האר"י ז"ל איך היה אומר לי שנפשי היא מראה של כך כנזכר בשער הגילגולים באורך, והרי קטן בשדורות האלה שונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיב לעקבו, **ויאמר, עד כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי בדורות האלו הקליפה גוברת מאוד מאוד עד אין קץ מה שאין כן בדורות הראשונים, ואילו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי וחסדתי נפלאים מכמה צדיקים הראשונים, אשר על כן שלא אצטער על זה כלל, כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים הראשונים ממזן תנאים ואמוראים".**

"הנבדד שקבל למשל הגרע"א ז"ל לא בא מילדים קטנים כי אם מגאונים וגדולים, כל מדרך כף רגלו של הגרע"א ז"ל היה מוקף בכבוד הכי גדול, ובן תורה כיום הנה תחת כבוד, הנהו גם ה'ארנונה' (נס קבוע לכל בני העיר) הוצרך להגיש לרשויות מסמכים הרבה, שטר קניין הבית ועוד טפסים שונים, כגון 'תלושי משכורת וכיו"ב המראים כי יש לו 'הכנסות' ממוכות, לאחת עמל ויגיעה עלה בידו להשיג את כל המסמכים וצדדם בצרור אחד (נילונית) באופן מסודר, דבר דבור על אופנו, כשהוא מקווה לילך למחרת בבוקר לבית העריייה ולסדר לו העניין על הצד היותר טוב, והיו ממחרת וישכם האיש בבוקר, ואוי, זכר' לכל ה'צירור', הפך האיש את כל ביתו בחיפושיו אך נראה כאילו היתה אתה הארץ את פיה ובלעה אתה"ע על ראשה ועל קרבה" וכן עברו יומיים, עד שכמעט והתייאש מה'אבידה'... בערבו של יום, לאחר מעמד 'השכנת הילדים', והנה החלו להישמע מכוון הסלון רעשים משונים, רעש קבוע, רעש מטריד מאוד, המוציא את האדם משלוות נפשו... במהרה הבין ש'זכר' בהכנסת אורחים... בדמות 'צרצר' אשר נכנס לביתו בלי רשות... והוא מצרצר ומשמיע קולות, ומיד הבין שכל עוד שלא יגרשו את ה'אורח'

שובע די בזיון ובכל זאת מתאמצים ועומדים על מעמדם, הלא ודאי כי בן ישיבה הלז יתכן והיה גדול מן הגדול שלפניו ז"ל, ע"כ דבריו. ובספר 'לשמש שם אהל' (ח"א עמ' תקס"ה) נכתב "באחד משיחותיו של רבי משה שמואל שפירא זצ"ל הביא את דברי הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל אודות בחורי ישיבה לפני המלחמה בתקופת ההשכלה רבי ברוך בער אמר הרחוב סוחב. כוח ההשכלה הוא אדיר, חללים רבים הפילה ועוד ידו נטויה, כל מי שהתנדב ורוחו היום להישאר בד' אמות של הלכה והוא ביישיבה קדוש יאמר לו, הוא ללא סרק וספק חשוב בעיני ד' כמו רבי עקיבא איגר בדורו. לכן היה ר' ברוך בער מחשב מאוד את כל בחור ישיבה ואף לפעמים נאנק אתם. הוסיף ראש השנה הישיבה אם כך אמר על דורו מה נמשך על הדור שלנו שכל אחד יכול לצאת לרחוב ללא מאמץ כל תאוות של עולם הזה פרוטות לפני כל בחור מי מעכב בעדו לצאת ולהתדרדר רק חשקו להישאר במקום תורה. לכן עלינו לדעת כי כל בחור ישיבה אף אלו שלא לומדים רוב שעות היום אולם הם בתוך ד' כותלי הישיבה הם קדושים הנמנעים מלהיטא ברחוב".

ובספר מוסרי קצת מובא מהמשיגי רבי נתן וואלפוגל זצ"ל שסיפר "אחרי פטירת רבי אהרן (קוטל) זצ"ל באו אלי כמה מבחוריו הישיבה ואמרו מה יהיה עם העניד, מי יהיה מנהיג הדור, וסברו שהישיבה תיסגר. סיפרתי להם חלום שחלם הג' הר' יענקל שיף שליט"א קודם פטירת רבי אהרן זצ"ל, שראה בחלום איך **שאליו הניבא ישן במטה**, ובא אליו החתם סופר ורצה להקיץ ונענע אותו אבל לא פעל כלום עד שהלך לו. ואח"כ בא רבי אהרן זצ"ל ורצה להקיץ ולא היה יכול בשום אופן להקיץ והלך לו. **ואח"כ באו אליו בחורי ישיבה רגילים כמו שלנו והלכו גם הם להקיץ ומיד הקיץ**. ואמרת דחלום זה בא ללמדנו שאע"פ שבדורנו אנו דור יתום בלא מנהיגים עם כל זה יש בכח של כמה בחורי ישיבה להביא הגאולה השלימה".

ז]. עוד יש להוסיף, דפעמים שיש טרדות וקשיים, וקשה ללמוד גמרא, וזה גורם לאבד הזמן, אכן ברור שיש חשיבות לכל לימוד תורה כמבאר בתנא דבי אליהו (וואס, פ"ב) כמאן אמרו אפילו אם אין בידו של אדם לא מקרא ולא מנחה אלא הוא יושב וקורא כל היום הפסוק שם ל'ו' ואחות לוטן תמנע' אפילו הכי שכר תורה בידו. נמצא שיש לאדם לשמוח על כל מילה של תורה שזוכה ללמוד שאותו מעט ערכו הרבה מאד.

והשול"ל בתולדות אדם (בית אחרון י"ב בהגה) וז"ל "ראיתי וקבלתי אף מי שהוא עם הארץ גמור ומצטער מאד על מיעוט תורתו ואינו מבין שום דבר, וקורא בכל לבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבע"פ, כגון שמזכיר שמות חמשה חומשי תורה, חומש בראשית שמות תורת כהנים חומש הפקודים חומש משנה תורה, ואח"כ מזכיר שמות כל פרשה ופרשה מהחומש וכו' אח"כ שמות נביאים ראשונים ואחרונים וכתובים, כגון יהושע שופטים וכו' ואח"כ שמות סדרי זרעים מועד וכו', ושמות כל המסכתות וכל פרקיהם וכו' ואח"כ שמות מדרשי ר"ל וכו' והוא קורא אלו השמות ונפשו חשקה בהן, וזוכה על שאינו מבינם, אז הוא מוציא להם השם יתברך ויזכר לה לעתיד לבא, ובתנאי שישי בכל כוחו לעזור לאותם המבינים בהם". ומבואר מדבריו דלמי שלא יכול הרי אפילו קריאת שמות הפרשיות והמסכתות בהשתקקות תועיל לו לחיי העוה"ב.

אברך שאל למרן הקה"י זצ"ל שאינו מצליח להיות מתמיד. והרי הקה"י את קולו "מה אתה חושב שלחיות מתמיד זה ללמוד כל היום גמרא בעיון, מתמיד זה מי שלומד כל הזמן, ומה שהוא מסוגל ללמוד. אם אפשר לומדים גמרא ואם לא אפשר ללמוד משנה, חומש ורש"י, נ"ך, מדרשים, ספרי מוסר, וכאן נעצר דרגע והוסיף ואפילו ספורי צדיקים. והינו יש להעריך כל לימוד שהוא ולא רק לימוד גמ', דכל לימוד תורה הוא יקר עד מאוד. ושמועתי על א' מהגדולים דאשתי היתה בנייתו והיה מאוד מוסרד, ואמר לעצמו ללא הרף 'על תפוחי אדמה מברך בורא פרי האדמה' וככה שגן לעצמו את ההלכה הזו כדי לקיים על בזמן הזה מצוות ת"ת".

ישר כח זה גדליהו שליט"א על מסירת הדברים בעין טובה, נברכהו בברכת הדיוט - שיזכה בקרוב להציא לאור את ספרו הכביר, המחזק, והנפלא "כל ליבי דרשתין", ויתקבלו הדברים המתוקים בקרב כלל ישראל אי"ר.

אין כל מציאות שאחד מבני הבית יצליח לתת שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, בליט ברירה פתח ב'מסע' חיפושיים כשהוא הלך לפי מקור הערש, על שבהזין שה'רעש' מגיע מאיזור ה'ספה', רכן הביז לחפש מתחת הספה ולא מצא כלום... היזיה למקום אחר, והנה נמצאו שתי האבירות גם יחד... הצרצר עומד על ה'צור' (נילונית) שבתוכו נמצאים אחר כבוד כל המסמכים, והוא ממשיך להרעיש ולהפריע...

ללמדנו, ברצות הקב"ה שהחפץ החשוב ייאבד, אזי לא יועילו שום חיפושיים וחקירות, וגם אם תהפוך את הבית שבעים ושבע פעמים לא תמצא כלום... אכן באותו הרגע שהגיע ה'קץ', ונקבע זמן הגאולה - יש לו להקב"ה שלוחים הרבה כיצד לפקח את העיניים ולגלות את האבירות... ואפילו אותו 'מטריד' נשלה אז לטובתו ולהנאתו.

לפני כשבועיים נשלח אלי מעשה פלא, מאברך חשוב מתושבי רכסים, שלחתי את המעשה למערכת 'באר הפרשה', והרי הוא כפי שהובא ב'באר הפרשה'. הרי לפניכם מעשה שנשלח מבעל המעשה, הלה עבר לאחרונה להתגורר בעי'ת רכסים יצ"ו (אשר בצפון הארץ). ובכדי לקבל 'הנחה' ממס

<h2>עלון השבוע: לא נתרם</h2> <p>חלק נתרם לע"פ: משה בן נתנם תורת. וזונתו חיל יבת בת נובר תורת.</p>	<p>חבורת "מעין עולם הבא" [ג' דפים במסכת שבת]</p> <h3>סז - סט</h3>	<p>ניתן להירשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com ככל ענייני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676</p>	<p>ירושלם תרומות להדפסת העלון ניתן לתרום כ'נדרים' פלוס בקופת 'עלי באר' הנצחה שבועית - 190 ש"ח יור רכסים ו-100 ש"ח אוסף גליונות</p>
---	---	--	---

מה שבוהט טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 35

ידיעת התורה - ההכנה לפני הלימוד

הקרובות של הלימוד, ממילא אין צורך להיטרד ולהרהר בהם. לא תהיה שום תועלת ולא שיפור באותן טירדות ע"י הרהורי דברים ודמיונות שווא, וכדוגמת האיסור לחשוב בשבת על דברים שאין לעשותם בשבת, שנלמד מדברי קבלה שנאמר "ודבר דבר", ונפסק בשו"ע (או"ח שו"ח) "הרהור בעסקיו מותר, ומ"מ משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב בהם כלל ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה". (כמובן שאין הדברים אמורים בהשתמטות מחובות המוטלות על הלומד, שאין בהם ביטול תורה כלל) מחשבה כזאת מרגיעה את הלומד ומנקה את הראש ומאפשרת לימוד בצלילות ובריכוז. כדאי מאד להשתדל בזה, ולקבוע במחשבה את הפניות וחוסר הדאגה בשעת הלימוד.

אכילה ושינה

הכנה חשובה נוספת ללימוד, היא תזונה טובה, ומאידך לא להגזים באכילה מרובה המקשה על העיכול ומעייפת ומכבידה על צלילות המחשבה והמוח. הגמרא (ב"מ קז:) מביאה "שלושה עשר דברים נאמרו בפת שחרית: מצלת מן החמה ומן הצינה וכו', ומחכימת פתי, וזוכה בדין, ללמוד תורה וללמד, ודבריו נשמעין, ותלמודו מתקיים בידו וכו'". ופירש רש"י "שע"י פת שחרית דעתו מיושבת עליו, וממילא הוא מבין טוב יותר, והוא יכול להטעים דבריו טוב יותר וממילא הוא זוכה בדין וכן דבריו נשמעין, וכן הוא יכול יותר ללמוד וללמד" עכ"ד. מבואר שאכילה נכונה מעניקה ישוב הדעת ומאפשרת לימוד בצורה טובה, וכך מסופר על מרן החפץ חיים זיע"א שהיה מקפיד שלא לאכול בצהרים ארוחה כבדה, בכדי שיוכל ללמוד בלילות בישוב הדעת. כמו כן חשוב לשמור שעות השינה ולא להגיע ללימוד מתוך עייפות וחולשה, כגון אחרי שינת צהרים ארוכה מדאי, המכבידה על צלילות המחשבה. ומי שחש בעייפות יכול לעורר את עצמו בתחילת הלימוד ע"י פעולות חיצוניות של לימוד בהתלהבות או בהליכה נמרצת וכדומה.

מילתא דבדיחותא

הגמרא (שבת ל:) אומרת "רבה מקמי דפתח להו לרבנן, אמר מילתא דבדיחותא, ובדחי רבנן (- נפתח ליבם מחמת השמחה. רש"י), לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא". וכתב המאירי שם "שהעיצובן מטמטם את הלב וסותם שבילי ההכנה, ולא מתוך עצלות השקידה והתבוננות, אלא מתוך שמחת הלב ליושר המזגים, ואף דרך החכמים היה בשיבתם לפתוח במילי דבדיחותא". ובמהר"ל שם מבאר שקודם הלימוד ראוי שיהיה לו בשמחה, כדי שיקבל התורה, כי כיון שהתורה היא שכלית אינה מגיעה אל האדם רק כאשר הנפש היא בשלימות. ובפני היושע בהקדמתו לספרו כתב שודאי אין הכונה למילתא דבדיחותא במילי דעלמא, אלא הכונה להתחיל את הלימוד מתוך שמחה של מצוה.

יראת שמים

נתבאר בפרקים הקודמים שענין הזכרון של לימוד התורה, שונה מזכרון שאר חכמות, וצריך שהאדם יכין לעצמו 'בית קיבול' רוחני לקלוט את חכמת התורה, וע"ז יקנה קנין אמיתי בתורה. הכנה זו מחייבת השקעה מחוץ לשעות הלימוד לקנות יראת שמים ומידות טובות, ואין צורך להאריך בזה, אולם חשוב להזכיר את הנוגע להכנה לפני הלימוד עצמו, כפי שכתב הנפיש החיים (שער ד') לאחר שמבאר שיראת השם היא עיקר הקיום של חכמת התורה, וזה לשונו: "ולזאת ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד, להתחשב מעט עם קונו ית"ש בטהרת הלב ביראת השם, ולהטהר מעוונותיו בהרהורי תשובה, כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתוה"ק בדיבורו ורצונו ית"ש, וגם יקבל על עצמו לעשות ולקיים ככל הכתוב בתורה שבכתב ושבע"פ, ואשר יראה ויבין דרכו והנהגתו מתוה"ק, וכן כשרוצה לעיין בדבר הלכה, ראוי להתפלל שיזכהו ית' לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לכיין לאמיתתה של תורה". הכנה זו מלבד תועלתה הגדולה לקדושת הלימוד, יש בה תועלת לחבר את כל הלימודים שאדם לומד לשורשם, ומועילה לזכרון מצד קדושת התורה וגם מבחינה מעשית, כיון שע"ז כל הלימודים (וגם שאר חלקי עבודת השם) קשורים זה לזה. כאמור השכחה נובעת מכך שהאדם מתנתק מהחומר שלמד, וכאשר יש שורש אחד אין ניתוק מוחלט והשכחה פוחתת והולכת.

ע"כ מה שנוגע לענין ההכנה לפני הלימוד, בשבוע הבא נעסוק בס"ד בלימוד עצמו, כיצד ללמוד מתוך חיבור חזק למה שלומדים, וע"ז להנות מהלימוד ולזכור את מה שלומדים.

זכינו בסייעתא דשמיא ללמוד את עשרת העצות המועילות לזיכרון ולידיעת התורה ולקבלת מתיקות בלימוד עצמו.

בשבועות הבאים נעסוק בס"ד בסדר הלימוד לפי הכללים שנתבאר, ונוסיף הצעות ודרכים נוספות שיש בהם תועלת מרובה לעצם הלימוד ולידיעתו כראוי. נפרט את ההכנה והגישה ללימוד קודם הלימוד, דרכי הלמידה הישרים, אופני החזרה והסיכום, הדרכים כיצד לשמור בזיכרון ידיעות רבות בזמן קצר, ההכנה הנכונה למבחנים באופן שהלימוד ישאר בזיכרון גם אחרי המבחן, הדרכה והכוונה ללימוד בעיון וללימוד בקיאות, הדרכה ללימוד הלכה, ידיעות נחוצות על התלמוד בבלי ומפרשי, ונושאים נוספים.

יצוין כי בדברים שזיכרו יש תועלת לידיעת התורה ולדברים נוספים, אולם אין הכרח ליישם את כל הנאמר בצורה מושלמת, אלא בכל פרט לעצמו יש תועלת, ובכל פרט יש דרגות רבות ליישום. הרוצה להצליח יקח את העצות והדרכים המתאימים לו לפי אופיו כוחו ודרגתו, והדברים ישפיעו באופן ישיר על הטעם בלימוד ועל זיכרון הלימוד.

ההכנה ללימוד

עצה ישרה לכל לומד שבסוף עמל יומו, כאשר הוא מסיים את חוק לימודו, ראוי וחשוב לסכם לעצמו בצורה ברורה את הנקודות בהם עסק והמסקנות שהעלה מתוך הלימוד, ועם זאת לבחון ולבדוק מעט את המשך הסוגיה בה עתיד לעסוק למחרת. פעולה זו קלה באופן יחסי אך תועלתה מרובה, הן לענין רציפות הלימוד, שע"כ למחרת לא יצטרך להיכנס לראשית הסוגיה מתחילה, אלא ימשיך ברציפות את הלימוד מאמש (עצה זו תקפה גם במעבר בין סוגיות, יש לסכם את העולה מתוך הסוגיה הקודמת, ולבדוק במה עתיד לעסוק למחרת). והן לענין הזיכרון של הלימוד - בין הנלמד ביום האתמול ובין הנלמד למחרת - הכל מצטרף למקשה אחת, ולבנין שלם, ובאחיזת פרט אחד ניתן לאחוז בכל הסוגיה כולה כמו שנתבאר בפרקים הקודמים. באופן זה במקום שהלימוד החדש ישכיח ברמה מסוימת את הלימוד דאתמול, אדרבה הוא יחזק ויקבע בלב את כלל הסוגיה.

השפעה נוספת נודעת לחזרה קצרה זו, שעל ידיה הדברים נשארים חקוקים במחשבה, והלומד ממשיך לעסוק בסוגיה במחשבתו גם כאשר יצא מבית המדרש, והפליגו חז"ל בהכרח עסק המחשבה בתורה - "אין עוף" אלא תורה, שנאמר התעייף עינך בו ואיננו, ופירש רש"י "אם תכפל וסגרת עינך בתורה היא משתכחת ממך" (ברכות ה.). וכך העיד אחד מתלמידי מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ששמע מפיו שזכה לידיעה מופלגת בתורה בקיום מימרא זו, והוסיף שכלל שממשיכים את הרציפות ללא הפסקים, כך זוכרים יותר.

מחשבה בלימוד, משפיעה גם על הסקרנות החיובית בלימוד. כאשר שקועים ומצויים בתוך הסוגיה, מתעוררת ההתעניינות וחמדת הלב להשלים עוד פרטים בסוגיה הנלמדת, והסקרנות משפיעה גם על הזיכרון כפי שנתבאר בעבר.

בנוסף לסיכום בסוף הלימוד וההכנה ללימוד למחרת, ראוי להתבונן קודם הלימוד ולקבוע במה עומדים לעסוק במשך היום, בהמשך לדברים שנלמדו ביום האתמול. הכנה קצרה זו מסדרת את הלימוד ומעוררת את ההתעניינות וממילא הלימוד חי ומענג הרבה יותר, ומקבל צורה אחידה והמשך ישיר לכלל הסוגיה.

סילוק הפרעות

יש תנאי הכרחי ללימוד מעמיק ופורי, שעל הלומד לסלק קודם הלימוד את כל הדברים העלולים להפריע לריכוז מלא. הלימוד דורש סילוק כל הטרדות והמחשבות ע"מ לאפשר פניות וריכוז ככל האפשר אך ורק בסוגיה הנלמדת. ככל שהאדם מרוכז בלימוד, כך הדברים נקבעים במוחו בבהירות ובמהירות והוא זוכרם היטב. המפריעים לריכוז נחלקים להפרעות חיצוניות ולהפרעות פנימיות, הפרעות חיצוניות כגון טלפון, קל לסלק ע"י ניתוקו הטלפון או השארתו מחוץ לביהמ"ד, כמו"כ ניתן להתרחק ממקום בו נתרבו דברי חולין שאינם מעצם הלימוד. (מסופר על הגר"צ פלמן זצ"ל בעל 'שלמי תורה' שנתפרסם בשקדנותו וידיעותיו, שהיה מרוקן את כיסו קודם שהתחיל ללמוד). אולם הפרעות פנימיות כגון טירדות ודאגות שונות, קשה יותר לסלקם. ומצינו בדברי הגמרא (סנהדרין כו:) 'מחשבה מועלת לדברי תורה, ופירש רש"י (בפירוש הראשון) שדאגת הלב מועילה לשכח תלמודו, ולכן הכרחי לפנות את הלב מדאגת הלב קודם הלימוד. העצה היעוצה להתמודד עם אותן טרדות, היא להתבונן באותן טרדות ולקבוע במחשבה שמאחר ובלאו הכי אין דרך לטפל ולא צורך לטפל בסיזור הענינים ולהתעסק בהם בשעות

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 266

פרשת יתרו

תשפ"ד

- הנשאל על הפרשת חלה ותרו"מ אם התבטלה הפרשה למפרע ♦ הרב אורי יצחקי
- מי שיש לו דין קדימה בקדיש אם יש לו חסרון שאחר יאמר עמו ♦ הרב חיים סלומון
- עצה להתחייב בברכת הטלית במקום ספק היסח הדעת ♦ אם מי שיכול לקיים מצוה קיומית ולא חיובית הרי זה הפסק למצוה החיובית ♦ הרב אברהם זנגר
- הלך לשלו' זכר באמצע הסעודה ובירך על בוטנים האם נפטרו בוטנים שעומד לאכול בסוף הסעודה לאחר שיחזור לביתו ♦ הרב זאב פראנק
- בענין נתינת מעשר כספים מכספים שיורדים מהמס ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב אורי יצחקי

הנשאל על הפרשת חלה אם התבטלה למפרע לענין ברכה ואיסור טבל

א. כתב הרמב"ם פ"ד תרומות ה"ז: המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהן ה"ז נשאל לחכם ומתיר לו כדרך שמתירין לו שאר נדרים ותחזור חולין כמו שהיתה עד שיפריש פעם שנייה אותה שהפריש תחילה או פירות אחרות, ע"כ. ועפ"ז פסק הרמ"א ביור"ד סימן שכ"ג לענין חלה דאם חזרה החלה שהפריש ונתערבה בעיסה, ואין ק"א לבטל, אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו כנדר, דנשאלין על ההקדשות, ויחזור ויטול חלה אחרת, ע"כ.

הנה דקדק הרמ"א בסימן שכ"ג לכתוב "אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו כנדר", מבואר שאם כבר אכל אינו יכול להישאל, וטעמו מבואר בדרכ"מ דאם כבר נאכל העיסה א"א לשאול עליה דאם כן כבר אכל למפרע טבל.

הנה כיון שנתבאר שע"י השאלה נתבטלה הפרשה למפרע לענין שנתברר שאכל טבל, יש להקשות דאם מיירי בטבל ודאי וכן בהפרשת חלה שיש בה שיעור, גם אם לא אכל יהא אסור להישאל משום דמשוי לברכתו ברכה לבטלה למפרע. אכן בפת"ש יור"ד סימן של"א ס"ק ו' הביא מהחת"ס דהנשאל על הפרשת תרומה לא הוי ברכתו לבטלה, וכן הוא בספר דרך אמונה הלכות תרומות פ"ד בס"ק קפ"ג, אך בטעם הדבר נחלקו רבותינו האחרונים ונפק"מ רבתא לדינא וכמושית"ב.

ב. הנה בשו"ת הלכות קטנות ח"א סימן מ"ח והרש"ש בנדרים נ"ט, כתבו דגם אחר השאלה לא נתבטלה הפרשה הראשונה ולכן א"צ לברך על הפרשה השניה!!! ובפשוטו הדברים מתמיהים טובא, דהא קימ"ל בכל הברכות בין ברכת המצות בין ברכת הנהנין דהברכה צריכה לחול על המצוה והמאכל, ואם עשה הפסק ביניהם בזמן או דיבור שוב אין לברכה אפשרות לחול והוי ברכה לבטלה, כמבואר בדוכתי טובא, וצ"ל כוונתם דנחשבת הפרשה הראשונה כהתחלת המצוה ואפילו שהיה כמה ימים!!!

אך אכתי צ"ע דהא הפרשה הראשונה התבטלה ואין לברכה מקום לחול, וממילא יצטרך לברך על הפרשה השניה. ובדוחק י"ל דדמי למברך על מאכל והכניסו לפיו והתחיל ללעוס ובלע קצת מהטעם בפיו שאע"פ דלא מיקרי אכילה לשארי דברים מיקרי התחלת אכילה לענין חלות הברכה דאם הפסיק אח"כ א"צ לחזור ולברך שוב, ודוחק גדול דבאמת לא דמי כלל, דדמי למי שהניח תפלין על ראשו במקום

שאין ראוי להנחה ע"פ הדין, שכתב הפמ"ג הביאו המשנ"ב בסימן כ"ז ס"ק ל"ג דתפילין שמונחין שלא במקומן הוי כמונחין בכיסן וגם הברכה הוי לבטלה, ובשלמא אם היה מתעסק עם ההפרשה כל העת ולא היה מסיח דעתו עד שפריש כדן, ניחא, דיש להחשיב את ההנחה הראשונה שלא במקומה כהתחלת ההנחה, אבל הכא הרי הסיח דעתו מההפרשה, ודמי למי שמניח תפלין שלא במקומן והסיח דעתו מהם דכשחזור ומחזירן למקומם צריך לחזור ולברך כמבואר בסימן כ"ה ס"ב ובמשנ"ב שם.

שו"ר שכ"כ להעיר על הרש"ש בשו"ת אמרי יושר [חלק ב' סימן מ"ז] וז"ל: אבל לענ"ד הדבר תמוה דמה שכתב שם דהוי כמפסיק באמצע מצוה דא"צ לברך מחדש אף שהפסיק יום או יומים, הא מבואר ביור"ד סי' רס"ה סעי' ד' דבחזור על ציצין המעכבין צריך לברך כל הברכות יעו"ש ומכ"ש הכא כיון דשאל הרי נתגלה מלתא דלא התחיל במצוה כלל, עכ"ל.

ג. גם החת"ס והאמרי יושר ס"ל דע"י השאלה לא הוי ברכה לבטלה למפרע, אך חלקו על ההלכות קטנות והרש"ש וס"ל דכשבא להפריש שוב צריך לברך דא"א לברכה הראשונה לחול על הפרשה השניה, ואעפ"כ ס"ל דהברכה הראשונה לא חשיב ברכה לבטלה, ובטעם הדבר כתב הפתחי תשובה יורה דעה סימן של"א ס"ק ו' בשם החת"ס [שו"ת חת"ס יור"ד סימן שכ"כ] וז"ל: לענין ברכה שכבר בירך אין כאן חשש ברכה לבטלה כלל, נהי דבחנם אין לשאול ולגרום ברכה שא"צ שנית, אבל מ"מ אם אירע שהתחרט משום טעם ויחזור ויתרום ויברך שנית אין כאן שום בית מיחוש לברכה ראשונה כי לא היתה לבטלה כלל, שככה מברך וצונו להפריש תרומה חלה, וענין הפרש תרומה וחלה הוא שישאר לו כח לשאול עליהם, וכא צונו להפריש אותם ע"ד זה וכן עשה, ע"כ.

ד. הנה בהשקפה הראשונה אין דברי מרן החת"ס מובנים כלל במש"כ "וכא צונו להפריש אותם ע"ד זה וכן עשה", אטו ציוונו לעשות מעשה הפרשה ללא הועיל, הלא ציוונו להפריש באופן המועיל וכל שלא חל המעשה הוי ברכה לבטלה, ובספר דרך אמונה שם הביא שהאחרונים הביאו ד' הריטב"א שהובא בשע"ת ר"ס קנ"ח לענין נט"י, שכתב שהנוטל ידיו לאכילה וברך על נטילת ידים ואחר כך נמלך ולא אכל עכשיו אין בכך כלום ואין מחייבין אותו לאכול כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, דהא מכיון שנטל ידיו גמרה לה ברכת הנטילה שעליה הוא מברך, וההיא שעתא דעתו היה לאכול, עכ"ל. [וכ"כ האמרי יושר בספרו מנחת פתים על יור"ד סימן שכ"ג, עיי"ש.

הנה כבר כתב הדרך אמונה שיש לחלק קצת דשם עכ"פ טיהר ידיו, עכ"ל, והכוונה דהתם החפצא דהמצוה הוא לטהר את ידיו לאכילה וזה עשה, משא"כ הכא המצוה להתיר את הכרי, וכיון דנשאל על

יברך, דילמא ישאל על התרומה ונמצאת ברכתו לבטלה, אלא ודאי התרומה חלה אלא שאח"כ כשנשאל על התרומה מתבטל למפרע. ולגבי קטן שנתגייר דקיי"ל בכתובות (י"א.) שיכול למחות כשנעשה בן י"ג שנה, אם נגע ביין כשהיה קטן נעשה היין י"ג, אבל מי ששתה מהיין קודם שהמחאה לא חשיב שעשה איסור, ע"כ.

הנה החת"ס נתן טעם לדבריו וז"ל: שלעניין למפרע לא מהני המחאה רק לעניין מכאן ולהבא מתבטלת גירותו למפרע, ע"כ, ומלשון זה משמע קצת כיסוד הנ"ל, וכן משמע ממה שנתן טעם למה דלא הוי ברכה לבטלה דהתרומה חלה אלא שאח"כ כשנשאל על התרומה מתבטל למפרע. אך צ"ע קצת מהמשך דבריו שכתב וז"ל: ואומר אני בטח אם יארע שאכל אחר מן הכרי ונתחרט על התרומה דמתשיל על התרומה ויהדר הכרי לטבלו, אין לו לחוש במה שאכלו טבלים, דבשעה שאכלו בהיתרא קאכיל ולא היה צריכים לחוש למלתא חדתא, עכ"ל, ואי ס"ד שנתכוין ליסוד הנ"ל אמאי הוצרך לטעם שאין צריך לחוש לזה דבל"ז הרי למפרע לא היתה כאן כלל אכילת איסור, ומכאן ולהבא הא לא שייך כלל לדון בזה דמאי דהוי הוי, וקצת משמע שבאמת יש כאן אכילת טבלים למפרע אלא שבשעת האכילה א"צ לחוש לזה.

י. ומה שנראה בביאור דברי החת"ס, דלעולם ס"ל ליסוד הנ"ל של "מכאן ולהבא ולמפרע", ולכן לגבי ברכה כיון דעיקרו תלי במעשה בזה פשיטא ליה דאזלינן בתר שעת אמירת הברכה וכיון דלא נתבטלה חלות ההפרשה רק מכאן ולהבא ליכא ברכה לבטלה.

ולגבי עקירת השליחות הוי קשיא ליה דכיון דביטול השליחות רק מכאן ולהבא, א"כ לא שייך שאלה ע"י השליח דכבר כלתה שליחותו וכנ"ל, וע"ז מחדש החת"ס את סברתו "דענין הפרש תרומה וחלה הוא שישאר לו כח לשאול עליהם, וכה צונו להפריש אותם ע"ד זה וכן עשה", ע"כ, דהיינו שמשיר לעצמו כח להישאל עליהם וממילא לא שייך לומר שכלתה שליחותו.

אך מה שהוצרך לגבי איסור אכילה להאריך ולבאר "דבשעה שאכלו בהיתרא קאכיל ולא היה צריכים לחוש למלתא חדתא", עכ"ל, והקשינו דאי ס"ד שנתכוין ליסוד הנ"ל אמאי הוצרך לטעם שאין צריך לחוש לזה, נראה טעמו דלא דמי כ"כ לנידון דברכה לבטלה, דהתם הנידון על מעשה הברכה, משא"כ הכא הנידון לגבי חלות האיסור בחפצא, דזה גרע טפי, דהיה מקום לומר דכיון דאם לא נאכל כל הכרי נשאר החפצא באיסורו, ממילא כל שיש נפק"מ להבא גם למפרע אמרינן שחל האיסור למפרע, וע"ז הוצרך לחדש את הסברא ד"אין לו לחוש", ואין הנידון כאן בחפצא דאיסורא אלא במעשה האיסור של הגברא, דהיינו דגם לגבי אכילת איסור יש סברא לומר דעיקר האיסור הוא מעשה האכילה, וכל שבשעת המעשה אכילה לא היה צריך לחוש לשאלה אין כאן איסור.

אך כ"ז דוקא אם חלות העקירה היא מכאן ולהבא ולמפרע, דאם היתה למפרע ממש הרי לכ"ע הוי אזלינן בתר החפצא דאיסורא, אבל השתא דנקטינן דאין עקירת הנדר וההפרשה למפרע רק עד כמה שנוגע מכאן ולהבא, כבר יש מקום לומר דאזלינן בתר שעת המעשה אכילה, וכל שבשעת המעשה אכילה לא היה לו לחוש לאכילת איסור דהיינו שמא ישאל על ההפרשה ויחזור הכרי לטבלו, שוב אין מעשה איסור גם לפי האמת!!!

יא. הנה כ"ז בביאור דברי החת"ס, אך הקשינו לעיל סתירת הדרך אמונה שלגבי ברכה לבטלה כתב כהחת"ס ולגבי אכילת טבל כתב דחשיב אכילת איסור למפרע, וכי"ב יש להקשות על הפת"ש בסימן של"א ס"ק ו' שהביא את דברי החת"ס לגבי ברכה לבטלה ולא העיר עליהם מדברי הרמ"א.

והנראה שכבר רמז החת"ס שיש מקום לחלק בין ברכה לאיסור אכילה וכמו שנת"ב, ולפ"ז י"ל דהפת"ש והדרך אמונה תפסו את סברת החת"ס לגבי ברכה ולא לגבי איסור אכילה.

אך אכתי צ"ע בדברי החת"ס עצמו אמאי העלים עינו מדברי הרמ"א. והנראה בזה שבאמת אין הכרח מדברי הרמ"א דבכל שאלה חלים הדינים למפרע ממש, דשפיר יכול לסבור דעקירת הנדר וההפרשה היא "מכאן ולהבא ולמפרע", אך כ"ז לגבי האיסור המוטל אקרקפתא דגברא, אבל לגבי האיסור בחפצא דהטבל ס"ל להרמ"א דחלות הפקעת ההפרשה חלה למפרע ממש, וכמו שכבר רמז החת"ס לסברא זו, ונמצא שאחר השאלה באמת אכל הגברא טבל, אלא שלא עבר איסור, דלזה מהני סברת "מכאן ולהבא ולמפרע", ומש"כ הרמ"א שא"א להישאל אחר שנאכלה חלק מהעיסה הוא כדי להציל את האוכל מאכילת איסור המטמטם את האדם גם כשלא נעשה איסור באכילתו.

הנה כבר הבאנו את לשון החת"ס שלגבי אכילת טבלים הוסיף את הטעם של "אין לו לחוש לזה", ונראה שבאמת גם החת"ס מודה לכל מש"כ בדעת הרמ"א, אלא שהוקשה לו דנהי דלא עבר איסור, אך הרי אם יאכל מהכרי יתברר למפרע שאכל חפצא דמאכלות אסורות, וא"כ

ההפרשה התברר למפרע שלא התיר וממילא היה צריך להיות ברכה לבטלה, וצ"ע.

ה. ונראה דטעם החת"ס משום דס"ל דאע"פ שההפרשה נעקרה ע"י השאלה למפרע, אך דוקא לגבי מכאן ולהבא, משא"כ למפרע לא התבטלה ההפרשה, וא"ש דהאוכל לא עבר איסור אכילת טבל והברכה לא היתה לבטלה, והוא היסוד של "מכאן ולהבא ולמפרע" הידוע מדברי רבותינו גדולי ראשי הישיבות, עיין בשעורי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל שהביא כן מחי' רבינו חיים הלוי לגבי ממאנת וכ"ה בספר שערי יושר האריך בזה בכ"מ [עיין בשער"י ש"ז פ"ח], הביאו בשעורי ר' שמואל מסכת יבמות דף ל"ה ע"ב, וכתב שם שיש להוכיח מכמה דוכתי דהא דחכם עוקר את הנדר למפרע היינו שחל היום עקירת הנדר לגבי אתמול, והוי רק מכאן ולהבא ולמפרע, ולכאורה גם בנידו"ד יש בו נפק"מ לעין הברכה והאכילה.

ו. אך יש להתבונן טובא אם דברי מרן החת"ס יתיישבו ע"פ היסוד הנ"ל, בהקדם מה שידוע שיש עוד נפק"מ לחומרא מיסוד זה של "מכאן ולהבא ולמפרע", והוא אם שרי לעבור על הנדר כשהולך להפירו, דאם עקירת הנדר וההפרשה היא רק מכאן ולהבא ומלפרע א"כ הנודר אסור לעבור על הנדר אף שהולך הוא להתיר את הנדר, דאף שכשישאל על נדרו מופר הוא למפרע, מ"מ כל זמן שלא הופר הנדר אסור לעבור על הנדר, שרק לאחר ההפרה מתבטל הנדר למפרע.

ובאמת כבר נחלקו בזה הראשונים, דדעת הרא"ש שיש איסור תורה לעבור על הנדר קודם שמפירו, אבל הרשב"א בתשובה (ח"ה סי' סח, וע"ע בתשובות הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' רעא) כתב שאפשר שמשום שלום בית שייך להתיר לעבור על הנדר מפני שחכם עוקר הנדר מעיקרו. ולכאורה נחלקו הראשונים ביסוד הגר"ח אם אמרינן בשאלת הנדר דהנדר נעקר רק מכאן ולהבא ולמפרע או לגמרי למפרע, דעת הרא"ש כיסוד הגר"ח ודעת הרשב"א דע"י השאלה נעקר למפרע ממש.

ז. הנה לפי מה שהבאנו לעיל דטעמו של מרן החת"ס דהנשאל על ההפרשה אחר שנאכל מקצת מן העיסה והכרי דלא עבר איסור אכילת טבל וברכתו לא היתה לבטלה, משום דס"ל דע"י השאלה לא נעקר הנדר רק מכאן ולהבא ולמפרע, ע"כ דס"ל כשיטת הרא"ש הנ"ל דאסור לעבור על הנדר גם כשהולך להפירו.

אך יעוין בגליון הקודם שהבאנו מחלוקת הפוסקים בשליח שבא להישאל על הפרשתו אם השליח נשאל או המשלח, והבאנו שדעת האמרי יושר והחזו"א דדוקא המשלח יכול להישאל ולא המשלח, דכיון דהפריש בתחילה כבר כלתה השליחות, אך דעת החת"ס (יו"ד סי' ש"כ, מובא בפ"ת יו"ד סי' של"א סק"ו), דאם הפריש שליח תרומה עבור בעה"ב גם השליח יכול לשאול, והבאנו שטעמו דכיון דנעקר הנדר מעיקרו אכתי לא התחילה השליחות ולא שייך למימר שכלתה השליחות, והקשינו עליו דהא כל עוד לא נשאלו מודו כר"ע שפקעה השליחות, וא"כ נהי דאם היינו אומרים שיכול השליח להישאל היה מתבטל החלות למפרע והיה שייך לומר שהשליחות הראשונה קיימא כדמעיקרא, אבל השתא כשאנו דנים על השאלה עצמה אכתי קיימין במצב שכלתה השליחות ואיך יוכל להישאל, עיי"ש.

ולכאורה סברת החת"ס תלויה בנידון הנ"ל, דאם היינו אומרים דהנדר נעקר למפרע ממש כשיטת הרשב"א שהבאנו לעיל, היה לנו פתח להבין את דבריו, דאע"פ דהשתא פקע השליחות מ"מ כיון שאם ישאל הדרינן כבתחילה כאילו לא נדר כלל לכן שייך להתיר את הנדר ועי"ז יתבטל הנדר למפרע ונימא למפרע שלא פקעה השליחות, אבל בשיטת החת"ס כבר נתבאר לעיל שהנודר אסור לעבור על הנדר אף שהולך הוא להתיר את הנדר, וא"כ לדידיה גם אחר השאלה לא פקע הנדר למפרע וממילא פקעה השליחות, והדק"ל.

ח. עוד יש להקשות על מש"כ החת"ס דאין איסור אכילת טבל למפרע, דלכאורה דבריו אינם עולים בקנה אחד עם דברי הדרכ"מ בסימן שכ"ג שכתב דא"א להישאל אחר שנאכלה מקצת העיסה דנמצא אוכל טבל למפרע, ועוד קשיא לי על דברי הדרך אמונה שהעתקנו דבריו לעיל, שכתב בפשיטות בס"ק קפ"ג דגם כשנשאל על הפרשת חלה בברכה לא הוי ברכתו לבטלה, ואילו לעיל מיניה בס"ק קע"ו וציון הלכה תנ"ד כתב בפשיטות דאם נשאל על תרומה נמצא שלמפרע אכל טבל, וכ"ה שם בביה"ל ד"ה ה"ז נשאל לחכם, עיי"ש, וכ"ה במשפטי ארץ פ"ח סעיף כ"א והערה 44 לענין שאכל טבל למפרע ושם בהערה 40 כתב דלא הוי ברכה לבטלה למפרע. ודבריהם סותרים זא"ז, וצ"ע.

ט. הנה יעוין בתשובת חת"ס (יו"ד סי' רנג) לדון בקטן שנתגייר שיכול למחות בשעה שהגדיל ונעשה גוי למפרע, וכתב שם שהמפריש תרומה ואכל ואח"כ נשאל על התרומה, נראה לו פשוט שאינו עובר על איסור טבל אחר שאכל, כיון שבשעה שאכל אכילתו הייתה בהיתר, וכתב החת"ס להוכיח כדבריו, דאל"כ המפריש תרומה איך

קדיש דע"כ שאין עיקר התקנה בשביל הציבור אלא בשביל היתומים שפיר שייכא אמירת קדיש ע"י שנים.

אמנם י"ל דכל זה לענין קדיש יתום, אבל לענין קדיש דרבנן שפיר י"ל כסברת החזו"א דאין לב' לומר קדיש דרבנן, כמו שאין ב' שליחי ציבור.

והנה יש מהאחרונים שכתבו דהטעם דאין לומר קדיש ע"י שנים הוא משום תרי קלי לא משתמעי (צוואת הגר נפתלי אמסטרדם, נדפס בספר אשר יצוה, וכתב כן בשם הגר"י מסלנט, וכע"ז בשו"ת בנין ציון סי' קכ"ב), ולפ"ז בכל גווני א"א לומר קדיש בשנים. אולם מדברי שאר הפוסקים נראה שלא חששו לזה, והטעם י"ל דדין זה הוא רק כשבאין להוציא ידי חובה, וכמש"כ הקרן אורה (סוטה לט): דמטעם זה אין חסרון בברכת כהנים שאומרים הרבה כהנים יחד ולא אמרי' תרי קלי לא משתמעי, ואף דמפורש בגמ' דדין זה קיים בקריאת התורה אע"פ שאין באין להוציא יד"ח, צ"ל דמ"מ הוא חובת הציבור שאחד יקרא ועשרה ישמעו את הקריאה, משא"כ ברכת כהנים עיקר המצוה הוא הברכה ולא השמיעה של הציבור (ע"ש בקרן אורה), ולפ"ז י"ל דבקדיש בודאי א"יז חובת שמיעת קדיש של הציבור, אלא צריך שמיעת עשרה רק כהיכ"ת שיענו אמן, ולכן אין בזה חסרון של תרי קלי לא משתמעי, (וכ"כ בא"א מבוטשאטש סי' קל"ב).

הרב אברהם זנגר

עצה להתחייב בברכת הטלית במקום ספק היסח הדעת

בברית מילה המתקיימת כשעה או שעתים לאחר התפלה, פעמים יש ספק לאבי הבן או לסנדק אם עליהם לברך על הטלית (ע"י ביה"ל סי' ח' ס"ד פרטי הדינים בזה באופן שפשט את הטלית בסתמא, וגם באופן שהיתה דעתו להדיא בשעת פשיטת הטלית לחזור וללבושה לד' הרמ"א אינו חוזר ומבדק, נחלקו האחרונים מהו עד איזה שיעור של הפסק א"צ לחזור ולברך), ויש עוד מקרים של ספקות במי שפשט את הטלית וחוזר ולבושו, אם עליו לחזור ולברך.

הקנה את הטלית לחבירו הרי זה הפסק כי הוא מופקע מהמצוה

ויש להציע בזה עצה מחודשת, דהנה בספר עמק ברכה (ציצית סי' י"א) העלה חידוש נפלא לדינא, דמי שפשט את טליתו ונתנה לחבירו לזמן מועט כדי לקיים את המצוה, אע"פ שחבירו מחזיר לו מיד את הטלית, וגם דעתו תיכף לחזור וללבושה, עליו לברך שנית [אף לד' הרמ"א דהפושט טלית ע"מ לחזור וללבושו לא הוי הפסק ואינו מברך שנית], מפני שבשעה שנתן לחבירו את הטלית היתה המצוה מופקעת ממנו, והוי הפסק במצוה כמו מי שהסיר את התפילין ונכנס לבית הכסא דהוי הפסק ועליו לברך שוב על התפילין הואיל ואסור להכנס עם תפילין לבית הכסא, וה"נ בזה כיון שהקנה את הטלית לחבירו לצורך קיום המצוה נמצא דבאותה שעה שהטלית לא היתה שלו, היתה המצוה מופקעת ממנו.

מצוה קיומית איננה הפסק למצוה החיובית

אולם הוסיף העמק ברכה, לד' הראשונים דאפשר לברך על טלית שאולה, דומיא דמ"ע שה"ג דנשים יכולות לברך אע"פ שאינן מחוייבות במצוה (הובא במשנ"ב סי' י"ד סק"ט), נמצא דאין המצוה מופקעת ממנו, [וכוונתו נראה, דאע"פ שהיא מצוה קיומית ולא מצוה חיובית, מ"מ כיון שאפשר לברך על מצוה קיומית זו, לא חשיב הפסק לענין הברכה]. אבל ד' הדה"ח והגרע"א (סי' י"ד ס"ד) דרק אם הטלית שאולה והציצית שלו יכול לברך עליה, אבל השואל מחבירו טלית מצוייצת אינו יכול לברך עליה לכ"ע, ונמצא שהוא מופקע מהמצוה באותה שעה, עכ"ת.

והנה עיקר היסוד מצאתי בשו"ת מהר"ל דיסקין (כתבים סי' כ"ט) שכתב דמי שהפקיר הציצית וחזר וזכה בו עליו לברך שנית, (וכן צידד בארצות החיים סי' ח' בא"י ס"ק י"ג), ולכא' הוא מטעמיה דהעמק ברכה, דבשעה שהפקיר את הציצית הרי הוא מופקע מהמצוה.

ולפ"ז יש עצה כשיש ספק בברכה מצד חשש הפסק, דיכול להקנות את הטלית לרגע אחד לחבירו ולחזור ולקנותו ממנו, ונמצא דהוי הפסק בתורת ודאי ויכול לחזור ולברך לכ"ע.

אלא דבאמת ד' המג"א שם היא דלא כדה"ח והגרע"א, וס"ל דגם

היה לנו למנוע מאכילה כל עוד שייך שאלה, וע"ז כתב דאין לו לחוש לזה, אך כ"ז לגבי האדם האוכל, אבל לגבי הבא להישאל הרי הדרא קושיית החת"ס למקומה, דאין להישאל שהרי עתה מכשיל את האדם שאכל באכילת איסור, ואע"פ שלא עבר איסור מאכלות אסורות וכנ"ל אך יש בזה מכשול שמכניס לפיו מאכלות אסורות, והם הם דברי הדרכ"מ שבאמת אין לעשות כן, ודוק.

הרב חיים סלומון

קדיש ע"י שנים יחד

הנה מהא דדנו הפוסקים בדיני קדימה בקדיש מוכח דאין ראוי לשנים לומר קדיש יחד, דאל"כ לא שייך לדון מי קודם, וכן הוכיח השדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבילות אות קנ"ד), ולכאורה נראה הסברא בזה דהא כל ענין הקדיש הוא עילוי נשמה ע"י שגורם שיענו על אמירתו, וממילא כששנים אומרים יחד, כיון דאף בלא אמירתו היו עונים על אמירתו של השני, אין כאן עילוי נשמה, כיון שאין הוא הגורם את הענייה, דאף בלא אמירתו היו עונים. וכ"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קנ"ט) וז"ל, 'אם יאמרו הרבה בבת אחת מ"מ אין הגורם אלא אחד מהם האומר קדיש, ואיך נעשה מסייע ואין בו ממש' עכ"ל.

אכן נראה לדון דכל זה הוא באופן ששניהם שוין בחזקתם לומר קדיש, וכגון שנים בתוך י"ב חודש, אבל כשאחד מהם קודם, כגון שאחד הוא בתוך שלשים, או בשאר דיני קדימה, ואמרו שניהם קדיש, אין עולה הקדיש שאמרו אלא למי שעפ"י דין הקדיש שייך לו, דהא ידוע בשם החת"ס (הובא בספר דברי סופרים קיצור הלכות אבילות) שכשאחד אומר קדיש באופן שמגיע לשני עפ"י דין אין עולה אלא למי שהיה שלו עפ"י דין, וא"כ לכאורה ה"ה כששנים אומרים קדיש יחד אין עולה אלא למי שהיה ראוי לו לעלות עפ"י דין, מאחר שהיה שייך לו הקדיש, וא"כ אין מגרע לו מה שגם אחר אומר קדיש, דאדרבא גם קדיש השני עולה לו.

ועפ"י האמור כשאחד קודם לכאורה אין מגרע מה שעוד אחד אומר קדיש עימו, דהאי שני כמאן דלית' דמי.

אולם תלמידי החזו"א מקפידים שכשאחד אומר קדיש לא לומר עימו [אף באופן דמהלכות קדימה הקדיש שייך לו], ובספר ארחות רבנו (ח"א עמ' נ') ודינים והנהגות (פ"ד ס"ז) כתבו בשם החזו"א דכשם דליכא אלא ש"ץ אחד ולא שנים וכן רק אחד אומר ברכו ולא שנים ה"ה באמירת קדיש, ומשמע דסברת החזו"א שלא לומר קדיש בשנים אינו משום עילוי נשמה, רק ס"ל דכך היא צורת תקנת אמירת קדיש שיהא הוא ש"ץ לאמירת קדיש, וממילא כשם שאין ב' שליחי ציבור, ה"ה ליכא ב' אומרי קדיש, וממילא אחד מהם אומר קדיש לבטלה, [ואין לומר קדיש לבטלה, דאף להרבות בקדישים אמרו שלא להרבות], וע"כ מקפידים המה לא לומר קדיש כשיש עוד אחד האומר קדיש.

אולם זהו שיטתו של החזו"א, אך מגדולי הפוסקים שדנו בדיני קדימת קדיש ליכא הכרח דס"ל כן, רק ענין הקדימה י"ל דהנידון הוא לענין מי עולה הקדיש, וכן שמעתי להוכיח מדברי המשנ"ב שהאריך בדיני קדימה בקדיש (במאמר קדישין בביה"ל סי' קל"ב) ומ"מ בס' נ"ה סק"ד הביא מספר הלכות קטנות דכששנים או שלשה אומרים קדיש יחד ואחד מקדים, אם באים כל אחד תוך כדי דיבור יענה עם הראשון או עם האחרון אמן ויעלה לכולם ואם יש הפסק יענה על כל אחד ואחד, עכ"ל, הרי דאף דעיקר הדין הוא דרק אחד יאמר קדיש וכדמוכח מדיני קדימה וכנ"ל, מ"מ אם שנים אומרים קדיש יש תורת קדיש ודין ענייה על שניהם.

והנה באמת יש להוכיח דחלוק הא דאין ב' ש"ץ מאמירת קדיש, דהא כ' הרמ"א סוסי"י שע"ו שיותר טוב להתפלל כל התפילה, דהקדיש לא נתקן אלא ליתומים קטנים ולמי שאינו יודע להתפלל. וכ"כ בספר האגור סי' של"ד וז"ל, 'נשאל גדול הדור מוהר"ר יעקב מולין וכו' למה הקטנים אומרים זה הקדיש הואיל והוא דבר שבקדושה. והשיב הרב וכו' ונקרא זה הקדיש קדיש יתום בשביל שהקטנים שאינם יכולים להתפלל בצבור יכולים לומר קדיש זה כי נתקן בשביל המתים ולכן הקטנים יכולין לאומרו כי איננו חובה כשאר הקדישות של תפלה', עכ"ל. ומבואר דעיקר קדיש הוא ליתומים קטנים. נמצא דחלוק הוא ביסוד דינו קדיש יתום מתפילת הש"ץ, דתפילת הש"ץ עיקרו הוא בשביל הציבור כדי להוציא את הרבים, משא"כ אמירת קדיש אינו להוציא את הרבים, דהא כיון שעיקרו נתקן ליתומים קטנים ע"כ שאינו להוציא את הרבים באמירתו, דהא קטנים שאינם מחוייבים בדבר אינם יכולים להוציא, רק עיקר התקנה הוא לטובת היתומים, וא"כ הא דלא שייכי ב' שליחי ציבור היינו משום דהתם עיקר התקנה הוא בשביל הציבור וממילא ליכא אלא ש"ץ אחד ולא שנים, משא"כ

בן א"י שנטל אתרוג שאול בא' דחווה"מ והחליט להשתקע בחו"ל

וכע"ז יש להסתפק בבן א"י ששהה בחו"ל בא' דחווה"מ סוכות ונטל אתרוג שאול ואח"כ החליט להשתקע בחו"ל, וד' השבות יעקב (ה"א ס"י מ') ואמרי בינה (דיני שבת סוסי"י א') דחל עליו לאלתר דין יו"ט שני של גלויות, ועליו לקדש על היין ולנהוג את כל המצוות די"ט, וא"כ עליו ליטול שנית אתרוג שלו, ויש להסתפק אם עליו לברך שנית, כי המצוה הקיומית שקיים אינו מעשה מצוה כלל לגבי המצוה החיובית, וא"כ י"ל דהו"ל כב' מצוות נפרדות ואין הברכה של המצוה הקיומית פוסרת את המצוה החיובית.

אך י"ל דבזה בודאי עליו לברך שנית, מכמה טעמים;

ברכה קודם שנתחייב במצוה

א. בשעת הברכה עדיין לא היה מחויב במצוה של בן א"י, והמברך קודם שנתחייב במצוה לא הועיל אפ"י אם לא הפסיק בין הברכה למצוה כמבואר בגליון מהרש"א (י"ד ס"י י"ט ס"ה) דמי שברך בערב פסח סמוך לחשיכה על אכילת מצה ואכל לאחר חשיכה לא יצא בברכתו, וכ"כ בספר חשוקי חמד (מכות כג.) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דא"א לברך על התפילין לאחר עלות השחר קודם שהגיע הזמן שמותר להניח אותם אפילו אם זמן הנחת תפילין הוא בעוד כמה רגעים ויניח את התפילין בזמן. וכן מבואר בחידושי הרד"ל (סוטה לט:) לענין ברכה על ברכת כהנים. ולפ"ז גם בניד"ד מה שהיה מחויב מקודם במצות הנטילה של חוה"מ הרי זו מצוה אחרת של 'זכר למקדש' ולא מצות 'ולקחתם לכם ביום הראשון' שעדיין לא נתחייב בה בשעת הברכה.

בירך על מצוה דרבנן לא פטר מצוה דאורייתא

ב. כתב הפ"מ (ס"ח א"א סקט"ו) דמי שברך על טלית שחיובה מדרבנן לא פטר טלית שחיובה מה"ת אם לא כיוון עליה להדיא, דאינו בדין שיפטר האינו חשוב את החשוב ע"ש, ובניד"ד שניהם מדרבנן אך מ"מ שמא חיובו של בן חו"ל נידון כחשוב לענין זה הואיל ועיקרו דאורייתא [ועי' במשנ"ב (ס"י תקפ"ט סק"ו) שכתב 'ואף ביום ב' שהוא דרבנן נקטינן ככל חומרת יום א']].

לא היתה דעתו על המצוה של בן א"י

ג. עוד י"ל דבלא"ה לא מהני ברכתו כיון שלא היתה דעתו בשעת הברכה על המצוה של בן א"י. [ועי' היטב בחידושי הרד"ל שם, ויש לחלק].

ד' המג"א דהמקנה טלית לחבירו וחוזר ושואל ממנו חייב בציצית מדרבנן

ונראה לפשוט את הספק [דברכה על מצוה קיומית אינה מועלת למצוה חיובית באופן שעשה מעשה מצוה שא"א לצאת בו יד"ח המצוה החיובית], דהנה לכאור' י"ל טעם אחר דגם לד' המג"א הוא מופקע מהמצוה באותה שעה שהקנה את הטלית לחבירו, דהא כתב המג"א (סוסי"י ג') דהמקנה טלית שלו לחבירו וחוזר ושואלו ממנו הרי זה חייב מדרבנן מפני שנראה כשלו ולא גרע מטלית שאולה לאחר ל', ולפ"ז נמצא דלדרך הא' של התהל"ד יודה בזה המג"א דאינו יכול לקיים המצוה בציצית שאולים, וא"כ נמצא דגם לד' המג"א הוא מופקע מהמצוה באותה שעה ועליו לברך שנית.

אך באמת אי"ז פשוט, כי הגרע"א (ס"י י"ד שם) נסתפק אם אפשר לברך על טלית מצוייצת שאולה לאחר ל', דכיון שחיובו הוא משום שהטלית נראית כשלו י"ל דגם הציצית נראים כשלו ויוצא בזה יד"ח, ונשאר בצ"ע לדינא. ולפ"ז נפל כל עיקר דינו של העמק ברכה, דגם לד' דהה"ח והגרע"א אינו מופקע מהמצוה בשעה שהקנה לחבירו, דהא חייב בה מדרבנן.

בגד מאחד וציצית מאחר יכול לברך, אבל הגרע"א כתב לפי דרכו דאשה שהטילה ציצית שאולים בבגד שלה אינה יכולה לברך, מפני שאין מי שחייב במצוה בבגד זה, ולדבריו פשוט דה"ה באתרוג, אשה אינה יכולה לברך על אתרוג שאול ביום הראשון, וכן מי ששאל בגד מאחד וציצית מאחר נראה דאינו יכול לברך לפ"ד הגרע"א, מפני שאין מי שמחויב במצוה בבגד זה.

אמנם לכל הביאורים עולה דמי שהטיל ציצית שאולים בבגד שלו אינו יכול לברך, כי הוא חייב במצוה ואינו יוצא יד"ח אלא בציצית שלו, וכ"כ התהל"ד שם.

השואל מחבירו טלית מצוייצת יכול לברך עליה, והמשנ"ב (ס"י י"ד סק"ד) הביא ב' הדעות, [ומצאנו כמה ראשונים שכתבו להדיא כד' המג"א, עי' הגהת סמ"ק ס"י ל"א ותשב"ץ קטן ס"י רס"ב], ונמצא לדל' המג"א אי"ז הפסק, וא"כ אי"ז עצה נכונה.

החילוק בין ציצית שאולים לאתרוג שאול

אולם נראה להוכיח באופן נפלא דגם לד' המג"א עצה זו קיימת, בהקדם ביאור ד' המג"א, דהנה הדה"ח והגרע"א תמהו עליו מסברא, דהא יש בדין טלית שאולה ב' דינים נפרדים, חדא דטלית שאולה פטורה מן הציצית וילפינן לה מהכתוב 'כסותך' (ש"ע ס"י י"ד ס"ג), ודין אחר דציצית שאולים וגזולין פסולים לקיום המצוה וילפינן לה מהכתוב 'ועשו להם' משלהם (ש"ע ס"י י"א ס"ו), והנה בשלמא לגבי הדין הראשון י"ל דיכול לברך עליו דומיא דנשים במ"ע שהז"ג, דאע"פ שפטורות יש בזה מצוה קיומית, וה"נ בזה אע"פ שהוא פטור מהמצוה יש בזה מצוה קיומית, אבל לגבי הדין הראשון הרי זה עיכוב בקיום המצוה, והרי זה כמו שהטיל ציצית ממין שאינו כשר לציצית, ומאי שנא מאתרוג שאול ביו"ט ראשון דסוכות דאין בזה קיום מצוה כלל והמברך עליו ברכתו לבטלה, והרחיב בזה הדה"ח בתשובותיו (ש"ת דבינו יעקב מליסא ס"י א').

במצוה קיומית אין דין 'לכם'

ובישוב ד' המג"א כתב התהלה לדוד (ס"י י"ד ס"ק ז-ח) בתרי אנפי;

א. דלענין מצוה קיומית מקיימים את המצוה גם בציצית שאולים, וה"ה לענין מצוה קיומית בסוכות מקיימים את המצוה גם באתרוג שאול, כי דין 'לכם' אינו עיכוב בעיקר המצוה, [וכבר עמדו האחרונים ביסוד זה, וביארו כן ד' הראשונים דס"ל דאפשר לחנך קטן באתרוג שאול (הובא במשנ"ב ס"י תרנ"ח סק"ח), וכע"ז ביאר בחידושי הגר"ח (סוכה ט.) ד' הראשונים דאתרוג שאול כשר בנטילת לולב דאורייתא במקדש כל שבעה, ועוד מצאנו באחרונים דאין פסול תעשה ולא מן העשוי בדין 'לכם' כיון שאי"ז פסול בגוף הציצית אלא רק עיכוב בקיום המצוה (אפיקי ים ח"ב ס"י ל"ג, ערוך השלחן ס"י י"א ס"ב), אבי עזרי פ"ה מסוכה הכ"ה)], וכתב דלפ"ז אשה יכולה לברך בסוכות על אתרוג שאול (ודלא כד' הדה"ח שם שנטק בפשיטות דגם אשה אינה יכולה לברך על אתרוג שאול). וכע"ז כתב הגרע"א בביאור ד' המג"א.

דין 'לכם' הוא רק בשעת הטלת הציצית

ב. באופ"א כתב לברך ד' המג"א ע"פ חידוש גדול, דפסול ציצית שאולים הנלמד מהכתוב 'ועשו להם' הוא פסול בעשיית הציצית, דצריך שיהיו של בעל הבגד בשעת תלייתם בבגד, וא"כ בשאל מחבירו טלית מצוייצת אין חסרון כלל מצד מה שהציצית שאולים כיון שבשעת תלייתם בבגד היו של בעל הבגד.

והנה לדרך הב' פשוט דאין מקום לחידושו של העמק ברכה, דהא אינו מופקע מהמצוה גם בשעה שהטלית של חבירו, אולם מדברי המג"א (ס"י י"א סק"א בקושייתו) מוכח להדיא שלא כדרך זו, ע"ש היטב.

אם מעשה מצוה שאין יוצאים בו מצוה חיובית אלא מצוה קיומית הרי הוא הפסק

אולם לדרך הא' יש מקום לומר דהא דיכול לקיים מצוה קיומית ע"י ציצית שאולים ולברך ע"ז אינו מועיל שלא יהא הפסק לגבי המצוה החיובית שאינו יכול לצאת בה יד"ח בטלית זו שהציצית שאולים, דהרי זה כב' מצוות נפרדות, ורק אם הטלית שאולה והציצית אינם שאולים, הרי זה אותו קיום מצוה ממש, והחילוק הוא רק אם הוא מחויב במצוה, אבל אם הציצית ג"כ שאולים הרי אי"ז מעשה מצוה כלל לגבי המצוה החיובית, וא"כ י"ל דהוי הפסק ועליו לברך שנית על המצוה החיובית, וצ"ע. [הערת ידידי הרה"ר ר' יוסף קרביץ שליט"א].

הגרע"א ביאר קצת באופ"א, דהטעם דאפשר לברך על טלית שאולה לפ"ד הראשונים הוא משום דהבעלים של הבגד חייב בציצית, ועל כן גם אחר יכול להכניס עצמו לחיוב הבעלים ולברך עליו, כמו שאשה יכולה להכניס עצמה לחיוב האיש ולברך עליו, ועפ"ז כתב בד' המג"א דבשאל מחבירו טלית מצוייצת יכול לברך מפני שטלית זו כמות שהיא הבעלים מקיימים בה מצוה, ועל כן יכול גם אחר להכניס עצמו לחיוב הבעלים. ובמק"א הארכנו בביאור דבריו ואכ"מ.

ויש ב' נפ"מ בין ביאורו של הגרע"א לביאור התהל"ד, דלד' התהל"ד אשה שהטילה ציצית שאולים בבגד שלה יכולה לברך, וכן מי ששאל

שלא מחמת הסעודה, וכשחזר לביתו שוב הובאו בוטנים בגמר הסעודה, ויש לעיין אם יחזור ויברך עליהם משום שינוי מקום.

אם מותר לילך בתוך הסעודה לשלו' זכר

וראשית יש לדון בעצם היציאה לשלו' זכר בתוך הסעודה אם מותרת לכתחילה, דהנה אמנם בפת שטעונה ברכה לאחריה במקומה ק"ל (קע"ח ס"ב בהג"ה) שאין צריך לברך משום שינוי מקום, מ"מ כתב הרמ"א דלכתחילה לא יעקור ממקומו בלא ברכה, דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול, והמבואר במ"ב (סקל"ג) דהאי חששא לא שייך בכגון שמזמינים לו לאכול פת במקום אחר, כיון שהולך לאכול שם ויברך שם אחר אכילתו, ואפ"ה לכתחילה לא יעקור ממקומו עד שיברך, דלכתחילה מצוותו לברך במקומו שאכל קודם שיצא, ומקורו ממג"א (סק"ח) עפ"ד הב"ח.

והעולה מת"ד הגר"ז (סעיפים ד' ו') שזה איסור גמור מדברי סופרים [ואילו טעם הרמ"א משום חשש בעלמא שמא ישכח], אך דוקא בהולך עד דעת לגמור הסעודה במקום אחר שיברך שלא במקום תחילת האכילה, אבל בהולך על דעת לחזור ולגמור סעודתו במקום זה שפיר דמי, שאין כאן עקירה על מנת לברך במקום אחר, אלא שמצד החשש שמא ישכח מלחזור שכתב הרמ"א לא יצא אפ"כ דעתו לאכול גם במקום האחר ושוב לחזור ולגמור אכילתו במקום זה ולברך.

והשתא בהולך בתוך הסעודה לשלו' זכר אין לאסור משום טעם הב"ח והמג"א, דהלא יחזור לאכול בבית ותהא הברכה במקום תחילת האכילה, אבל מ"מ ישנו לטעם הרמ"א שמא ישכח מלחזור ולברך במקומו, דאע"פ שבהולך לאכול לא חיישינן, היינו דוקא כשאוכל שם פת שאם ישכח מלחזור ויברך שם תהא הברכה כדינה במקום גמר האכילה כמש"כ הגר"ז (ס"ה), וכהנראה במ"ב 'שמזמינים לו לאכול פת' דייקא, אבל כאן בשלו' זכר שיאכל רק מיני מגדים, ודינו לברך במקום אכילת הפת (קפ"ד סק"ט), יש לאסור היציאה משום שמא ישכח מלחזור ולברך במקומו.

אלא שהרי כתב הרמ"א דמיהו לצורך מצוה עוברת כגון שהגיע זמן תפילה מותר, ושמא נתיר ההליכה לשלו' זכר משום צורך מצוה. אמנם לכאן ז"א, ממה שמסיים המ"ב שאם היה דעתו בשעת המוציא לאכול גם במקום האחר, אז חשיבי שניהם מקומו ומותר אף לכתחילה, וכן נהגו כשהולכין לסעודת נישואין שמכוין מתחילה לאכול שם, והוא מהב"ח, ולכאן הלא בב"ח מקור האיסור בכל בו, ושם להדיא שלדבר מצוה עוברת כלקראת חתן או כלה מותר לעקור, וא"כ בהולכים לסעודת נישואין תפ"ל משום שריותא דדבר מצוה ואפילו לא כיון מתחילה לאכול שם, ונילף מינה דסעודת נישואין לאו מצוה גמורה היא כמו תפילה, וגם אינו דומה ליוצאים לקראת חתן או כלה שכתב הכל בו, והוא הדין להליכה לשלו' זכר דלא חשיב צורך מצוה להתיר.

העצה היא שיאכל בשלו' זכר מעט עוגה

ושמא יש עיצה לצאת ידי הדין, שידקדק לאכול בשלו' זכר גם מעט עוגה או שאר מיני מאפה, דתו יש להקל באיסור דשמא ישכח מלחזור ולברך בביתו, והוא בהקדם המבואר בש"ע (קפ"ד ס"ב) במי שאכל פת ויצא ממקומו קודם שברך שאם יש לו עוד פת יאכל מעט במקום השני ויברך, וכתב המ"ב (סק"ט) דהיינו אפילו פחות מכזית, ודוקא פת אבל בפרפרת וכיסנין מצדד הפמ"ג דאפילו כזית לא מהני, וצ"ב דהלא פרפרת וכיסנין הוו מה' מיני דגן הטעונים ברכה לאחריהם במקומם [לדעה השניה בס"ג], ונמצא גמר האכילה הטעונה ברכה במקומה במקום השני, רק ביאורו לכאן שהפרפרת וכיסנין שאוכל בתוך סעודת הפת טפלים לה, ובהמ"ז היא על הפת ורק אגבה נפטרים כל הנאכלים בסעודה, וכיון שאכילת הפת נגמרה במקום הראשון שם נתחייב לברך בהמ"ז.

וכל זה בודאי פת כיסנין, אבל אנו דמספקא לן בפהב"כ מהי, ומהאי טעמא כתב בבה"ל (קס"ח ס"ח) שאין לברך במ"מ על מיני פהב"כ הבאים בתוך הסעודה, דשמא פת גמורה היא ונפטרה בברכת המוציא, וגם לענין שינוי מקום בפהב"כ דן הפמ"ג (קע"ח א"א סק"ב) דנימא ס"ס לברך, שמא לאו פת היא ואינה טעונה ברכה במקומה, ושמא כהש"ע שגם בפת איכא משום שינוי מקום, אלא דאיכא נמי ס"ס לקולא, שמא פת היא לטעון ברכה במקומה ולית בה משום שינוי

כי אינו בידו, ובבאר משה שם הסיק דחייב לברך משום כך, אולם האחרונים הנ"ל כתבו דאינו חייב לברך כי דעתו על הטלית וגם נתן לו ע"מ להחזיר ולהמשיך ללבושו, אבל לא דנו כלל מצד סברת המהר"ל דיסקין והעמק ברכה שהוא מופקע מהמצוה בשעה שהקנה את הטלית לחבירו.

ונראה לומר בד' העמק ברכה על דרך הסברא הנ"ל, דמה שיכול לצאת יד"ח המצוה בציצית שאולים בשעה שהטלית נראית כשלו אינו מועיל לגבי המצוה שהוא מחויב בה בשעה שהטלית באמת שלו ואינו יוצא יד"ח בציצית שאולים, כי זהו מעשה מצוה אחר, ועדיין יש כאן הפסק, וא"כ עולה דבין לד' דהה"ח ובין לד' המג"א עליו לברך שנית.

ד' מהר"ל"ד דהפקיר טליתו ולובשה חייב מדרבנן

ונראה להוכיח יסוד זה משו"ת מהר"ל דיסקין, דלעיל הבאנו מדבריו שכתב כיסודו של העמק ברכה, דמי שהפקיר הציצית וחזר וזכה בו עליו לברך שנית, ומאי דן גיסא במקום אחר (קונ"א סי' ה' ס"ק קל"ו) הביא המהר"ל דיסקין דעת המג"א דאם הקנה לחבירו וחזר ושאל ממנו חייב מדרבנן, וכתב דהדין עמו, וה"ה בהפקיר וחזר ומשתמש חייב מדרבנן ע"ש. הרי דאף דס"ל דחייב בציצית מדרבנן מ"מ ס"ל דהוי הפקעה מהמצוה וחזר ומברך, ובע"כ צ"ל דס"ל אחת מהשתים, או דס"ל דגם בכה"ג אינו מקיים המצוה בציצית שאולים (ודלא כסברת הגרע"א הנ"ל), או דס"ל דעכ"פ מעשה מצוה זה אינו מועיל לגבי החיוב בשעה שהוא שלו באמת, מפני שאז אינו יוצא יד"ח בציצית שאולים כאמור.

נמצינו למידן דעצת העמק ברכה קיימת בין לד' דהה"ח ובין לד' המג"א.

לחלק בין אם הגברא מופקע מהמצוה

או רק מקיום המצוה בנגד זה

אמנם לדינא כתבו רבים מפוסקי זמנינו דהמנהג שלא לברך שנית, ודלא כסברת המהר"ל דיסקין והעמק ברכה². והטעם משום דלא דמי להפסק בתפילין כשנכנס לבית הכסא, דשם הגברא מופקע מקיום המצוה לגמרי, משא"כ בניד"ד אין הגברא מופקע מקיום המצוה, אלא רק בנגד זה אינו מחויב במצוה, ומצאנו להדיא בביה"ל (סי' כ"ה ס"ב) שנסתפק בהחליף ציצית או פתח את התפילין לבדוק את הפרשיות אם צריך לחזור ולברך כי באמצע היה זמן שלא היה ראוי למצוה, ולא הכריע בזה, ושם גרע טפי דהחסרון הוא בחפצא שנתבטל מהם שם תפילין ושם ציצית, משא"כ בניד"ד שהוא רק חסרון בגברא דאינו מקיים המצוה בטלית שאינה שלו.

וביותר יש להעיר דגם אם אינו מקיים המצוה בציצית השאולים הרי בידו להתירם ולהטיל ציצית שלו ויכול לברך מדין טלית שאולה, וא"כ אינו מופקע מהמצוה, אלא דבזה באנו לספק בביה"ל הנ"ל, וא"כ מספק בודאי אינו יכול לחזור ולברך.

ובשו"ת תשובות והנהגות (שם) כתב עוד, דבאופן המצוי הוא לובש טלית קטן, ובכה"ג י"ל דכר"ע מודו דלא חשיב היסח הדעת מהמצוה גם כלפי טלית אחרת, [עי' ביה"ל (סי' ח' ס"ד ד"ה אם היה דעתו) מג"א (סק"ט) ומגן גבורים (סק"ב) ואכמ"ל].

בחור המבקש בחג השבועות להקנות לו את

הטלית כדי שיוכל לפטור את הטלית קטן שלו

ומ"מ למעשה מאחר וד' המהר"ל דיסקין והעמק ברכה דהוי הפסק, וכן צידד בארצה"ח כמובא לעיל, מסתבר דראוי שלא להקנות לחבירו את הטלית אם דעתו לחזור וללבושו כדי שלא להכנס לספק, [כגון בחור המבקש להקנות לו את הטלית בחג השבועות בבוקר כדי שיוכל לברך עליו ולפטור את הטלית קטן שלו, ראוי שלא יעשה כן, אלא יבקש ממי שעדיין לא בירך על הטלית שיפטור אותו בברכתו].

הרב זאב פראנק

הלך לשלו' זכר באמצע הסעודה ובירך על בוטנים אם נפטרו הבוטנים בסעודה

מעשה בסעודת ליל שבת שנמשכה הרבה, והוצרך לילך באמצע הסעודה לשמחת שלו' זכר, ובירך שם על בוטנים כדן דברים הבאים

² הגרשז"א זצ"ל (הליכות שלמה תפלה פ"ג סק"ב) הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (דעת נוטה ציצית תשו' ר"א ותע"ו) תשובות והנהגות (ח"ב סי' י"ב), וכן נקט בפשיטות מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל.

וע"ע בשו"ת חשבה לטובה (סי' ל"ד) הלל אומר (סי' ד') באר משה (ח"ו סי' ה') שדנו בזה מטעם אחר, דהוי היסח הדעת בשעה שנתן לחבירו

אכל בשלו' זכר גם עוגה ודאי שלא יוכל לחזור ולברך על הבוטנים

אמנם למה שנתבאר דלכתחילה אין לילך בתוך הסעודה לשלו' זכר, והעלנו עיצה שיאכל שם גם מעט פהב"כ שהיא ספק פת גמורה, וכמו שמספק שמא היא פת אינו מברך עליה בתוך הסעודה, גם יהא רשאי לילך מביתו כדין ההולך לאכול פת במקו"א, לזה ודאי שלא יוכל לחזור ולברך על הבוטנים שיאכל כשיחזור לביתו, דהלא אותה עוגה שאכל בשלו' זכר את"ל שהיא פת גמורה ודאי שאין בעקירתו משם משום שינוי מקום לחייב ברכה, וכנ"ל מהפמ"ג שמצדף לה לס"ס, וממילא גם הבוטנים כשאר פירות שאוכל בסעודת פת דמהני להו מה דלקיבעיה קמא הדר מחמת הפת.

ואע"ג דכיון שהיא רק ספק פת אין עליו החיוב לברך במקום השני, ובכל ענין עתיד לחזור ולברך בביתו, מ"מ הלא בכע"ז מצינו במ"ב (קע"ח סקמ"ה) שבכל ז' המינים מספק אין צריך לברך משום שינוי מקום, ובשעה"צ (סקל"ט) ציין להגרעק"א שכתב לפקפק דכיון שמכח הדין ספיקא דרבנן לקולא אינו צריך לברך במקומו, תו לא שייך למימר דלקיבעיה קמא הדר, ונעקר מאכילתו בתורת ודאי, ומ"מ מסקנת השעה"צ כמו שסתם במ"ב, וש"מ דהכל תלוי בעיקר הדין כלפי שמיא אם טעון ברכה לאחריו במקומו, וה"ה בספק פהב"כ להך גיסא שהיא פת גמורה.

מסקנת הדברים

א] אין לצאת בתוך סעודת פת למקו"א, אי משום שמא ישכח מלחזור ולברך במקומו, וזה ל"ש בהולך לאכול פת במקום האחר, אי משום שמצוותו לברך במקום שאכל, וזה לא שייך בהולך ע"מ לחזור ולברך במקום הראשון.

ב] ההולך לאכול פת במקום האחר ויחזור לאכול במקום הראשון ולברך שם ש"ד, שאין מקום לשני הטעמים דלעיל.

ג] לצורך מצוה עוברת מותר לצאת, והליכה לסעודת נישואין יש ללמוד דלאו מצוה גמורה היא להתיר היציאה, ולכא' ה"ה לשלו' זכר.

ד] ושמא יש עיצה שיאכל בשלו' זכר גם מעט עוגה או שאר פהב"כ שהיא ספק פת גמורה, ונמצאת יציאתו מביתו על דעת אכילת פת.

ה] בירך בשלו' זכר על בוטנים וכשחזר לביתו שוב הובאו לפניו בוטנים בגמר הסעודה, לכא' היה נראה שביציאתו משם נסתלק מאכילת הבוטנים וצריך לחזור ולברך, ובחוט שני נקט לא כן וצ"ע כמבואר בפנים.

ו] ואם אכל בשלו' זכר גם עוגה או שאר פהב"כ, ודאי שלא יוכל לחזור ולברך על הבוטנים שיאכל בביתו, דשמא פת גמורה היא ואין בעקירתו משום שינוי מקום.

הרב אליסף פרלמן

בענין נתינת מעשר כספים מכספים

שיורדים מהמס

א] לפי מה שמצוי היום חוק שמי שהוא חייב מיסים למדינה מההכנסות שלו, והוא נותן מכספיו לאגודות צדקה, יכול לקזז שליש מהסכום מכספי המסים שלא ישלם, וכגון שתרם שלשת אלפים לצדקה, יוריד מתשלום המסים אלף שלא ישלם, והשאלה היא האם כשמחשב את כספי המעשרות שלו יכול לחשב שנתן שלשת אלפים לצדקה, ומה שע"ז לא נתן למסים לא יחשב לו להוריד מכספי הצדקה שנתן, או דמכיון שאלף שקלים מושב לו, אם כן נחשב שנתן רק אלפיים לצדקה ולא נתן שלשת אלפים, וממילא אם לפי חשבון המעשרות שלו היה עליו ליתן שלשת אלפים יש לו ליתן עוד אלף.

והטעם לומר כן שנחשב שנתן רק אלפיים לצדקה, הוא משום דאפשר דיש להחשיב סכום זה כסכום שאבוד ממנו, שהרי על כרחו חייב הוא להיפטר ממנו ולהוציאו מרשותו, וא"כ מה שהוא השתמש בו באופן כזה שמקום נתינתו יהא עבור צדקה ובכך ימנע מלהוציאו עבור המיסים, אע"ג דבוודאי זכות צדקה היא בידו, אבל אפשר שלגבי מעשרות דינו הוא לתת מכסף שהיה עומד לצורכו ולא מכסף שהוא אבוד ממנו, ורק יעדו לצרכי צדקה.

ולמה הדבר דומה לאדם שחייב כסף למעשרות והוא גם גזבר על כספים מסוימים של איזה אגודה שאפשר להפנותם לצרכי חולין

מקום כהרמ"א, ושמא כל מה' המינים טעון ברכה במקומו.

ומעתה בנידון דידן שהולך בתוך סעודת הפת לשלו' זכר על מנת לאכול שם גם פהב"כ, הרי לא יברך עליה במ"מ ומשום דהויא ספק פת, וממילא דגם כלפי איסור היציאה שכתב הרמ"א משום שמא ישכח מלחזור ולברך, ניזיל לקולא דשמא פת גמורה היא ונמצאת יציאתו מביתו ע"ד אכילת פת דתו ליתיה לטעם הרמ"א, שאם ישכח מלחזור ויברך שם תהא הברכה כדינה במקום גמר אכילת הפת, ומאידיך גם מצד טעם הב"ח והמג"א אין לאסור, שהרי סו"ס יחזור לברך במקום הראשון, דשמא פהב"כ שאכל במקום השני לאו פת היא, ואין כאן יציאה ע"ד לברך במקו"א.

פירות שאוכל בתוך סעודת פת לענין שינוי מקום

ונבוא בס"ד לעיקר השאלה בכגון שבירך בשלו' זכר על בוטנים, וכשחזר לביתו שוב הובאו בוטנים בגמר הסעודה, אם יחזור ויברך עליהם משום שינוי מקום.

דהנה איתא בבה"ל (קע"ח ס"ב) במי שבירך על היין בתוך סעודת פת ושוב שינה מקומו, שאין צריך לחזור ולברך על היין אע"פ שאינו מהדברים הטעונים ברכה במקום למ"ד, דהא על כרחך צריך לחזור לקביעותו הראשון והוי כעומד באמצע הסעודה, וציון למג"א בשם התוס'. והיה מקום לומר דיון דוקא מהני ליה מה ששתאו בתוך סעודת הפת, שבא לשרות האכילה שבמעיו וחשיב בא מחמת הסעודה [קע"ד מ"ב סק"א], אבל הגר"ז (שם ס"ד) נקט בפשיטות דהוא הדין לאוכל פירות בתוך הסעודה ואחר שבירך עליהם במקום הראשון שינה למקום אחר, שאין צריך לחזור ולברך משום שינוי מקום, כיון שהם טפלים לענין ברכה אחרונה ונפטרים בבהמ"ז, ע"ד סעודתו הראשונה הוא אוכל ושותה'.

אם פירות שאוכל בסעודה טעונים ברכה במקומם

ובסברת הדברים היה מקום לומר, דכל הנטפל לפת ונפטר בבהמ"ז נמצא גם הוא טעון ברכה לאחריו במקומו, שמחמת טפילותו לפת דינו בבהמ"ז הטעונה ברכה במקום האכילה, ודמי ממש לפת שאין בה שינוי מקום כיון דלקיבעיה קמא הדר.

אבל לכא' ז"א מכמה טעמים: א] ממה שלא מועילה אכילת פרפרת וכיסנין במקום השני, שמע מינה דעיקר בהמ"ז על הפת ולא על הטפלים לה כנ"ל. ב] למ"ד דה' המינים טעונים ברכה במקומם ע"כ דהיינו מצד מעלת מיני דגן מפני חשיבותן שנקרא מזון [מ"ב קע"ח סקמ"ד], ולא מצד מעלת הברכה, ולא שייך זה בשאר דברים הנפטרים בבהמ"ז. ג] כל שלא אכל מהפירות כזית בכא"פ לכא' מצידם אינו מחוייב כלל בברכה אחרונה ולא ישוייך לומר שטעונים ברכה במקומם.

אבל הנראה דמש"כ הגר"ז שהם טפלים לענין ברכה אחרונה ונפטרים בבהמ"ז הוא רק סימן וראיה דשייכי אהדדי, ועיקר הטעם שאכילה אחת היא וחדא סעודה, ולעולם היסח הדעת שבשינוי מקום מתייחס לכלל הסעודה שעקר הימנה, וכיון שמצד אכילת הפת לקיבעיה קמא הדר שוב א"א לראות את העקירה מן המקום כסילוק מהאכילה, וזה מהני לכל חלקי האכילה - גם למה שאינו טעון ברכה במקומו.

כשבירך על הפירות במקום השני אם מהני

מה שהיא חלק מסעודת הפת

וכ"ז כשבירך על הפירות במקום אכילת הפת, דכיון שדינו לחזור למקום הסעודה מחמת הפת שוב אין בשינוי מקום משום סילוק והיסח הדעת מאכילתו שם, אבל בנידו"ד שבירך על הבוטנים במקום השני ושם הלא לא אכל פת, לכא' כלפי אכילת אותו המקום ליכא למימר דלקיבעיה קמא הדר, דאדרבה חיובו לחזור למקום הראשון ולברך שם, וביציאתו משם נסתלק מאכילת הבוטנים, ואיך יוכל להמשיך ולאכול בביתו על סמך מה שבירך בשלו' זכר.

שו"ר בספר חוט שני (עמוד קע"ב) על כהאי גוונא דליכא משום שינוי מקום, דכיון שהוא נפטר בבהמ"ז א"כ הוי כחלק מן הסעודה כיון שאכל מזה באמצע הסעודה, ובסעודה הרי אין שינוי מקום. ולכא' צ"ע, דוכי כללא הוא שסעודת פת מופקעת מדין שינוי מקום, הלא הכל טעמא מאי משום דלקיבעיה קמא הדר, וזה מהני גם לפירות שבירך עליהם במקום הראשון, שאין לראות העקירה משם כהסתלקות מהאכילה, שהרי מחוייב לחזור לשם מחמת חלק הפת שבאכילה, אבל כשבירך עליהם במקום השני, אמנם גם בזה אכילת הפירות חלק מהסעודה ונפטרת בבהמ"ז, אבל סו"ס למה לא יהא בעקירה משם סילוק ממה שאכל שם, כיון שאין דינו לחזור לשם רק אדרבה צריך לחזור ולברך במקום הראשון.

ג] אמנם "ל באופן אחר דע"י שנפטר מלתת ממון למסים הרי זה נחשב לו מעיקרא כמו שקיבל יותר כסף שהרי מתחילה כאשר בא לחשב את הכנסות שלו היה לו לקזז שמה שהוא צריך ליתן למסים אין זה נחשב כלל כהכנסה, שהרי אותה הכנסה מחייבת אותו ליתן ממון כנגדה, וממילא מעיקרא לא חישוב את אותה הכנסה, אך עכשיו שנפטר מלתת למיסים ונמצא שאין לו הוצאה כנגד הממון הראשון שקיבל נמצא שהיה הכנסה בלא הוצאה כנגדה ושוב יש לו ליתן מאותה הכנסה, ולפי חשבון זה הדרא מילתא שיתן מעשר מאותו האלף.

ומעתה בהא מילתא איכא להסתפק, האם מאחר דהחוק הוא שנוצר עליו חוב לתת מהכנסה שלו סך של אלף שקלים, הרי שזה מקזז מההכנסה שלו, ומה שעכשיו נפטר מלשלם את החוב הוא חשבון חדש שהרויח מלשלם את חובו, וא"כ יש לדון עליו כמו רווח של סילוק חוב שאין בו ריבוי ממון, וכמו שהיה חברו משלם עליו את החוב ומסלקו ממנו, או דילמא דכיון דנסתלק החוב אפי' אם היה חברו מסלקו ממנו היינו חוזרים לדון דאין לקזז את אותו החוב מההכנסות הראשונות שלו, ושוב יש לו לשלם על ההכנסות מה שהכניס מעיקרא.

ד] והנראה יותר דיש לחייבו במעשרות בכה"ג, והמשל בזה הוא כמו מי שלוה מעות מחברו והרי הוא חייב כנגדם ממון וא"כ אין כאן רווח ממון ליתן עליו מעשרות, אך לאחר מכן בהגיע עת פרעון מחל לו חברו, דלכא"ל "ל דכיון דבסופו של דבר לא הוצרך לפרוע את החוב אע"ג שהוא מחמת התחדשות מה שנתחדש בשעת פרעון מכל מקום חוזרין או לראות את הממון כדמעיקרא כממון של רווח לא אמרינן דמעיקרא לא נתווסף ממון, ועכשיו נמי הוא רק חיטכון מה שחוסך ממון בידו ושוב אין כאן ריבוי ממון, ואמנם אפשר לפלפל בזה אך למעשה נראה לצדד שיותר יש לדון כרווח ממון.

ועדיין יש לדון בזה בכה"ג שמה שמחל לו חברו לא היה ממש בחינם אלא מחמת איזה פעולה שעשה עבור זה שימחל לו חברו על החוב, והנה בכה"ג הרי באמת מצד מעשה ההלוואה היה כאן חוב והוא לא מחלו בחינם שנאמר דנתברר למפרע דלא היה חוב, אלא מעיקרא היה עומד להיגבות ורק מחמת פעולתו הוא שפעל כן להיות נמחל לו החוב, וא"כ שהוא דבר חדש אפשר שיש לדונו מעתה כחיטכון בעלמא שלא יוציא הוצאות ושוב אין כאן רווח ממון בידו, והכי נמי הוא בנידון דידן שרק מחמת תרומתו הוא שפטר המס, ואע"ג דהכא הוא קבוע מעיקרא בחוב שאם יעשה כן וכן יפטר הא מיהת דמאחר דהוא תלוי במעשה והוצאת ממון א"כ עדיין הוא התחדשות של מחור.

אך מה שנראה בזה יותר לחייב, הוא משום ד"ל דאין כאן הלכה קבועה בהלכות מעשרות כספים שאם עפ"י דיני חו"מ אין אנו רואים את ריבוי הממון בעינינו הרי זה פטור ממעשרות, אלא יש הלכה שעל ריבוי ממון נותנים את המעשרות ובדליכא ריבוי ממון אין נותנים מעשר, ועל כן "ל דהכא בסופו של דבר כשניקה את כל הדבר מתחילה ועד סוף יש כאן ריבוי ממון אצלו, וא"כ אין מדקדקים בדבר בתחילה וסוף אלא כל שבסופו של דבר נתרבה ממון חייל עליו דין נתינת המעשר.

ה] והנה יש ב' אופנים, דיש אופן שבו שולח להם את הקבלות מראש ולא משלם את המיסים, ובזה יש לומר כנ"ל דגם אם נימא דכבר כשנכנס לו הסכום נחשב שיש חוב כנגדו מצד הרשויות, אבל אם לא הגיע כלל להוציא הוצאות אלו א"כ מתברר דאין כאן הוצאה, ויש אופן אחר שהוא כבר שילם ועכשיו מקבל החזר, ו"ל דגם אם מקבל זאת בגדר של החזרת חוב מצדם, הא מיהת דהוא מקבל כאן כסף חדש ודמי למי שקיבל נכס וחזר ומכרו דבכה"ג כיון דהשתא הוא מימש זאת לכסף הרי עליו לשלם מעשרות, והכי נמי הרי מימש זאת לבפועל של כסף.

ו] והנראה לדון עוד לאידך גיסא במי שיש לו סך מיסים לשלם ויש בידו תרומות שתרם לצדקה שיכול על ידם להמעיט בסכום חיובו למס, והוא אינו מעונין להוציא מכוחו בשביל טרחא זו, ומשלם את כל המס, האם יש לו להוריד את כל הוצאות המס מהכנסותיו, או דנימא דמכיון שמצד המס הרי בידו להיפטר, ומה שהוא חוסך לעצמו טירחא זהו שימוש בעלמא בכסף ואינו גורע בכך מההכנסות.

והנראה דהפשטות לומר כדרך הראשונה דיש לו להוריד ההוצאות האלו מההכנסות, מאחר שבאמת המס מוטל עליו מעצם ההכנסות, ואין זה אלא טצדקי שבידו להיפטר עי"כ שיביא הוצאות הצדקה שיגרעו ממנו את המס והחוב שעליו, אבל כל שלא עשה כן הרי הוא משלם את עצם מה שההכנסות מחייבות אותו לשלם, ואין צריך ליתן מעשרות כנגד סכום זה.

בעלמא ואפשר להפנותם לכספי צדקה, דבזה לזכות יחשב לו להפנותם לכספי צדקה, אבל אי אפשר שע"כ יפטר מחיובי מעשרות שמוטלים עליו, ואמנם אין זה דמיון גמור לנידון דידן שהרי שם אין זה כלל מכספו, אבל בכאן זהו ממש כסף שלו, אלא דאכתי יש לדון מאחר שע"כ פ' מחויב הוא להוציא ממנו א"כ אפשר שאין יכול להשתמש בו כשימוש שלו וכמוציא כספי צדקה מכספו שלו, מאחר שהוא כסף שעל כרחק צריך להוציאו.

ואע"פ שאין המס פוטר אותו אלא על שליש מהנתינה שלו, וא"כ שפיר הוא נותן משלו שהרי מוסיף שתי שליש, אכן אין זה פתרון לנידון דידן, שהרי אותם שתי שליש שהוא מוסיף בודאי אין מה לדון עליהם שהם עולים לו לנתינת כספי מעשרות ולא קיבל תמורתם כלום, ואע"ג דהמס נותן את הפטור גם מחמת נתינתם, אבל למעשה הוא אינו נותן בשוים אלא בשווי שליש הלכך הם בודאי מעשר גמור, וממילא עדיין נשאר הנידון על אותו השליש שכנגדו הוא נפטר מהמס, והרי בשיעור זה הוא נותן כאן סכום שבמילא היה חייב להוציאו, וכאילו שאינו נותן משלו.

אמנם בפשטות נראה דאינו כן, שהרי בודאי הוא משלו הוא נותן, ומה שהם מרויחים אותו מחמת כן הוא רווח צדדי, ויותר יש לדמותו לטובת הנאה הבאה לו מחמת נתינתו, ואע"ג דבעלמא טובת הנאה אינה בשיעור הממון, "ל דהכא היא טובת הנאה מחמת הסכום הכולל שהוא פי שלש וא"כ דמי לטובת הנאה, וכיון דהוי טובת הנאה דשרי ליה ליהנות בכספי המעשרות ממילא זהו רווח צדדי שמרויח, ואי אפשר לומר על סכום זה שהוא אינו מוציאו אלא כמותן סכום האבוד לו, אלא מתבאר דהוא נותן משלו ומהצד הוא מרויח טובת הנאה.

וביותר "ל דאפי' אם היה החוק שמזכים אותו על כל הסכום כולו בהטבת המס שלא יצטרך לתת למס כמו הסכום שהוא נותן, מכל מקום אין כאן טענה שטובת הנאה איננה בשווי כל הממון, משום דהכא בודאי הממון שהוא נותן הוא ממון של עצמו והוא נתינה גמורה ומה שהוא מקבל חזרה פטור מלהוציא כסף אחר כנגד זה זהו אכן דבר נוסף וצדדי לעצם הנתינה ואין אנו רואים שאת אותו סכום האבוד ממנו שהיה נותן למס אותו הוא נותן להקדש אלא הוא נותן והם חוזרים ופוטרים אותו, וממילא שפיר יכול להחשיב למעשרות את הסכום שהוא נותן.

ב] אלא דאכתי יש לדון בזה דגם אי נימא כדאמרן שבאמת הוא נתן שלשת אלפים לצדקה וכך יחשב לו, ואע"פ שהוא קיבל מהמסים חזרה את אותו הסכום אין זה נחשב אותו הכסף עצמו שחוזר לו אלא נחשב לכסף אחר שנתנו לו, ועל כן מה שנתן אלף לצדקה נחשב כנתינה גמורה של אלף שקלים, אך יש לדון דמאחר שע"כ לא לקחו ממנו מיסים של אלף נמצא שהוא כמו שהרויח אלף שקלים שלא היה לו, שהרי היה אמור לתיתם בחובו, ומעתה יצטרך לתת כספי מעשר של אותו האלף. דהיינו מאה שקלים.

אמנם יקשה על זה, דהנה נראה שמי שקנה נכס בחנות ועדיין לא שילם למוכר, ובא חברו ופרעם עבורו וע"כ נסתלק ממנו תביעת המלוה ושוב אין לו חוב של אלף, דנראה דאין זה נחשב כמו שקיבל אלף שקלים חדשים אלא סילוק חוב בעלמא הוא שיש ממנו, וממילא לכא' הוא הדין בנידון דידן דמה שהחלט על ידם לסלק ממנו את המיסים הרי זה נחשב כמו חוב שמסתלק מעליו, וסילוק חוב בעלמא אינו כרווח של כסף חדש ואין בו דין מעשרות.

ויסוד לדבר הוא מהאי דינא דאין משלמין מעשרות מנכסים שקיבל, וכמו שכתב בדרך אמונה פ"ז מהל' מתנות עניים ס"ק כז' וז"ל והמקבל מתנה כגון אלו שמקבלין מתנות לחתונתן אם קבל חפצים א"צ לתת מעשר עכ"ל ומבואר דאע"ג דהם שוים ממון ושוה כסף ככסף, הא מיהת דלענין דין מעשר דינא הוא דאין משלמין אלא מקבלת כסף ממש, ויש אומרים דאפילו אם מקבל כסף ממש אבל מטרת הנתינה היא לקנות בו נכס מסוים אין בזה דין מעשרות, וכן הביא בספר 'מעשר כספים פ"ג ה"י דיש שמורים כן, וא"כ הכא נמי אין לו ליתן מעשרות מאותו חוב שנפטר ממנו.

ואמנם התם יש דין שאם מוכר את הנכס יתן את המעשרות, וא"כ שמא הכא נדון שהוא כמו שמיד מכר את הנכס שהרי מיד עי"כ יש לו כסף אחר שלא היה צריך ליתן על זה, ונמצא שיש בידו רווח כסף כמו שמכר את הנכס, אך זה אינו, שהרי אם כן גם כשמקבל נכס נדון שאם היה בדעתו לקנות את הנכס בממנו נמצא שמיד ניתרגם לו הנכס לכסף שהיה אמור להוציא עליו, ומשתרשי ליה אותו הכסף בממונו, וצריך ליתנו, ועל כרחק צ"ל דלא אמרינן בהכי דחשיב ככסף אלא צריך ריבוי ממון והכי נמי בעינן ריבוי ממון, ובלאו הכי אין בו דין מעשרות.

מצוה רלב

לדון בעבד עברי כהלכותיו

שנאמר כי תקנה עבד עברי וכו'

אינו כעבד כנעני, ובפשטות אין לרבו עליו אלא זכות ממון וא"כ במה קנוי לרבו.

שיטת הרמב"ן

הרמב"ן (שם טו) מפרש דבעבד עברי יש ב' קניינים - קנין ממון וקנין איסור, קנין ממון הוא לענין השיעבוד של העבד לאדון למעשה ידיו, וקנין איסור מתירו בשפחה כנענית. קנין הממון אינו אלא זכות ממון שיש לאדון על העבד ויכול למחול עליו, אך קנין איסור תופס בגופו של עבד ודומה לאישות, וכשם שבקנין אישיות צריך גט להפקיעו כך קנין איסור בעבד בעינין גט שחרור ולא מהני מחילה.

ומבואר בדבריו דאפשר שימחל האדון לעבד על העבודה שמחויב לו, ובזה יפקיע את זכות הממון שלו, ואילו הקנין השני ישאר ויצטרך גט שחרור כדי להפקיעו. ותמה הרשב"א דלהלכה קיי"ל דשאני מוכר עצמו ממכרוהו בי"ד, דאינו יכול לישא שפחה כנענית כלל, ולדברי הרמב"ן במוכר עצמו תהני מחילה להוציאו לגמרי, דזכות הממון תפקע במחילת האדון, ואינו קנוי בקנין איסור לענין שפחה כנענית שהרי הוא אסור בה. ולא מצינו חילוק זה בשום מקום.

ועוד צ"ב דאם דברי הרמב"ן כפשוטם דאיכא ב' קניינים נפרדים בעבד עברי, וקנין הממון אינו ענין לקנין האיסור, צ"ב מפני מה עבד עברי צריך גט שחרור, דשעבוד הממון פוקע ממנו במחילת האדון, ומה איכפת לן בקנין איסור שנשאר עליו שמכוחו הוא מותר בשפחה כנענית. דהא אין כופין אותו ליקח שפחה כנענית, אלא יש לו היתר בה ותו לא, ואינו נגרע ממנו כלום כשהוא מותר בה.

שיטת רש"י

אולם שיטת רש"י והמאירי דאחר דגופו של עבד עברי קנוי לא שייכא ביה מחילת ממון אלא לשון שחרור בלבד, ולכך גם כשמחל האדון לעבד אין שעבוד הממון פוקע וצריך גט שחרור, ואם לא נתן גט חוזר ומשתעבד בו.

שיטת הר"ן

הר"ן (י. מדפי הר"ף) והנמוקי יוסף נקטו בדרך שלישית, דודאי לא מהני מחילה על קנין הממון דהאדון אינו בעלים רק על זכות ושעבוד הממון של העבד אלא יש לו קנין בגופו, וראיה לדבר מהא דרבו מוסר לו שפחה כנענית. ולא נתבאר בדבריו מה הראיה מהיתר העבד בשפחה כנענית, וגם לשיטת הר"ן תקשה קושית הרשב"א ממוכר עצמו דאין רבו מוסר לו שפחה כנענית, דלדברי הר"ן הקנין תלוי בהיתר העבד בשפחה, וא"כ קנין עבד שמוכר את עצמו יהיה שונה מקנין עבד שמכרוהו בי"ד וזו לא שמענו.

דיני עבד עברי נשנו במסכת קידושין (י:ד) - "עבד עברי נקנה בכסף ובשטר, וקונה עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף, יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין". בפשטות קנין עבד עברי ואמה עבריה שוים, ויש חילוקי דינים ביניהם, ושאני מעבד כנעני שקניינו פרשה בפני עצמה.

עבד עברי אינו יוצא במחילת האדון אלא בשחרור

הגמ' (שם טו) מקשה מפני מה נצרך שטר לשחרור עבד עברי, דיכול האדון לומר לעבד באפי תרי או באפי בי דינא 'זיל'. ואמר רבא "זאת אמרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול". והיינו דבעינן מעשה הקנאה בכסף או בשטר ולא מהני מחילה גרידא. ובתוס' פירשו דאפשר להפקיר את העבד ויוצא לחירות, וקמ"ל דמחילה בע"פ לא מהני, כיון דגופו קנוי. דאי אין גופו קנוי, אין לו אלא שעבוד וזכות על עבודתו ומהני מחילה על זכות הממון, אך כיון דגופו קנוי לא מהני מחילה לקנין הגוף.

בקצה"ח (רמא סק"ג) הביא את דברי המהרי"ק שהוכיח מהך מימרא דרבא דמחילה אינה אלא על זכויות ושעבודים אך אי אפשר למחול על חפץ כשהוא בעין. דהא הכא לא מהני מחילה להוציא עבד מרשות האדון כיון שהוא קיים וגופו קנוי לאדון. ותמהו הקצה"ח והנתיה"מ דאם כוונת הגמ' דמה"ט לא מהני מחילה היה אפשר שיאמר בלשון מתנה 'הרי אתה לעצמך' ומהני אף אם גופו קנוי, דהא אפשר ליתן מתנה בלשון זה. אלא קמ"ל דגופו של ע"ע קנוי, ואינו כפועל המשועבד למלאכה וכשאר חובות, ואהכי אינו יוצא במחילה ובשאר לשונות אלא בעינן מעשה קנין להוציאו מרשותו.

דברי הר"ן דקנין גופו של עבד מתירו בשפחה כנענית

בגמ' (שם כח) אמר רבא אדם התובע את חברו ואומר לו הישבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי, משביעין אותו רק ע"י גלגול שבועה. ומקשה הגמ' דהלא היא טענה מעלייתא ואפשר להשביעו גם ע"י עד אחד או במודה במקצת, ואמאי אין משביעין אותו אלא ע"י גלגול שבועה. ומשני "רבא לטעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי". ומבאר הר"ן (יא. מדפי הר"ף) "כלומר קנין הגוף יש לו עליו שמחמתו הוא מותר בשפחה כנענית ואינה טענת מטלטלין". ומוסיף הר"ן דלא דמי לשנים שדנים זה עם זה על בעלות על עבד כנעני (כדתנן בב"מ ק). ודינים בשבועה הרי דנשבעין גם על העבדים הגם שהיא תביעה על קנין גוף, דיש לחלק בין מקום שתובע את העבד עצמו על קנין גופו להיכא דתובע את הבעלים על גופו של עבד דאינה אלא תביעה על הממון. ולא נתפרש הענין בדברי הר"ן יותר, וצ"ב.

הראשונים מאריכים לבאר את גדר קנין הגוף של עבד עברי, דהא

¹ ודברי התוס' טעונים הסבר כיון דהפקר זה אינו עומד לזכיה ע"י אף אחד, דא"א לזכות בעבד עברי.

שיטת הריטב"א

ולדעת הריטב"א (שם יד:) אין להקשות ממוכר עצמו, דסבר דאף מוכר עצמו מותר בשפחה כנענית, דמהא דבעי גט שחרור משמע דמותר בשפחה כנענית. ודבריו טעונים הסבר, מה השייכות בין ההיתר של העבד בשפחה כנענית לבין הקנין שיש לרבו עליו, דלכאורה ב' ענינים שונים הם זה מזה, שהרי אינו קנוי לו לענין מסירת שפחה כנענית.

ויש לידע דשיטתו אינה מוסכמת, דמצינו במהרש"א (גיטין מא:.) שכתב דאין העבד העברי מותר בשפחה כנענית סתם אלא בשפחה של אדונו בלבד, דסיבת היתרו בשפחה היא לצורך האדון הולדות שילדו ממנה יהיו שייכים לאדון. ואף שכבר הקשו (רעק"א ועוד) על חידושו של המהרש"א דבגמ' בתמורה (ב.) מפורש דעבד עברי מותר בכל שפחה אף כשאינה שייכת לאדונו, מ"מ צ"ע שיטת הריטב"א.

ואפשר דאף לדעת התוס' (יבמות עז:) אין העבד מותר אלא בשפחת אדונו, דבגמ' איתא דהו"א דעבד עברי אינו אוכל קרבן פסח, ופושטת הגמ' דבודאי מחויב בפסח וראיה מהא דעבד עברי אינו כעבד כנעני ואינו אוכל בתרומה מחמת האדון שהוא כהן, הרי דע"ע אינו קנוי לרבו ולכך את הפסח. והקשו התוס' מהא דאמר' בגמ' דעבד עברי גופו קנוי, וכתבו דאינו קנוי אלא לענין דאינו יוצא באמירה ובעי גט שחרור אבל לא לענין חיובו במצוות, והא דשרי ליה שפחה כנענית אינו אלא לצורך אדונו דמחויב לעבוד את האדון ביום ובלילה ולכן יש לו לישא שפחה ולהוליד ממנה וולדות לאדון.

אכן, באבני מילואים (תשובה יז) הקשה על דברי התוס' דאם אין העבד קנוי לאדון לגמרי ומחויב במצוות כשאר ישראל, היאך יתכן שהותר בשפחה כנענית האסורה לכל ישראל רק מפני צורך האדון, וכשם שעבד עברי אסור לחלל שבת ויו"ט גם אם יש בכך צורך האדון, כך אין לו לישא שפחה לצורך האדון. ובהכרח דההיתר בשפחה מוכיח דהעבד העברי אינו כשאר בר ישראל, ואי"ז רק שעבוד בעלמא.

וברשב"א מתרץ על קושית התוס', דמאי דאמר' דאין העבד קנוי לרבו היינו דאינו קנוי לגמרי כעבד כנעני, אך פשיטא דקנוי לרבו כדאמר' בקידושין וכדחזינן דיוצא בגירעון כסף בשנים וביובל, ואינו כעבד כנעני שאינו יוצא אלא מדעת האדון. וביאור דברי הרשב"א ע"פ מה שנתחדש בדברי הר"ן (נדרים כט.) דכל קנין שאינו לעולם אלא לזמן, אינו חשוב כקנין גוף אלא כקנין פירות בלבד. ואהכי עבד עברי שאינו קנוי לעולם אלא יוצא אחר ששנים או בשנת היובל, חשוב כקנין פירות בלבד. וממילא לענין מצוות אינו קנוי לאדון דאין גופו קנוי ומחויב בפסח ובכל המצוות, אך מ"מ הוא קנוי קנין פירות. ולפי דבריו בהכרח צ"ל כהתוס' דע"ע מותר בשפחה מצד היותו קנוי קנין פירות לאדון, ומחויב לעובדו ולישא את שפחתו לוולדות. ותקשה קושית האבני מילואים, מה"ת להתיר איסור שפחה לצורך האדון.

סתירה בדברי הריטב"א

הריטב"א נקט דגופו של ע"ע קנוי לאדון רק לענין קנין איסור וכמש"כ הרמב"ן, ולכן הוסיף (בדף יט.) דאמה עבריה דאין בה קנין איסור, אינה צריכה גט שחרור ויוצאת במחילה. ולדבריו, יש להקשות מהא דאמר' בגמ' (ב"ק קיג:) דאף דהפקעת הלוואתו של נכרי

מותרת מ"מ אסור להוציא ממנו עבד עברי בהפקעת הלוואה, דרבא לטעמיה דע"ע גופו קנוי ואין לקיחתו מן הגוי חשובה הפקעת הלוואה אלא גזל גמור. ואי נימא דקנין גופו של עבד אינו אלא לענין קנין איסור המתירו בשפחה כנענית, א"כ אין לגוי קנין בגופו של העבד כלל, דהרי אין האדון הגוי מוסר לעבד עברי שפחה כנענית, אלא יש לו קנין ממון בלבד.

ויש שהקשו מהמפורש בדברי הריטב"א (יבמות מו. קידושין טט.) דהא דאמר' דאין עבד עברי נוהג בזמן הזה דאין היובל נוהג, היינו לענין יציאה בשנים וביובל ובמיתת אדון ולהיות מותר בשפחה כנענית, אבל יכול למכור את עצמו, וקנוי בקנין הגוף לאדון לענין שעבוד ולהצריכו גט או לקנות עצמו בכסף ולא סגי ליה במחילה. וחזינן להדיא בדעתו דאין קנין גופו של עבד עברי תלוי בהיתר השפחה, ולכא"ו דבריו סותרים למה שכתב בקידושין כדעת הרמב"ן דהקנין של ע"ע הוא לענין ההיתר בשפחה.

ביאור הקנין כעבד עברי

וביאור הדברים נראה, דפשיטא דלכו"ע גופו של עבד עברי קנוי לענין ממון, ואין מקום לומר דהקנין בעבד הוא רק לגבי ההיתר בשפחה. והיינו דעצם ההגדרה של העבדות אינה כפועל שיש לאדון שעבודים וזכויות במעשי ידיו, אלא דכאשר התירה התורה את העבד בשפחה כנענית, נתגלה דנחית חד דרגא וחל עליו שם עבד שמתירו בשפחה. ובאמת לא הותר לו סתם איסור מחמת השיעבוד לאדון, אלא גופו נשתנה להיות עבד, ולא תקשה קושית האבנ"מ, דההיתר מחמת שנחשב כחפץ הקנוי לבעליו ושם 'עבד' שעליו מתירו בשפחה.

ונחלקו הראשונים אם גופו קנוי לממון רק במקום שהעבד מותר בשפחה כנענית, או גם במקום דאינו מותר בשפחה כנענית. דהיינו דאפשר דההיתר בשפחה הוא סימן לדבר דגופו נשתנה וממילא הוא עבד גם לגבי הממון, או דההיתר בשפחה הוא סיבה להגדיר את מהותו כעבד, והיכא דאינו מותר בשפחה אין לאדון עליו אלא שעבוד ממון, ולא חל עליו שם עבד דאין בכך שום נפק"מ.

לדעת רש"י קנין האיסור הוא סיבה להחשיבו כעבד, ואהכי לא מהני מחילה כלל, דכל עוד יש שם עבד עליו, נשאר גם השעבוד. ולדעת הרמב"ן מהני מחילה על קנין הממון דאין ההיתר בשפחה אלא סימן לדבר שהוא עבד, ואף אחר שפקע שעבוד הממון, נשאר קנוי בקנין הגוף בלי שעבוד ממון. וכמו שעבד כנעני קנוי לאדון ואעפ"כ אינו מחויב ואינו משועבד לעבודת אדונו, כך עבד עברי שמחל לו רבו על השעבוד הממוני אינו מחויב לעבוד, אע"פ שנשאר עליו שם עבד.

ולזה כתב הריטב"א דנפק"מ לענין היתר בשפחה בלבד, דלגבי אמה עבריה שאין לה קנין איסור כלל, כל קנינה רק זכויות ושעבודים ממוניים, אבל העבד העברי נקנה גופו, וזהו הסימן לדבר שהוא עבד.

נמצא - עבד עברי גופו קנוי לאדון, ומחמת קנין גופו משועבד גם לענין ממון לעבודת האדון. ונחלקו הראשונים אם קנין גופו מחייב את שעבוד הממון או ששעבוד הממון יכול לפקוע בפני עצמו.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

חצי שיעור במלאכות שבת וצירוף ב' חצאי שיעור בשתי שבתות

חצי במלאכת שבת נאסר מהתורה או מדרבנן

מפורסם פלוגתת רבוותא לענין חצי שיעור במלאכות שבת אי נאסר מהתורה או רק מדרבנן, דעת רש"י שבת דף ע"ד ע"א דאסור לאפות חצי שיעור מהתורה מדין חצי שיעור דכל התורה וה"ה לענין כל המלאכות, וכן איתא בהגהות אשר"י סוף כלל גדול וברי"ש המוציא יין, אמנם דעת החכם צבי סי' פ"ו דכל הדין דחצי שיעור אסור מהתורה זהו נתחדש במאכלות אסורות וליף מ'כל חלב', אכן לענין מלאכת שבת אין בזה איסור דחצי שיעור דבר תורה כי אם מדרבנן, וזהו משמעות הרמב"ן ור"ן דף צ"ד ע"ב דהוכיחו דנאסר בכרמלית אף דברים שאינם אסורים אלא מדרבנן כגון הוציא חצי שיעור בכרמלית, ובמק"א צדדנו ד"ל דלענין הוצאה לכו"ע חצי שיעור זהו רק מדרבנן, ואכ"מ. וברשב"ם ב"ב נקח דחצי שיעור בשבת אינה בכלל מלאכת מחשבת וא"כ לפ"ז אין איסורו אלא מדרבנן, וכ"כ הקרית ספר פ"ח משבת ורק יליף דנתמעט חצי שיעור מ'זעשותה', והאריכו בזה הפמ"ג בפתיחה לה' שבת בסופו והמנ"ח מצוה ל"ב, והדברים עתיקין.

נפק"מ להתיר חצי שיעור לחולה שאין בו סכנה

הפרי מגדים ריש סי' ש"א במשבצות זהב סק"א כתב נפק"מ לענין חולה שאין בו סכנה אי שרי לעשות מלאכות בחצי שיעור כגון לבשל וכדומה חצי שיעור דאם איסורו מהתורה אין היתר כי אם בפקוח נפש מדין 'וחי בהם', אמנם אי נאסר רק מדרבנן א"כ שרי לחולה שאין בו סכנה כשאר שבותים שהותרו לחולה שאין בו סכנה כדאיתא בסי' שכ"ח.

אשר יראה לדון, דכל ההיתר דהפמ"ג להתיר חצי שיעור לחולה שאין בו סכנה לשיטת החכם צבי ודעימי' אינו כי אם פעם בחיים לאותו הגברא העושה מלאכה דחצי שיעור עבור החולה אמנם פעם שניה אף בשבת אחרת כבר אין היתר למיעבד חצי שיעור עבור חולה, וכדיבואר.

יסודות המנחת חינוך בצירוף חצאי שיעור

הנה המנחת חינוך הניח לענין צירוף חצאי שיעור כמה יסודות נכבדים, כדלהלן.

א. מלאכות שבת מצטרפין אפילו לזמן מרובה לא כמו במאכלות אסורות דבעינן תוך כדי אכילת פרס דזה אינו רק באיסורי אכילה, אבל כאן אם עשה חצי שיעור בתחילת השבת וחצי שיעור בסוף השבת מצטרף, וכן הוא בשבת דף ק"ה ע"א הכותב אות אחת שחרית ואות אחת בין הערבים בשתי העלמות רבן גמליאל מחייב

דאין ידיעה לחצי שיעור וחכמים פוטרים דישי ידיעה לחצי שיעור ומחלקות לחטאת, אבל במזיד כולי עלמא מודים דמצטרפין, וכן חצי שיעור בשבת זו וחצי שיעור בשבת אחרת, במזיד גם כן מצטרף, ובשוגג אי ימים בינתים מחלקים ע"ש בפרק כלל גדול.

ומבואר דפשיטא לי' להמנ"ח דב' שבתות מצטרפין להחייב במזיד ורק לענין חיוב קרבן ימים בינתים מחלקים. וכן מצדד הנודע ביהודה או"ח תנינא סי' נ"ג דלענין מזיד מצטרף ב' שבתות לחיוב סקילה וכתר ורק דן שם לענין ההתראה עכ"פ לענין כרת חייב בלא התראה ובזה שפיר מצרפין ב' חצאים בב' שבתות.

ב. הביא לדברי הפמ"ג בפתיחה לה' שבת ד"ה נסתפקתי, דחקר כלפי המבואר בשבת דף פ' ע"א ופסק כן הרמב"ם פ"ח משבת הכ"ג דאם הוציא חצי שיעור ונשרף או הגביה ואח"כ הוציא עוד חצי שיעור פטור, דבעינן בעידן גמר הוצאה יהיה מונח כל השיעור, ד"ל כל זה נתחדש לענין מלאכת הוצאה דמלאכה גרועה היא, אכן לענין קצר חצי גרוגרת ונאכלאו נשרף וחזר וקצר חצי גרוגרת, דבגמר קצירה לא היה בעולם חצי שיעור הראשון י"ל דחייב, דהוצאה נתחדש כן ואין לך בו אלא חידושו ולא בשאר מלאכות, והנה לענין כתיבה מפורש דאם נמחק אות הראשון עד דכתב לאות השני פטור, אמנם זהו מטעם אחר משום דבעינן מה' כתיבה כתובות לפנינו, אבל בשאר מלאכות לא מוכרע, יעו"ש.

יתחדש דהיתר הפמ"ג לחולה שאב"ס זהו פעם כל ימי חייו

ומעתה לפום ב' הנחות אלו נמצא דהעושה חצי שיעור מלאכה בשבת אחת בגיל י"ג ושוב בגיל תשעים חצי שיעור מלאכה הרי בזה השלים למלאכה והוי מלאכה שלמה^ה ורק לענין חטאת הרי ימים בינתים מחלקים, אולם אי עשה בזדון הרי חייב כרת דב' שבתות מצטרפין וכן אף דאין החצי שיעור הראשון קיים כמו דחקר הפמ"ג.

אשר לפ"ז אי באנו להתיר הפמ"ג לשיטת החכם צבי ודעימי' לבשל חצי גרוגרת בשבת לצורך חולה שאין בו סכנה משום דאיסורו אינו אלא משום שבות והותר לחושב"ס, כ"ז נכון בשבת אחת אכן אם ירצה לבשל עבורו עוד חצי שיעור בשבת אחרת או עבור חולה אחר הרי בזה בבישול החצי השני הרי מצטרף לחצי הראשון ונשלם המלאכה ובזה כבר יש איסור תורה ולא איסור דשבות, ורק לענין חיוב קרבן נתחדש דימים בינתים מחלקים ולא לענין עצם המלאכה דבזה מצטרפין ב' שבתות אפ' לאחר זמן ואף דאין חצי הראשון קיים, וכמש"נ.

א ובכריתות דף י"ח ע"ב 'אמרי כי מכפר יוה"כ על כולי שיעורא, על פלגא דשיעורא לא מכפר', ועיין מ"מ פ"ג מה' שגגות ה"ט דתמה בזה, ובביאור הדבר יעויין עמק ברכה עמוד קכ"ט דמבואר דלא מכפר יוה"כ על חצי שיעור ומצטרף לשיעור שלם בחצי דעשה לאחר יוה"כ יעו"ש, ואכ"מ.

ב' חצאי שיעורים ממלאכות שונות מצטרפין

ויש להוסיף בזה דהנה המנחת חינוך שם הניח יסוד שלישי בהאי ענינא דצירוף חצאי שיעור למלאכה, דכל מלאכות שבת הם נכלל באותו אזהרה דלא תעשה כל מלאכה וא"כ בשגגת שבת או במזיד לענין סקילה, א"כ אפילו חצי שיעור במלאכה זו וחצי שיעור ממלאכה אחרת מצטרפין כיון דכולם משם אחד והוי בכלל מלאכה דאסרה תורה בכשיעור דהוי עבודה, וע"ד משל קצירה וטחינה דשויים בשיעורייהו דהוי בגרוגרת, אם טחן חצי שיעור ואח"כ קצר חצי שיעור מצטרפין לחיוב, וכן בבישול דשיעורו כגרוגרת מצטרף וכדומה.²

אשר לפ"ז יתחדש דהעושה חצי שיעור מלאכה ממלאכת שבת בשבת אחת ואחר שנים רבות עשה חצי שיעור ממלאכה אחרת הרי בזה השלים למלאכה והוי איסור תורה דמלאכה שלימה והעושה כן בזדון חייב, ובשוגג אף להחכם צבי בזה כבר נשלם איסור תורה דמלאכה שלימה ורק לענין חיוב קרבן נתמעט.

ולפ"ז בהיתרא דהפמ"ג להתיר חצי שיעור לחולה שאין בו סכנה זהו היתר חד פעמי לאותו גברא לכלל המלאכות והיינו דרק פעם בחייו נתיר למיעבד עבור החולה שאין בו סכנה לעשות מלאכת חצי שיעור אכן עוד חצי שיעור אף בשבת אחרת במשך ימי חייו ואף במלאכה אחרת דשוה בשיעורייהו בזה כבר לא נכלל בהיתרא דהפמ"ג משום דבזה כבר נשלם מלאכה האסורה מהתורה ואין בזה היתר לחולה שאין בו סכנה.

חידוש עצום דרבוותא בחצי הראשון בשוגג וחצי השני במזיד אי חייב בתורת מזיד

והנה יש לדון עוד בהאי ענינא בהמבואר דמצרפין ב' שבתות לצרף ב' חצאי שיעור, דבמזיד כתבו במנ"ח והנוב"י דחייב במזיד, נראה דהנה מצינו דדנו רבותינו בעקירה והוצאה בשוגג והניח המזיד, הגרא"ו זצ"ל הוליד מדברי הריטב"א במכות דף מט"ו ע"א דאם התרו על ההנחה ולא על העקירה או שעשה את העקירה בשוגג וההנחה במזיד מהניא התראת ההנחה לחייבו, והיינו די בזה דהוא מזיד במאי דגומר המעשה דע"ז נשלם העבירה ולא בעי מזיד מתחילת המעשה דהרי אף מעשה בשוגג הוי מעשה ידיה ורק בעי זדון לעבור ולזה מהני מאי דהוא מזיד בגמר המעשה דעל ידו נעשית השלמת העבירה.

וכ"כ הפנים יפות המעביר ב' אמות והתרו בו וגמר עוד ב' אמות חייב. וזהו כדברי הגרא"ו זצ"ל והובא בחזו"א על מסכת שבת דף ק"ב ע"א.

והיינו דכל המבואר שם בשבת זהו לענין קרבן בעי שישוגג מתיחלה ועד סוף, אכן לענין חיוב במזיד די בגמר המעשה.

ב ועיין אפיקי ים ח"ב סי' ד' ענף ט' באריכות בענין זה.

אמנם החזו"א שם השיג ע"ז דאין לחייב על הגמר במזיד לחוד כי אם דבעינן כל המעשה במזיד.

ובפשוטו נפק"מ בכה"ת כגון באכל חצי זית נבילה בשוגג והתרו בו תוך כדי אכילת פרס שלא יגמור חצי השני, וגמר והשלים לכזית, לדעת הפנים יפות והגרא"ו זצ"ל חייב מלקות דדי בזה דהוא מזיד בגומרו של מעשה, ואילו לדעת החזו"א בעי מזיד מהתחלה.

עיין עוד היטב בקרית ספר סוף פ"א מה' שבת דבשבת איתא לגזה"כ דבעינן מזיד בכל המלאכה, וי"ל דהוא חידוש מיוחד במלאכת שבת, והיינו כדעת החזו"א לענין שבת, אמנם י"ל דבכה"ת די בגמר המעשה דהוא מזיד וכדעת הפנים יפות והגרא"ו.

משמעות הח"ח כדעת הפנים יפות והגרא"ו זצ"ל

ונדון זה תלי' בביאור דעת הח"ח בביאור הלכה ס' תרי"ח סעיף ח', דהביא בשם תשובת בנין ציון בעיקר הדין דחולה שיש בו סכנה דהותר לאכול ביוה"כ דאוכל פחות מכשיעור. דאם לחולה סגי בפחות מכשיעור, והוא יאכל כשיעור חייב כרת, לכן צריך לשער בכל אכילה ואכילה אם די לו בפחות, וקשה מאד לשער כן וצריך לזה זריזות ובקיאיות, עכ"ד.

והדברים תמוהים מאד, כיון דחלק מהשיעור הותר לו מדין חולה, אמאי במה דהשלים לשיעור, חייב כרת דהרי אין כאן אלא חצי שיעור באיסור. ובישוב דבריו הארכנו בעטרת המודים עניני יוה"כ, ואכ"מ.

אמנם יש לדון עוד במאי דכתב לחייב כרת והרי הזיד רק בחצי השני, ויש לדחוק דאיירי דמתחילה תכנן לאכול יותר ממאי דצריך, אבל יותר נראה דהמשיך לאכול יותר מהצורך ומ"מ חייב כרת וע"כ דדי דבחצי השני הזיד והביא ע"ז להשלמת השיעור דגרוגרת, וזה עולה כדעת הפנים יפות והגרא"ו, וכמש"נ.

אשר לפ"ז יתחדש דהעושה שני חצאי שיעור בב' שבתות אף בב' מלאכות חלוקות ואף דהראשון בשוגג והשני במזיד הרי נדון כעושה מלאכה שלימה במזיד וחייב כרת ולענין סקילה תלי' בהתראה, וכמש"נ.

מסקנא דשמעתתא

באופן דנתבאר לאחר ג' יסודות מהמנחת חינוך, א. צירוף דב' שבתות, ב. אף כשאין בעולם החצי הראשון, ג. מצטרפין ב' חצאי שיעור אף בב' מלאכות שונים. נמצא דכל היתר הפמ"ג להתיר לחולה שאין בו סכנה חצי שיעור לדעת החכם צבי דנאסר רק מדרבנן, זהו פעם אחת ולא יותר, משום דאם יעשה עוד חצי שיעור אף לאחר זמן הרי מצטרף ונשלם השיעור ובזה כבר הוי דאורייתא, והוספנו בזה דאי יעשה במזיד אף יתחייב לדעת הפנים יפות הגרא"ו ומשמעות הח"ח בסי' תרי"ח, וכמש"נ.

נושא הגיליון

'ברכת מרק עם מזונות'

קניידלאך גריסים ואטריות שקדי מרק וקרוטונים

ברכת המרקים: תקציר הסדרה בנושא ברכות המרקים, הנושא בגיליון 423 'ברכת מרק ירקות', הנושא בגיליון 424 'ברכת מרק עוף'. הנושא בגיליון 425 'ברכת מרקים טחונים'. הנושא בגיליון הנוכחי 426 'ברכת מרק עם מזונות'.

השאלה: מה מברכים על מרק עם מין דגן 'מזונות' או 'האדמה', ומדוע? פירוט הדינים באופנים הבאים; מרק עוף או

דבר העורך

לה' הארץ ומלואה

מאה ברכות: מבואר בגמ' (ברכות דף לג. דף לה.) אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות. יש ברכות שחיובן מן התורה כגון ברכת המזון **דכתיב** (דברים פרק ח פסוק י) **וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וַיְבָרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, ויש** שחיובן רק מדרבנן כגון ברכת הנהנין, מכח הסברא "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה".

ומבואר **ברמב"ם** (הלכות ברכות פרק א הלכה א-ה) שגם הברכות שעיקר חיובן הוא מן התורה, הנוסח נקבע על ידי אנשי כנסת הגדולה.

המסכת הראשונה בש"ס היא מסכת ברכות, מפני שהברכות הם מהיסודות של איש היהודי, שמקיפה את כל חייו, ברגע הלידה מברכין על לידתו הטוב והמטיב בהולדת הבן, ושהחינו בהולדת הבת, וברגע הפטירה מברכין על פטירתו דיין האמת, לפני ואחרי האוכל מברך, ברכות המצוות, וברכות השבח, וסדרי תפילה.

איש יהודי מברך לפחות מאה ברכות בכל יום, כפול 365 יום בשנה, כפול 70 שנה, ומגיע לכמה מיליוני ברכות בחייו (2,555,000).

היסוד של איש היהודי הוא להכיר בבורא עולם, ולדעת שכל מה שקורה איתו בכל רגע הוא מאת השי"ת, ועל כן תקנו לומר נוסח קבוע של ברכה להשי"ת על כל דבר שקורה איתו, והוא ממש היפך מידת פרעה הרשע שאמר מי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקִלּוֹ (שמות פרק ה פסוק ב) לִי יָאִיר וְאֲנִי עֹשֶׂיתָנִי (יחזקאל פרק כט פסוק ג).

סח המשגיח הג"ר בנימין פינקל שליט"א (בשיחה שמסר בישיבת מיר בנושא פרשת בא), הענין הגדול של מאה ברכות בכל יום הוא ממש הצלה מן הפורענות, וסיפר שהיה פעם בביתר לאחר טרגדיה נוראה שהיתה שם ואמר לו הג"ר מאיר שמחה אויערבאך שליט"א בשם אביו הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שבזמן צרה צריך לעורר על מאה ברכות בכל יום, שכן עיקר התקנה של מאה ברכות תוקנה בזמן שהיתה מגיפה גדולה בישראל. והוסיף הגרמ"ש שליט"א בשם אביו 'אבל צריך שה'ברוך' יהיה 'ברוך' וה'אתה' יהיה 'אתה'. כי היתכן שברכה שנאמרת ללא כוונה ראויה תוכל להגן ולהציל!?

בברכת התורה עקיבא יוסף לוי

קודשא

ושַׁחַטְנוּ אֹתוֹ

הודעה משמחת לאור בקשת רבים מתובשי התורה המבקשים לקבל הבנה מוחשית בהלכות שחיטה החמורות יתקיים בעז"ה שיעור מקיף ובמיוחד במינו

בעניין שחיטה הלכה למעשה

היכרות מעשית עם תהליך השחיטה החל מבדיקת הסכין ועד לכיסוי הדם

ע"י הנמוחה הבקי ורגיל בהלכות שחיטה אשר ידיו רב לו בהכשרת תלמידים בהעמדת הסכין ובשחיטה הלכה למעשה

הרה"ג ר' יצחק ווחנן שליט"א יו"ר מכון קודשא

מהלך השיעור יכלול שחיטת עופות, פירוקם, הכרת אברי העין, הנחשת המשאם ודלה"ן; פישט שחרף; בבהמות וטופט, מדאורייתא ומדרבנן תוסף; פשתופ; בדיקת הסכין | העמדת הסכין בהלכה השחיטה - כיצור | שיטות השחיטה: הנהגות בימינו, בעוף ובבהמה **שבפני**; טריפות המצויות בעופות - צומת הגידים, בוקא דאשמא, ועוד | טריפות המצויות בבהמה - ריאה, כרס ועוד | נוהלי הכשרות בבדיקת השריפות **מליחם**; הבנה למליחה | מליחה תעשייתית בבדיקת הריאה | באמצעות ניסוח ריאה של כבש והדגמת הבדיקה **מפריים פרשת**; הנחשת העניין ברגל של כבש **כיסוי הדם**; הלכה למעשה השיעור יתקיים א"ה ביום חמישי פרשת יתרו כ"ב בשבט תשפ"ד בין השעות 2:00 - 3:00 בצהריים בביהמ"ד פינטק קרלין רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

חיונו כל מי שחם להוציא השיעור סך 250 ש"ח יחיד לקיים במל"א את הנחשת הריאה **"עצמות כסויה הדם"** להבנות מליחם כיום תפוח כסויה חיים חסידים חייב כשני לשלוח הילכתא 052-512-6004

שמעו ותחי נפשכם
בברכת התורה

מגוון שיעורים נעלים בהלכה הממוננים לרבות ליבם של תומכי התורה אם אין קנח אין תורה. עליות השיעורים בכוונת והם מוקיימים רק מכוח התרומות שלכם חייבו כעשוי תלוי חלק בהוצאות השיעורים. הרב חיים וסטלר 053-512-6004

עוד ידיר **הילכתא** לדעת לחיות כהלכה

ניתן להאזין לשיעור זה וכל השיעורים הממוננים קיי במנו הילכתא בין השיעורים במלון מס 02-537-70-85 שלוחה 1 במתווה עולה ללא תוספת לומר פרט השיעור. כותבי עמודי עולה ללא תוספת לומר פרט השיעור. כותבי עמודי עולה ללא תוספת לומר פרט השיעור. כותבי עמודי עולה ללא תוספת לומר פרט השיעור.

הגירסא שמופיעה במשנ"ב בשם המגן אברהם שצריך לברך תחילה 'שהכל', ואח"כ 'מזונות', מקורה **בנשמת אדם** (כלל נד אות ה) **והגרע"א** (סימן רח). מאידך יש גירסא הפוכה במגן אברהם, כפי שגרסו **בנתיב חיים ויד אפרים**, וכשיטתם נוקט **האגרות משה** (או"ח חלק א סימן סט), שצריך קודם לברך 'מזונות' ואח"כ 'שהכל'.

3. שיטת הגר"ז

מאכל אחד: לדעת הגר"ז (סימן רב סעיף יג, סימן רד סעיף יז), **והתהלה לדוד** (סימן קסח ס"ק כח), על פי **המגן אברהם** (סימן קסח ס"ק ל, ובציונים לגר"ז ציינו למג"א), אוכל ומשקה לא נחשבים תערובת כלל, שהם שתי סוגי מציאויות נפרדות, ולכן באופן שמכוין רק לאחד מהם, מברך רק ברכה אחת על מה שעיקר כוונתו, ואם כוונתו על שניהם מברך שתי ברכות, ואם התבשל ביחד נחשב מאכל אחד ומברך רק מזונות, כי בישול נחשב תערובת והכל בטל לדגן. **אכן במשנ"ב** (סימן קסח ס"ק סה, ושער הציון ס"ק סא) מבואר, שפסק את דברי המגן אברהם רק לחומרא ויברך רק מזונות, ומספק יפטור את המשקה במאכל אחר.

4. ברכת המרקים למעשה צדדי החקירה

מי שלקות במין דגן: השאלה הראשונה היא מחמת הדין של 'מי שלקות', שהרי מים של בישול ירקות ברכתם 'האדמה', ונשאלת השאלה האם גם במרק שהתבשל עם מין דגן כל המרק ברכתו 'מזונות', אפילו כשאוכל את המרק לחוד מכח הדין של 'מי שלקות', או לא.

הצד שיש במרק מי שלקות, כפי שמפורש בפוסקים לגבי מי לביבות שתלוי במחלוקת הראשונים האם יש בו מי שלקות, והוא הדין במרק שלנו שהתבשל עם מזונות הוא בכלל הספק, ואדרבה במרק שלנו יותר מסתבר שלפי כל שיטות הראשונים ברכתו מזונות, כי רק במי לביבות שאין דרך לשתות את המרק תלוי במחלוקת הראשונים האם יש בו דין 'מי שלקות', אבל במרק עם מזונות המצוי אצלנו, הדרך לאכול את המרק עם המזונות, ולכלל הדעות יש בו דין 'מי שלקות' שכל המרק נהפך למזונות.

הצד שאין במרק דין מי שלקות, כי כל הדין של מי שלקות הוא כאשר נכנס טעם הירק במים, ובמי לביבות תלוי במחלוקת הראשונים, אבל במרק שלנו כמעט ולא מורגש טעם הדגן במרק, ועיקר הטעם הוא מהירקות והעוף

מרק ירקות, המכיל קניידלך, קרוטונים, שקדי מרק, אטריות, גריסים באופן שברכתם מזונות (כפי שהתבאר בגיליון עומק הפשוט 422 בנושא 'ברכת גריסים מבושלים'), כשיש בו קצת וכשיש בו הרבה, התבשל יחד עם המרק, התבשל לחוד והתערב אחרי הבישול?

1. משנ"ב סימן ר"ה

הדין הראשון - מרק לבד: השותה מים שבישלו בהם לביבות (פארפיל לאקשין קניידלאך), ואינו רוצה לאכול את הלביבות, הסתפק **המג"א** (סימן רה ס"ק ו) האם מברך על המים מזונות או שהכל, לשיטת **הרמב"ם** (ברכות פרק ח הלכה ד) מברך שהכל כי אין דרך העולם לשתות את מי הלביבות, והדין של מי שלקות שהמים מקבלים את ברכת הפרי הוא רק כאשר מבשלים לצורך שתית המים. ולשיטת **הרא"ש** (שו"ת כלל ד סימן טו) מברך מזונות כי מטרת הבישול היא לצורך הלביבות ולא לצורך המים, והדין של מי שלקות הוא כאשר מבשל לצורך הירקות. וכיון שהוא ספק, יברך מזונות על הלביבות, ושהכל על מאכל אחר, ואם אין לו מאכל אחר, יברך על המרק עצמו 'שהכל' (משנ"ב סימן רה ס"ק יא, שעה"צ טז יז).

הדין השני - מרק עם הרבה לביבות: אוכל את המים יחד עם הרבה לביבות, מברך מזונות על הלביבות ופוטר את הרוטב מדין טפל (משנ"ב סימן רה ס"ק יא).

הדין השלישי - מרק עם מעט לביבות: בישראל הרבה מים עם מעט לביבות, שהרוטב כמעט צלול, ועיקר דעתו למים, מברך על המים שהכל ועל הלביבות מזונות, **ולחיי אדם** (כלל נד סעיף טז), עדיף לברך שהכל על מאכל אחר (מגן אברהם, אחרונים, משנ"ב סימן רה ס"ק יא).

2. משנ"ב סימן ר"ח

כמו הדין השלישי - מים עם גריסים: מרק רך שמורכב מהרבה מים עם מעט קמח שאינו בעין, וראוי רק לשתיה מברך עליו 'שהכל'. ותבשיל זופ"א (מרק) של גרויפי"ן (גריסים), עם הרבה מים שראוי רק לשרפו (לגומעו), מברך מזונות על הגריסים שאינם בטלים למים כי מין דגן אינו בטל, ואפשר שצריך גם לברך שהכל על המרק ולא נפטר בברכת הגריסים, ולכן יקדים לברך שהכל על המים, ואח"כ מזונות על הגריסים (מגן אברהם סימן רה ס"ק ו, סימן רח ס"ק ד), **ולחיי אדם** (כלל נד סעיף טז), עדיף לברך שהכל על מאכל אחר (משנ"ב סימן רח ס"ק כג, ושער הציון סימן רח ס"ק כז).

מזונות מברכים רק מזונות ופטר את המרק, כיון שהוא מין דגן יש כלל של 'כל שיש בו' שגובר על הרוב והחשוב ומברך רק מזונות, ואפילו שאינו רוב הוא נעשה עיקר, אבל אם יש רק כמות מועטת של מזונות אינו יכול לגרור את כל המאכל, ומאיך אינו בטל ולכן מברך שתי ברכות.

הוראות גדולי הפוסקים

5. מרק לבד

מי שלקות במין דגן: התבאר לעיל בצדדי החקירה, הספק במרק שלנו שהתבשל עם המזונות ואוכלו לבד בלי המזונות, האם יש במרק דין 'מי שלקות' לברך רק 'מזונות' או לא, ונחלקו בזה הפוסקים.

ספק: לדעת הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (קובץ מבית לוי חלק טו עמוד נד-נה) במרק שלנו יש בו את הספק של המג"א האם יש דין מי שלקות במי לביבות, ולכן יפטור בשתי מאכלים אחרים שברכתם מזונות ושהכל.

והוסיף הגר"ש ואזנר, שבישול היינו דוקא על האש ולא בתוך הצלחת, ואם כבר בישל את המרק ואח"כ הוסיף את המזונות ובישל שוב, יתכן שנחשב גם כן כבישול עם מזונות.

מזונות: לדעת הגר"צ ובר שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא) במרק עב שהתבשל עם מין דגן והדרך לאכול את המרק, ברכת המרק לבד 'מזונות' מדין מי שלקות, וכל הספק של המג"א אם יש מי שלקות במי לביבות הוא רק במרק שאין דרכו לשתות, אבל במרק שלנו שהדרך לשתותו אין ספק.

תלוי במרק: ולדעת הוזאת הברכה (עמוד 118 הערה 7) בשם הגר"פ שיינברג זצ"ל יש הבדל בין סוגי המרקים, מרק שיש בו הרבה טעמים ודאי שאין בו דין מי שלקות, אבל במרק שיש בו טעם חזק של מזונות, כמו במרק עם הרבה קניידלאך, או במרק גריסים וכדומה, ברכתו בודאי מזונות מדין מי שלקות, ועדיף ממי לביבות שהסתפק בו המשנ"ב כי שם אין דרך לאוכלם, אבל כאן דרך לאוכלם.

מרק עם מין דגן

כשאוכל מרק עם מין דגן, תלוי בדיני עיקר וטפל בתערובת אוכל ומשקה, האם מברך רק מזונות או שתי ברכות, [באופן שאינו מברך מזונות מצד הדין של מי שלקות].

והאבקת מרק, ובדרך כלל מבשלים את האטריות והקניידלך בנפרד ומערבים רק בהגשה, וגם אם מבשלים את המזונות בתוך הסיר, המטרה היא לחסוך בסיר נוסף שאינו מקלקל את הטעם של המרק, אבל גם אינו מוסיף בטעם המרק. ורק במרק גריסים (באופן שברכת הגריסים מזונות) שייך לדון בו מי שלקות, כי חפץ בטעם של הגריסים בכל המרק, ועל שמו נקרא 'מרק גריסים'.

תערובת במזונות: השאלה השניה היא בדיני תערובת מדין 'כל שיש בו', שהרי מאכל שמעורב בו מין דגן אפילו שהוא המיעוט ברכתו 'מזונות' כי נהפך לעיקר המאכל מפני חשיבותו. ודוקא באופן שניתן 'לטעם', אבל 'לדבק' אין ברכתו 'מזונות'. ובתערובת הניכרת נחלקו הפוסקים, והמשנ"ב (סימן ריב ס"ק א ביאור הלכה ד"ה אם העיקר) מכריע מספק לברך רק ברכה אחת.

והשאלה נוגעת מאוד במרק עם מזונות האם יש בו את הדין של 'כל שיש בו', מצד אחד ניתן לומר שאינו תערובת כלל כיון שהוא אוכל ומשקה שעומדים כל אחד לחוד. מצד

שני ניתן לומר שהוא בגדר תערובת הניכרת שנחלקו בו הפוסקים, ויתכן אפילו לומר שהוא בגדר תערובת גמורה שכולו מאכל אחד, כמו עוגה שאפילו באופן שהשכבות לא נאפו ביחד כל העוגה נחשבת מאכל אחד. ואולי ניתן לחלק בין סוגי המזונות, שאטריות מתערבים בתוך המרק עצמו והם חלק מהמרקם, וקניידלך עומדים

נפרדים לגמרי מהמרק ונאכלים ביחד עם המרק. שקדי מרק מעורבים בתוך המרק ובכל כף יש שקדי מרק אולם צפים על פני המרק ונחשב כמשהו חיצוני מהמרק עצמו. וספק נוסף, האם הירק והעוף נגזרים אחר המזונות, או שהם מאכלים נפרדים שאינם נגזרים.

ועוד שכל אחד יודע, שהעיקר הוא המרק, ואדם יכול להגיש לשולחן מרק בלי קניידלך ואטריות ושקדי מרק, ואף אחד לא יגיש לשולחן קניידלך ואטריות ושקדי מרק לחוד בלי מרק, והרי זה בגדר שתי עיקרים שצריך לברך שתי ברכות, כי המרק הוא העיקר ובנוסף מברך מזונות על המין דגן כי יש עוד דין ב'כל שיש בו' שמין דגן אינו בטל. או דלמא אדרבה המרק הוא העיקר ומברך רק שהכל ופטר את המין דגן הטפלים למרק.

אם נניח שהמרק עם המזונות מוגדר כתערובת, האם תלוי בכמות וחשיבות המזונות, שאם יש כמות גדולה וחשובה של

6. הפוסקים על פי המשנ"ב

ברכה אחת: לדעת הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מג) והגר"פ שינברג, והגר"ש אלישיב, והגר"י פישר, הובאו בספר **זאת הברכה** (עמוד 117-118-325), והגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (ותן ברכה קונטרס התשובות לסימן רה אות א, פרק כג הערה כב א), והג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני ברכות עמוד רטו), והג"ר **צבי ובר שליט"א** (שיעורי ברכות, ובהוראה לרבני הילכתא), והגר"ש **שטיצברג שליט"א** (שערי הברכה עמוד תז-תח), והג"ר **עמרם פריד שליט"א** (בהוראה להג"ר יוסף אביטבול שליט"א), מרק שיש בו כמות ניכרת של מין דגן, אם רוצה גם את המרק וגם את המזונות כפי שמצוי בדרך כלל, מברך רק 'מזונות' ופותר את המרק והירקות, וכמפורש במשנ"ב לגבי לביבות שאם יש בו רכיב ניכר של לביבות מברך רק מזונות, ולמרות שהמשנ"ב דיבר כשהתבשל ביחד, נראה פשוט שהוא

הדין אפילו באופן שלא התבשל ביחד, כגון שהאטריות התבשלו בסיר נפרד. ואם אוכל רק את המרק לחוד, מברך עליו 'שהכל'.

והוסיף הגרש"ז א לגבי מרק ירקות עם גריסים מברך רק מזונות אפילו שהגריסים הוא רק מיעוט, ופותר את המרק עם הירקות למרות שהם הרוב, ואינו דומה למה שמבואר **במשנ"ב** (סימן רח ס"ק כג) שצריך לברך גם על המרק, כי מעט הגריסים שהכניס במרק נועדו לאכילה

ושביעה, והוא העיקר, ולכן מברך 'מזונות' ופותר את הירקות והמים.

והוסיף הגר"מ פיינשטיין, שאם שותה את המרק בנפרד, מברך עליו בפני עצמו את ברכתו הראויה, אך עדיף לאכול הכל יחד, ולברך רק 'מזונות'.

והוסיף בוזאת הברכה, אפילו שעולה לו בכף רק מרק מברך רק מזונות, ובשעת הברכה נכון להחזיק בכפית המרק גם מזונות (הגר"ש אלישיב והגר"י פישר), ואם נשאר לו בסוף רק מעט מרק בלי מזונות לא צריך לברך עליו כי כבר נפטר בברכת המזונות.

ואם יש כמות קטנה של מזונות, ומתכוין בעיקר למרק, והמין דגן נועד רק ללפת את המרק, מברך שתי ברכות, ויקדים את ברכת 'שהכל' ל'מזונות', ועדיף לברך 'שהכל' על מאכל אחר ואז יוכל להקדים את ה'מזונות' ל'שהכל'.

ואם הכמות של המזונות קטנה ביותר והאוכל אינו

מחשיבים כלל, והסיבה שאוכלם הוא רק בגלל שהם בתוך המאכל, אינו מברך עליהם.

ומרק שיש בו גריסים מסוג שברכתם ספק, יאכל את המרק רק בתוך הסעודה.

שקדי מרק: לגבי מרק עם שקדי מרק לדעת הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני ברכות עמוד רטו) והגר"צ **ובר שליט"א** (שיעורי ברכות) אם יש כמות קטנה של שקדי מרק מברך שתי ברכות, כי המרק אינו טפל לשקדי מרק שהמטרה של השקדי מרק, הוא להשביח את המרק, ומברך על המרק את ברכתו הראויה, ובנוסף מברך על השקדי מרק 'מזונות', כי הדגן אינו מאבד את חשיבותו, וברכת השקדי מרק אינה פוטרת את המרק.

אבל אם הכניס הרבה שקדי מרק, המרק טפל לשקדי מרק, ומברך על הכל 'מזונות'. והגדיר הגר"צ ובר, שאם השקדים מכסים את כל המרק מעל, נחשב הרבה שמברך רק מזונות, ואפילו הירקות שבמרק גם נטפלים ונפטרים בברכת מזונות.

והוסיף החוט שני, לגבי אטריות שהתבשלו בפני עצמם, והכניסם למרק בשרי, ועיקר דעתו על המרק, ספק אם צריך לברך על המרק, כי אולי עכשיו המרק טפל לאטריות, ולכן עדיף לפטור את המרק בדבר אחר שברכתו 'שהכל'.

מנהג הספרדים: כאשר אוכל רק

את המרק בלי המין דגן, כתב הכף החיים (סימן רה ס"ק יא) שיברך רק שהכל מדין 'ספק ברכות להקל'. וכאשר אוכל את המרק עם המין דגן, לדעת הג"ר **עובדיה יוסף זצ"ל** (חזון עובדיה עמוד קסו), והג"ר **בן ציון אבא שאול זצ"ל** (שו"ת אור לציון חלק ב פרק יד אות לא), על פי שיטת השו"ע, אם יש כמות חשובה של המין דגן, אפילו שהוא רק מיעוט של כלל המאכל, מברך רק 'מזונות' מדין עיקר וטפל, ואפילו שאינו אוכלם ביחד ממש.

7. הפוסקים על פי הגר"ז

שתי ברכות: על פי דברי המגן אברהם (סימן קסח ס"ק ל), נקטו הג"ר **שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שבט הלוי חלק ז או"ח סימן כז אות ג), וכן צידד הגר"א **אייזנטל שליט"א** (מגילת ספר סימן לו אות ה) והגר"א **פולק שליט"א** (משנה ערוכה על הלכות עיקר וטפל), והגר"ר **נחום יברוב זצ"ל** (דברי סופרים סימן רה אות ה) הכלל הוא כך, בסתמא מין הדגן עיקר, ומברך רק מזונות. אבל אם מכויין בפירוש לשניהם מברך שתי

חידה מרתקת לשולחן שבת

הוספה מרתקת בנושא 'ברכת מרק עם מזונות', מאת הג"ר מנחם אדלר שליט"א (מכון אש התורה).

חידה:

1. איזה מאכל, שמצוי גם בצ'ולנט וגם במרק, במרק - ברכתו אדמה, ואילו בצ'ולנט - ברכתו מזונות?
2. במרק (שברכתו האדמה) - יש להקדים ולברך דוקא עליו, ולא על שאר ירקות, הגם שהם חביבים יותר ממנו. ואילו בצ'ולנט (שברכתו מזונות) - יש להקדים ולברך על הקישקע או הקניידלאך, ולא עליו, הגם שהוא חביב יותר מהם?

תשובה:

1. גריסים, במרק בדרך כלל שאינם נדבקים ברכתו 'האדמה'. בצ'ולנט ברכתו מזונות מאחר ונדבקים.
 2. כשהן במרק - יש להקדים ולברך 'האדמה' על הגריסים, מאחר והן משעורה שהיא ממין שבעה, וקודמת לשאר ירקות, אפילו באופן שהירקות יותר חביב מהגריסים (שו"ע סימן ריא סעיף א).
- אך כשהן בצ'ולנט וברכתן 'מזונות', אין הכי נמי שקודמים לאורז כי הגריסים הם משעורה והן ממין שבעה, וקודם לאורז, אבל אם יש בצ'ולנט דברים נוספים שברכתן 'מזונות', כ'קישקע' ו'קניידלאך', יש להקדים ולברך את ברכת המזונות עליהם, מאחר והם עשויים מקמח חיטה, והגריסים משעורה, וחיטה קודמת לשעורה בשבעת המינים, ואפילו אם הגריסים חביבים עליו יותר מהקישקע או הקניידלאך מכל מקום הקדימה בשבעת המינים עדיפה על הקדימה של חביב, שהרי פת חיטין קיבר קודמת לפת שעורין נקייה למרות שהפת שעורים חביב (משנ"ב סימן קסח ס"ק י).

יש אומרים שאם התבשלו ביחד מברך רק מזונות, ונכון להחמיר גם בזה ולהקדים את ברכת 'שהכל'.

וחידש הגר"מ שטרנבוך, שהדין האמור לברך שתי ברכות כשרוצה את שניהם, שייך רק אם יכול לאכול את המרק בלי השקדי מרק, ואת השקדי מרק בלי המרק, אבל אם אוכל את השקדי מרק רק בגלל המרק, דינו כמאכל אחד מדין עיקר וטפל וכיון שיש כלל של כל שיש בו, מברך רק מזונות ופותר את המרק, ואפילו שהשקדי מרק הם מעט, והמרק הוא הרבה.

שהכל: לדעת הג"ר יהודה שפירא זצ"ל (בכרמי יהודא עמוד רלב) שקדי מרק במרק בשר, נעשה טפל למרק, כי השקדי מרק הוא רק ליופי המאכל, ומברך על המרק ופותר את השקדי מרק. שקדי מרק במרק ירקות, יש להסתפק האם צריך לברך על השקדי מרק או על המרק, ועדיף לאכלו רק תוך הסעודה, ואם אוכלו שלא בתוך הסעודה מברך רק שהכל כדין ספק ברכות.

ברכות. ואם רוצה רק מין אחד מברך עליו ופותר את השני. תלוי אם התבשל: לדעת הג"ר יעקב מאיר שטרן שליט"א (קובץ מבית לוי חלק יח עמוד ק), והג"ר מאיר סירוטה שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), והג"ר עקיבא משה שיינברגר שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), והג"ר שמחה רבינוביץ שליט"א (פסקי תשובות סימן רה אות י), נוקטים את דברי השו"ע הרב להלכה, ולכן באופן שלא התבשל ביחד ורוצה את שניהם בשווה מברך שתי ברכות, ואם התבשל ביחד מברך רק מזונות.

וחידש הגר"מ שטרן, שניתן לפרש כך גם בכוונת המשנ"ב בסימן רה וסימן רח, לגבי מי לביבות מדובר רק בהתבשל ביחד, ולכן כשיש הרבה לביבות מברך רק מזונות, אבל במאכל שלא התבשל ביחד מברך שתי ברכות כי אינו בגדר תערובת.

ולדעת הגר"מ סירוטה, אין הבדל בכמות, כי אם בחשיבות אצלו, שאם רוצה בעיקר את המרק מברך רק על המרק ופותר את המזונות, ואם רוצה בעיקר את המזונות מברך עליו ופותר את המרק, ואילו לדעת הג"ר שמחה רבינוביץ, בדרך כלל הכמות קובעת מה הוא עיקר המאכל.

נכון להחמיר: ולדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות כרך ה סימן סג אות יב, כרך ז סימן כז אות י, סימן כח אות כא, פשט ועיון ברכות עמוד כג), אם חפץ רק במאכל אחד מברך רק עליו ופותר את השני, ואם מכוין בפירוש לשניהם מברך שתי ברכות, והביא

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 425 בסך 100 שקל מזומן
האברך המופלג הר"ר יהודה צבי ברנדווין שליט"א
כולל 'מתמידים' בית שמש

שאלה: מה יברך על מאכל שיש בו ספק על הברכה הראשונה?

הרבה מאכלים יש בהם ספק מהי ברכתם, וכן בתערובת שיש ספק מי העיקר ומי הטפל, מה עליו לעשות? העצות: יפטור בברכת מאכלים אחרים, יאכל תוך הסעודה, ימנע ולא יאכל, יברך שהכל (בספק העץ או האדמה, בספק העץ או האדמה או שהכל).

מקורות: גמ' (ברכות דף לה. דף מ.) תוס' (דף מג. ד"ה ועל), בית יוסף (סימן רד), שו"ע ומשנ"ב (סימן רב סעיף יח, סימן רד סעיף יג, סימן רו סעיף א), אליה רבה (סימן רב סעיף א), ערוך השולחן (סימן רב סעיף ב, סימן רד סעיף כח), כף החיים (סימן רב ס"ק יב), חידושי רבי אריה לייב מאלין (חלק ב סימן ב - ג).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדדים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לע"נ הנערה חיה ע"ה
בת יבדלחט"א הרה"ג ר' חיים מנחם אהרן שליט"א
נלב"ע י' שבט תשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. אוכל רק את המרק: מי לביבות, שחפץ לשתות רק את המים, התחבטו הפוסקים האם ברכתו מזונות או שהכל, ולכן עדיף לברך מזונות על הליבות ושהכל על מאכל אחר, ואם אין לו יברך רק שהכל על המרק. במרק שלנו שהתבשל עם קניידלאך, יש אומרים שדינו כמי לביבות, ויש אומרים שלכל הדעות נהפך להיות ברכתו מזונות.

ב. אוכל את שניהם: מרק עם לביבות, אם יש הרבה לביבות, מברך מזונות ופותר את המרק. אם יש קצת לביבות ועיקר כוונתו למים, שהרוטב כמעט צלול מברך שתי ברכות, למשנ"ב יברך קודם שהכל ואח"כ מזונות, לחיי אדם יברך שהכל על מאכל אחר ויקדים את המזונות, לאגרות משה בכל אופן מקדים ומברך קודם מזונות ואח"כ שהכל.

ג. התבשל ביחד: לגבי דיני תערובת, פשוט המשנ"ב שאין הבדל אם התבשל ביחד, ללא התבשל ביחד, ותמיד ברכת מזונות פוטרת את המרק. אולם לשיטת הגר"ז דין תערובת וכל שיש בו הוא רק בהתבשל ביחד, ואם לא התבשלו ביחד מברך שתי ברכות.

ד. כמות גדולה: נחלקו הפוסקים במרק שלנו כאשר חפץ בשניהם ויש כמות גדולה של מין דגן אפילו שאינו רוב (וכגון בשקדי מרק שמכסה את כל הצלחת). האם מברך רק מזונות ופותר את המרק והירקות שבמרק, ואפילו הנשאר בלי דגן נפטור במזונות, או מברך שתי ברכות.

ה. כמות קטנה: אם יש רק כמות קטנה של מין דגן לכל הדעות מברך שתי ברכות, על הדגן מזונות ועל המרק שהכל, ויקדים לברך שהכל קודם למזונות, ועדיף לפטור את המרק במין אחר שברכתו שהכל, ואז יקדים מזונות לשהכל. ויש אומרים שבכל אופן יקדים מזונות לשהכל.

ו. מעט מאוד: אם רוצה לאכול רק את המרק, והסיבה שאוכל את המזונות הוא רק בגלל שנמצא שם מעט מאוד ללא כוונת אכילה עצמית, מברך רק שהכל והמין דגן טפל למרק.

נושא הגיליון הבא:

'עצות בספק ברכה ראשונה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לזכרון עולם בהיכל ר'

הגיליון הונצח והוקדש לעילוי נשמת

הר"ר משה דינאל בן הר"ר זאב וולף מונקוטוביץ זצ"ל

נלב"ע י"ד שבט תשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, דרכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת פרשת יתרו
 ירושלים: 4:38 מוקדם: 4:28
 בני ברק: 4:53 מוקדם: 4:43
 מודיעין עילית: 4:47 מוקדם: 4:37
 חיפה: 4:44 מוקדם: 4:34
 טבריה: 4:41 מוקדם: 4:31

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

העלון לרפואת ראש ישיבת בית מתתיהו הגה"ג רבי ברוך בן צביה (ויסבקר) שליט"א לרפוא"ש בתושח"י

הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א בשיחת חיזוק בכולל כתר תורה בקרית ספר בחודש האחרון:
 לאור האסונות צריך להתחזק בכבוד השבת ולהקדים זמן אמירת קבלת שבת בכדי שיסתיים לפני השקיעה!

השקיעה, מתחילים קבלת שבת בזמן הדלקת נרות, ויש זמן גם לשיעור אחר כך. ויש להקדים קבלת שבת, כמו כן יש ללמוד עם הילדים הלכות שבת, ולשמוח עם השבת, כי השבת היא הרי כזו מתנה גדולה.

מדברי הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א: יש כאן מידה כנגד מידה, הרי האסון בשמחת תורה קרה בשבת, שזה הזמן הכי שמח, ובשבת קודש אחד הדברים שצריך חיזוק זה זמן קבלת שבת, אצלינו בקהילות מקדימים קבלת שבת ומזמור שיר לפני

זכור את יום השבת... מ"מ להלכות שבת הנלמדות מירידת המן ומהפסוקים שם,

ומומלץ להסתכל במקורות של המ"מ בהרחבה ולמוסרם לרבים, ולקיים בזה את תקנת הקב"ה למשה, המובא בסי' ר"צ בהרחבה: איתא בילקוט ריש ויקהל: אמר הקב"ה למשה הקהל לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, להורות לישראל איסור והיתר..

ו. נשים חייבות בלחם משנה משום שהיו בנס המן. (שם סק"א)

ז. חיוב ג' סעודות בשבת מתלתא "היום", (ולר' חידקא ד' סעודות) (שבת קיז: וש"ע רצ"א משנ"ב סק"א, וי"א דהוי דאורי' ממש)

ח. מפה על השולחן תחת הפת ועל הפת, זכר למן שהיה בקופסא של טל. (רע"א סעיף ט' ומשנ"ב ס"ק מ"א) ומפה לבנה (אליהו רבא)

ט. כל דיני תחומי שבת נלמד מאיסור היציאה "שבו איש תחתיו וכו'" (ש"ע מס' שצ"ה והלאה)

י. איסורי הוצאת כלים מרשות לרשות נלמד מ"אל יצא" (תוס' עירובין יז: ומשנ"ב תצ"ז ס"ק א')

בפרשת המן כתוב: שבתון שבת קודש לה, והביא הבעל הטורים (שמות טו כג) שהקדים 'שבתון' ל'שבת' ורק אח"כ 'קודש', ובפר' ויקהל הקדים 'קודש' ל'שבת' - והיה לכם קודש שבת שבתון לומר שמוסיפין מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו, שצריך שבתה קודם שבא עיקר הקדושה, ולאחר שיצאה הקדושה, וכן במקום אחד נאמר את שבתותי תשמרו הקדים שבת לשמירה ובמקום אחר הקדים שמירה לשבת, כההיא דתנן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה, ושמירה לאחריו שאסור ליהנות ממעשה שבת כגון לרחוץ במרחץ כאשר נתחמם לצורך ישראל.

א. אפיית חלות ולהפריש חלה, רמ"א רמ"ב ובביאה"ל שם.

ב. לאכול מוליתא שקורין פשיטדא בליל שבת, (מאכל המכוסה מלמעלה ומלמטה, שם) ובא"ר הביא כנה"ג שהמנהג לאוכלו. ג. השכמה ביום ו' להכנה לשבת ולכה"פ עד סוזק"ש (ר"נ סק"א ובביאה"ל, והמשנ"ב סי' פ"ט ס"ק ל"ו התיר לקנות לשבת גם לפני התפילה.

ד. אפי' שהכין בהשכמה שיוסיף הכנה בבין השמשות משום "והיה משנה" (משנ"ב ר"נ סק"ב) (כלומר שיכינו שנית סמוך לשבת) ה. לבצוע בסעודה על שני ככרות שאוחז שניהן ובוצע אחד, שלחם משנה נאמר רק בלקיטה, ויש שהחמירו לבצוע שניהם (רע"ד ומשנ"ב סק"ד)

הידעת, גם בזמנינו לכו"ע ראוי לכתחילה להמנע מלכבס ביום ו', בכדי לקיים תקנת עזרא שיהיו מכבסים ביום ה' מפני כבוד השבת, וכדברי הגמ' בב"ק פב. והשו"ע בסי' רמ"ב: ומתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני כבוד השבת.

ואכן יש מחלוקת ראשונים מה היתה תקנת עזרא, דעת המאירי המובאת בשיטמ"ק בב"ק פב. ונפסקה ע"י המגן אברהם: כלומר לא יכבסו בער"ש שיהיו פנויים לכבוד שבת, משמע שיש איסור לכבס ביום ו', אבל האליהו רבה כתב וז"ל: משמע דעיקר התקנה לכבס לכבוד שבת והא דלא תיקן שיכבסו בער"ש, משום שאין פנאי לכבס או שבדוחק נתכבס ונתייבש באותו היום, ודלא כמג"א דמשמע מיניה שהבין שעיקר התקנה היה שלא לכבס בער"ש שיהא פנוי לכבוד שבת דליתא, עכ"ל (ולכאורה זה שיטת רש"י והרא"ש במסכת בב"ק דף פב. שכתב שם רש"י וז"ל: "ומכבסים בגדיהם לכבוד שבת", וכך פסק השעה"צ) לסיכום: משמע מהא"ר שהתקנה היתה שיהיו בגדים מכובסים לכבוד שבת, ולמג"א התקנה היתה שלא יכבסו בער"ש. והמשנ"ב בסי' רמ"ב ס"ק ה' כתב וז"ל: מפני כבוד השבת, היינו כדי שיהיו לבנים לשבת, אבל לא בערב

י"ל"ע מהו גדר התקנה לכבס ביום ה', האם התקנה לכבס ביום ה' היא שלא לכבס ביום ו' משום שביום ו' יש להתעסק בצורכי שבת, או משום שכל עיקר התקנה היא שלא יתעכב עם הכיבוס עד יום ו' בשביל שיהיה בטוח שיש לו לשבת בגדים מכובסים וממילא לפי זה יהיה מותר לכבס גם בתחילת השבוע, או משום שבזמנם היה בגד אחד לחול ולשבת ולכן נאסר לכבס לפני יום ה' כדי שישאר נקי, - וזה אינו נראה, שהרי הגמ' בשבת קיג. לומדת מפסוק "וכבדתו" שצריך שיהיה בגדים מיוחדים לשבת וכן פסק השו"ע בסי' רס"ב שצריך שיהיו בגדים מיוחדים לשבת, וא"כ גם שיכבס ביום א' יהיה נשמר לכבוד שבת,

ויל"ע מתי יכבסו כשר"ח חל בימי ד' וה' שנהגו הנשים לא לעשות מלאכה בר"ח שלכאורה זה תקנה יותר קדומה מתקנת עזרא (עיין שו"ע סי' תי"ז).

התיר בליל שישי (אורל"צ ח"ב ט"ז)

ובשמירת שבת כהלכתה (ח"ב פרק מ"ב הערה י"ג) בשם הגרש"ז אויערבך זצוק"ל הסתפק בזמנינו שיש מכונות כביסה, משום שעזרא הביא טעם לתקנתו שיש לחוש שימנע מלהתעסק בצורכי שבת, ואם בטל הטעם בטלה התקנה, אבל בכ"ז אסר לכתחילה לכבס ביום ו' כיוון שבזמנינו לא מכבסים לשימוש באותו יום, וכשיכבס בער"ש יחשבו שמכין לאחרי שבת ולכן יש להקדים לכבס ביום ה', אמנם לכבס מתחילת השבוע התיר, שרגילים לכבס ביום א' שיהיה בטוח מוכן לשבת, וכמו שאם מצא מנה יפה שומרה לשבת, ואולי גם זה נכלל בתקנת עזרא (ע"ש) וכן בכף החיים כתב להקדים ולהימנע מכיבוס ביום ו' ורק במקום אונס התיר, ומאידיך התיר לכבס ורק מיום ד'.

אמנם בחוט שני התיר למכבסות ציבוריות לכבס ביום ו' וכשאר מלאכות שמותר לעשותם עד המנחה, שכל האיסור הוא רק לבעל הבגדים, אמנם גם שיש לאדם פרטי משרת גוי אסור לתת לו לכבס לישראל, והאיסור גם אם כבר הכין את כל צרכי השבת, או שמתארח אצל אחרים ואין לו מה להכין לשבת, ונשאר הגרונ"ק בצ"ע אם מותר לבעל הבגדים להעביר למכבסה בגדים ביום ו'.

ואומר החוט שני, שהנפק"מ בין המג"א והא"ר, שלא"ר יהיה מותר לכבס ביום ו' בגדים עבור אחר השבת, דלא גרע משאר מלאכות המותרות ביום ו' עד זמן מנחה בסי' רנ"א, כיוון שכל האיסור היה שלא לכבס ביום ו' בגד הנצרך לשבת, משא"כ למג"א יהיה אסור לכבס בגדים ביום ו' עבור אחר השבת, וקשה לא"ר למה הוצרך עזרא לתקנתו הרי יש לימוד "מקרא קודש" שצריך בגד נקי לשבת, וזה בכלל עונג שבת (ובמשנ"ב רס"ב סק"א הביא דעה שזה דאורי"י) וכן שאל במחצית השקל, אבל למג"א כסות נקיה נלמד ממקרא קודש, ועזרא תיקן שהכיבוס יהיה ביום ה' ולא ו'. (חוט שני)

ובשערי השבת (פ"ו) הביא נפק"מ נוספת, שלדעת המג"א יהיה מותר גם לכבס לשבת לפני יום ה', משא"כ לא"ר צריך לכבס לשבת ביום ה', והביא המשנ"ב סי' רמ"ב והשעה"צ בס"ק ט"ז שפסקו כאלוהו רבא, וכן התיר כיבוס כתמים או כיבוס לצורך קטנים, או למנוע הוצאות או שיש טירחה מרובה כגון לבנים שחזרו מהישיבה וכד' התיר לכבס ביום ו', ובפרט מותר שהדבר נצרך לשבת.

(ג.ב. העלונים אינם באים לפסוק למעשה ותמיד יש לעיין במקורות)

שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא כי היא מקור הברכה

משה". 'משה' ראשי תבות 'שבת היא מלזעוק, ואלו 'ויקהל' הוא ראשי תבות 'רפואה קרובה לבוא', בתוספת שמו יתברך - י-ה. שמעתי בשם רבי משה יעקב וייס שאמר, מה הכוונה 'ורפואה קרובה לבוא'? שהרי בכל יום אנחנו מתפללים: 'רפאנו ה' ונרפא', וברכה זו היא הברכה השמינית בתפילת שמונה עשרה. אבל בשבת שיש רק שבע ברכות בתפילת העמידה, כאשר אומרים בברכת גבורות 'רופא חולים' מתכוונים על רפואת חולים. נמצא, כי בעוד בכל ימות השבוע התפילה לרפואת חולים היא בברכה השמינית, הרי בשבת הרפואה 'קרובה לבוא', כי כבר בברכה השניה מתכוונים על הרפואה... (ומתוך האור)

שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצורכי שבת, ולפי"ז צריך להיזהר שלא לילך בחלוק אחד כמה שבתות כדי שלא לעבור על תקנת עזרא, עכ"ל, ובשעה"צ אות ט"ז הביא וז"ל: כן הסכים בא"ר וכן המאמר מרדכי וש"א, דזהו עצם התקנה, ודלא כמג"א דמשמע מינה דעיקר התקנה היה שלא לכבס בער"ש, עכ"ל, יצויין שתקנת בגדים לבנים קיימת גם בשבת, ולכן יזהר מלהחזיק ילד באופן שילכלכנו, וכן אפי' שאינו בביתו ילבש בגדי שבת (ספר חסידים, משנ"ב רס"ב סק"ו).

ונביא תמצית מדברי מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל בספרו חוט שני (חלק א' פ"ג): והנה לכו"ע בכלל תקנת עזרא שיהיו לו בגדים מכובסים לשבת וכן שיהיה פנוי מעסק הכיבוס בער"ש להכין צרכי שבת, וכמש"כ הרא"ש וז"ל: ושיהיו מכבסים בה' בשבת מפני כבוד השבת ללבוש לבנים ובער"ש אין פנאי לכבס עכ"ל, אלא דפליגי המג"א והא"ר בעיקר תקנת עזרא לכבס דוקא ביום ה' אם הוא משום שיהיו פנויים לכבוד שבת או משום שיהיה לו בגדים נקיים לשבת. אמנם לכו"ע כשלא כיבס לשבת עד יום ו' מותר לו בדיעבד לכבס ביום ו' כדי שיהיה לו בגד מכובס לשבת, (ואפי' למג"א!) ומאידיך סו"ס היה תקנה "לכבס בחמישי", ולכתחילה לכו"ע אין לכבס בער"ש,

ודייק בחוט שני שאין לכבס גם בליל שישי שסו"ס "אינו חמישי", אמנם במוצאי ט' באב החל בליל שישי עדיף בליל ו' מאשר ביום ו' עצמו, ומאידיך כל חיוב הכיבוס הוא בבגדים הסמוכים לגוף, וכן חולצה שדרכם להתלכלך, אבל בבגדים העליונים אין חיוב לכבס והעיקר שיהיו נקיים לשבת, אמנם הביא מהחזו"א שאפי' אם שבת וי"ט היו סמוכים והיו בגדיו נקיים, הקפיד החזו"א להחליף בגדיו לכבוד היום השני, והאיסור גם בזמנינו שיש מכונות כביסה שסו"ס כביסה דבר שעושה טירחה מרובה (קיפול, יבוש, גיהוץ מיון וכו') (ע"כ מחוט שני וע"ש בהרחבה)

וכן הביא הגר"י טשזנר שליט"א בשם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שגם בזמנינו יש את האיסור כיבוס ביום ו', והוסיף שלכתחילה גם לא יגהצו ביום ו', אמנם בדיעבד התיר הגר"ש אלישיב זצוק"ל לכבס ביום ו' וגם שלא לכבוד שבת. (שערי השבת) ודעת הגר"ח פ"ש שניברג זצוק"ל שגם בזמנינו אסור לכבס ביום ו', וגם לתלות כביסה אסר, ורק בקיץ התיר לכבס בליל ו', ומאידיך הגר"צ אבא שאול זצוק"ל התיר בזמנינו שיש מייבש כביסה לכבס ביום ו' בתנאי שמייבש את הכביסה במכונה, וכן

אמרו חז"ל (שבת פו ע"ב): "דכולי עלמא - בשבת ניתנה תורה לישראל, כתיב הכא: 'זכור את יום השבת לקדשו', וכתוב התם 'ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה', מה להלן בעיצומו של יום, אף כאן בעיצומו של יום". ומה נאמר בקבלת התורה? "משה ידבר והאלקים יעננו בקול" (שמות יט, יט). אומרים בעלי הרמז: 'משה' - ראשי תבות 'שבת היא מלזעוק'. 'בקול' - ראשי תבות 'רפואה קרובה לבוא'.

בספר "אוצר אפרים" מביא בשם תלמידי ה"בעל שם טוב" זצ"ל, שמישהו בא אליו בשבת פרשת "ויקהל" ובקש ממנו ברכה לחולה במשפחתו. אמר ה"בעל שם טוב": נאמר בפסוק: "ויקהל

בנתִיבוֹת הַעֵיזֵן

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

ביאור חילוקי הלשונות בין דברות הראשונות לדברות שניות בציווי של שמירת שבת. ובענין טעם היתר פיקו"נ בשבת.

ד. ועי' בביה"ל בסי' שד"מ בד"ה מצומצמת, שכתב להעיר מדוע הדין שעושה כל יום כדי פרנסה, הרי לכאורה עדיף שיעשה ביום אחד לכמה ימים ועי"ז קרוב שיקיים מצות שבת כדין תורה. וכתב לתרץ וז"ל י"ל דעתה כשהוא עושה כדי פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת דנוגע לו בכל יום לפיקו"נ וע"כ זה עדיף יותר משיעשה יום או יומיים יותר מפרנסתו ויחלל שבת מספק ברצונו. ונוכל ללמוד מזה לאיש צבא שהוצרך לו מטעם הממשלה הרוממה לעשות איזה מלאכה דאורייתא וכו', והנידון האם עדיף שיעשה את המלאכה בבין השמשות בתחילת שבת או שיחכה למחר ויעשה את המלאכה כשיהיה חייב משום אונס הצבא, שמוטב לו לעשות את המלאכה למחר אף שאז הוא יום שבת בוודאי מ"מ אז הוא מוכרח לזה ואין עליו איסור משא"כ עתה הוא מחלל שבת מרצונו בספק. ויש לדחות שבעניינינו הוא שני ימים משא"כ הכא הוא יום אחד וכו' וצ"ע עכ"ל.

ה. מבואר בדברי הביה"ל שהיתר של פיקו"נ זהו דווקא כשהוא לפנינו ממש, ואין היתר לחלל שבת אע"פ שיהי' אח"כ צורך לעבור חילול שבת יותר גדול, רק שיתכן שבאותה שבת יש היתר לחלל שבת כבר בתחילתו.

ו. אמנם דעת הנצי"ב בפ' קורח (במדבר י"ז י"ב) בהרחב דבר, שמתי שיש פחות איסור עדיף לחלל קודם, ע"ש בנוגע ליו"ט ושבת שיו"ט סמוך לשבת וידוע בוודאי שיהיה מצב של פיקו"נ בשבת, שעדיף לחלל את יו"ט שאיסורו לאו ולא את שבת שיש בו חיוב סקילה, מבואר בדבריו שיש היתר לחלל יו"ט עבור פיקו"נ של מחר, וקשה א"כ מדוע בהולך במדבר אינו עושה מלאכה לכמה ימים וצ"ב.

ז. ועי' באגרות משה אוה"ח ח"ג (ס"ט) שמביא את דברי הנצי"ב שיש היתר לחלל יו"ט אע"פ שאין הפיקו"נ לפנינו כדי למנוע חילול שבת אח"כ. וכתב שצ"ב בזה, שהרי מכיון שההיתר לחלל שבת ויו"ט הוא משום וחי בהם בענין שיהי' פיקו"נ לפנינו ממש, ואע"פ שבגמ' ביומא (פ"ה) מבואר שיש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אין זה היתר נפרד אלא טעם בהיתר של חי בהם, ומכיון שכל ההיתר הוא משום וחי בהם צריך שיהיה הפיקו"נ לפנינו, ומה שמבואר

א. הנה כבר עמדו המפרשים בחילוקים שיש בין דברות ראשונות לדברות שניות בנוגע לשמירת שבת שבדברות ראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו ובדברות שניות כתיב שמור, וכן בדברות ראשונות כתיב מעשה בראשית כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ, ובדברות שניות כתיב יציאת מצרים וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים.

ב. ועי' בספר טעמא דקרא למרן הגר"ח זצ"ל (יתרו) שכתב לפרש עפ"י דברי המדרש פסיקתא רבתי פכ"ג א' א"ר אייבו זכור ניתן ליורדי הים שאינם יודעים אם באיסור הם מטלטלין ואם בהיתר הם מטלטלין. שמור ניתן ליושבי היבשה. והיינו שדברות ראשונות מיירי ביורדי הים שאינם יודעים מתי שבת. ואמרו בשבת סט: א"ר הונא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה שישה ימים ומשמר יום אחד. והגמ' מסבירה שהטעם הוא כבריאתו של עולם שהיה שישה ימים ואח"כ שבת וכל יום ויום עושה כדי פרנסה משום פיקו"נ, והיכר שבת זהו ע"י קידוש והבדלה, ולכן בדברות ראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו. שהגמ' בפסחים קו. או' שזכור היינו בקידוש על היין ולכן נזכר בריאת העולם כי מונה שישה ואח"כ שובת כמו בבריאת העולם. ולכן הוזכר גם ים כי זה הולך על יורדי הים, משא"כ דברות שניות זהו ביושבי היבשה כתיב שמור שזהו השביתה ממלאכה. ולכן מוזכר יציאת מצרים כי השביתה ממלאכה זה כנגד המלאכות שעבדו בני"י במצרים כמש"כ תוס' בפסחים קי"ז: בשם המדרש שהל"ט מלאכות זהו כנגד המלאכות שעבדו במצרים, עי"ש.

ג. הנה בעיקר הדין שמי שהולך במדבר עושה כל יום כדי פרנסה גם בשבת שעושה לעצמו, עי' בגמ' שבת ס"ט: שבתחילה הגמ' דנה שכל יום עושה כדי פרנסה חוץ מיום השביעי ועושה ביום השישי כדי פרנסת שתי ימים. ועי"ז הגמ' אומרת שאין לזה היתר משום שדילמא אותו יום שישי הוא באמת שבת, וע"כ שכל יום יעשה כדי פרנסת אותו יום וגם ביום השביעי שלפי חשבונו הוא שבת, וההיכר של יום השביעי זהו רק ע"י קידוש והבדלה. ועי' מש"כ רש"י ד"ה לפרש בדברי הגמ' מדוע לא יעשה ביום שישי פרנסת שני ימים, ודילמא מאתמול שבת וז"ל ונמצא מחלל שבת שלא לפיקו"נ עכ"ל.

יא. והנה בספר תורת היולדת במוספים וביאורים (סי' ס"ו) כתב לחדש עפ"י דברי הקובץ הערות בסי' מ"ט ט' שיש חילוק בין היתר פיקו"נ של חולה לבין היתר פיקו"נ של אונס עכו"ם, לגבי דין אונס ורצון יחד עי"ש, שלפי דברי הקוה"ע יתכן לחלק שדווקא בנידון הביה"ל לגבי איש צבא שהי אונס בזה אין היתר שיעשה מלאכה בבין השמשות משום שאין הפיקו"נ מחמת האונס לפנינו, אבל בחולה שיש היתר של פיקו"נ, בזה ההיתר הוא גם קודם שיהיה הפיקו"נ לפנינו. (ועי"ש שכתב שבדעת הביה"ל א"א לומר כן שהרי ראיית הביה"ל הוא מהולך במדבר שהי היתר של פיקו"נ). והנה יל"ע בזה שהרי גם ההיתר של אונס של גויים הוא משום וחי בהם וגם ההיתר של פיקו"נ הוא מצד וחי בהם. ושאלתי את הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א ות' שאה"נ, אע"פ שבשתיהם ההיתר הוא משום וחי בהם, מ"מ יש בזה חילוק לדינא שלחולה יש חיוב ומצוה לחלל שבת בשביל רפואתו ועדיין צ"ב בזה.

יב. ועי' באגרו"מ בתשובה הנ"ל (אור"ח ג' ס"ט) שמביא את מה שנחלקו הב"ח והמגן אברהם (סי' ש"ו) האם יש היתר לחלל שבת כדי להציל את חבריו ישראל מחילול שבת בכפי' ע"י עכו"ם. וכתב בזה האגרו"מ שגם לדעת המג"א שיש היתר לחלל שבת כדי למנוע חילול שבת באונס עכו"ם, זהו דוקא באונס עכו"ם, אבל בכה"ג שהי היתר של פיקו"נ של חולה לכו"ע אין היתר לחלל שבת כדי למנוע חילול שבת לצורך פיקו"נ של חולה. ונפק"מ בזה בכה"ג שאנשי הצלה מחפשים אחרי נעדר שאין היתר לחלל שבת ע"י ישראל כדי להודיע שכבר נמצא הנעדר וכדו', וכן שמעתי מהגאון רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל שפשוט לו שאין להתיר מלאכה דאורייתא בשבת כדי להודיע שאין צורך בחיפושים אע"פ שע"ז ימנע חילול שבת דרבים, (וע"ע במנחת אשר ח"א סי' כ"ב כ"ג ע"ש). מבואר בזה שיש חילוק בין היתר פיקו"נ של חולה לבין היתר פיקו"נ של אונס עכו"ם.

יג. ולכאורה הביאור בזה שבאונס של עכו"ם גם אחרי ההיתר של וחי בהם יש בזה שייכות לחילול ה'. שהרי דעת תוס' בע"ז (כ"ז ע"ב) ד"ה יכול, שאם רוצה להחמיר על עצמו וליהרג ולא לעבור בשאר איסורים הרשות בידו. ודעת הגמ"ק יוסף (סנהדרין י"ח. מדפי הרי"ף) שדווקא החסידים יכולים להחמיר על עצמם. וזה פשוט שכל זה דווקא באונס של עכו"ם, בזה יש היתר להחמיר ולמות על קידוש ה', משא"כ במקום חולי לכו"ע מחללים שבת ולא מצינו מי שאומר שיכולים להחמיר בזה ולא לחלל שבת. והיינו משום שבמקום חולי יש מצוה של וחי בהם גם לשיטות ששבת דחווה אצל פיקו"נ, משא"כ באונס עכו"ם זהו רק היתר לחוד ודוק.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

בסוף סי' ש"ו שמותר לחלל שבת כדי להציל משמד, זהו דווקא בחשש של חילול שבת ברצון, וההיתר הוא משום שניחא ליה לחבר לעשות איסור קל כדי להציל חבריו מאיסור חמור, אבל אין היתר לחלל שבת כדי למנוע חילול שבת שיהי' בהיתר של פיקו"נ בעתיד עי"ש.

ח. והנה הנצי"ב לשיטתו בעמק שאלה (קס"ז י"ז) שיש היתר לחלל שבת מכוח הגמ' ביומא (שם) שמותר שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, וא"כ ניחא שפיר שזהו ההיתר גם כשאין הפיקו"נ לפנינו, שאע"פ שאין היתר של וחי בהם מ"מ יש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ובאחרונים הביאו ראייה לדעת הנצי"ב ממה שנפסק כראשונים שמחללים שבת להצלת עובר גם כשאין סכנה לאמו אע"פ שבפשטות עובר אינו נפש כמו שמשמע בסנהדרין (ע"ב:) שכשיש סכנה לאם שמצילים את האמא בנפש העובר, אבל כשיצא ראשו אין נוגעים בו מפני שאין דוחים נפש מפני נפש, מבואר בזה לכאורה שעובר לא חשיב נפש ומשו"ה מצילים את האם בנפש העובר, א"כ מזה שיש היתר לחלל שבת להצלת עובר מבואר שיש היתר נפרד של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ט. וא"כ יל"ע מדוע בהולך במדבר אין עדיפות שיעשה מלאכה ביום אחד לכמה ימים כדי למנוע חילול שבת בעתיד. וצ"ל שאין היתר לחלל שבת בשביל פיקו"נ של יום חול, שאע"פ שיש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, זה בשביל שמירת שבת אבל בכה"ג שעשיית המלאכה זהו בשביל ימי חול שיש בהם אפשרות של עשיית מלאכה, אין בזה היתר. ויתכן שהביה"ל לא פ' כן משום דברי רש"י. שרש"י מפרש שהטעם שלא עושה מלאכה ביום אחד בשביל שתי ימים בד"ה ודילמא, וז"ל ונמצא מחלל שבת שלא לפיקו"נ עכ"ל. משמע מדברי רש"י שכל שאין הפיקו"נ לפנינו אין היתר פיקו"נ.

י. אמנם יל"ע לדעת האגרו"מ שאין היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, מהו המתיר לחלל שבת להצלת עובר, וצ"ל שהאגרו"מ יפרש שיש לעובר דין נפש כמש"כ הגר"ח בדעת הרמב"ם בפ"א בהל' רוצח ה"ט שיש לעובר דין נפש, רק שאין זה נפש גמורה כמו נפש האם ויש לעובר שם רודף ולכן מצילין את האמא בנפש העובר, רק שאינו בדין רודף גמור שיהיה היתר להרגו גם כשיצא ראשו. ועי"ש בחי' הגר"ח שמוכיח שיש לעובר דין נפש משיטות הראשונים שמותר לחלל שבת להצלת העובר גם כשאין סכנה לאימו עי"ש. א"כ האגרו"מ יפרש כמו הגר"ח שיש לעובר דין נפש לגבי ההיתר של וחי בהם (ועי' תוס' סנהדרין נ"ט. ד"ה ליכא, שכתבו לדון לגבי בני נח שנצטוו על העוברין, האם מצילים האם בנפש העובר או לא, וע"ע מש"כ המנ"ח מ' רצ"ו לפרש בזה)

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

בבא קמא דף פ

שלום זכר

"ישוע הבן", פירשו התוס' שכשהבן נולד עושים סעודה על שם שהוולד נושע ממעי אמו. דברי התוס' הללו הם מקור לסעודת "שלום זכר" בליל שבת אחרי שנולד בן זכר. וכן הביא התרומת הדשן (סי' רסט) ונפסק ברמ"א (יו"ד סי' רסה, יב).

והטעם שעושין זאת דוקא בליל שבת, כתב התרוה"ד מפני שאז בני אדם מצויים בבתיהם.

ובדרישה (סוף סי' רסה) מביא בשם הרקאנטי דהטעם שנוהגין לבקר אצל תינוק הנולד, משום שהוא אבל על תורתו ששכח כדאיתא בפרק המפלת (נדה ל, ב). והוסיף הדרישה דנראה דמשום הכי מילה לשמונה ימים, אחר שעברו ימי אבילות.

ולפי דבריו י"ל שעל כן עושים הסעודה בליל שבת, לפי שאז לא נוהגת אבילות, וזה הזמן להתגבר על האבילות שהיתה בימי השבוע.

הט"ז וכן בביאור הגר"א מצינים למדרש רבה (אמור כז, ז) "משל למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה, כך אמר הקב"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין ז' ימים בלא שבת ואין מילה בלא שבת, הדא הוא דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה".

בביאור הדבר, י"ל ששבת היא קדושת העוה"ז, ומילה היא מספר שמונה שהוא מעל העוה"ז, ועל כן הסדר הוא קודם לכן שבת ואח"כ מילה.

בעבודת ישראל (פרשת אמור) מוסיף, דאם כל מה שצריך תינוק לעבור הוא את יום השבת, א"כ אם תינוק נולד ביום שבת אין צורך שתעבור עליו עוד שבת, אלא כתוב כאן רמז למבוי במקובלים שהגילוי של שבת מתחלק לג': ליל שבת הוא גילוי של מידת המלכות (ועל כן אומרים 'וינוחו בה'), יום השבת הוא כנגד בחינת הזכר ('וינוחו בו'), ומנחה של שבת הוא כנגד החיבור של שניהם ('וינוחו בס'), נמצא שליל שבת הוא בחינת המלכה של שבת, וזהו שאומר המדרש שצריך לעבור דרך בחינת המטרונא דהיינו המלכות.

בספר אמרי מנחם לרבי מאלכסנדר (מאמרי השמחה) מוסיף שבחינת המלכות 'לית לה מגרמה כלום', ושיא המלכות הוא להבין שאין לנו שום דבר מעצמנו. צריכים לעבור דרך בחינת ליל שבת ולהאמין שאין שום מציאות זולת מציאותו ית"ש ועי"ז זוכים למצות מילה שהיא אות ברית קודש, וידוע מה שכתב רבי צדוק הכהן שעושים ברית מילה לתינוק שאין בו דעת, להורות שהברית אינה תלויה בבחירה שלנו אלא היא מעבר לנו. הקב"ה מביא את קדושתו עלינו. ולשם כך צריך לעבור דרך ליל שבת שהוא בחינת המלכות שלית לה מגרמה כלום.

דף פא

עשרה תנאים התנה יהושע

בסוגיין מדובר על עשרה תנאים שהתנה יהושע בן נון, ולאחר מכן מובאות עשר תקנות שתיקן עזרא הסופר. ודעת לנבון שיש כאן חיבור בין יהושע שהוריש את א"י בביאה ראשונה, ובין עזרא שהנחיל את א"י בביאה שנייה.

'הבונה' בעין יעקב מבאר שיהושע נחשב למוריש, הוא כביכול זה שנותן את א"י לבני ישראל, וכפי שנאמר (יהושע יא) "ויקח יהושע את כל הארץ ככל אשר דבר ה' אל משה ויתנה יהושע לנחלה לישראל", דהיינו כאדם הלוקח בידו דבר ונותנו לאחר. וכמו שהמוריש נחלה מפרש את כל התנאים שהוא רוצה בה ליורשיו, כן התנה יהושע שהחלוקה לשבטיהם תהיה על מנת שישמרו כל אלה להרבות שלום ביניהם ושלא להקפיד בדקדוקים כל אחד על חבירו.

ומסתמא על דרך זה בעזרא.

ועתה נתבונן מדוע נקבעו הדברים במספר עשר.

המגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן כז) מבאר שכאשר משה ביקש מהקב"ה להכנס לא"י, הוא רצה לתקן את עשרת התנאים של יהושע ואת עשר תקנות עזרא, שהם כנגד י' קדושות של א"י (כמבוי בפ"ק דכלים), ולזה נתאווה משה. והדבר נרמז בפסוק "ואתחנן אל ה' בעת ההיא" "עת' ראשי תיבות עשר תקנות תיקן עזרא. וכן "עת ההיא" ראשי תיבות: עשרה תנאים התנה הוא יהושע אלעזר (היינו שאלעזר הכהן גם היה בתקנות אלה). וזה שאומר משה: "אתה החילות להראות את עבדך" - שהתחלתי לגלות את עשר הקדושות, באמצעות הלוחות שיש בהם עשר הדברות, שמקבילות לעשר קדושות, סוד האצילות. וכיון שכן, ביקש משה מהקב"ה שיתן לו לסיים את התפקיד ולגלות בפועל את עשר הקדושות של א"י. אך השיב לו הקב"ה, שזה התפקיד המיועד ליהושע "וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו", כי הוא זה שיכניס את ישראל לארץ ויתקן את עשר התקנות. ומצינו שמושה הוסיף אות י' לשמו של יהושע, וזהו החיבור לעשר הקדושות של א"י. וע"ש שהאריך בדבר.

נמצא דעשרה תקנות של יהושע אינם מספר בעלמא אלא מקבילות לעשר קדושות של ארץ ישראל שמושה נתאווה להן.

דף פב

ג' ימים בלא תורה

"וילכו שלושת ימים במדבר ולא מצאו מים, דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה שנא' הוי כל צמא לכו למים, כיון שהלכו ג' ימים בלא תורה נלאו... כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה".

ויש להבין מה ענין ג' ימים בדוקא.

המהר"ל (תפארת ישראל סוף פרק נו) כתב: "כי מיד שלא היה להם ג' ימים שהיא הצורה לישראל, וכאשר הם בלא צורה הם נוטים אל החומר... ולא נתבאר בדבריו מדוע ג' ימים הם הזמן של הצורה'. ואמרו"ר שליט"א בהערותיו מביא מהמהר"ל במקומות אחרים. בדרך החיים (ד, יג) מבאר המהר"ל שארון ברית ה' לא היה בתוך מחנה ישראל אלא היה נוסע לפניו ג' ימים, כי הארון מייצג את ה'כתר' של ישראל והוא צריך להיות מבחוץ. אך לא יותר רחוק מג' ימים שאז יש ניתוק. וכך רואים כמה שאמרו לפרעה "נלכה דרך ג' ימים", הרי שבכך אין ניתוק גמור. ויותר מג' ימים הוא כבר ניתוק. ובהקדמה לאור חדש (עמ' נז) מחבר המהר"ל את הדברים למה שמצינו דלבוד הוא בג', ויותר מג' הוא מנותק.

וכן מצינו באריז"ל לגבי חיבורים של קדושה, שביותר מג' יש ניתוק,

כדוגמת לבדו.

וזה ביאור המהר"ל הנזכר בתחילה, שאם יהיו ג' ימים בלא תורה, יאבדו את ה'יצורה' ויהפכו לחומרניים.

המהרש"א בחידושי אגדות מבאר שהתורה היא עץ חיים למחזיקים בה, ו'חזקה' בכל דבר היא בג' פעמים, ועל כן יש קפידא שלא תהיה להם חזקת לינה ג' ימים בלא תורה.

התורת חיים ביאר על דרך זה שכל דבר משולש יוצר מציאות שלימה, כמ"ש "והחוט המשולש לא במהרה ינתק", ומביא לכך דוגמה מזבה דאורייתא שנחשבת זבה גדולה כשיש ג' ימים של ראייה, ואם ראתה רק פעם או פעמיים הטומאה היא רק יום אחד. וכן מהא דתנן בפ"ג דתענית "איזהו דבר, עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים, הרי זה דבר", שמענו ששבג' ימים של מיתה נוצרה כאן מציאות של שליטת מלאך המוות. ומשום כך אם יילכו בני ישראל ג' ימים בלא תורה, תיווצר מציאות של ניתוק מהתורה.

הבן יהודע מוסיף שהקפידו על מספר שלשה "כי התורה היא תבלין של יצה"ר, ואיתא בגמ' בסוכה דף נ"ב, אמר רבא יצה"ר בתחילה קראו הנביא בשם הלך, ואח"כ קראו אורח, ולבסוף קראו בעה"ב, ע"ש. ולכן כדי שלא יהיה היצה"ר בסוג בעה"ב דאז תהיה יציאתו קשה, לכך תקנו שלא יהיו ג' ימים בלא תורה, שאם יהיו שלשה ימים בלא תורה הדוחה היצה"ר, יגיע היצה"ר למדרגה השלישית שהיא מדרגת בעה"ב. ובזה יובן בס"ד מאמר הגמ' בנדה פ"ב, כך אומנותו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך, ולמחר א"ל עשה כך, ולמחר א"ל לך ועבוד ע"ז והולך ועובד ע"ז, דנקיט החלוקות על ימים, ולא על שעות, ובשלישי אמר הולך ועובד, כי בשלישי נעשה היצה"ר בעה"ב, ונתאחז באדם היטיב."

נמצינו למדים שלמהר"ל בג' ימים בלי תורה, ישראל מתחברים לחומרניות. המהרש"א מצביע על חזקה שנוצרת. להתורת חיים בג' ימים נוצרת מציאות. ולבן יהודע היצה"ר נמצא בתקפו ביום השלישי בלי תורה.

דף פג

שני אלפים ושני רבבות

מבואר בסוגיא שהשראת השכינה בישראל תלויה בכך שיש בהם מנין של כ"ב אלף. וצ"ב מה פשר מנין זה.

במהרש"א (יבמות סג, ב) ביאר שהוא דוגמת מחנה שכינה של מעלה שהם כ"ב אלף מלאכים כמ"ש "רכב אלקים רבותים אלפי גו'", וכן בדוגמא זו היה באותו דור מחנה לוויה כ"ב אלף, כולם צדיקים שהשכינה שורה עליהם ולא היו בכלל חטא דור המדבר, והם היו ממש המרכבה שנשאו כלי הקודש שהשכינה שורה עליהם.

ובמהר"ל כאן ובגר"א בתיקו"ז איתא שהוא כנגד כ"ב אותיות התורה. ונוסיף ביאור ע"פ מה שהיה רגיל לומר מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל שהמספר אלף הוא הגדול ביותר בלה"ק. ואילו המספר עשרת אלפים נקרא 'רבבה' והוא אינו מספר אלא פירושו 'הרבה'. נמצא שכ"ב אותיות התורה כשהולכים ומרחיבים אותם עד קצה גבול המספרים, עולה הדבר כ"ב אלף.

הבן יהודע (יבמות סד, א) מוסיף שידוע שיש ד' עולמות: עשייה, יצירה, בריאה, אצילות. כל דבר שמתגלה בעולם התחתון במניין של אחדים, מתגלה בעולם היצירה בעשרות, ובבריאה במאות, ובאצילות באלפים.

נמצא שכ"ב אותיות התורה הם כ"ב אלף בעולם האצילות. כשהגילוי הזה מתגלה בעוה"ז הרי יש השראת השכינה על ישראל.

ובמגלה עמוקות (פרשת תולדות) כתב לענין מה שבירך לבן את רבקה "אחותנו את היי לאלפי רבבה" דהיינו שני רבבות ושני אלפים, שביקש לבן הרשע שרק לרבקה תהיה השראת השכינה המיוחדת על מספר זה, אבל הוא עצמו לא רצה בכך.

דף פד

עין תחת עין

בסוגיא מובאים מקורות שונים לכך ש'עין תחת עין' הוא ממון. חלק מהמקורות נדחים וחלקם נותרים.

ומביאה הגמ' שרבי אליעזר אומר עין תחת עין ממש, ותמחה שלא יתכן הדבר, ולכן מסבירה אותו באופן אחר, ששמין לפי העין של המזיק.

ולכאורה אינו מובן, כיון שרואים שכל כך מתאמצת הגמ' למצוא מקור לכך שעין תחת עין אינו כפשוטו, מדוע שלא נבין בר"א שהוא למד כפשוטו.

ומבאר מהר"ץ חיות יסוד גדול, דודאי הלכה זו ד"עין תחת עין ממון" היתה ידועה איש מפי איש מסיני, אלא שמחפשת הגמ' למצוא לכך מקור בפסוקים. דהרי לא יכול להיות שבבית דינו של שמואל דנו עין תחת עין ממש. וכן מביא מהרמב"ם לענין שאלת הגמ' בסוכה מהו 'פרי עץ הדר', האם הוא תפוח או שמא פלפלין, וכי היה משהוא בדורות שקדמו לגמרא שנטל תפוח בחג הסוכות? אלא שבוודאי היה ידוע לגמ' שהוא אתרוג, אלא שחקרו בש"ס למצוא לכך אסמכתא בכתובים.

ועל כן כשר"א אומר עין תחת עין ממש, פשיטא לגמ' שאין כוונתו כמשמעו, דידוע לנו מהמסורת שהכוונה לממון.

ובישמח משה (פרשת דברים) מעיר היכן רמזו בתורה ממון. ומבאר שהכוונה לדבר שהוא "תחת עין" היינו במקום עין, והוא הממון. ומביא שדורשי רשומות אמרו, שהמילה 'תחת' מתפרשת לאותיות שבאות אחרי כן. דהיינו תחת א' מגיעה ב', ותחת ב' מגיעה ג'. והרמז כאן הוא במושג 'תחת עין' שהאותיות שבאות תחת אותיות אלה הן: פ' כ' ס' - "כסף".

ומבאר את עיקר הדבר שנכתב בתורה בפשטות 'עין תחת עין', דתורה שבכתב היא מידת הדין, ותורה שבע"פ היא מידת הרחמים. היינו דתושב"כ מגלה את עיקר הדין ללא התחשבות ופשרות, ותושב"ע משקפת את האופן בו התורה חלה בעולם, וכאן מצטרפת מידת הדין.

על כן נכתב בתורה 'עין תחת עין' דמצד עומק הדין כך היה צריך לנהוג. אלא שבתורה שבע"פ התקבל שאין עושין כן אלא משלם ממון.

והדברים נשמעים במה שביארה הגמ' בדעת ר"א, דשמין את העין של המזיק, וכפי שביארו התוס' שזהו כופר של העין. ומתבאר שבעצם המזיק היה צריך לשלם בהוצאת עינו, אלא שפודה את העין בממון.

דף פה

ניתנה רשות לרופא לרפאות

"ורפא ירפא - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". ביאר רש"י שהיה ס"ד שאסור לרופא לרפאות, דרחמנא מחי ואיהו מסי.

סובר ששמין את כולם כ"בני אברהם יצחק ויעקב". ואילו ר' יהודה שהולך כפי המעשים בפועל, גם כאן סובר שהולכים לפי החשיבות בפועל. ויש להוסיף על הדברים, דעל ר' מאיר אמרו (עירובין יג, ב) שאין הלכה כדבריו מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, ואיתא ברבי צדוק (דובר צדק אות ז) שרבי מאיר היה שייך למקום גבוה מהעוה"ז, והיה יכול לטהר את השרץ בק"נ טעמים, כי הוא מתייחס אל הדברים בצורה גבוהה. ועל כן אין הלכה כדבריו, דבעוה"ז אין תפיסה לגישה זו. ואילו ר' יהודה משקף את הדברים כפי שמופיעים בעוה"ז.

נמצא שר' מאיר בוחן את הדברים באופן יותר פנימי, וכפי מה שנתבאר הוא מעריך את עם ישראל באופן מהותי ופנימי, משא"כ ר' יהודה מעריך את החשיבות כפי המצב בפועל.

דף פי

גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה

נביא כאן ממה שהתבאר בקידושין דף לא.:

גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

מצינו במפרשים שלשה הסברים עיקריים בטעם הדבר.

התוס' בקידושין לא. כתבו שהמצווה דואג ומצטער יותר פן יעבור. וזהו יסוד גדול, שכשאדם עושה דבר בהתנדבות אף אם יש בו התלהבות, אין כאן אותה רמה של בעלות ושל אחריות על המטרה.

היעב"ץ בהערותיו בקידושין כתב, דיותר נראה להסביר "משום דבמצווה יצה"ר מתגרה בו יותר ממי שאינו מצווה, כדאמר"י שמניח אוה"ע ומתגרה בישראל, ואיתא להא ולהא דלפום צערא אגרא". והיינו שכאשר אדם מצווה הרי זהו תפקידו בעולם, והיצה"ר מפריע לו לקיים תפקידו.

פירוש שלישי הובא ברמב"ן, תוס' הרא"ש, ועוד, ואם לא היינו יודעים שכתבו כן הראשונים, היינו סבורים שמקור הדברים בספרי חסידות.

וכך ביארו: הקב"ה אין לו צורך במצוות שלנו מצד עצמו. הקב"ה נתן לנו מצוות לפי שנחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו. וזה מגיע לנידון עמוק האם עבודה צורך גבוה או לא. ופשטות הענין הוא, שלולי שהקב"ה יאמר שרוצה בעבודה זו, אין שום ענין בעבודה. על כן, אדם שמצווה ועושה מקיים רצון ה', אך מי שאינו מצווה, אין כאן רצון ה' שדבר זה ייעשה, ומה הענין לעשותו.

הפתח עיניים בקידושין מביא את הדברים בשם תוס' ר"י הזקן, ושם איתא: "אבל מי שאינו מצווה, מה רצון קונו יש, שלא ציוה לו כלום, ואין להקב"ה נחת רוח בעשייתו", ומעיר החיד"א שהרי אנו יודעים שגם מי שאינו מצווה, מקבל שכר. ובתוס' הרא"ש עמד בנקודה זו, שכתב דמי שאינו מצווה ועושה לא שייך לומר שעושה רצון קונו שהרי לא ציוה לו כלום, ומ"מ שכר יש.

ולכא' ביאור הענין הוא, שבוודאי לולא שהקב"ה ציווה על הדבר, אין שום ענין לעשותו, אך אחרי שיש ציווי, נוצרה כאן מציאות שהדבר הזה צריך להעשות. "אסתכיל באורייתא וברא עלמא" - ואם התורה מצווה אותנו לעשות משהו, ממילא יש צורך בעולם שזה ייעשה, גם עבור מי שאינו מצווה בעצמו. אך זה רק למישהו שיש לו שייכות באיזושהי דרך לאותו ציווי וצורך, כגון האבות הק' קודם מ"ת, או אשה שנכללת בתוך כלל ישראל. אבל גוי שעושה מצוה אין בזה ענין.

ברמב"ן (ויקרא יט, כא) כתב שאין לבוטח בה' לדרוש ברופאים, ונביא לשונו הזהב: "והכלל, כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם ולא בארצם, לא בכללם ולא ביחיד מהם, כי יברך ה' לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל כמו שנא' כי אני ה' רופאך. וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקם עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים... אבל הדורש ה' בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה' אחר שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך".

ולגבי הגמ' דילן מבאר הרמב"ן: "וזהו היא כוונתם באמרם ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ולא אמרו שניתנה רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובה להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת ה' שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפאותו", ע"ש.

בעקידת יצחק (פרשת וישלח) נחלק על דברי הרמב"ן, וכתב "כי מי ישמע אליו על הדבר הזה".

ובאמת שברמב"ם בפירוש המשנה (פסחים סוף פ"ד) מבואר כדעת העקידה. דבענין חזקיהו שגנו ספר רפואות, כתב הרמב"ם שאין לפרש שגנו את ספר הרפואות מפני שיש על האדם לבטוח בה', וזה אינו, שהרי כמו שאדם רעב אוכל ואין בכך סתירה לבטחון, כך כשאדם חולה על האדם לעסוק ברפואות, וזו הצורה שה' מנהיג את העולם.

וכן מובא בשם החובות הלבבות שמסכים לדעת הרמב"ם. ובפירוש הדרי קודש על הרמב"ן מביא ליקוט גדול של ראשונים ואחרונים בענין זה.

לרבי ראובן מרגליות יש מאמר שנקרא "רופאים ורפואות בתלמוד", ושם מציין שלכא' יש סתירה ברמב"ן, ויתכן שאין הדברים כפשוטם.

ובביאור הרמב"ן מצינו שני ביאורים עקריים:

(א) בספר קהלת יעקב לבעל המשכנות יעקב (חידושי אגדה) מבאר שהדבר תלוי במחלוקת ר' ישמעאל ור"ש בר יוחאי (בתחילת כיצד מברכין) האם על האדם לעסוק בתורה בלבד, או שעליו לנהוג מנהג דרך ארץ ולעסוק בפרנסה. ודברי הרמב"ן אתיין כר"ש בר יוחאי, ובאמת קשה מדוע נקט כרשב"י.

(ב) בציץ אליעזר מאריך בדברי הרמב"ן ומסיק שכוונת הרמב"ן היא שהצורה האידיאלית והמושלמת של כלל ישראל היא שאין צריכים לדרוש ברופאים, אך אין זו ההנהגה הרגילה.

ויש עוד לעיין בסוגייה זו.

דף פי

רבי מאיר ורבי יהודה

לר"מ שמין בושת באופן אחיד - כבני חורין שירדו מנכסיהם, שכולם בני אברהם יצחק ויעקב. לר' יהודה שמין את הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.

בספר עין אליהו מבאר שמחלוקת זו אזלא לשיטתייהו בקידושין דף לו, א, על הפסוק "בנים אתם לה' אלקיכם", דלר' יהודה רק בזמן שנהגים מנהג בנים הרי הם נחשבים בנים, ולר' מאיר בין כך ובין כך קרויים בנים. כלומר ר' מאיר הולך בתר הנקודה הפנימית של כלל ישראל. ואף כאן

לדעת
 מבחנים שבועיים
 בוקר ראשון משל"ב ח"ח פתח תקוה
0737-289-669

'הדף היומי'
מבחן 213 יתרו
 בבא קמא פז - צג

תמצית
 סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
 7692282@gmail.com

לדעת חכמה

מבחן שבועי בדף היומי

1. מגן שעבד פסול לעדות?
 א' גזירה שווה לה לה בגאשה,
 ב' צד השעה מגולף ואשה או קטן, ו"א מדכתיב "לא יזמתו אמה על מימיו",
 ג' פסול מדדבן גזירה אצו נכדי.
2. באיזה אופן אשה שהחלה בבעלה מוכרת לו את כתובתה כמזבנת הנאה?
 א' בשום אופן אינה מוכרת.
 ב' אם התוספת כתובה מדובה מהחבלה.
 ג' גם אם עיקר הכתובה מדובה מהחבלה.
3. מדוע לפי רבנן אליעזר הגוסר עברו לאחרי ע"ט שישמשו ל' יום שניהם אינם ברין 'יום או יומיים'?"
 א' מפני שיש ספק אם קצין סירח נקצין הגוף, הוא בחזקת חיוב סירח.
 ב' דבעינן "כסטר" הגיוחזר לו.
 ג' הלוקח מפני שאינו "תרוח"י", והסטר מפני שאינו "כסטר" דקצין סירח לאו כקצין הגוף.
4. הגזול עצים ושייפם ועשה מהם כלים, מתי קנה כשיצא?
 א' כשר בשוק, אבל עשיית הכלי אינו שיצא.
 ב' רק כשעשהם כלים, אבל השינוי אינו שיצא.
 ג' גם השינוי וגם עשיית הכלי נחשבים שיצא.

1. מי מקבל את הנזק בחובל בבת קמנה של אחרים?
 א' המחלוקת אם החב או האב,
 ב' בסמוכה על שלחנו האב, ובאינה סמוכה על שלחנו יעשה לה סמולה.
 ג' בסמוכה על שלחנו האב, ובאינה סמוכה על שלחנו המחלוקת.
2. הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מותו ומסרם הבן ומת הבן בחיי האב, האם הלוקח קנה את הנכסים?
 א' קנה,
 ב' לא קנה.
 ג' המחלוקת.
3. אשה שאמרה נכסי צאן כרזל בחיי בעלה ומתה, מה הדין?
 א' המכירה לא חלה.
 ב' המכירה חלה, ואין הבעל מוציא מיד הלוקחות.
 ג' המכירה חלה והבעל מוציא מיד הלוקחות.
4. מגן לשמעון דתימני שבי"ד צדיקים לראות ולאמוד את האבן שהרגו בה אדם?
 א' מדכתיב "אמרף".
 ב' דמטיב "אשר ידשיעון אלהים".
 ג' מפני שהעדים אינם מקיאים באושר זה.
5. האם למסקנה יש אומד לנזקין?
 א' כן.
 ב' לא.
 ג' הספק לא נפשט.
6. באיזה אופן אין איסור לקצוץ עץ מאכל שיש עליו פירות?
 א' רק כשלאחר וכשאין עץ סרק.
 ב' גם אם שוויו למין גדול יותר משדו לפירות.
 ג' אפילו אם אין פירותיו משוברים לכך כוונת לקוצצו.
7. מדוע היו עצמותיו של יהודה מגולגלים בארון (רש"י)?
 א' מפני סכירת זסקה.
 ב' מפני בעשה חסד.
 ג' מפני שאמר "אם לא אביאנו אליך והשאפתי לאנבי כל הימים."
8. מגן שאם חבירו קורא לו חומר הוא ילכש אוקף (והיינו שידה לדבריו)?
 א' דמטיב "ספני שרי גבירתי אנוכי סרדתי".
 ב' דמטיב "ויאמר עבד אברהם אצמלי".
 ג' דמטיבין שסודתה בקום פטור.
9. מגן שבור שישתית ממנו מים אל תחזק בו אבן?
 א' מטה שאמר ד' למטה לא להטה את היאור.
 ב' מרטיב "לא תחזק טצר כי גר היית כארצו".
 ג' מטה שאמר: תורה לקצוץ עץ מאכל.
10. מי שהתקדו אצלו מעות כדי לחלקם לעניים ופשע בו ונגב, האם הוא חייב?
 א' חייב.
 ב' טמור.
 ג' אם קצצו כמה לתת לכל אחד חייב ואם לאו פטור.

שאלה מדברי התוס'

האם הבעל מקבל מיד פירות של נכסי מילוג?
 א' לא.
 ב' דאחי טמטיה מקבל ודאחי טעלמא אינו מקבל.
 ג' דאחי טעלמא מקבל ודאחי טמטיה אינו מקבל.

לפינו ישאל ישעב"ד עמא אימא זיל

ניתן לעשות את המבחנים:
 בטל: 0737-289-669
 בעמדות 'דורים פזוס' (נדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והתמציתים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144
 בנקודות הפצה מחמתה: 0737-289-669 שולוח 4

חברת המבחנים פתחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הנרלות בכל שבוע:
 פרס ראשון על 500 ש"ח במחזון,
 פרס שני זיכוי 400 ש"ח ב"יפה נוף",
 פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ביפה נוף

לפינו ישאל ישעב"ד עמא אימא זיל

משנה ברורה
מסימן ר"ב סעיף ה' עד סוף סעיף י"ד

מה מברכים על דבש הזב מהתמרים ושאר מי פירות (לא כולל יין ושמן)?
א' שהכל נהיה בדברו.
ב' בורא פרי העץ.
ג' על דבש תמרים בורא פרי העץ, ועל שאר מי פירות שהכל.

מה מברכים על סופי ענבים שאינם מתבשלים לעולם?
א' בורא פרי העץ.
ב' בורא פרי האדמה.
ג' שהכל נהיה בדברו.

באיזה אופן מברך בורא פרי העץ על מים שבישלו בהם פירות (להלכה)?
א' בכל אופן.
ב' בפירות שיש דרך לבשלם.
ג' בפירות שרוב אכילתם ע"י בישול ונטעו את האילן על דעת כן.

על מה כתב השלחן ערוך שירא שמים לא ישתה זאת אלא בתוך הסעודה?
א' מים שבישלו בהם פירות.
ב' מי שרית תאנים וצימוקים.
ג' יין העשוי מצמוקים שיש בהם לחלוחית, והוציא את הצימוקים.

פירות שטוב לאוכלים חיים ומבושלים, ודרך לאוכלם בשני האופנים, מה מברך עליהם?
א' בורא פרי העץ.
ב' כשהם חיים בורא פרי העץ, וכשהם מבושלים שהכל נהיה בדברו.
ג' כשהם חיים שהכל נהיה בדברו, וכשהם מבושלים בורא פרי העץ.

פירות העץ שדרך לאוכלם חיים וטיגנם בשמן או בדבש, מה מברך עליהם?
א' שהכל נהיה בדברו.
ב' בורא פרי האדמה.
ג' בורא פרי העץ.

מה מברכים על אגוז רך שלא נגמר גידולו ובישלו אותו בדבש?
א' שהכל נהיה בדברו.
ב' בורא פרי האדמה.
ג' בורא פרי העץ.

שם עולם
פרק ט' "והמצות עשה" פ"י "וכעין פסוק זה"

מה החידוש בפסוק "להנחיל אוהבי יש"?
א' שאף שכל מילה בתורה זה מצוה בפני עצמה, יש לקב"ה מספיק שכר לתת על כל זה.
ב' שאוהבי השם יש להם את כל הטוב שבעולם גם בעולם הזה.
ג' שהשומרים שבת כראוי מקבלים נחלה בלי מיצרים.

מדוע נאמר על התורה "ויט שכמו לסבול", והרי התורה מתוקה מדבש?
א' מפני שהתורה מתשת כוחו של אדם.
ב' מפני שבשביל לזכות לתורה צריך האדם להתנהג באופן הפחות במאכלו ובמשקלו ודירתו.
ג' הכונה שעד שיכיר את אור התורה יסבול את הקושי, כמו שאמרו חז"ל כל ההתחלות קשות.

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש ש"ק ומועדים,
משנ"ב, ספרי מוסר ועוד
בטלפון 03-6171132

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669 | כעמדות 'דורים פלוס' (לדעת) | במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com | בטקסט: 0799-414-144 | במקורות הפצה חובבת: 099-999-200 | זמני שבת: 4
מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה | הגרלות בכל שבוע
על 500 ₪ במומחן, וכן זכייה 400 ₪ ב"פרשת נחף", ועוד 10 זוכים בדיכוי 120 ₪ ב"פרשת נחף"

מבחן 2 י"ח עד כ"ד שבט

חפץ חיים
פתיחה "ומפני גודל הרעות" עד לאוין סוף סעיף י"ג
אהבת חסד
פתיחה "וגם בפרשת ויצא" עד סוף הפתיחה

אהבת חסד

מהיכן למד החפץ חיים שצריך כל אחד להחיות אנשים ולכלכלם כפי כוחו?

- א' ממה שיוסף נתן לאחיו צידה לדרך.
- ב' ממה שיוסף ביקש משר המשקים להזכירו לפני פרעה.
- ג' ממה שיוסף כלכל את מצרים בשנות הרעב.

כיצד מבאר הח"ח מדוע משה רבינו נתן עיניו וליבו להיות מיצר בצרת אָחיו?

- א' מפני שראוי להרגיש צער של אחרים.
- ב' אולי יוכל לעזרם.
- ג' כדי לתת להם הרגשה טובה.

מדוע החפץ חיים מבאר את ענייני גמילות חסדים בהלואה לפני שאר חלקי גמילות חסדים?

- א' מפני שזה הכי נצרך.
- ב' בגלל שרבים מתרפים בזה.
- ג' מפני שיש על זה מצוות עשה מיוחדת בתורה.

באיזה אופן הנמנע מלהיטיב למי שנמנע בעצמו מלהלוות לו עובר על "לא תקום"?

- א' בכל אופן שנמנע מלהיטיב לו.
- ב' רק כאשר מפרסם בעיר שא"א לסמוך עליו.
- ג' רק כאשר נמנע מלהלוות לו, אבל כשנמנע משאר טובות אינו עובר.

מה נכלל במצות "והלכת בדרכיו"?

- א' להיות רחום וחנון בלבד.
- ב' לילך במידותיו של הקב"ה שהם כולם רק לטוב.
- ג' לקיים את כל המצוות.

מה כוונת הפסוק "וכי ימוך אחיך וכו' והחזקת בו וכו'?"

- א' לתת צדקה לעני.
- ב' להחזיק אדם שנהיה עני כדי שלא יצטרך לבריות.
- ג' לקנות דווקא בחנות של ישראל כדי שלא יפסיד את ממונו.

מדוע כתוב "אם כסף תלוה את עמי" למרות שזה חיוב?

- א' כיון שמי שאין לו אינו מחויב.
- ב' בגלל שהאדם יכול לפטור עצמו ע"י עשית חסדים אחרים.
- ג' בגלל שהמשך הפסוק "לא תהיה לו כנושה" שייך רק בישראל.

חפץ חיים

מדוע המספר לשון הרע עובר על "השמר לך פן תשכח את ד' אלוהיך"?

- א' מפני שאילו היה מכיר נגנע עצמו לא היה מזלזל בחבירו.
- ב' מפני שאם היה זוכר שד' רואה מעשיו לא היה מדבר לשון הרע.
- ג' שתי התשובות נכונות.

מדוע המספר או המקבל לשון הרע עוברים על "ולא תחללו את שם קדשי"?

- א' מפני שאין בלשון הרע תאוה או הנאה גשמית. אלא מרד ופריקת עול.
- ב' מדובר דווקא באיש חשוב שלומדים ממעשיו.
- ג' מפני שעוון זה נעשה לפחות בשני אנשים, וכל אחד מחלל שם שמים בפני חבירו.

מתי המספר לשון הרע עובר על "לא תשנא את אחיך בלבבך"?

- א' בכל גוונא שמדבר מתוך שנאה.
- ב' אם בפניו מדבר עימו שלום ושלא בפניו מדבר עליו לשון הרע.
- ג' רק אם אומר לשומעים שלא יאמרו לאותו אדם שדיבר עליו.

המתחבר לחבורה של מדברי לשון הרע בקביעות, איזה לאו הוא עובר בגלל זה?

- א' "לא תהיה אחרי רבים לרעות" דהיינו שלא להתחבר ולהסכים עם עושי עוול.
- ב' "לא תענה על ריב" דהיינו שלא להיות במקום שיש ריב.
- ג' "לא יהיה כקורח וכעדתו" שהם התאספו יחד ללשון הרע.

באר מים חיים

האם המקבל לשון הרע או רכילות עובר על "לא תלך רכיל בעמך"?

- א' כן.
- ב' לא.
- ג' המקבל רכילות כן, והמקבל לשון הרע לא.

האם שייך איסור "לא יקום עד אחד באיש" גם כשהמספר בבית דין יודע שהדבר אמת?

- א' כן.
- ב' לא.
- ג' מותר לו לספר, אבל אסור לכ"ד לקבל את דבריו.

באיזה אופן האדם עובר בלשון הרע על "לא תחללו את שם קדשי"?

- א' דווקא כשמדבר ברבים.
- ב' כשאינו מרויח ממון ע"י הדיבור.
- ג' אפילו כשמרויח ממון ע"י הדיבור.

האם המקבל לשון הרע עובר על "ולא יהיה כקורח וכעדתו"?

- א' לא.
- ב' אפשר שגם המקבל עובר מפני שאם היה תראה פנים נזעמים למספר היה נשקע המחלוקת.
- ג' ודאי המקבל עובר, מפני שעל ידי שמיעותו מתרבה המחלוקת.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת יתרו תשפ"ד

לדורותיהם, נכללו בפרשה יתירה זו, להיות מקורם דבוק ואחוז ויונק בתוספת חלק זה שנתוסף בתורה. ועל שם כך שיתר פרשה זו בתורה נקרא שמו יתרו, משום שרק עי"ז שזכה ליתר פרשה, שיהא שורשו דבוק בה ויונק ואחוז בה, אז הוא יכול להתגייר גירות הרצויה.

ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה וגו'. (י"ח, ח'). צריך ביאר דהרי מפורש בתחילת הפרשה שיתרו ידע מכל אשר עשה ה', וכדכתיב וישמע יתרו את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו, וא"כ מה יש למשה לספר לחותנו אחר שהוא כבר יודע.

וביותר יש להוסיף דהנה ביאר אא"ז מרן הגרי"ז וצ"ל דמה שסיפר משה לחותנו הוא משום דיש דין סיפור בנפלאות השם, כדכתיב שיחו בכל נפלאותיו, וביאר מרן הגרי"ז דעד השתא לא היה לו למי לספר, דהרי כל ישראל גם ידעו מכל הניסים והנפלאות, ורק כשבא יתרו, שלא היה עמה, ולא ידע מכל הניסים והנפלאות, היה יכול לספר לו ולקיים בזה שיחו בכל נפלאותיו. וצ"ב דהרי להדיא בפסוק דיתרו ידע מכל מכל אשר עשה ה', וא"כ לא היה בסיפור הקיום של שיחו בכל נפלאותיו, שהרי כבר ידע מכל זאת.

ויש לבאר, דהנה בריש הפרשה כתוב דיתרו שמע מכל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, וא"כ י"ל דכל ידיעתו הייתה אודות ישועת ישראל ויציאתם ממצרים, וקריעת ים סוף, דע"ז כתוב שמעו עמים ירגזון, אבל במה שסיפר משה רבנו ליתרו, כתוב ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה ולמצרים, היינו שסיפר לו את כל פרטי הפורענות והעונש שבאו על מצרים, ושהיה זה הכל במדה כנגד מדה, וזה לא ידע יתרו, וא"כ שפיר יש למשה רבנו מה לספר ליתרו, וזהו שסיפר לו משה.

ולפי"ז יש לבאר הפסוקים דלהלן, דכתיב ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו', עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, דמיירי כאן משתי עניינים, אחד מענין הצלת ישועת ישראל, ועוד ענין יש כאן והוא ענין פרטי העונש והפורענות שנענשו מצרים ופרעה, ושהכל היה מדה כנגד מדה, דתחילה אמר ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה וגו', וזהו ברכה על הצלת ישועת ישראל, וזה שמע יתרו מתחילה עוד קודם בואו, ואח"כ הוסיף עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, זה מיירי ממה שמצרים נענשו במדה כנגד מדה.

ולפי"ז יש לבאר מה שאמר עתה ידעתי, ר"ל דאמנם את ישועת ישראל ידע מכבר עוד קודם בואו, אבל את הידיעה על כל פרטי העונש והפורענות, ושהכל היה מדה כנגד מדה, זה נודע לו רק עתה כשסיפר

וישמע יתרו. (י"ח, א'). וברש"י כתב שבע שמות נקראו לו וכו', יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. ובמדרש (פכ"ז, ח') איכא מ"ד שכשהיה נכרי נקרא יתר, כמ"ש וישב אל יתר חותנו, ומשנתגייר הוסיף לו הקב"ה אות אחת, כמו שהוסיף לאברהם, ונקרא יתרו.

הנה כל ענין זה שנתותרה פרשה יתירה בתורה ונתחדשה ע"י יתרו הוא ענין הצריך לימוד מהו הענין שעל ידו נתחדש פרשה בתורה. גם צריך להבין דאמו לולי שהיה יתרו בא היה חסר בתורה דין זה של דיינין.

ובאמת נראה לכאורה דעצם הפרשה המחודשת הוא ירידת מדרגה לישראל, שבפרשה זו נתחדש שלא היו ראויים כולם לקבל ממושה רבנו בעצמו, וכמבואר בדברי רש"י בפרשת דברים (א', י"ד) עה"פ הכו לכם אנשים חכמים וגו' ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות, חלמתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, משה רבנו, ממי נראה ללמוד ממך, או מתלמידך וכו', אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו, אנו מביאין לו דורון, והוא נושא לנו פנים. הרי מבואר דלפום רום מעלת ישראל לא היו זקוקים לעצה זו דמינוי דיינין, ואדרבה היו ראויים כולם לקבל ממושה רבנו בעצמו, והסכמתם לעצה הייתה ירידה במדרגתם. ואולי זהו פירוש הענין שיתרו יתר את הפרשה הזאת, כי בעצם לא נצרכה לישראל בהיותם במדרגתם המעולה.

אכן בפנימיות הדברים נראה לבאר בזה, ע"פ המבואר בדברי הגר"א בתקו"ה והגר"ח מוואלוז'ין בנפה"ח ובעוד דוכתי מדברי הזוה"ק שהתורה היא ששים ריבוא אותיות, והם כללות נשמות כל ישראל, וכל אות נגד נשמה אחת מישראל, וכל אחד מישראל שורש נשמתו העליונה מודבק ונאחז באות אחת מהתורה, וממנה הוא יונק את חיותו. (וישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה).

וכיון שהתורה היא שורש יניקת החיות של ישראל, וזהו סוד קיומם בדבקות כל נשמות ישראל בתורה, א"כ יש להתבונן היכן שורשם של הגרים הבאים ליכנס בנהלת ה' ולהיות חלק בישראל, ואף שבאמת כבר אמרו חז"ל שנשמתם של הגרים היו במעמד הר סיני, אבל עדיין צריך להבין היכן חיבור שורשם לתורה להיות יניקתם ממנה כישראל, והרי בבוא הגר להתגייר מוכרח לבא עמו כח רוחני, שהוא חלק בתורה, שיהא לו מקום ושורש לידבק ולהאחז בתורה ככל ישראל, ששורש חיותם הוא דבוק באותיות התורה.

ואפשר לומר דמהאי טעמא הוצרך יתרו שהיה ראשון לגרים, ליתר פרשה בתורה, דבפרשה יתירה ומחודשת זו יהא מקומו, וממנה שורש חיותו לינק ולידבק בתורה ולהיות כישראל. ואפשר שכל הגרים

לו משה את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, וזהו שאמר 'עתה ידעתי', ר"ל עתה כשמשה סיפר לו.

וישמע יתרו וגו' כי הוציא ה' את ישראל ממצרים. ויקח יתרו וגו' את צפורה וגו'. (י"ח, א'-ג'). יש לומר, על פי דברי המכילתא דבעת שאמר הקב"ה למשה במדין לך שוב מצרים, לקח עמו את אשתו ואת בנו, וכשפגשו אהרן בהר האלוקים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני, אמר לו, להיכן אתה מוליכך, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לכי לבית אביך, נמלה שני בניה והלכה לה. ולפי זה יש לפרש הכתוב, דרך כששמע יתרו כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים, אז יכול לקחת עמו את צפורה ושני בניה, אבל קודם שיצאו ממצרים, אינם יכולים לבא, דעל הראשונים אנו מצטערים, ואין להוסיף עליהם.

ויש להוסיף, דלכן הוזכר הכתוב כאן שהיה זה אחר שילוחיה, לומר דאע"פ שמשה שלחם למדין, אבל כל זה הוא רק בעת שהיו בשעבוד מצרים, אבל עכשיו שיצאו ממצרים, עתה ראוי להביאם.

ויבא יתרו וגו' אל המדבר אשר הוא חנה שם וגו'. (י"ח, ה'). יש לבאר סיבת בואו של יתרו לצורך מה הגיע, על פי המבואר במכילתא שבא ע"מ להתגייר. וא"כ י"ל דלכן הוצרך לבא, דגירות בעיא בית דין, כדילפינן בגמ' ביבמות דף מ"ו ע"ב דמשפט כתיב ביה, ולא יכול להתגייר בינו לבין עצמו, ולכן הוצרך לבא.

אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלוקים וגו'. (י"ח, כ"ג). ופירש רש"י אם מצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך, לא תוכל לעמוד. עוד י"ל בביאור כונת הכתוב 'צוך אלוקים' דהיה צריך ציווי מיוחד בשביל קיום עצתו של יתרו, דהנה עצתו של יתרו הייתה להעמיד דיינים, ובשביל להעמיד דיינים שיהא להם כח לדון, צריך שיהא דין ופרשה של דיינים, והרי עדיין לא נאמר כלל פרשת דיינים, וא"כ אינם דיינים כלל ואין להם שום כח לדון כלל, וואולי כדין נאמנים עלי ג' רועי בקר, ועל כן בשביל קיום העצה של יתרו, היה צריך להחדש פרשת דיינים, ורק אז אפשר לקיים העצה.

ויש לומר דזהו שאמר יתרו למשה וצוך אלוקים, דבשביל לעשות את הדבר הזה של העמדת דיינים, צריך הוא לצווי מהקב"ה, דהציווי היינו שיהא ניתן דין ופרשת דיינים, ורק אחר שיהא ציווי ה' על פרשה זו, יתחדש להם כח לדון, ותתקיים עצתו של יתרו.

והנה מבואר דיתרו זכה ליתן עצה ועל ידו נתחדש פרשת דיינים. ונראה לומר בזה דהנה בגמ' בסוטה איתא אמר רב חייא בר אבא אמר רב סימאי שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון כיסורים, יתרו שברח וכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית וכו'. ונראה דמה שזכה ליתן עצה הוא שכר כמדה כנגד מדה, דכנגד מה שברח, נמנע מליתן עצה נגד ה', זכה ליתן עצה לדבר ה' ושעל ידו יתחדש כל פרשת דיינים.

והאלוקים יעננו בקול. (י"ט י"ט). ופירש רש"י יעננו על דבר הקול. אכן בתרגום יונתן כתב ומן קדם ה' הוה מתעני בקל נעים ומשבח ונעימתא מליא. והיינו דנענה מאת ה' בקול נעים ומשובח. ומבואר דהתורה נתנה בקול נעים ומשובח.

ויש לומר דלכן נקראת התורה שירה, כיון שנאמרה בעריבות ונעימות. וכמו שמצינו דשירה הוא דבר הנאמר בנעימה, כמו שאומרים בתפלת שחרית לקל ברוך נעימות יתנו, וביה"ר לאחר אמירת תהלים אומרים בקול נעים גלת ורגן.

והנה בגמ' במגילה דף ל"ב ע"א איתא כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים. ומבואר דמה שקורא בלא נעימה הוא משוי את התורה לחוקים לא טובים. ויש לבאר דכיון דהתורה נתנה בקול נעים וערב ועיקר נתינתה היה באופן של שירה, על כן אם חסר האופן של שירה וזמרה, חסר בעיקר המטבע של תורה, ומשוי לתורתו חוקים לא טובים.

ויש להוסיף בזה עוד על פי דברי הגמ' בערכין דהמקור לעיקר שירה מן התורה מהכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה ובטוב לבב, ושירה איקרי טוב. ומבואר דהשירה נקראת טוב. ולפי זה יש לבאר דלכן הקורא בלא נעימה וזמרה הוא משוי לתורה חוקים לא טובים כי הוא קורא אותה באופן שאינה שירה, וחסרון השירה הוא חסרון הטוב, על כן הוא תורתו היא בכלל חוקים לא טובים.

הדור אתם ראו

מתוך דברי חיזוק במעונו לטובת קרן 'ברכת ציון ולואיס', מקסיקו, להחזקת עמלי תורה לקראת ימי הג הפסח

פרנסת עמלי תורה היא פרנסה הבאה מן השמים בדרך נס ובאורח פלא, כל מי שמתמצא ויודע רואה זאת בעיניו דבר יום ביומו, הקב"ה ציוה את משה רבנו לקחת צנצנת מן ולהניחה בקודש הקדשים, למשמרת לדורותיכם, כתוב ברש"י שמדובר על דורו של ירמיהו, שבני דורו אמרו שאינם עוסקים בתורה כי מניין יתפרנסו, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם הדור אתם ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. במכילתא מוסיפים חז"ל שירמיהו אמר להם 'אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה', שפרנסת עמלי התורה באה מצנצנת המן עצמה. והנה צנצנת המן הרי הייתה מונחת בקודש הקדשים, ונגנזה יחד עם הארון, ועד היום פרנסת עמלי התורה באה מאותה צנצנת הגנוזה יחד עם הארון. נמצא כי אלו העוסקים בהעמדת הפרנסה לעמלי התורה הרי הם כנכנסים לבית קדשי הקדשים להוציא משם את צנצנת המן ולהביא המזון לעמלי התורה, למדנו את גודל ועוצם דרגתם ומעלתם של התומכים והמעשים בדבר החזקת עמלי התורה, שהם כמו כהן גדול הנכנס לפני ולפנים. צריך לדעת כי אע"פ שכאן בעולם הזה לא רואים את זה, והכל נראה אותו דבר, אבל האמת היא שלכל דבר יש את הפנימיות שלו, והפנימיות של החזקת עמלי התורה הוא להכנס לפני ולפנים ולהוציא להם את פרנסתם מצנצנת המן. בכל הכלים במשכן היה מצות נשיאה, והנושאים הם אלה שנשאו את הכלים, וזלת הארון, שלמרות שנצטוו לשאת אותו, אבל כתוב בחז"ל שהארון הוא נשא את נושאו, בגמרא ביומא מבואר שתלמידי חכמים הם הם ארון תורה שבעל פה, כמו הארון שבו היו הלוחות, על כן מי שמעמיד את עצמו להיות נושא ארון התורה שבע"פ, הוא יזכה שאדרבה התורה היא זו שתישא אותו.

נחל אליהו

חביבות הגרים | יהרסו אל ה' לראות' | הזהרו בכבוד חבריכם

"ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים" (יח, י).

אומר הגאון דבר נורא, חידוש גדול. כתוב בחז"ל שישאל יתרו חביבים מהמלאכים. מלאכי השרת אומרים שם ה' אחרי שלוש תיבות **"קדוש קדוש קדוש ה' צבקות"**, וישראל אומרים אחרי שתי תיבות, מה זה אחרי שתי תיבות? **ברוך אתה ה'.**

מעלת ישראל על המלאכים

דרך אגב, יש שלוש מקומות שישאל יתרו חביבים מהמלאכים, **"שמע ישראל ה' אלוקינו"** ו**"ואהבת את ה' אלוקיך"**. ולפי זה מבארים [נדמה לי שהגאון אומר את זה] מה שאנחנו אומרים לפני קריאת שמע **"וקרבתנו לשמך הגדול סלה באמת"**, דהיינו שקרבת אונתנו לשמך הגדול יותר מהמלאכים, במה אנחנו יותר קרובים לשמך? שהמלאכים מזכירים שם שמים אחרי שלוש תיבות, ואנחנו אחרי שתי תיבות. ועל זה אנחנו ממשיכים איפה קרבתנו לשמך הגדול? אחד ב**"להודות לך"**, אחד ב**"ליחדך"** ואחד ב**"לאהבה"**. להודות לך - זה "ברוך אתה ה'", ליחדך - זה פסוק של יחוד ה' "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ובאהבה - זה "ואהבת את ה' אלוקיך".

על כל פנים, אומר הגאון, הגאון אמר את זה בהספד על הגר צדק הגרף פוטוצקי, שגרים הם עוד יותר מישאל, שישאל אומרים שם ה' אחרי שתי תיבות "ברוך אתה ה'", אבל גרים, גרי צדק, חביבים יותר מהבחינה הזאת מישאל, שאומרים אחרי תיבה אחת - **"ויאמר יתרו ברוך ה'"**, אחרי תיבה אחת.

ועומק דברי הגאון הם, שהרי מי יותר גדול ישראל או המלאכים? תלוי באיזה בחינה. בקדושה, בהשגה, ודאי שהמלאכים שאין לתאר מעלתם. אבל בחביבות אצל הקב"ה, למלאכים אין בחירה, אין להם יצר הרע. ישראל צריכים לשוב, להילחם, יש להם יצר הרע, יש מלחמות. מהבחינה הזאת ישראל יותר חביבים מהמלאכים. וממילא מהבחינה הזאת שישאל יותר חביבים מהמלאכים, באותה מערכת גר צדק יותר חביב מישאל. מפני שישאל נולד יהודי, אבל גר צדק צריך לעבוד מעצמו, צריך לעבור. ואת החביבות הזאת מבחינה מסוימת יש גם לבעלי תשובה שהיו במקום רחוק והיו צריכים מעצמם לבוא להתקרב, להם יש את החביבות המיוחדת הזאת.

וזה אף עיקר מעלת עם ישראל. חז"ל הקדושים (חגיגה ג, א) אומרים: **"בת נדיב" - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שנאמר (תהלים מז, ח): "נדיבי עמים נאספו עם אלוקי אברהם"**, אלוקי אברהם ולא אלוקי יצחק ויעקב, אלא אלוקי אברהם שהיה תחילה לגרים. נדיבי עמים - נדיבות, זה כלל ישראל, ביתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, לבוא בנדיבות זה החלק של אברהם.

מה שהפליג הגאון בשבחו של הגרף פוטוצקי

דרך אגב נזכיר מה שהזכרנו כבר, הגאון אמר את זה בלוייה של הגר צדק הגרף פוטוצקי. הוא היה בן של כומר שהתגייר התקרב לגאון, הכמורה דנה אותו לשריפה אם הוא לא יחזור אליהם, אבל הוא בשמחה רבה מסר נפשו על קדושת ה'. שלוש שנים הוא היה גר צדק והגאון הפליג מאד בשבחו. בלוייה שלו, לפני הקבורה שלו, שמעו את הגאון אומר "זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איויתיה". כשהגאון היה רוצה להגיד דבר חולין הוא היה משתדל לומר פסוקים, והבינו מהפסוק הזה שהוא ראה לעצמו זכות להיקבר ליד הגר צדק. ועד היום שני הקברים צמודים.

הגאון גילה שהגרף פוטוצקי היה ניצוץ מנשמתו של אברהם אבינו. על אברהם אבינו חז"ל הקדושים אומרים במסכת נדרים (לב, א) **בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, שנאמר (בראשית כו, ה): "עקב אשר שמע אברהם בקולי"**, עקב זה מנין 172 ואברהם אבינו חי 175 שנה שמתוכם עקב אשר שמע בקולי, ועד גיל שלוש לשון הרמב"ם בפרק

אי מהלכות עבודה זרה הלכה ג: **ואביו ואמו וכל העם עובדים עבודה זרה והוא היה עובד עמהן.** ועל כך אמר הגאון: הגר צדק הזה אברהם בן אברהם, היה ניצוץ מנשמתו של אברהם אבינו, והוא היה צריך לתקן את השלוש שנים האלו שהיה חסר לאברהם אבינו. הם השלוש שנים שהוא התגייר. והגאון גילה, שהמסירות נפש שלו שהוא מסר נפשו על קידוש ה' באהבה כלולה, הצליחה להשפיע כזה כוח קדושה בעולם שמאז נחלש הרוח טומאה של טומאת ידיים בבוקר, הרוח רעה שלפני נטילת ידיים. לא שזה התבטל אבל זה נחלש.

דרך אגב, הוא שאל את הגאון האם עדיף ללכת מהר לשריפה או ללכת לאט. מצד אחד צריך ללכת מהר כיון שזריזים מקדימים למצוות, הוא הולך לקיים מצוה כזאת חביבה להישרף על קידוש ה', ומצד שני אולי אסור לו לקרב את מיתתו.

מעלת הנשרפים על קידוש ה'

שמעתי פעם מהגאון ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל שהגר צדק הזה לפני פטירתו, לפני שהוא נשרף על קידוש ה', אמר לגאון: אני שמח שמחה גדולה אבל דבר אחד אכפת לי. על זה שהוא הולך למות הוא שמח שמחה גדולה, על הזכות הגדולה, אתם יודעים איזה זכות זה להישרף על קידוש ה'. המגיד מישרים אמר לבית יוסף שהקב"ה יזכה אותך להישרף על קידוש ה' כמו שלמה בחייו. שלמה בחייו זה רבי שלמה מולכו שהיה מהאנוסים ששב ליהדותם ונשרף על ידי האינקוויזיציה על קידוש השם, והבית יוסף גם השתוקק לזכות כמותו להישרף על קידוש ה'. בסוף הבית יוסף לא זכה לזה, ובמקום זה הוא קיבל פיצוי. מה הפיצוי? שהוא יחבר את השולחן ערוך שכל כלל ישראל ילך לאורו עד ביאת גואל צדק. זה היה פיצוי. לפי הפיצוי אתם יכולים להבין ולדעת על מה מדובר. זה הפיצוי.

הקרבה המיוחדת של הקב"ה לגרים

על כל פנים, הגר צדק בכה לגאון הוא אמר: דבר אחד אכפת לי, כל יהודי יש לו קשר עם כלל ישראל או מלמעלה או מלמטה, או מלמעלה דרך אבות עד אברהם יצחק ויעקב, או מלמטה שהוא משאיר פה זרע עובדי ה'. אבל אני אמר הגרף פוטוצקי: אין לי קשר לא מלמעלה לא מלמטה. אבא שלי גוי, אמא שלי גויה, ובנים יהודים לא הספקתי להביא לעולם. אמר לו הגאון במקום: כתוב בישיעה **"כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבקות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוהים"**, מתי אומרים את זה? בתפילה במלכויות בראש השנה. אמר לו הגאון הקב"ה אומר: אני ראשון, מה זה ראשון? אין לי אבא, ראשון ואין ראשית לראשיתו. אז אני אבא לאלו שאין להם אבא.

ואני אחרון, כביכול אין לו בנים בטבע, הקב"ה ודאי יש לו בנים, "בנים אתם לה' אלוקים", אבל בנים שבטבע אין לו. אז אני אבא לאלו שאין להם המשך. אני ראשון ואני אחרון.

מה הפשט בדברים? רש"י אומר בפרשת מקץ על הפסוק (בראשית מג, לג) **"וישבו לפניו הבכור בכבודו והצעיר כצעירתו"**: מכה בגביע וקורא, ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר וזבולון הסבו כסדר הזה... וכן כולם, כיון שהגיע לבנימין אמר: זה אין לו אם ואני אין לי אם, ישב אצלי. ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא. יוסף המלך אומר, לך אין אמא ולי אין אמא, תהיה איתי. כך כביכול אומר הקב"ה, וזה כוונת הגאון, "אני ראשון" אין לי אבא ואמא, אומר הקב"ה: לגרים שאין אבא ואמא ישבו אצלי. "אני אחרון", מי שאין לו בנים ישב אצלי.

ונראה להוסיף על דברי הגאון, שהשאלה של הגר צדק והתשובה של הגאון מרומזים בפסוק בישיעה, בהפטרה של תענית ציבור **"ואל יאמר בן הניכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו ואל יאמר הסרים הן אני עץ יבש"** - שתי הטענות של הגר צדק, בן הניכר, גר צדק אומר: אין לי אבא "הבדל יבדילני", והסרים אומר: אין לי ילדים,

"הן אני עץ יבש". ולשניהם משיב הקב"ה: **"כי כה אמר ה' לסרסים אשר ישמרו את שבתותי ובהורו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי ונתתי להם בבית ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו"**, זה תשובה לסרסים - שם עולם אתן לו. ומה התשובה לבני הניכר? **"ובני הניכר הנלווים על ה' לשרתו ולאהבה את שם ה' להיות לו לעבדים..."** זה הגרים **"והבאתים אל הר קודשי ושמתים בבית תפילתי..."**.

מה הכוונה "ונפל ממנו רב"

"רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב" (יט, כא).

רבותי, מצאנו דבר נפלא מאוד, מה זה "ונפל ממנו רב"? יש בזה שני פירושים של שני התרגומים. כל התרגומים זה ברוח הקודש, **תרגום יונתן ותרגום ירושלמי. התרגום יונתן** אומר: **ונפל ממנו רב - ויפיל מנהון רב דבהון**. מה זה רב דבהון? רב זה הגדול שבהם. **והתרגום הירושלמי** אומר: **ונפל ממנו רב - ויפול מנהון אוכלוסין סגיין**. מה זה אוכלוסין סגיין? עם רב.

חומר האיסור בראיית מקום שכניה

עכשיו תראו, אלו ואלו דברי אלוקים חיים. על מה כתוב את העונש הזה? פן יהרסו אל ה' לראות. מה זה נקרא לראות? מורא מקדש, שאסור לראות מקום של שכניה, עד כדי כך שאפילו בברכת כהנים שהשכינה נמצאת בין אצבעותיהם, כתוב שאסור להסתכל על האצבעות. בהרבה מקומות ראינו את החומר של מורא מקדש בלשון לראות. איזה מקומות יש? **"ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו"**, בסוף פרשת במדבר. **"כי לא יראני אדם וחי"**. בסנה כתוב **"וירא הי כי סר לראות"**.

ובסוף פרשת משפטים (כד, יא) כתוב: **"ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו"** - מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד, **"ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו"** - היו מסתכלין בו. צריך להזהר לא להביט במקום שכניה, מורא שכניה זה לראות. ואף כאן זה הפשט, "פן יחזו אל ה' לראות".

ואיפה עוד מצאנו חומר של לראות? תפתחו שמואל א', כשהפלישתים החזירו את ארון האלוקים ועבר דרך בית שמש ואז כתוב שפגע בהם מידת הדין. מה היה שם? כתוב בשמואל א' פרק ו' פסוק י"ג: **"ובית שמש קוצרים קציר חטים בעמק וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות"**. הם שמחו, אבל היה חסר במורא מקדש שהם ראו. מה היה החטא שלהם? **רש"י** מביא את דברי חז"ל: **"היו מסתכלין... ומשמחתם נהגו בו קלות ראש שלא היו מסתכלין בו באימה ודרך כבוד. והרד"ק** אומר: **שמרוב שמחה פרצו לראות בארון ופתחו וראו מה שבתוכו, לפיכך נענשו כמו שכתוב "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו"**. מבואר על כל פנים שהעונש שלהם היה על 'לראות'.

על ראיית השכינה מתים עם רב ומתים גדולים שבהם

ומה היה העונש שלהם? מה הפורענות שהם קיבלו? כתוב אחר כך בהמשך בשמואל א' פרק ו' פסוק י"ט **"ויק באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ויק בעם שבעים איש חמישיים אלף איש"**. מה זה "שבעים איש חמישיים אלף איש", מתו שבעים או חמישיים אלף? אומר **רש"י**: **תרגם יונתן, וקטל בסבי עמא שבעין גברא ובקהלא חמשין אלפי גברא. ורבותינו אמרו (סוטה לה, ב): שבעים איש שכל אחד היה שקול כחמשים אלף או חמשים אלף שכל אחד שקול כשבעים סנהדרין**. וזה היה עונש על "שראו בארון ה'" כלשון הכתוב. רואים שהעונש על "פן יהרסו אל ה' לראות" הוא שמתים גדולים שבהם ומתים עם רב שבהם, וכמו שני הפירושים כאן של התרגום יונתן ושל התרגום ירושלמי.

חומר זלזול בכבוד הבריות

"ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" (כ, כג).

אומר **רש"י** (מהמכילתא): **והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה והואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה**.

המבזה את חבירו חמור ממבזה את המזבח

אי! כמה שאנחנו רחוקים מדעת תורה. אם היו מציעים לאחד שיש לו בת בוגרת, שתי הצעות: או בחור אחד שהחיסרון שלו שהוא ירק פעם על חבר שלו, או אחד שירק על ספר תורה, אני לא הייתי מציע לגשת לא לזה ולא לזה, אבל מה היה מרתיע אותנו יותר? ירק על ספר תורה. לא כך? תארו לכם אחד שירוק על חברו, ולעומתו אחד שנורא נוראות יורק על המזבח, נורא נוראות! זה נראה לנו אלף מונים יותר חמור מי שירוק על המזבח. אוי, כמה אנחנו רחוקים מדעת תורה.

חז"ל הקדושים אומרים לנו: והלוא דברים קל וחומר ומה אבנים הללו - של מזבח, הקפידה תורה על בזיונם, חברך שהוא בדמות יוצרך - הוא צלם אלוקים, זה הרבה יותר חמור לבזות אותו מלבזות את המזבח. על מי מדובר? על יהודי שעובד בזבל, אפילו יהודי הכי פשוט הוא צלם אלוקים. לבזות אותו, לירוק עליו, יותר חמור מלירוק על המזבח. כמה אנחנו רחוקים מדעת תורה, מה זה כבוד הבריות.

הזכרנו בענין הזה בפרשת נח, ולחובת הקודש נחזור על זה. **התורת חיים** בפרק החובל אומר דברים נוראים, דברים מבהילים, כדאי לראות את זה בפנים. כתוב שם במשנה (בבא קמא ז, א) על חיוב בושת, שיש דברים שחז"ל נתנו קצבה על הבושת שבהם, מי שסוטר לחברו ברבים, מבייש אותו, מי שנתן סטירה לחבירו, חייב לתת לו מאתיים זוז. ואם הוא סטר כלאחר יד שאז הבושת כפולה, זה יותר זלזול הוא חייב לתת לו 400 זוז. אם נתרגם את זה ליוקר המחיה של היום, לא ליוקר הכסף אלא ליוקר המחיה, כתוב בחז"ל במשנה בפאה (פרק ח משנה א) שמאתיים זוז בזמנם זה היה כדי מחיה של אדם בודד לשנה. כמה היום הוא שיעור כדי מחיה של אדם לשנה? יחידה לא בירושלים, אלא בקרית ספר, בבית שמש, יחידה + חשמל, ארנונה, מזון, ביגוד, כמה זה יוצא לחודש? כולל הכל מסתמא, 5000 שקל לחודש, יוצא שמאתיים זוז שיעור מחיה לשנה זה שישים אלף שקל. וארבע מאות זוז זה מאה עשרים אלף שקל, ואת זה צריכים לשלם על סטירה אחת.

כבוד הוא הנשמה חלק אלוך ממעל

למה חז"ל כל כך החמירו בבושת? אומר **התורת חיים** דברים מבהילים, חז"ל הקדושים (סנהדרין נח, ב) אומרים: **הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכניה**. לעשות בושה לשני זה כאילו נתת סטירה לשכינה. למה? אומר **התורת חיים**: אם אתה הכית את השני, פצעת אותו קשה, פגעת רק בגוף שלו, לא נגעת בנשמה שלו. אבל אם אמרת לו מילה פוגעת, הפגיעה הכי קטנה, פגעת לו בכבוד, הכבוד שייך לנשמה. **"עורה כבודי"** זה הולך על הנשמה, **"למען יזמור כבוד"** זה הולך על הנשמה. הנשמה היא חלק אלוך ממעל, זה צלם אלוקים. כשביישת את השני, העלבת אותו, פגעת בו, פגעת בנשמה. ולכן הסוטר לחברו ברבים, מבייש אותו, כאילו סוטר לועו של שכניה. **התורת חיים** מאוד מאריך בזה, אבל הדברים האלה מפורשים בדברי חז"ל הקדושים **שרש"י** מביא כאן, "חברך שהוא בדמות יוצרך - צלם אלוקים על אחת כמה וכמה". כאילו סוטר לועו של שכניה.

ומצאנו בעזר ה' פסוק מפורש שכתוב את דברי **התורת חיים**. כתוב בפרשת נח (בראשית ט, ו) **"שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם"**, אומר **ר' איצ'לה וואלוז'ינר**, מה זה שופך דם האדם באדם? לא מדובר פה באחד ששופך את הדם החוצה, הורג אותו, אלא הוא שופך את הדם בתוך הגוף, עושה שפיכות דמים פנימית. מי זה? המלבין פני חברו ברבים. רוצח, מוציא את הדם החוצה, מלבין פני חברו ברבים כל הדם עולה לראש, בורח מכל הגוף. זה **"שופך דם האדם באדם"**. ועליו נאמר **"דמו ישפך"** - יש לו חומר של רוצח, כך כתוב בחז"ל. דמו ישפך. כמו רוצח.

עד כאן דברי **ר' איצ'לה וואלוז'ינר**. ומה ההמשך של הפסוק? למה כל כך חמור המלבין פני חברו ברבים, המבייש את חברו? **"כי בצלם אלוקים עשה את האדם"**, מפורש היסוד של **התורת חיים**, שהיות ואדם הוא צלם אלוקים, לכן כל הסוטר לועו של חברו כאילו סוטר לועו של שכניה, צלם אלוקים, ולכן דמו ישפך.

שמעתי פעם מר' **אהרון חדש זכרנו לברכה**, בשם אבא שלו **ר' מאיר חדש** שאמר דבר נפלא. המשנה באבות (פרק ד משנה א) אומרת: **איזהו מכובד המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א ב, ל): "כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו"**. למדתם פעם את המשנה הזאת? המשנה לכאורה לא מובנת, התנא פותח ב"איזהו מכובד המכבד את הבריות" על בשר ודם, ומסיים **"שנאמר כי מכבדי אכבד"** שזה הולך על השכינה? אמר **ר' מאיר חדש**: כתוב פה, שהמכבד את הבריות הוא מכבדי של השכינה, ומבזה את הבריות הוא בוזי של השכינה. ומפורש כדברי **התורת חיים**. שהביזוי הוא של צלם אלוקים, וכאילו סוטר לועו של שכניה.

אבל היה לי קושיה, המשנה נכתבה גם לבעלי בתים, למה המשנה סתמה? המשנה היתה צריכה לפרש איזהו מכובד המכבד את הבריות שנאמר כי מכבדי אכבד, ולהוסיף וכתוב בתורת חיים שכבוד זה נשמה ונשמה זה צלם אלוקים. למה המשנה סתמת? רואים שלתנאים זה היה כל כך פשוט שמכבד את הבריות זה מכבדי, ומבזה את הבריות זה בוזי, שלא צריך על זה בכלל פסוק.

רואים את הקולות

וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר... וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמור, אנכי ה' אלוקיך... וכל העם רואים [את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר, רש"י] את הקולות [היוצאים מפי הגבורה, רש"י (דלא תימא דקאי אקולות דקודם מתן תורה, לכן פירש דקאי אשעת מתן תורה, שפתי חכמים)], ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן, ויגועו ויעמדו מרחוק [יתרו כ טו], וכפרש"י כן איתא בחז"ל יסובבנהו, לפני הר סיני. יבוננהו, בעשרת הדברות, מלמד שכשהיה הדיבור יוצא מפי הקב"ה, היו ישראל 'רואים אותו' ומשכילים בו, ויודעים כמה מדרש יש בו, וכמה הלכה יש בו, וכמה קולים וחמורים יש בו, וכמה גזירות שוות יש בו [ספרי האזינו שיג י]. טעון ביאור, איך אפשר לראות קולות.

*

ה' מסיני בא וזרח משעיר למו וכו', מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן, אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון 'ולא קבלוה', עד שבא אצל ישראל 'וקבלוה' [ע"ז ב ב]. רבי טרפון אומר וזרח משעיר למו, אין שעיר אלא בני עשו, א"ל הקב"ה מקבלים אתם עליכם את התורה, א"ל ומה כתוב בה, א"ל לא תרצח, א"ל אין אנו יכולין לעזוב את הדבר שבירך יצחק את עשו, ועל חרבך תחיה, ומשם חזר ונגלה על בני ישמעאל, אמר להם הקב"ה מקבלים אתם את התורה, א"ל ומה כתוב בה, א"ל לא תגנוב, א"ל אין אנו יכולין לעזוב את הדבר שעשו אבותינו שגנבו את יוסף והורידוהו למצרים, ומשם שלח מלאכים לכל אומות העולם וכו' [פדר"א מ].

מה מנע מבני עשו ומבני ישמעאל לקבל תורה, הרי יכלו לקבל תורה ולהמשיך לגנוב ולרצוח. אין זאת אלא, שקבלת התורה עניינה 'לקבל לעשות' את מה שכתוב בה, וכיון שבני עשו אינם יכולים לפרוש מרציחה, ובני ישמעאל אינם יכולים לפרוש מגניבה, לפיכך לא קבלוה.

וכ"כ הרבינו יונה, אמרו חז"ל כל שמעשיו מרובים מחכמתו מתקיימת. שנאמר 'נעשה ונשמע' [אדר"ג כב], ביאור הדבר, כי האיש אשר 'קבל על נפשו' בלב נאמן לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורוהו וכו', יש בידו מן היום הזה שכר על כל המצות, על אשר שמעה אזנו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר 'לא גלו אזנו' עליהם, וקנה זכות על הגלות אליו 'ועל כל נעלם מעיניו' וכו', וכענין מה שאמרו ישראל בסיני 'נעשה ונשמע' [שע"ת ב י]. מפורש ברבינו יונה שקבלת התורה עניינה 'שמקבל על עצמו לעשות' את כל דברי התורה, את ששמעה אזנו, וגם את מה שטרם שמע, וטרם נגלה לאזנו.

*

רבי יודן בשם רבי יודא ב"ר סימון ורבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלוקיך 'נתקע תלמוד תורה בלבם', והיו למדים ולא היו משכחין [שהש"ר א ד]. מפורש בחז"ל שקבלת התורה הייתה במה 'שנתקעה התורה בלבם', ונבלעה בדמם, עד שלא היו משכחין. ויש להבין אם קבלת התורה עניינה 'קבלת עול', מה העניין בכך 'שנתקעה התורה בלבם'.

מתוך כך נראה ששני עניינים ישנם בקבלת התורה, האחד 'קבלת עול תורה', שבני ישראל קבלו על עצמם לעשות לא רק את מה שנגלה לאזנם, אלא גם את מה שלא נגלה לאזנם. והשני 'קבלת עצם התורה', שקבלו את התורה בעצמותה, וזכו בה כאדם המקבל מתנה. וכן הוא בחז"ל, 'וממדבר מתנה' [במדבר כא יח] זה מדבר סיני, שנתנה להם לוחות 'במתנה' מסיני, שנאמר ויתנם ה' אלי [אותיות דר"ע ס].

*

אמרו חז"ל, בשבעת קבלת התורה גם הנשמות העתידין להבראות היו בכלל [תנחומא יתרו יא], ולפי המבואר נראה שהסיבה לכך היה מחמת שני העניינים שישנם בקבלת התורה. מחמת הסיבה הראשונה, כדי 'לקבל עול תורה', שאם לא היו באים יכולים היו לטעון לא קבלנוה ולא נתחייבנו בה, וכפי שכתב החוות יאיר קשה הרי קבלת ישראל בכמה בריתות אלות ושבועות, והתעוררו המפרשים איך היה אפשר להטיל הברית והשבועה על דורות הבאים, והפליגו להעמיק בעיון על פי מה שכתוב את אשר ישנו פה וכו', שהיו שם כל הנשמות העתידין להבראות וגם הרוחות ודיוקנים הגופים, ולולי זה לא היה דורות הבאים מחוייבים לקיים [שו"ת חוות יאיר סימן קכו].

וכ"כ השל"ה בזה שהיו שם כל הנשמות ירמוז על הערבות והשעבוד שנשתעבדו כל הנשמות, 'וקבלו עליהם עול מלכות שמים', ובאו במסורת ברית התורה וכו', ושם קיבלו את הברית כל הנשמות העתידות להיבראות [של"ה שבועות מג].

ומחמת הסיבה השניה, כדי 'לקבל את התורה עצמה', ולזכות בה, כפי שכתוב במדרש אמר רב יצחק מה 'שהנביאים עתידיים להתנבאות' בכל דור ודור 'קבלו מהר סיני', שכן משה אומר להם לישראל כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום, ואת אשר איננו פה עמנו היום, עמנו עומד היום אין כתיב כאן אלא עמנו היום, אלו הנשמות העתידות להבראות וכו', וכן הוא אומר משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, בימי מלאכי לא נאמר אלא ביד מלאכי, שכבר היתה הנבואה בידו מהר סיני ועד אותה שעה לא נתנה לו רשות להתנבאות וכו', ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא 'אף החכמים' העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד 'קבל את שלו מסיני' [שמו"ר כח ה]. מפורש בחז"ל שכל ביאת הנשמות להר סיני הוא 'לקבל את התורה' ולזכות בה, שכל מה שהנביאים נתנבאו וכל מה שהחכמים שבכל דור למדו, קבלוהו בסיני.

*

כתב האלשיך מה שאנו אומרים 'ותן חלקנו בתורתך', לפי 'שכל הנשמות' עמדו על הר סיני 'וקבלו כל אחד חלקו' בתורה. וזה שאמרו בגמרא יגעתי ומצאתי תאמין [מגילה ו ב], מצאתי דייקא, כאדם המוצא אבידתו, לפי שהוא חלקו וכו', ולפיכך מלמדים אותו 'חלק תורתו' במעי אמו [נדה ב ב]. וזה נקרא לפי בחינתו 'כל התורה', פירוש, כל התורה השייכת לחלק נשמתו, ובצאתו לאויר העולם הוא נשכח ממנו, ואח"כ ע"י גיעתו מוצא אבדתו [ירם משה אבות, וע"ע מעמד הר סיני עמ' רג].

ובמעלות התורה הביא משמיה דהגר"א שלפי דברי האלשיך אתי שפיר מה שאמרו בגמרא כל הלומד תורה ואינו מקיימה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם [ירושלמי ברכות פ"א ה"ב], כי בשביל הלימוד לבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, כי גם במעי אמו למד כל חלקו, אבל המקיים משלים כוונת הבריאה, שלא היה יכול לקיים התורה בעודו במעי עמו, הגם שלמדה [מעלות התורה עמ' רכא].

מבואר במעלות התורה ששני ענייני קבלת התורה נזדמנו כאן לפונדק אחד, העניין הראשון, שבהיות האדם ברחם אמו הוא 'מקבל את עצם התורה' במתנה, דמלמדין אותו כל התורה כולה [גדה ל ב], ובצאתו לאויר העולם משכחין ממנו את מה שלמד, כדי שיקנה בעמל וביגיעה את כל מה שניתן לו קודם במתנה. והעניין השני, שצריך האדם 'לקבל עול תורה', כדי להשלים את כוונת הבריאה, 'לשמור לעשות ולקיים' את כל דברי התורה.

[וע"ע בחפץ חיים שהביא, שכתב הגר"א שלפיכך אמרו חז"ל יגעתי ולא מצאתי אל תאמין (מגילה ו ב), שהוא כעין מציאת איזה דבר, שמתחלה קודם שמצאה היתה ג"כ בעולם, אלא שמחפש אותה ומוצאה. כן ענין התורה שלכל איש ואיש 'ניתן חלק בתורה' בעת מעמד הר סיני 'שהיו כל הנפשות שם', ולפיכך אנו מבקשים כלנו מהש"ת 'ותן חלקנו בתורתך', וכל אחד ואחד בבואו לזה העולם כאשר מתייגע בתורה הוא מוצא 'החלק שניתן לו', 'ולזה החלק מושך לו לבו', ולפיכך אמרו חז"ל אין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ (ע"ז יט), וזהו החלק הוא כמו מטמון 'השטמין השי"ת' עבורו בתורה, כי אב רחמן הוא ורוצה שלא יתיישש שום איש בבואו שם, וע"כ לענין התורה צריך לחפש היטב היטב ולליגע עצמו שבדאי ימצא המטמון שהטמין השי"ת עבורו. כן הדבר הזה שצריך האדם ללמוד כל ימיו הקצובים לו לחיים, וכן בכל יום כל השעות שיש לו ללימוד, ואז ימצא בתורה כל המטמון שהטמין השי"ת עבורו. אבל אם לא יעשה כן, אלא יפקיר איזה ימים או איזה שעות ביום ולא ילמוד בהן, נמצא שהשאיר בידיים את המטמון בעפר, והיינו כח ההשגה אשר נתן השי"ת לנפשו לא יצא לפועל ממש, רק נשאר לו במוחו, והמוח נעשה עפר לבסוף, ולשוטה יחשב עבור זה לנצח, שאיבד המתנה שנתן לו השי"ת בתורה, וכעין מה שאמרו (חגיגה ד א) איזהו שוטה שמאבד מה שנותנין לו (שם עולם ח"א פ"ג).

*

הגר"ח מוואלאזין זצ"ל סיפר פעם על גדלותו של אחיו הגר"ר זעלמלה, ואמר שאחיו יודע את כל התורה בעל פה כאדם היודע לומר אשרי על פה, שאלוהו א"כ מה היתה גדלותו של רבו הגר"א כי מה שייך יותר מזה, והשיב שאחיו יודע התורה על פה מתחילה לסוף, אבל לא מהסוף להתחלה, ואילו הגר"א יודע גם ההיפך מהסוף להתחלה. וצ"ב מה העניין לדעת התורה הפוך. ואמר הגר"ר זצ"ל שהחילוק בין ישר להפוך הוא רק כשקוראים על פה, אבל כשקוראים מתוך הכתב אין שום חילוק בזה. והנה על תורה נאמר 'כתבם על לוח לבך' [משלי ג ג], והוא שיעור בחיוב ידיעת התורה שתהא התורה ככתובה לפניו, ועי"ז ידע לקרותה ישר והפוך, ומשום כך עמל הגר"א להגיע לדרגה זו. וזה הפשט 'וכל העם רואים את הקולות', שבשעת מתן תורה היתה השגתם של ישראל בשלמות, כאילו היתה כתובה לפניהם, והיו יכולין לקרוא בה ישר והפוך [בד קודש שמות עמ' רלז].

אם קבלת התורה עניינה 'קבלת עול תורה', מה העניין לדעת את התורה ישר והפוך, אין זאת אלא כפי שאמרנו ששני עניינים יש בקבלת התורה, האחד 'קבלת עול תורה', והשני 'קבלת עצם התורה', שלכך 'נתקעה תורה בלבבם', ולכך גם ניתנה תורה באופן של 'וכל העם רואים את הקולות', שיהיו ישראל 'רואים ומשכילים בו', ויודעים כמה מדרש יש בו, וכמה הלכה יש בו, וכמה קולים וחמורים יש בו, וכמה גזירות שוות יש בו [ספרי האזינו שיג ט]. ולמדנו מדברי הגר"ר זצ"ל עוד, שהוא הלכתא 'בעצם קבלת התורה' 'ובזכיה בה', שצריך אדם לזכות בתורה, עד שתהא 'כתובה בלבבו', ויוכל לקרוא בה ישר והפוך.

*

בגמרא, אמר רבי אלעזר מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל [עירובין נד א], וכתב הבית הלוי שבלוחות ראשונות היה הכל בכתב, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש היה הכל נכתב על הלוחות, והיו מסתכלים בלוחות ורואים ויודעים את כל התורה ולא היו שוכחים, אולם לאחר שחטאו בעגל ונתנו להם לוחות שניות לא היו רואים הכל בלוחות, ונתחדש להם השכחה הצער והיגיעה [עי' ביה"ל דרוש יח].

טעם החילוק בין לוחות ראשונות ללוחות שניות הוא, לוחות ראשונות שעדין לא חטאו 'היו רואים את הקולות', מסתכלים בה ויודעים כל התורה כולה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והיו למדים תורה ואינם משכחים, אולם לוחות שניות שנתנו לאחר חטא העגל, בתוך עולם של חטא, לא היו רואים את הקולות והיו למדים תורה ומשכחים.

שבועות אלו שבהם קוראים פרשיות יציאת מצרים נקראים שובבי"ם, והם זמנים מיוחדים ומסוגלים לבנין האדם, משום שגלות מצרים תכליתה בנין האדם, להכשיר בני אדם שיתעלו להיות עם סגולה, עם מקבלי תורה, עם ה', ואכן בהגיעם להר סיני כשקבלו את התורה, נגמרה יציאת מצרים ונקבע שמם 'אדם', ועמה ההבדלה שישראל קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם [יבמות סא א], הרי שהשם 'אדם' ניתן להם בד בבד עם 'קבלת התורה', כי אדם הוא 'אדם התורה', ומפרשת קבלת התורה, מן הכתוב 'וכל העם רואים את הקולות' למדנו, שאדם התורה הוא אדם שפורש מן החטא, שלא מצוי בעולמה של חטא, ודברי תורה כתובים על לוח לבו, עד שהוא יכול לקרוא בהם ישר והפוך.

*

רבי יודן בשם רבי יודא ב"ר סימון ורבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלקיך 'נתקע תלמוד תורה בלבבם', והיו למדים ולא היו משכחין, באו אצל משה ואמרו משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח בינותינו, שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו, חזרו להיות למדים ושוכחים, אמרו מה משה בשר ודם עובר אף תלמודו עובר, מיד חזרו באו להם אל משה אמרו לו משה רבינו לוואי 'יגלה לנו פעם שניה', לוואי ישקני מנשיקות פיהו, לוואי 'יתקע תלמוד תורה בלבבו' כמות שהיה, אמר להם אין זו עכשיו, אבל 'לעתידי לבא' הוא שנאמר [ירמיה לא לב] ונתתי את תורתך בקרבם 'ועל לבם אכתבנה' [שהש"ר א ד].

מבואר במדרש, לוחות ראשונות היו למדים ולא היו משכחים, אך אחר חטא העגל, ואחר שבקשו דבר אתה עמנו, היו למדים ומשכחים, משום כך בקשו ישראל לוואי 'יתקע תלמוד תורה בלבבו' כמות שהיה, והשיב להם משה אין זו עכשיו, אבל 'לעתידי לבא' ונתתי את תורתך בקרבם 'ועל לבם אכתבנה'.

כדי לזכות לקבלת התורה בשלמות, מוטל עלינו לפרוש מחטא ולהסתלק מעבירה, עי"ז נזכה שבורה עולם יפרוש כנפיו עלינו, ויגאלנו ממדבר העמים להיות לנו לאלוקים, ויחזור ויגלה לנו את תורתו באותה דרגה של 'רואים את הקולות', כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל, ונתתי תורתך בקרבם -

'ועל לבם אכתבנה'.

מענה יחזקאל

הרב יחזקאל הרטמן

ערב ש"ק פרשת יתרו תשפ"א

מתן תורה בפרשת יתרו

תמצית: קושיות: מדוע מתן תורה הוא בפרשת יתרו, מדוע יתרו נקרא ע"ש ייתור פרשה, מה החידוש בפרשת ואתה תחזה - החידוש שנתחדש במתן לתורה - ביאור הגמ' בשבת בעניין ויכוח משה עם המלאכים - ביאור עניין מצוות שבין אדם לחבירו - התורה מתגלה דוקא מהתחנתונים, דברי המדרש שאמת מארץ תצמח - עניין הערב רב שמשה רבינו צירף - יתרו הוא המגלה את הבורא מתוך ע"ז, דברי המדרש בענייני ד' שהביאו לגילוי שמו בעולם - עצת יתרו באה בדוקא ממי שמכיר את תהלוכות העולם הזה כדי להורות היאך התורה תשתייך לעולם הזה - יתרו ע"ש שייתר פרשה בתורה שפרשה זו היא עיקר צורת מתן תורה בעולם.

תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה החזיר להן תשובה וכו' אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם? שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים? שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות? שוב מה כתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתיב בה כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב וכו'.

ותמוה, מה היתה ההו"א של מלאכי השרת וכי לא ידעו אלו מצוות נאמרו בתורה קודם לתשובת משה? אלא, ביאור הדבר דהתורה מתגלית בפנים שונים כפי שמבאר הרמב"ן בהקדמה לספר בראשית וז"ל: "ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה בענין הזה שהזכרנו היה שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות והי' אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות ונמסר לו על פה קריאתה בשמות", יש פנים שבהם התורה מתגלה כשמותיו של הקב"ה, בצורת גילוי עליונה יותר, אלא שכפי דרגת האדם כאן יש גילוי של תורה כפי סדר המצוות השייכים לאדם. התורה עצמה יש לה פנים מפנים שונים, ובפן אחד היא כתובה בצורה של עליונים, ובפן אחר כפי שמתגלה לתחתונים. וממילא, ברורה טענת המלאכים, שטענתם היא על התורה השייכת להם, תורה שהיא אש שחורה כתובה ע"ג אש לבנה.

אלא, דאם כנים דברינו, צ"ב מהי תשובת משה שיש פנים של תורה השייכת לאדם, והרי סו"ס טענת המלאכים היא על החלק השייך להם? אלא, דתשובת משה היא דבר זה גופא, שכיון שהתורה לובשת צורה המתאימה לתחתונים, על כרחך שהתורה נמסרה לתחתונים להיות תחת ידם ובבעלותם, דאל"כ מדוע שיהיה פנים בתורה המדברים אל צורת אדם תחתונה? ומוכרח מזה שלאדם יש תפיסה בתורה ולכן התורה יש לה צד דיבור לאדם התחתון. מייד הודו לו. זהו החידוש של מתן תורה, שהתורה נמסרה לנו בדיבורים ובמערכות השייכים אלינו.

א.

מתן תורה בפרשת יתרו

הנה, מכל פרשיות התורה, נבחרה פרשת יתרו להיות הפרשה של מתן תורה. והלא דבר הוא, דיתרו הרי הוא גר, שלא נכלל לגמרי עם כלל ישראל, ומדוע דוקא בפרשה זו מובאת עניין נשגב זה של מתן תורה ועשרת הדברות?

וכן צ"ב דיתרו נקרא יתרו ע"ש שייתר פרשה בתורה, והרי היו עוד שייתרו פרשה בתורה כדוגמת בנות צלפחד והאנשים שהיו טמאים לנפש אדם, ומדוע דוקא יתרו נקרא ע"ש הייתור?

ובעניין זה, הפרשה שיתרו ייתר, היא פרשת ואתה תחזה, וצ"ב דמדוע היה צריך את יתרו כדי לתת עיצה כה פשוטה, שמשה רבינו אינו יכול לישא לבדו בעול אומה שלמה?

ב.

החידוש שנתחדש במתן תורה

ובביאור העניין נביא תחילה דברים שהתבארו במאמר שבועות (שהודפס במענה יחזקאל במדבר): נראה בהקדם, דהנה צ"ב מהו הגילוי הגדול של מתן תורה שלא היה כמוהו קודם, דהרי כבר בקריעת ים סוף ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל במעשה מרכבה, וא"כ איזה תוספת יש במעמד הר סיני? וא"ת דעצם זה שקיבלנו תורה היא גדולת המעמד, זה א"א לומר, דהרי התורה לא ניתנה באותו יום, ומשה ירד מן ההר עם הלוחות רק לאחר מ' יום, ואדרבה אותם לוחות נשתברו וא"כ מה קיבלנו במעמד הגדול של מתן תורה עצמו?

אלא, ביאר מו"ר צ"ל דהחידוש של מעמד מתן תורה הוא עצם הגילוי שעם ישראל הם הם הבעלים על התורה, דהתורה שלהם היא. וכלשון הגמ' בע"ז (יט): "בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם".

ביאור דברי הגמ' בשעה שעלה משה למרום

ודברים אלה מבוארים היטב בדברי הגמ' בשבת (פח): "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפני חמודה גנוזה שגנוזה לך

טעם שהתורה נתחלקה למצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו

ועל פי זה ייסד מו"ר זצ"ל, להנה התורה מתחלקת למצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו, עד כדי שהלוחות עצמם הם ב' לוחות "שתי לוחות הברית", אחת עם מצוות שבין אדם למקום, ואחת עם מצוות שבין אדם לחבירו. והדברות מכוונות זה כנגד זה לגמרי, כמבואר ברש"י בשיר השירים (ד, ה): "שני שדיך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור, אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה, לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר עבודה זרה דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים, לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לישבע לשקר, זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבואו לומר שלא שבת בשבת בראשית, כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו" עכ"ל.

וצ"ב דמדוע מצוות שבין אדם לחבירו תופסות מקום בפני עצמם, והרי מצוות שבין אדם לחבירו הם חלק ממצוות התורה, וכשם שאין חלוקה בתורה למצוות שבין אדם לשבת או מצוות שבין אדם למקדש משום שהם חלק ממצוות שבים אדם למקום, כן הדין במצוות שבין אדם לחבירו? אלא דכיון שהתורה ניתנה לבני אדם מעתה יש לתורה ב' בעלים שותפים - בורא העולם ובני אדם, התורה כביכול שייכת לשניהם. ב' שותפים לתורה, הנותן והמקבל, המקבילים זה לזה לגמרי כמתגלה בלוחות, וא"כ שפיר יש מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו, יש מצוות שמייחסים כלפי כל אחד משותפי התורה, לכל אחד מהבעלים.

וזה הביאור שיום הכיפורים אינו מכפר על מצוות שבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו, בורא העולם כביכול אינו בעלים למחול על פגיעה בשותף השני של התורה. נתינת התורה לבני אדם הוא גילוי שהם גם בעלים על התורה.

תורה מתגלה דוקא מהתחתונים

פירוש, שעיקר הגילוי של מתן תורה הוא שרצונו שאור התורה יתגלה מתוך התחתונים דוקא. וצריך לכאן את דברי הרבי מקוצק המפורסמים על הפסוק: "ואנשי קודש תהיו לי", שאמר שרוב אנשים מתמקדים על הסיפא של הפסוק - קודש, אבל עיקר ההתמקדות צריכה להיות על הרישא - אנשי, עיקר רונן יתברך הוא שתתגלה תורה ע"י אנשי, שמתוך האנשי יגיעו לקודש. זהו עיקר החידוש של מתן תורה.

וכן הוא במדרש (ב"ר ה, ה): א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא וכו' ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים וכו' מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך תעלה אמת מן הארץ הדא הוא דכתיב אמת מארץ תצמח", וביאר מו"ר שזה היה עיקר הגילוי של האמת, זו תורה, שהאמת המוחלטת מתגלה רק בדרך של: "אמת מארץ תצמח", אמת באה דוקא מהתחתונים.

ובזה ביארנו בעבר את העניין שמשם רבינו מסר נפשו לצרף את הערב רב לכלל ישראל, שהקב"ה אמר לו שלא יעשה זאת, וכאשר חטאו בעגל אמר לו: רק כי שיחת עמר, עמר ולא עמי שאתה הוצאת אותם. ויש לשאול מדוע משה מסר עצמו כ"כ על דבר זה? אלא דלפי הנ"ל מובן קצת, דמשה הבין שהתורה צריכה להתגלות דוקא מהתחתונים, וא"כ רצה להביא אנשים שהם בתחתית המדרגה להביא לתכלית גילוי תורה בעולם.

ג.

יתרו אמר כי גדול ה' מכל האלהים

והנה, יתרו היה רחוק מאד מגילוי בעולם, ועבד כל עבודה זרה בעולם. ומבואר במדרש שהוא גילה את הקב"ה בצורה התחתונה ביותר, וז"ל המדרש (דברים רבה ב, כח): "יתרו נתן ממש בעבודת כוכבים שנא' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, נעמן הודה במקצת ממנה שנא' הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל, רחב שמתהו בשמים ובארץ שנא' כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, משה שמו אף בחללו של עולם שנא' כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מהו אין עוד אפילו בחללו של עולם".

(אגב אורחא נביא מה שביאר בזה המגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן רטו) שארבעה אנשים אלה, יתרו נעמן רחב ומשה, הם ר"ת רימון, בסוד מה שרבי מאיר רמון מצא תוכו אכל וקליפתו זרק, שסוד הרימון הוא לגלות את הפנים ולזרוק את הקליפה החיצונה שהיא כח הטעות. וזה הטעם שצולין את הפסח בשפוד של רימון דוקא, דקרבן פסח הוא חיבור לייחוד ה' מקום שיש ביטול לכל בחינות ע"ז וטעות שיש בעולם).

יתרו הוא מי שגילה את בורא העולם במדרגה הפחותה ביותר, שגם בתוך אמונת ע"ז גם שם יש חיבור מוסיים בבורא העולם שאפשר להגיע אליו. וזהו מה שיתרו מגלה.

עצת יתרו

ובזה מתבאר עצת יתרו למשה, דהנה שמעתי מפי הרב יעקב הליל שליט"א שבלא שאלת יתרו משה היה מצליח לישא את כל כלל ישראל לבדו, אבל כיון שיתרו הצביע על העובדה שיש כאן נס שאינו נצרך, א"כ דבר זה הפסיק. ונראה עומק תשובה זו שמשם רבינו עצמו אינו בדרגת אדם רגיל, אלא הוא כמעט מלאך. וכפי שביארנו בארוכה בספר במדבר, שמשם משום גבהות הרוחנית לא יכל להיכנס לארץ ישראל להיות עם עם ישראל במדרגתם החומרית. כאשר משה רבינו צוריד את התורה משמי מרומים לארץ מתחת, כביכול גם הוא אינו מוריד את התורה לגמרי למקום החומריות הגמור, שהרי אין לו שייכות לאותו מקום. מי שמביא לירידה האחרונה למקום הנמוך ביותר זהו יתרו.

וזהו עניין עצת יתרו, יתרו ביאר למשה רבינו שבדרי הפעולה שבזה העולם, כאן אין מקום לנס שאדם אחד נושא אומה שלמה. צורת המהלכים של העולם הזה הוא להקים שרי עשרות שרי אלפים וכו'. יתרו כביכול מביא להורדת התורה למקום התחתון ביותר.

ולפי זה מבואר מדוע עצת יתרו שייכת ליתרו דוקא, שרק הוא השייך לתחתית המהלכי העולם הזה, יכול להביא להורדת התורה למקום נמוך שכזה.

יתר ע"ש שייתר פרשה בתורה

ולפי זה מתבאר היטב שיתרו נקרא ע"ש שייתר פרשה בתורה, שהפרשה שייתר יתרו אינה פרשה נוספת גרידא, אלא היא הפרשה המביאה ל"הורדת" התורה למקום הנמוך ביותר, למקום שבו יש גילוי שם שמים ביתר שאת וביתר עוז. וע"כ הייתור של יתרו הוא ייתור שנוגע לעיקר קבלת התורה, ולכן נקרא על שם זה, שכן הוא זה המביא לדבר זה.

ויש כאן חיזוק גדול, שעיקר גילוי התורה בעולם הוא דוקא ממקום נמוך, וכל אדם העומד במקום נמוך לדידו, שיתחזק לתפוס שדוקא מתוך מקומו היורד יש גילוי תורה בבחינה הנעלה ביותר.

יְעֲלֶה הוֹן

יתרו תשפ"ד

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

ב- בזה"ק כתוב וז"ל: [תרגום ללשון הקודש] אמר רבי אלעזר בזמן שעמים אחרים נכנעים ובאים ומודים להקב"ה, כיון שהם נכנעים ובאים ומודים להקב"ה, כיון שהם נכנעים ומודים לו, אז נשתלם כבוד הקב"ה למעלה ולמטה, וכו' בא יתרו כומר עליון וגדול, ממונה הגדול של כל אלוהים אחרים, והודה לו להקב"ה ואמר, "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים" אז נתעלה ונתכבד הקב"ה בכבודו למעלה ולמטה, ואח"כ נתן התורה בשלימות הידיעה שהוא מושל על הכל עכ"ל"ק.

ורואים אף שכלל ישראל ממליכים את הקב"ה בכל יום ואומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", בכל זאת כשבא יתרו שאמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים", אז נתעלה ונתכבד הקב"ה בכבודו למעלה ולמטה, ואח"כ נתן התורה בשלימות הידיעה שהוא מושל על הכל. שאם ההכרה בגדלות הקב"ה באה ממקום מרוחק ביותר זה גורם שנתעלה ונתכבד שמו של הקב"ה למעלה ולמטה ביותר כיון שגם בכל המקומות הרחוקים באים להכרה שהקב"ה מנהיג את העולם.

יש בזה חיזוק לאדם שלא יחשוב שכיון שהוא עבר הרבה עבירות הוא כבר לא יגיע להיות ת"ח וצדיק. שאם אדם בא ממקום כזה רחוק והוא יתקרב לקב"ה ויהיה ת"ח וצדיק, הרי מזה יתעלה ויתכבד שמו של הקב"ה יותר, ולכן כל אחד כפי שיועד את מצבו יש לו לבקש רחמים שהקב"ה יפתח לבו בתורה ועבודת השי"ת כדי שממנו יהיה כבוד לקב"ה ביותר וכיון שהוא מבקש על כבודו יתברך תתקבל תפילתו.

ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה

"ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, אשר הציל את העם מתחת יד מצרים". (שמות י"ח י')

וכתב בספר זרע שמשון (אות ה') וז"ל, קשה דכל הפסוק נראה מיותר, דבהציל אתכם מיד מצרים סגי, ומהו שחזר לומר ומיד פרעה, ועוד אשר הציל וגו'. והמפרשים (ש"ך עה"ת) כתבו דמיד מצרים, פירושו שר של מצרים, ומ"מ קשה סוף הפסוק. ועוד שמיד מצרים נמי סגי, דכיון שניצלו מהשר ניצלו נמי מיד העם, ועוד דתיבת מצרים כוללת בין השר בין המצרים. וז"ל דכוונת יתרו היתה כך, ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים, השר של מצרים, שהיה לו טענה נגד ישראל, ומיד פרעה שהיה לו נמי טענה אחרת. וכיצד הצילם, אשר הציל את העם, זהו תירוץ נגד טענת השר של מצרים, ומתחת יד מצרים זהו תירוץ לטענת פרעה, והיינו דהשר של מצרים היתה לו טענה נגד ישראל מה נשתנו אלו מאלו, שאינם ראויים ישראל לעשות להם נס, מפני שעבדו עבודה זרה במצרים כדאיתא במדרש רבה (שמות כ"א ז'), ופרעה היתה לו טענה שעדיין לא שלמו ארבעה רבות שנה, ומשום הכי לא היה רוצה לשלח את ישראל, ולכן אמר מיד מצרים ומיד פרעה. וכנגד טענת השר אמר אשר הציל את העם, שאם תיסק אדעתין לומר שהקב"ה מעביר הדין על ישראל, ואע"פ שעבדו ע"ז נושא להם פנים בשביל שאהב אותם, לא היה לו להציל את הערב רב, דהיינו המצריים שבאו עימם, כמו שפירשו המפרשים דאת העם רצה לומר ערב רב (עיין ש"ך ריש פרשת בשלח), שאין לקב"ה אהבה כלל עם אלו מצריים, אלא ודאי מדהציל אף הערב רב מוכח מכאן שהדין דין אמת וישראל פירשו מן העבודה זרה, ואף הערב רב פירשו מן הע"ז, וראויים לעשות להם נס, מה שאין כן המצריים שלא פירשו מהע"ז. ומה שאמר מתחת יד מצרים, הוא כנגד טענת פרעה, כלומר אמת הוא שישראל. ראויים להשתעבד ארבע מאות שנה, אבל הקב"ה לא גזר שיהיו תחת יד מצרים דוקא, ואין הכי נמי שיש להם לשלם תחת אומה אחרת. עכ"ל"ק.

ועל פי דבריו נראה שמדויק לשון הפסוק, שבתחילה כתוב, ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, ובסוף כתוב, אשר הציל את העם.

כדי לזכות לתורה ולנסים גלויים צריך לעבור את התלאה אשר מצאתם בדרך

"ויספר משה לחתנו" (שמות י"ח ח').

ופרש"י וז"ל, למשוך את לבו לקרבו לתורה (מכילתא). את כל התלאה, שעל הים ושל עמלק, עכ"ל. ובספרונו כתב וז"ל, את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, ברעב ובצמא ובמלחמת עמלק, עכ"ל.

א- ולכאורה צ"ב הרי כתוב (פסוק א') 'וישמע יתרו' ופרש"י, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וא"כ כיון שיתרו שמע את קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, א"כ מה היה צריך משה לספר ליתרו את כל התלאה שעל הים ושל עמלק, הרי יתרו כבר שמע את זה, ולכן בא למשה למדבר לשמוע דברי תורה כמו שפרש"י (פסוק ה) בשם המכילתא. וכן צ"ב, מה שפרש"י בשם המכילתא ויספר משה לחתנו, למשוך את לבו לקרבו לתורה, הרי בפסוק (ה') 'ויבא יתרו וגו' אל המדבר' פרש"י וז"ל, אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תוהו, לשמוע דברי תורה (מכילתא) עכ"ל. וא"כ הרי יתרו הפקיר את העולם הזה לצאת למדבר לשמוע דברי תורה, למה היה צריך משה לספר לו את התלאה שעל הים ושל עמלק לקרבו לתורה?

ונראה כי יתרו שמע הנסים שנעשו לישראל בקריעת ים סוף ובמלחמת עמלק ולכן בא למשה למדבר למקום תוהו לשמוע דברי תורה, אבל אחר שבא למדבר, חשש משה רבינו שמא יהיה קשה לו המעבר מלשבת בכבודו של עולם ולהסתגל בחיי המדבר, ולכן סיפר משה לחתנו את כל התלאה והצרות שהיו לישראל בדרך, וכמו שפירש האבן עזרא (פסוק ח) וז"ל, התלאה, מגזרת ונלאו מצרים והת"ו נוסף, והטעם צרה שילאה אדם לסבלה או להגיזה, והטעם על רדיפת מצרים בים, וביאת עמלק ורעב הקהל וצמא, ומכולם הצילם ה', עכ"ל, וכן פירש הספרונו, ברעב ובצמא ובמלחמת עמלק. עכ"ל. והיינו שסיפר לו הצער והיסורים שאדם קשה לו לסובלם, שמצרים רדפו אחריהם בים, ועמלק שנלחם אתם, ורעב וצמא שסבלו, והיינו שכדי שיצילם ה', ויהיו להם נסים גלויים צריך לסבול צער ופחד ורעב וצמא, ואז זוכים לנסים, וכל מה שסובלים בתחילה זה הדרך שיזכו לנסים, וכולם סיפר משה רבינו ליתרו את כל התלאה, וזה הוא לא שמע עדיין, כי הוא שמע רק את הנסים, ומשה רבינו כדי לקרבו לתורה סיפר לו שהדרך לזכות לתורה זה על ידי שסובלים בתחילה יסורים. ולכן כתוב ויחד יתרו, ופרש"י, וישמח יתרו זהו פשוטו, היינו ששמח במה שהגיע למדבר ועזב את כל כבודו של עולם, כי זה הדרך לזכות לתורה ולנסים גלויים.

וזה לימוד בשבילנו שיש שמתעוררים לעזוב את העוה"ז וללכת ללמוד תורה, אולם אחר כך כשקשה להם לחיות בצמצום מתחרטים על כך, אולם צריכים לדעת שכדי לזכות לתורה צריך לעבור את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, ואחר כך זוכים לתורה ולנסים גלויים.

וכן בהמשך הפרשה "ויעמדו העם מרחוק, ומשה נגש את הערפל אשר שם האלקים" (כ' יח). ומבואר בשה"ק שאפילו במעמד הר סיני שהיה התגלות השי"ת, אבל היה ענן וערפל, שזה הענן כדי שלא יראו הכל בגלוי, רק משה רבינו נגש אל הערפל שידע ששם נמצא הקב"ה, שבתוך כל החושך מוצאים את הקב"ה, וזה חיזוק בשבילנו שכשהאדם רוצה ללמוד תורה ויראה ולקיים המצות, בדרך כלל לא הולך לו כמו שהוא רוצה, ויש לו כל מיני מניעות על זה, אולם צריך להתחזק אפילו בחושך, ולהאמין שבתוך כל המניעות נמצא הקב"ה ולהתקרב אליו.

וכן מצינו כששלמה בנה את בית המקדש (מלכים א' ח', י"א-י"ב) שלא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן וגו'. אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל. שאפילו בבית המקדש היה ערפל, וה' אמר לשכון בערפל. וכן מוצאים בהפסרה של יתרו (ישעיה ג' ד') והבית ימלא עשן. והיינו שאפילו במקום המקדש היה עשן, וזה לימוד שצריך תמיד להתחזק אפילו כשיש עשן וערפל, ועי"ז זוכים לאור גדול.

מתחת יד מצרים, ולמה לגבי כלל ישראל כתוב שהציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, ולגבי העם שזה הערב רב כתוב רק מתחת יד מצרים. ולפי דבריו מיושב היטב, שלגבי כלל ישראל אמר שהציל אתכם מתחת יד השר של מצרים, שקטרג הללו והללו, ולא ראוי להעשות להם נס, וכן פרעה היתה לו טענה שעדיין לא שלמו הארבע מאות שנה, אולם לגבי העם הערב רב, כתוב רק שהציל את העם מתחת יד מצרים, היינו השר של מצרים, שקטרג שהללו והללו, כיון שהערב רב עבדו עבדו זרה במצרים, ולא ראוי להעשות להם נס, אבל לפרעה לא היתה לו טענה, שעדיין לא שלמו הארבע מאות שנה, שהרי על הערב רב לא נגזר שיהיו בגלות ארבע מאות שנה.

ב- הכוונה הציל מיד מצרים מיד השר של מצרים

וכעין דברי הזרע שמשון כתב האור החיים הקדוש (פסוק ח') וז"ל, ויספר משה וגו', וספר לו משה ענין שלא היה יכול לדעת מזולתו, והוא הריגת שר מצרים, שאמר רבותינו ז"ל (זוהר ח"ב נב): שראוהו ישראל מת וכו'. ואולי כי זה הוא שרמז הכתוב באומרו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצילם וגו', שהודיע מרדיפת השר, כי יתרו כהן מדין היה, ומן הסתם הם יבחינו וידעו כי יש שרי מעלה על כל אומה, וספר לו כי רדף אותם הוא בעצמו, דכתיב (לעיל י"ד י') והנה מצרים נוסע אחריהם, ומזה רעשו ופחדו ישראל וכו', וכששמע יתרו כן אמר (פסוק י) ברוך וגו', מתחת יד מצרים, שהוא השר מצרים שמו, ונכון, עכ"ל"ק. וזהו כדבריו של הזרע שמשון שמצרים הכוונה השר של מצרים.

ולפי מה שבארנו לעיל אפשר לפרש שלהרוג את השר של מצרים זהו על ידי כל התלאה אשר מצאתם בדרך, שעל ידי כל הצרות שהיה להם ממצרים ומעמלק והם התגברו ובטחו בהש"ת זכו להרוג את השר של מצרים. ולכן משה סיפר ליתרו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, ועי"ז הצילם ה' מיד השר של מצרים.

מה שלא ראה יחזקאל, לכך נאמר ונזכה כולנו במהרה לאורו, שעריבים זה בזה, והלכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד, וכתוב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר, עכ"ל.

ורואים מדבריו שכדי לזכות לאור התורה ולשאר הדברים הנמשכים מאור התורה תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלוה וכל הטובות, צריך להתפלל על כל כלל ישראל, כי הקב"ה נותן כל יום את התורה, לכלל ישראל שהם ס' ריבוא, כשהם ביחד ובאהבה וכל אחד מתפלל על חבירו ועל כלל ישראל.

ד- ובט"ז (א"ח סימן מ"ז ס"ק ה') כתב וז"ל, וכתב הטור ויכוון בברכתו על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות, וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהיה משתעתע בה בכל יום, עכ"ל.

וה"ל עוד שתקנו לחתום נותן התורה שיש במשמעותו לשון הוה, ולא נתן התורה בלשון עבר, אלא הכוונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו שאנו עוסקים בה, וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים, וכו'. עכ"ל. והנה כיון שהוא יתברך נותן לנו בכל יום התורה, וכן כל הברכות שנמשך מהתורה, לכן צריך להתנהג כמו במתן תורה שיהיה אהבת כלל ישראל ולהתפלל על כולם שיזכו לאור התורה.

כשאדם יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו בזה מקיים המצוה אנכי ה' אלקיך

"אנכי ה' אלקיך" וגו'. (פרק כ' פסוק ב')

א- בגמרא בפסחים (דף נ.) בנביא זכריה (י"ד ט') והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ומקשה הגמרא אטו האדינא לאו אחד הוא, ומתרצת הגמרא אמר רב אחא בר חנינא האידינא מברכין על הטובה הטוב והמטיב ועל הרעה דיין אמת, ולעיתיד כולו הטוב והמטיב, שיהיה שם ה' ושם אלקים אחדות אחד, היינו שידע האדם שכל מאורעותיו הם לטובתו, והיינו ה' אחד ושמו אחד, ה' זהו רחמים, ושמו היינו מלכות דין הכל יהיה אחד, שהכל זה לטובה.

וזה נראה גם הפסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, שבין שם ה' ובין שם אלקינו, הרחמים והדין הכל זה אחד אחדות גמור, והנה הגימטריא של אחד זה אהבה, כי בין הרחמים ובין הדין זהו אהבה שהקב"ה אוהב אותנו, וכמו שכתוב (משלי ג"ט) את אשר יאהב ה' יוכיח וגו'.

וכן המצוה אנכי ה' אלקיך, שבין ה' מידת הרחמים, ובין אלקיך מידת הדין זה הכל אנכי, אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, והיינו מארץ מצרים, מהגלות הגשמית, ומבית עבדים, מהגלות הרוחנית שהייתם עבדים למצרים.

ולפעמים עובר האדם עובר כל מיני צרות וצר לו, וכל הגלויות מכוונות בשם מצרים על שם גלות מצרים, מפני שהם מצירים לישראל (מדרש רבה בראשית פרשה ט"ז) וצריך להאמין שזה ודאי לטובתו כמו שבביא רבינו יונה בשערי תשובה (שער ב' אות ה') שאמרו רבותינו ז"ל, (במדרש תהלים מזמור כ"ב) על הפסוק (מיכה ז' ח') אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי, אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחשך לא היה אור לי, ולכן כשאדם יודע שהכל זה לטובתו, בין ה' בין אלקיך, והכל בא מאנכי ה' אלקיך, אז מקיים המצוות עשה, וזה זמן קיום המצוה לדעת שהכל הקב"ה שולח לו ברחמיו כדי שיחזור בתשובה וכדי להטיב עמו. וכן כשקורא קריאת שמע, יש לכוון שבין ה' ובין אלקינו הכל זה אחד, שבא מהקב"ה להטיב עמו, וכמו שמבואר בגמרא בפסחים, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ועי"ז מקרב את הגאולה, שנזכה במהרה בימינו שיתגלה ה' אחד ושמו אחד.

ב- כשמודים להש"ת על הטובות וכן על מה שחושב שזה רע מקיים מצות עשה של אנכי ה' אלקיך

כתב האור החיים הקדוש וז"ל, עוד ירצה על זה הדרך, אנכי ה', פירוש, בין בזמן שאני מתחסד עמך אהיה לך לרבוך, בין בזמן שאני מיסוך ומוכיחך אהיה אלקיך. עוד ירצה על דרך אומרו (תהלים קטז יג) כוס ישועות וגו' ובשם ה' אקרא, צרה ויגון וגו', ובשם וגו'. ודרשו ז"ל (ברכות ס:) מברכין על הרעה בשמחה כשם וכו'. והטעם כי בחינת המוסר מה' אינו אלא לצד הטוב והחסד, והוא אומרו אנכי ה', פירוש מידת החסד והרחמים, אפילו בזמן אלקיך, פירוש שאני מיסוך וכו' עכ"ל.

ונמצא שאם האדם מודה לה' בין על הטובות בין על הדברים שנראה לעיניו שזה רע, מקיים בזה המצוה עשה של אנכי ה' אלקיך. וכיון שמצות צריכות כוונה, אזי צריך לכוין בזה לקיים מצות עשה של אנכי ה' אלוקיך, וכן בתפילת שר"ע שאומרים מודים אנחנו וכו'. בזה מקיימים מצות עשה של אנכי ה' אלוקיך.

על ידי אהבת כלל ישראל זוכים לאהבת התורה וללמוד בהתמדה

"כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני" (י"ט, י"א).

ופרש"י וז"ל, לעיני כל העם, מלמד שלא היה בהם סומא שנתרפאו כולם, (מכילתא). וכתב השפתי חכמים וז"ל, וזה היה תשובה על מה שאמרו רצוננו לראות את מלכנו. עכ"ל.

א- וז"ל מכילתא (פ"ג), מלמד שאם היו חסרים אפילו אחד אינו כדאי לקבל וכו' עכ"ל.

וכן בבראשית רבה (פרשה ע' ס"ט) ונאספו שמה כל העדרים, שאילו היו ישראל חסרים עוד אחד, לא היו מקבלים את התורה.

ובידי משה שם כתב וז"ל, לפי דאיתא שאותיות התורה הם ס' ריבוא כנגד ס' ריבוא נשמות ישראל, על כן היו צריכים להיות דוקא במילואם ס' ריבוא, והרי מצינו בספר תורה שאם חסר אות אחת פסולה.

ובדברים רבה (פרשה ז' ח') אמר רשב"י מנין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד, לא היתה שכינה נגלית עליהם דכתיב כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם, על הרי סיני.

וכן בפנ"י (קידושין ל' א' ד"ה ת"ו) הביא להדיא שמצאנו בספרים הקדמונים והאחרונים שמספר כל האותיות שבתורה הם ס' ריבוא, ועי"ז רומז השם ישראל, שנוטריקון שלו, יש ששים ריבוא אותיות לתורה, ולכן מספר כל ישראל היו ס' ריבוא כמו אותיות התורה, ושכל אחד מישראל יש לו לנשמתו אחיזה בתורה, ומובא זה בזוה"ק, ומובא בשל"ה הקדוש בכמה מקומות.

ב- ובפסוק (י"ט, ב') ויחן שם ישראל כנגד ההר, פרש"י וז"ל, כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא), עכ"ל. וכתב האור החיים הקדוש וז"ל, ויחן שם ישראל, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה. עכ"ל"ק.

והנה זה חיזוק לכל אחד באיזה מדריגה שהוא נמצא שהרי יש לו אות ואחיזה בתורה ואילו היה חסר אחד מבני ישראל לא היתה ניתנת התורה. ומובא בסה"ק שסגולה להתמדה בתורה זה אהבת ישראל, שהרי כל אחד מישראל יש לו אות בתורה, ואם אוהבים את כל ישראל אז אוהבים את התורה, וזוכים ללמוד בהתמדה.

ג- והנה מצינו בבקשות שמבקשים על לימוד התורה שמזכרים כולנו יחד שדווקא כשכלל ישראל ביחד זוכים לתורה. וכתב בספר חסידים (סי' רל"ג) וז"ל, כל ישראל ערבים זה לזה שנא' (כ"ד, ג) 'ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה', אילו היה א' מוחה לא ניתנה תורה, לכן אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכו'. ראתה שפחה באור שכינה בים ומתן תורה

ניתן להאזין
לשיעורים קצרים
על סדר הפרשיות
במערכת 'קול הלשון'

מפני קדושת השבת
מס' הטלפון מופיע בסוף הגליון

מים זכים

זרשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת יתרו

- ב -

והנה לכאור' לדעת הב"ח י"ל, ששאלה זו תלויה במחלוקת הרמב"ם והר"י, וכדלהלן.

דהנה הכס"מ (ממרים פ"ו ה"ז) **הקשה**, שלכאור' דברי הרמב"ם סותרים זל"ז, - שמצד אחד כתב הרמ"י (שם, ה"ג) שחיוב כיבוד אב הוא רק 'משל אב', - ומצד שני כתב הרמ"י (שם, ה"ז) וז"ל: 'עד היכן הוא כיבוד אב ואם, אפי' נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק'.

והקשה הכס"מ שצ"ע בזה, שלפי מה שנקט הרמ"י שבעלמא חיוב כיבוד אב הוא רק 'משל אב', אי"כ צ"ע מדוע הבן לא יכול למנוע מאביו ואימו מלזרוק את ארנקו לים, והרי הבן אינו צריך להפסיד ממון בשביל מצות כיבוד אב ואם, - והכס"מ שם תירץ את הקושיא הנ"ל בב' דרכים, וע"ע בלח"מ (שם) שתירץ את הקושיא בדרך אחרת, ואכמ"ל בזה.

והנה בטור (יו"ד סי' רמ, ח) **כתב**, שנחלקו בזה הרמב"ם ור"י, - שלדעת הרמב"ם אפי' זרק האב את כיסו של הבן לים אסור לו להכלימו, - אך לדעת ר"י ודאי שאם האב זורק את כיסו של בנו לים, הבן יכול למונעו מזה, כיון שחיוב כיבוד אב הוא רק 'משל אב', עיי"ש.

[וע"ע בשו"ע (שם) שנקט להלכה כהרמב"ם הנ"ל, שאפי' זרק האב את כיסו של הבן לים אסור לו להכלימו, - ומאידך הרמ"א כתב, שיי"א שהבן יכול למנוע את אביו מלזרוק את כיסו לים, כיון שכיבוד אב 'משל אב', ואין חילוק בין לכבדו או לצערו, עיי"ש].

- ג -

והנה הב"ח (שם) ג"כ עמד לתרץ (בדרך אחרת) את מה שהקשה בכס"מ ובב"י על הרמב"ם, דצ"ע מדוע אסור לבן למנוע מאביו מלזרוק את ארנקו לים, והרי כיבוד אב משל אב וכנ"ל.

ותירץ הב"ח ד"ל בביאור דברי הרמ"י, דהאב יצטרך אח"כ לשלם לבן את דמי הארנק שהזיק לו, ולכן אין זה נחשב 'משל בן' אלא זה נחשב 'משל אב', כיון שלבסוף הרי לא ישאר שום חיסרון בממונו של הבן מחמת זריקת הארנק לים, כיון שלבסוף אביו ישלם לו ע"ז, ולכן אסור לבן למנוע מאביו מלזרוק את ארנקו לים.

אמנם לדעת הר"י (שהובאה בטור וברמ"א הנ"ל), אם האב זורק את כיסו של בנו לים, הבן יכול למונעו מזה, - וביאר שם הב"ח בב' דרכים מה הכוונה בדברי הר"י,

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (כ, יב).

מעשה באחד שגר באחד מהישובים הסמוכים לגבול בצפון הארץ, וכעת הוריו ביקשו ממנו שישכור דירה במרכז הארץ ויעבור לגור בה באופן זמני, כיון שהם חוששים לשלומם ושלוש ב"ב, מחמת המצב הביטחוני המתוח ה"י.

אמנם הוא מצד עצמו הי' מעדיף להישאר לגור בדירתו בצפון, כיון שקשה לו מאוד לצאת ולגלות מביתו ולשכור דירה אחרת במרכז הארץ, וכן ילדיו יצטרכו להחליף את מקום לימודם וכו', ודבר זה יגרום לו ולב"ב אי נוחות גדולה מאוד.

וכעת נשאלת השאלה, האם משום מצות כיבוד אב ואם, הוא חייב לשכור דירה במרכז הארץ, ולעבור אליה באופן זמני עד יעבור זעם, או"ד דמעיקר הדין אינו חייב בזה, - וצדדי השאלה יבוארו להלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יסוד הנידון הוא, משום שהוריו אינם מתכוונים לשלם לו את ההוצאות של שכירות הדירה במרכז הארץ, אלא הם אמרו לו שבינתיים הוא ישלם מכספו את תשלומי השכירות, ורק אח"כ יפנה ויתבע את דמי השכירות מהרשויות, ואזי בסוף התהליך הוא עשוי לקבל מהם את תשלומי השכירות במלואם, - (הוא גר ביישוב הסמוך לגבול, ומחמת המלחמה הרשויות מסבסדות תשלומי דיור לאלו שהתפנו משם).

ומעתה יל"ע בזה, דהנה קיי"ל דכיבוד אב 'משל אב' ולא 'משל בן', ולכן הבן אינו צריך להוציא מכספו בשביל מצות כיבוד אב, - וכעת יש לחקור, האם בנידו"ד זה נחשב 'משל בן', כיון שבתחילה הרי הבן צריך לשלם מכספו את תשלומי השכירות, - וכד נימא הכי, אזי י"ל דמעיקר הדין הבן אינו חייב לעבור דירה, כיון שחיוב כיבוד אב הוא רק 'משל אב', והבן אינו חייב לשכור מכספו דירה לצורך כיבוד אב.

או"ד דיי"ל דבנידו"ד אין זה נחשב 'משל בן', כיון שהרי בסוף התהליך הבן עתיד לקבל בחזרה את כל דמי השכירות מהרשויות, וא"כ בסופו של דבר נמצא שהבן לא הפסיד מכספו כלל לצורך מצות כיבוד אב, - וכד נימא הכי, אזי י"ל דהבן חייב לעבור דירה, כיון שלמעשה לא יהי' לו מחמת כך שום נזק ממוני כלל.

ונצייר את הנידון באדם הגון שאינו סתם רשע, - מה הדין כאשר גם אביו וגם אימו מבקשים ממנו שיתן להם לאכול מהחמץ שברשותו, ויש באפשרותו לתת רק לאחד מהם, שבעלמא קיי"ל שכבוד אביו קודם, - האם הוא חייב לתת לאביו את החמץ ולא לאימו.

או"ד דבעצם זה נחשב 'משל בן' ולכן יש לו זכות לתת לאימו את החמץ, כיון שבעצם אינו מחוייב כלל לתת לאביו, משום דזהו 'משל בן'.

- ו -

והנה במושכל ראשון הי' נראה לומר בפשיטות, דזה נחשב 'משל בן', כיון דלא אכפת לן מה עתיד לקרות בעוד כמה רגעים, שבין כך הוא עומד לשרוף את החמץ, משום שלמעשה כעת החמץ שייך לו וזה נחשב 'משל בן'.

אכן בדברי הבי"ח הנ"ל מבואר, שבעיקר הדבר כו"ע מודי, שגם כאשר הבן מפסיד כעת את הארנק שלו שנורק לים, עדיין אין זה נחשב 'משל בן', אלא מסתכלים על סוף הסיפור, ואם לבסוף הבן יקבל את כספו בחזרה ויתברר שלא הפסיד מממונו מחמת זריקת הארנק, אזי אין זה נחשב 'משל בן'.

[ורק נחלקו האם יכול לטעון שאינו רוצה לטרוח למיקם בדינא ודיינא, - אך כאשר עתיד לקבל את כספו בחזרה לאחר זמן בלא טירחה, משמע שבכה"ג לכו"ע אין זה נחשב 'משל בן', ואע"פ שהי' זמן מסויים שאכן החסיר מממונו עד שקיבל כספו בחזרה, ודו"ק].

ומעתה יש לדון בזה, שאולי גם גבי החמץ שיש ברשותו כמה רגעים לפני סו"ז אכילת חמץ, יש לדון שאי"ז נחשב 'משל בן', כיון שלא אכפת לן במה שברגע זה במציאות הוא מחסיר מממונו עי"ז שנותן את החמץ לאביו.

אלא מסתכלים על סוף הסיפור, וכיון שבעוד כמה רגעים יתברר, שלמעשה לא נהי' לו שום חיסרון בממונו עי"י נתינת החמץ לאביו, שהרי בין כך זה עמד להישרף בשריפת חמץ, אי"כ אולי זה מברר למפרע שאי"ז נחשב 'משל בן', ויהי' חייב להקדים לתת לאביו ולא לאימו.

או"ד שי"ל שכל מה שהתבאר בבי"ח הנ"ל, זהו רק כאשר עתיד לקבל בהמשך תמורה לארנק שנורק לים, שבכה"ג התחדש שכבר מלכתחילה אי"ז נחשב 'משל בן'.

אך בכה"ג שאינו עתיד לקבל תמורה לממונו, אלא רק יתברר מצד אחר שלא הפסיד מממונו בנתינתו, כיון שבין כך החמץ עמד להישרף, אולי בכה"ג אין מסתכלים על סוף הסיפור, וזה כן נחשב 'משל בן', - ויל"פ בזה ואכמ"ל.

חדש! - ניתן להאזין לשיעורים קצרים בקול הלשון: *6761 / *7 / 955442
בקו 'דרך אמונה': 0799-211666 / 7 / 4 / 8

להקלטת תגובות: 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית טל': 1515-271-55442 (תא קולי) פקס: 02-655-0973 דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ובדרך הבי' כתב, שר"י ס"ל שהבן רשאי למנוע מאביו מלזרוק את ארנקו לים, אע"פ שבאמת אביו יצטרך לשלם לו את הנזק, כיון שהבן אינו רוצה לטרוח למיקם עם אביו בדינא ודיינא בכדי לקבל את דמי ארנקו בחזרה מאביו, ע"כ, - והביאור הזה של הבי"ח הובא ג"כ בש"ך (שם ס"ק יא).

[והנה בפשטות יש לבאר בדברי הבי"ח בדעת ר"י הנ"ל, שכיון שבעלמא הבן מחוייב לטרוח הרבה לצורך מצות כיבוד אב, לכן י"ל דהטעם שאינו חייב לטרוח למיקם עם אביו בדינא ודיינא, אינו משום שאת הטירחה הזו הוא אינו מחוייב לאביו, אלא הטעם הוא משום שבעצם הרי הארנק שייך לבן וזה נחשב 'משל בן'.

ואמנם אם הבן הי' מקבל מאביו בקלות את דמי הארנק בחזרה, אזי י"ל דזה הי' נחשב 'משל אב', (וכמו כל כיבוד אב בעלמא, שהאב מסכים לשלם לבן את ההוצאות שיוציא עבורו), - אך כאשר יש לבן טירחה לקבל את כספו בחזרה, אזי הדר דינא דבעצם הארנק שייך לו וזה נחשב 'משל בן', ולכן הוא יכול למנוע מאביו מלזרוק את ארנקו לים, ודו"ק בזה כי אכמ"ל].

- ד -

וכעת נשוב לנידון שפתחנו בו, גבי אותו אחד שגר בסמוך לגבול בצפון הארץ, והוריו ביקשו שיעבור למרכז הארץ, והם אינם מתכוונים לשלם לו את ההוצאות של שכירות הדירה במרכז הארץ, אלא הם אמרו לו שבינתיים הוא ישלם מכספו את תשלומי השכירות, ורק אח"כ יפנה ויתבע את דמי השכירות מהרשויות, ואזי בסוף התהליך הוא עשוי לקבל מהם את תשלומי השכירות במלואם.

ויצאנו לדון בזה, האם משום מצות כיבוד או"א הוא אכן חייב לשכור דירה במרכז הארץ, או"ד דזה נחשב 'משל בן' ומעיקר הדין אינו מחוייב בזה.

ומעתה י"ל דלביאורו של הבי"ח הנ"ל, דבר זה מיתלא תליא במחלו' הרמב"ם והר"י הנ"ל, - דלדעת הרמב"ם י"ל דאין זה נחשב 'משל בן', כיון שלבסוף הרי לא ישאר שום חיסרון בממונו של הבן מחמת שכירות הדירה במרכז הארץ, כיון שהוא עתיד לקבל את כל הוצאות דמי השכירות בחזרה מהרשויות, ולא יהי' לו שום נזק מזה.

וא"כ לפי"ז י"ל דהוא חייב לשכור דירה במרכז הארץ כמצות אביו ואימו, - (אא"כ נדון לפטור אותו מכך מחמת טעמים אחרים, ואע"פ שאין זה נחשב 'משל בן', ואכמ"ל בזה).

אך לדעת הר"י י"ל, דהוצאות שכירות הדירה נחשבות בעצם 'משל בן', כיון שהבן יכול לטעון שאין ברצונו לטרוח למיקם בדינא ודיינא, ואין ברצונו לטרוח בכל התהליך של תביעת דמי השכירות מהרשויות, שזוהי טירחה גדולה שיצטרך לטרוח עד שיקבל את כספו בחזרה.

וכיון שהבן חייב בכיבוד אב רק 'משל אב', לכן י"ל דלדעת ר"י מעיקר הדין אינו חייב להוציא מממונו עבור שכירות הדירה לצורך מצות כיבוד או"א, ויל"פ בזה.

- ה -

והנה מעניין לעניין יש לדון עוד, מה הדין בבן שיש ברשותו חמץ כמה רגעים לפני סו"ז אכילת חמץ, ואין שום נכרי לידו שהוא יכול למכור לו את החמץ, והוא עומד לשרוף עוד מעט את החמץ, - ואז אביו מגיע אליו ומבקש ממנו שיתן לו לאכול מהחמץ שברשותו, האם הוא חייב לתת מהחמץ לאביו, או"ד דזה נחשב 'משל בן'.

אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

♦ פרשת יתרו ♦

♦ במה ראה יתרו את גדולת ה' דוקא בדבר אשר זדו עליהם
♦ מתי בא יתרו אל המדבר ואם הפרשיות כתובין כסדרן

לשון רגורה לחוד

פי"ח א': וישמע יתרו כהן מדין חתן משה. הנה יתרו מוזכר בתואר "כהן מדין" בפעם הראשונה בלבד ושוב אינו מוזכר כן, ולפשוטו הוא לפי שאחר שהוזכר עניינו בפעם הראשונה שוב אין צורך להזכירו עוד. אמנם יתכן עוד לומר שלפי שלאחר ששמע שמועה זו עזב הכל והלך אל המדבר להתגיייר ולפיכך דוקא בעת ששמע היה עדיין כהן מדין אבל מכאן ואילך שנפנה לילך אל המדבר שוב כבר אינו כהן מדין, ולפיכך נכתב מכאן ואילך "ויקח יתרו חתן משה וגו'" ללא התואר הנ"ל, לפי שכעת עזב את כהונתו ולפיכך אינו נקרא בשם זה עוד. (ואף שכתב רש"י לעיל פ"ב פט"ז שקודם לכן פרש מעבודת כוכבים ונידוהו, אכן עדיין נשאר כהן מדין שהוא תפקיד של נשיאות וגדולה, ואף שכבר הכיר שכל האלילים תוהו וסו"ס טרם הכיר בגדולת ה' וכפי שמוכח בדבריו כאן "עתה ידעתי כי גדול ה' וגו'").

והנה בכל הפרשה כולה לעתים מכונה הן בשמו והן בתוארו - "יתרו חתן משה", ועתים יכונה בשמו "יתרו" בלבד, ועתים בתוארו "חתן משה" בלבד, ויש לבאר. וביאור הענין הוא שיתרו הגיע אל המדבר מצד שתי סיבות שונות - האחת מצד ששמע על הניסים הגדולים שעשה ה' לעמו ורצה לראות ולשמע ולהכיר את ה', והשנית מצד ששמע על גדולת משה חתנו ורצה לבוא ולראותו בגדולתו, ויתבאר בזה שפעמים פעולותיו או התייחסותו היו מצד ב' הענינים כאחד ולפעמים היו מצד הענין הראשון בלבד ולפעמים היו מצד הענין השני בלבד.

ובזה יתבאר חילוקי כינויו כמין חומר, שכאשר ששמע ובא היה זה מחמת ב' הסיבות ולפיכך מכונה בעת בואו בשמו ובתוארו, שמצד מה שבא להכיר את ה' נקרא בשמו יתרו לפי שבא מחמת עצמו ומצד מה שבא בגלל משה חתנו קרוי חותן משה (-וישמע יתרו כהן מדין חתן משה, ויקח יתרו חתן משה את צפורה, ויבא יתרו חתן משה). וכאשר שמע ממשה על כל הניסים שעשה ה' לישראל והכיר בגדולתו ובא אז להתגיייר ולקבל את עול מלכותו, בזה נקרא בשמו בלבד לפי שהיתה פעולה פרטית

המשך בעמ' ב'

מביא מחלוקת תנאים במכילתא אם פרשה זו היא כסידרה שיתרו בא בהיותם ברפידים קודם מתן תורה, או שמא בא אחר מתן תורה ואין הפרשיות כסדרן. ואף רש"י מזכיר פלוגתא זו להלן בפסוק י"ג.

והאבן עזרא הוכיח שודאי לאחר מתן תורה בא ואין הפרשה במקומה שהרי כתוב כאן "הר הא-להים" והם היו עדיין ברפידים וטרם באו לסיני, ועוד כתיב שמשה אמר לו "והודעתי את חקי הא-לקים ואת תורתיו" וזה הרי היה אחר מתן תורה, ועוד מדכתיב בסוף הענין ששילחו אל ארצו ומעשה שילוחו נכתב עוד בפרשת בהעלותך כשעמדו לצאת למסעיהם לארץ ישראל והיה הרבה לאחר מתן תורה. ועוד הוכיח שבפרשת דברים מפורש שעצת יתרו היתה בזמן מסעם מחורב (שלאחר שמשה הזכיר את דברי ה' שאמר "רב לכם שבת בהר הזה" אמר עוד "ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם וגו' הבו לכם אנשים חכמים וגו'").

ובטעם הדבר שנכתבה פרשת יתרו דוקא כאן הגם שאינה מקומה, ביאר בזה האב"ע"ז משום שבני יתרו שכנו יחד עם עמלק כמפורש בספר שמואל (בהפטרות זכור) ולכך כאן שהיה מיד אחר שהזהיר השי"ת להכרית את עמלק הזכיר את חסד יתרו אביהם ע"מ שלא יפגעו בזרעו יחד עם עמלק.

והרמב"ן הקשה על דבריו שאם יתרו בא לאחר מתן תורה מדוע לא נכתב שמשה סיפר לו את נס מתן תורה שהוא מהנפלאות הגדולות שנעשו לעם ישראל. ומשום כך נקט הרמב"ן שמעשה ביאתו הכל כסדרן שקודם מתן תורה בא אל משה, ומה שקרוי "הר הא-להים" לפי שרפידים קרוב לשם דרך יום אחד. והוסיף שמה ששילחו כאן לארצו היה בשנה הראשונה ולאחמ"כ שוב חזר אל משה (לפי שהלך לגייר את בני משפחתו וכ"כ רש"י), ובנסוע כל המחנה אל ארץ ישראל בשנה השנית ביקש לשוב לארצו ומשה התחנן לפניו שלא ישוב אלא יישאר עמם, ולא השיבו יתרו דבר וא"כ משמע שקבל דבריו ולא עזבם עוד.

ועדיין לא נתיישב לדעת הרמב"ן מדוע מפורש בחומש דברים שעצת יתרו היתה

פי"ח י"א: עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם. וברש"י במים דמו לאבדם והם נאבדו במים. ובאונקלוס תרגם - "ארי רב ה' ולית אלה בר מינה" והיינו שעי"ז נודע לו שאין עוד כח זולתו כלל. וצ"ב היכא ראה את גדולת ה' ושאין כח אחר זולתו דוקא בדבר זה שנענשו מידה כנגד מידה.

ויש לבאר לפי פשוטו שהנה יתרו בעת שהיה כהן מדין עבד כל ע"ז שבעולם והיה סבור ח"ו שיש עוד כוחות בעולם זולתו, ואף אחר ששמע על הנסים שעשה ה' במצרים עדיין היה סבור ח"ו שהגם שה' בעל יכולת שמא יש עוד כוחות אחרים זולתו, וכפי שכתב הרמב"ם שהגויים הקדמונים האמינו שיש הרבה כוחות ואלוהות בעולם ולכל אחד יש כח משלו ח"ו. אמנם כאשר שמע היאך שילם הקב"ה למצרים בקריעת ים סוף מידה כנגד מידה בדקדוק גדול באותו דבר ממש אשר זדו לאבדם אזי הבין מעתה שאין הקב"ה מוגבל לכוחות מסויימים אלא הוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, לפי שנקם בהם לפי מעשיהם שלהם וזה מוכיח שאינו מוגבל לכח מסויים כלל, ומזה הבין שאין עוד כח זולתו כלל.

ומעין זה מצינו גם אצל בני ישראל גופם, שהגם שראו מכבר את כל מכות מצרים עדיין היה תוספת גילוי כבוד ה' בקריעת ים סוף וכן כתוב לאחריו - ויאמינו בה' ובמשה עבדו ומשמע שעדיין לא האמינו כ"כ עד כה אפילו לאחר מופתי עשרת המכות, וידוע הביאור בזה שעשרת המכות היו מכות כלליות לכל אומת מצרים אבל בים סוף היתה מידת הדין מדוקדקת כנגד כל יחיד ויחיד מן המצריים מידה כנגד מידה בדקדוק גדול ועצום, וכפי שראו כל ישראל על שפת הים, ואז ע"י שראו זאת הגיעו להכרה מוחלטת בהקב"ה שהוא שולט ומשגיח על כל המעשים הכלליים והפרטיים כולם והכל מסור תחת ממשלתו, ולפיכך - ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

פי"ח ה': ויבא יתרו וגו' אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר הא-להים. ברמב"ן

לעצמו (-ויחד יתרו על כל הטובה וגו') ויאמר יתרו ברוך ה' וגו' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים (וגו'), ומה שהביא אח"כ קרבנות לה' הנה היה בזה מצד שני הטעמים הן כהודאה על כל הנסים שעשה ה' והן שמחה על גדולת משה חתנו ולכן כתוב "ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלקים".

ומה שבאו אהרן וכל זקני ישראל לאכול עמו לחם היה מצד שהיה חותן משה בלבד ולכן כתיב "לאכול לחם עם חתן משה". וכן לאחמ"כ כאשר יעץ למשה שלא ישב לבדו לדון את העם היה זה מצד היותו חותנו בלבד שבא לסייעו ולהדריכו ולכן מכונה בזה בתואר "חתן משה" בלבד. (ביאור קרוב לזה ראיתי בספר טעמא דקרא להגרס"ק צוק"ל וכתבתי בסגנון הנראה לי) עוד יש להוסיף עפ"י דרכו של הרמב"ן שלאחר שנתגייר שינו את שמו לחובב, ויתבאר עפ"י שמעת שנתגייר והיינו בזמן שהביא קרבנות לה' שוב לא נקרא עוד בשם יתרו כלל ולכן מכונה מכאן ואילך בתואר "חתן משה" בלבד (ובפרשת בהעלותך נקרא בשם חובב בן רעואל המדיני).

קושי' בפרשה

פ"ט י"א: כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני. בגמ' מגילה כ"ט ב' אמרי' דההרים רצו לעשות דין עם הר סיני שעליהם תינתן תורה ויצתה בת קול ואמרה כולכם בעלי מומים אצל סיני, ומסיים בגמ' ש"מ האי מאן דיחיר בעל מום הוא, ע"כ.

שמעתי להקשות מאי שנא ההרים מהאבנים של יעקב שג"כ נתקוטטו ואמרו עלי יניח צדיק את ראשו וזכו ונעשו לאבן אחת מתחת לראשו, וא"כ מדוע לא נעשו כמו כן כל ההרים להר אחד שעליו תינתן התורה.

ונראה ליישב בזה שהאבנים פעלו לש"ש שרצונם היה לשמש את הצדיק ולכן זכו שנתמלאה שאיפתם בזה גופא שנעשו לאבן אחת, ומשא"כ ההרים שעיקר כוונתם היתה להתגדל ולהיחשב ע"י כך שעליהם תינתן התורה וממילא כל אחד רצה שדוקא עליו תינתן התורה ולא על זולתו, וכדאמרינן להדיא בגמ' שהיו יהירים ובעלי מומים. ולפיכך לא היה שייך שיתאחדו להיעשות להר אחד, שהרי דבר זה לא היה ברצונם כלל אלא כל אחד רצה שדוקא עליו תינתן התורה, ואילו אצל האבנים סופם הוכיח על תחילתם שכל רצונם היה לש"ש ולא היה אכפת להם להתאחד ולבטל את ייחודם ע"מ שיזכו בזה, ומעתה י"ל שאף ההרים אף הם היו מתחברים אם היו מוכנים לכך אלא שלא רצו.

עד עת נסיעתם מסיני ואז הלך לביתו לגייר את משפחתו ואח"כ שב ונצטרף אל בני ישראל, ועצתו היתה למחרת יום הכיפורים. פ"ט ב': ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. ולהלן פס' ז' - ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה וגו'. י"ע שהלא הקב"ה ציווהו להגיד "לבני ישראל" וא"כ מדוע קרא משה רק "לזקני העם".

וכעין זה קשה לעיל לגבי מצות פסח מצרים דכתיב - (פ"ב א') ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם וגו', וצ"ע שהקב"ה ציווה אותם לדבר אל "כל עדת בני ישראל" ואילו לאחריו כתיב "ויקרא משה לכל זקני ישראל" שדיבר אל הזקנים בלבד. אכן בפסח מצרים יתכן היה ליישב שבמצרים לא היה אפשר לכנוס את כל בני ישראל מכל קצוות הארץ ורק באופן זה היה אפשר לאסוף את הזקנים ולהודיעם, ולאחמ"כ ע"י הזקנים נודעו שאר בני ישראל וזוהו נתקיים "דברו אל כל עדת ישראל". ועוד שהלא הציווה לשחוט את הפסח בפסח מצרים היה למשפחותם בלבד (רש"י י"ב מ"ז ובש"ח) וממילא הזקנים הלא הם הממונים על משפחותם. אמנם כאן כבר היו כל העם מכוונסים במחנה וא"כ צריך ביאור מדוע לא כינס את כל ישראל.

עוד יש לתמוה שהנה לעיל בפר' שמות (ג' ט"ז) הורה השי"ת למשה בסנה - לך ואספת את זקני ישראל וכ' רש"י - "מיוחדים לשייבה ואם תאמר זקנים סתם היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' ריבוא", ומבואר שא"א לאסוף את כל זקני ישראל וא"כ היאך כאן ובמצות הפסח יכול היה לאסוף את כל הזקנים. (והגם שכאשר עשה את האותות כתיב - "לעניי העם" לעיל סו"פ שמות ומשמע שבאמת אסף את כל העם, י"ל שאין הכוונה לכל העם אלא לרבים מן העם כל אלו שיכלו לבוא ולראות או שהכוונה לזקני העם שאספם אך לא לכל כלל ישראל).

אמנם באמת אף שם כתיב "ויאספו את כל זקני בני ישראל" ומשמע שאספו את כל הזקנים ולא רק את המיוחדים לשייבה כמצות ה', וממילא יתכן לחלק שבציווי הקב"ה על האסיפה לא נצטוו לאסוף את כולם שהרי א"א שלא יישטמו מהם רבים שלא ימצאו ולכן לא ציום אלא על המיוחדים לשייבה, אך הם הלכו והוסיפו וקראו לכל הזקנים ככל שיכלו לקרוא הגם שלא קראו לכולם ממש. וממילא י"ל דאף כאן ובפסח מצרים הקב"ה לא ציווהו לכנס את כל בני ישראל וגם לא את כל הזקנים, שהרי לא היה הצייווי לאוספם כלל אלא רק לדבר אל כל עדת ישראל ולהודיעם את מצות ה' והיינו בכל אופן שיוכלו אם ע"י שלוחים וכיו"ב, והם קראו גם בזה לכל זקני ישראל כפי שיכלו לאוספם ועל ידם הודיעו לשאר העם.

בעת מסעם מחורב ואם בא יתרו לפני מתן תורה מדוע לא יעץ זאת מיד לאחר מתן תורה, ועוד שלכאורה נראה שהמסופר בבהעלותך שרצה יתרו לשוב לביתו בעת מסעם מחורב הוא מתאים עם המסופר בדברים שמשה עשה כעצת יתרו בעת מסעם מחורב ונמצא שהיו שניהם בזמן אחד שאז יעץ למשה, וא"כ לכאורה מתיישב יותר כדברי האב"ע שיתרו בא לאחר מתן תורה בסוף זמן ישיבתם בחורב ואז יעץ את עצתו ואח"כ ביקש לשוב לארצו.

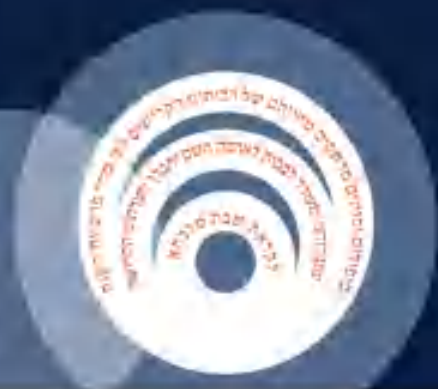
ויש ליישב בשיטת הרמב"ן שאמנם יתרו חזר לביתו מיד כדי לגייר את בני משפחתו אך לא חזר אל המדבר אלא לקראת סוף ישיבתם בחורב ואז יעץ למשה את עצתו, ואז משראה שנוסעים לארץ ישראל פנה לשוב לארצו ומשה ביקשו שיישאר ונתרצה לבקשתו. ואם כנים הדברים ימצא דהא דכתיב "ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם" אינו כלל לאחר מתן תורה אלא באותו זמן ששב יתרו מביתו, וברש"י מביא ברייתא שהיה במוצאי יום הכיפורים ואינו מתאים כלל לדברי הרמב"ן. ואמנם כתב הרמב"ן להלן שאינו למחרת יום הכיפורים ממש כדברי רש"י אלא בהמשך השנה, וכוונת ברייתא זו שבדאי היה בזמן מאוחר מיום הכיפורים לפי שלא היה להם יום פנוי למשפט מיום בואם להר סיני עד אחר יוה"כ של שנה ראשונה (לפי שמשה היה בהר בכל הימים שבינתיים), וא"כ יתכן שכוונתו להנ"ל.

ובדעת רש"י להלן פסוק י"ג נראה שלא שב יתרו בינתיים לארצו כלל (שכ' ע"ז רש"י שא"כ היכן מצינו שחזר), וביאר רש"י בזה שמה שנכתב שמשה שילחו לארצו אינו כסדרו אלא מכוון לשילוחו בעת מסע הדגלים בבהעלותך שאמר לו משה אל נא תעזוב אותנו, ואף לדעת רש"י נתרצה יתרו לבקשת משה שלא לעזובם ומה ששילחו לארצו היה ע"מ לגייר את משפחתו כמ"ש רש"י להלן פסוק כ"ז ושוב חזר אליהם אך לא נתפרש בקראי מה שאירע לאחר שילוחו. ולפיכך רש"י מבאר לשיטתו שעצת יתרו נאמרה למחרת יוה"כ לפי שיתרו היה עימם כל אותו הזמן, אך תימה לדברי רש"י הא דמבואר בפרשת דברים שעצת יתרו היתה בעת מסעם מחורב, ועל כרחינו נצטרך לומר שלא יעץ באותו זמן אלא מקודם ומה שנכתב שם "ואמר עליכם בעת ההוא לאמר" הכוונה על זמן אחר מעת מסעם, וי"ל מפני מה הוזכר דוקא בעת תחילת מסעם.

ונמצאנו בזה ג' שיטות: האב"ע"ז בא יתרו בשנה השניה סמוך לנסיעתם מחורב ואז יעץ למשה את עצתו ואח"כ הלך לביתו ולא שב, ולהרמב"ן הגיע ברפידים וחזר לביתו מיד ע"מ לגייר את בני ביתו ושוב חזר אל המדבר סמוך לנסיעתם מסיני ואח"כ נתרצה להישאר עמהם, ואז בביאתו השניה יעץ את עצתו למשה, ולרש"י הגיע ברפידים ונשאר

לקראת שבת מלכתא

היה זה לפני עשרות שנים, בעת ששהיתי בעיר הבירה לונדון עבור זיכוי הרבים, תרתי וחיפשתי אחר אחד העסקנים שנמנה בין תלמידי מקדם, לצורך איזה דבר חשוב ביותר, ביודעי שהלה מתמחה בזה הענין, ואכן השתדלתי והרבייתי להתקשר אליו בטלפון במשך זמן רב, אלא שהלה לא ענה לי כלל

כ"ק האדמו"ר מתולדות משה שליט"א על אשרינו שיש לנו מלך מאזין שוועה ומחיש ישועה

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (יטו)

דיבורים נענה לי לקראתי בחפץ לב באהבה ובחיבה יתירה, ועל אתר הזמין אותי לבוא אליו כדי למלא את בקשתי, וכאשר נפגשנו פנים אל פנים ודיברנו יחד על דא ועל הא, פניתי אליו בשאלה לדעת מדוע לא ענה לטלפונים אחרי שהתקשרתי אליו כ"כ הרבה פעמים. וענה לעומתי כי סוד גדול טמון בזה, וכאן החל לגולל את סיפורו המאלף במילים אלו: האמת יאמר כי מנהגי מאז ומקדם שאיני מרים לטלפונים כלל אם איני יודע מראש מיהו זה שמתקשר אלי, ומה שראיתי לנכון כעת להרים השפופרת, פשר הנהגה זו היא, כי דחפו אותי מלמעלה לעשות כך, ומאת הייתה זאת.

אלא שהיום ארע לי מקרה אחר מקרה בעבודתי וכה שח לי כדברים האלה, הנני מקפיד ביותר על קביעות עיתים לתורה מידי יום ביומו בשעה קבועה ובמקום קבוע. אלא שהיום ארע לי מקרה אחר מקרה בעבודתי, שלא הספקתי לילך ללמוד ולהשלים את חובותי. ומשכך גמרתי בדעתי שלכל הפחות בזמן נסיעתי על אם הדרך, אאזין לדרשה מוקלטת מאחד הדרשנים הנודעים, מגדולי מזכה הרבים בדורנו ה"ה הרה"ג המפורסם רבי יוסף חיים גרינוואלד שליט"א לשמוע דברי אלוקים חיים להתעלות בעבודת השם יתברך, לחזק נפשי רוחי ונשמותי מעובדות של צדיקים מהדורות הקודמים, ובכך גם חשבתי לצאת ידי חובתי שיהא זה נחשב במקום לימודי הקבוע.

ולשם כך הדלקתי את הטייפ לשמוע דברים נשגבים ורמים לרומם את הנפש, והנה אני שומע ממנו סיפור מעניין על אורח אחד שבא לעיר ונכנס לתוך בית מדרש, ומצא איש צדיק אחד יושב ועוסק באמירת תהלים בהתלהבות גדולה, ויפן האורח אליו וביקש ממנו איזה טובה, להדריכו בכמה עניינים, כיון שאורח הוא פה בעיר, ואינו יודע להסתדר בעצמו, אלא שהלה במקום שיבוא לקראתו למלא משאלות ליבו, הרים עיניו בעת שהוא מדבר אל המלך ומקלס אותו בזמירות ותשבחות! והצביע על ספר התהילים כאומר, מאיפה לוקח אדם חוצפה כזאת להפריע אותו תוך כדי אמירתו של נעים זמירות דוד מלך ישראל, בדביקות עצומה ברוממותו יתברך שמו, ומה זה שאינו מתבייש לעשות כדבר הזה להפריע בן אדם באמצע עבודתו הנשגבה!?

אשרינו ומה טוב חלקנו, שיש לנו מלך מאזין שוועה ומחיש ישועה, המתאווה לשמוע את קולנו ולעשות רצוננו, וברוב טובו וחסדו שומע ועונה לתפילת כל פה עמו בית ישראל אשר יקראו לפניו באמת, ומחיש להם ישועה קרובה כפי בקשתו של כל אחד ואחד, כי בתפילה מקבלים הכל, והוא גם יותר מכל מיני וסוגי השתדלות. **ואת** זאת צריכים אנו למודעי, כי כל צער ועגמת נפש הבא לו לאדם נשלח לו מן השמים, שבאמצעותו יתעורר ויתפלל לה' שיגאלו מיד צר להושיענו ולהצילו ממצוקתו, כי הקב"ה מתאווה לשמוע תפילתן של ישראל, וישראל נושע בה' תשועת עולמים למצוא על ידה את שאהבה נפשם. ולא זו אף זו שהרי כל תכלית התפילה הוא להתקרב להשי"ת, להיות מקושר אליו, כי תפילה היא מלשון התחברות כידוע, וביותר אפשר לקנות דביקות ואהבה להשי"ת על ידי תפילה לה', ועצם התפילה והבקשה על הצרכים הגשמיים והרוחניים מורה על 'אמונה', שהוא מאמין ומגלה שרק הוא יכול לעזור לו, ועל ידי כך מתחבר אליו ית' וממליכו בכל העולמות.

אספר מעשי י-ה ממה שבדידי הוה עובדא

וכדי לסבר את האוזן כמה גדולה כוחה של תפילה מעומק הלב, אספר מעשי י-ה ממה שבדידי הוה עובדא, היה זה לפני עשרות

שנים, בעת ששהיתי בעיר הבירה לונדון יצ"ו עבור זיכוי הרבים, תרתי וחיפשתי אחר אחד העסקנים שנמנה בין תלמידיי מקדם, לצורך איזה דבר חשוב ביותר, ביודעי שהלה מתמחה בזה הענין הצריך לי, ואכן השתדלתי והרבייתי להתקשר אליו בטלפון במשך זמן רב, אלא שהלה לא ענה לי כלל, ולמרות שניסיתי להתקשר פעמים רבות במשך כמה ימים, עדיין לא הצלחתי להשיג אותו ולדבר עמו. וכיון שהיה ענין זה נחוץ לי ביותר, שלא היה שייך לדחות הדבר, כי כבר הייתי צריך לשוב בחזרה לביתי, וגם לא ראיתי שום עצה ודרך אחרת להיעזר בענין אלא על ידו של זה. על כן הלכתי לדבר אל הי' ישירות, באשר הוא אין סוף ויכולתו היא אין סוף, שיסדר לי הענין במהירות, ומיד פתחתי את ספר התהילים, והתפללתי אליו בחוזקה שיאיר לי ה' פנים, שאראה כבר ישועה בדבר זה, למצוא את שאהבה נפשי. והנה בעוד ספר התהילים פתוח לפני, צלצלתי אליו עוד פעם אחת, והנה תיכף ומיד השיב לי הלה לטלפון, ואחר כמה

לו להימלט על נפשו ולהיחלץ בחיים מגיא צלמוות. וכל זה אך ורק בזכות התפילה שהפכה את לבבו הרע של הקאפו, את השנאה העזה לחמלה גדולה ויתירה שחמל עליו וחילצו ממות לחיים.

וממוצא דבר נשמע כמה חוב גדול הוא לנו להודות לה' ולרוממו על המתנה הטובה של 'תפילה' שקיבלנו ממנו, כי היא כוללת בתוכה כל השפע, כי על ידי תפילה זוכה האדם לסייעתא דשמיא גדולה ולהצלחה מרובה בכל פעולה ופעולה הן ברוחניות והן בגשמיות, ושהיא התענוג הגדול שבכל התענוגים ומביא את כל הישועות שבעולם. ברם כיון שהדבר מורגל מאוד אצלנו, מאחר שאנו מתפללים שלוש פעמים בכל יום, דווקא משום כך, התפילה נמנית בין אלו הדברים הצריכים חיזוק תמידין כסדרן, כדאיתא בגמ' [ברכות לב:].

ובענין זה נביא עובדא שסיפר הרה"ק מסאטמאר זי"ע

וראי לציין כי חלק גדול מן הקושי בעבודת התפילה נובע ממה שאנו רוצים לראות את התוצאות בו ברגע, ובאם אינו רואה חיש מהר את הישועה, נחלשת דעתו מלהמשיך בעבודה זו, בחושבו שאין בו כל תועלת, וכמובן שזה הוא מבלבולי היצר שמטעה את האדם לומר שיגיעתו בתפילה לריק הוא. ומחובתנו לדבוק בדרכי התמימות, ולא למנוע שפתינו אפילו שעה אחת מלהמשיך בתפילה, כי כל תיבה ותיבה שבה מעוררות חסד ורחמים למעלה מדעת האדם והשגתו, ולא נטה לבבנו מן עבודה זו כי רבה היא, עד שהקב"ה יראנו נפלאות שכל התפילות יתקבלו עד לאחת.

והשתא דאתינא להכא מבינים אנו בגדלות מעלת ריבוי תפילה, שיהא אדם רגיל להתפלל שלא ימוש חסדו מאיתו ית', ושאינ מדה אחרת יפה מן התפילה, שכיוון שמרבה האדם בתפילה ובתחנונים מיד נגאל וכדאיתא במדרש [תנחומא וירא פ"א], ובענין זה נביא עובדא שסיפר הרה"ק מסאטמאר זי"ע, מזקנו בעל הייטב לב זי"ע. פעם אחת שבת הייטב לב בצלו של הרה"ק רבי צבי הירש הכהן מרימנוב זי"ע, באותה שבת בעת השלחן הטהור, אמר הרבי ר' הירש דברי תורה על הפסוק [תהילים מ, ין] 'בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא, ה' אתה ת־ענת' וכך אמר בלשון קדשו, בשרתי צדק - יש בכחי להבטיח ולבשר צדק, דהיינו בשורות טובות. בקהל רב - אף לקהל רב מאוד, ולפעול ישועות רבות לכל בני ישראל.

ואם תאמרו היאך אני מובטח שיתמלאו בקשותי, כי הנה שפתי לא אכלא - לא אמנע שפתי מלהתפלל עוד ועוד, עד שיקויים המשך הפסוק ה' אתה ידעת - שיהיו מוכרחים לקיים בקשותי מן השמים. וכאשר חזר הייטב לב לביתו, חזר דיבור זה לפני זקינו הק' בעל ישמח משה זי"ע, ונתפעל הישמח משה מאוד מזה, ואמר כי בזה נתחוויר לו מנהגו של הרבי ר' הירש, שהיה תובע סכומים אדירים מאנשים כדי להבטיח להם ישועה, אשר מנהג זה היה לפלא בעיני הצדיקים, אבל עתה כאשר שמע היאך מעיד על עצמו כי יש בכחו לפעול ישועות לכל מבקש, ולא ימנע שפתי מלהתפלל עד שבעל כרחך ימלאו בקשותיו מן השמים, וודאי יש בכחו וברשותו לתבוע ממון מבני ישראל בעבור הישועות.

(חלק ממאמר נרחב מתוך קונטרס 'שפת חיים' שבט תשפ"ג)

ובשלב זה פנה האורח לעומתו והרעים בקולו בתשובה ניצחת לעומת יעובד ה' נשגב' כמותו - באמרו "שוטה שבעולם, איזה ערך יש לתפילתך ומה יועיל תהילתך בעת שיהודי מבקש טובה ממך ומצפה לעזרתך, ואיך בא לקראתו ליתן לו יד למילוי רצונו, הרי מעיקרי תפקידיו של האדם בעולם הזה היא לעשות טובה ליהודי להקל מעליו הקושי, כי זאת היא תכלית הבריאה להטיב לאחרים, שעל ידה בונה האדם לעצמו קומה שלימה ומושלמת לטוב לו לנצח, ואם לשבח ולהלל את השי"ת אתה מבקש, הרי להקב"ה יש בלעדיך עוד רבבות מלאכי השרת שאומרים לפניו שירות ותשבחות, וכאשר מזדמן ליהודי מצוות עשיית חסד, עליו לדעת את המוטל עליו באותה שעה, היאך להתנהג עם מדת רחמנות לבוא לעזרת ישראל.

ובדיוק אז נשמע קול צלצול הטלפון שבכיס

או אז אחרי ששמעתי סיפור נפלא זה, המדבר מגדלות הענין בעשות צדקה וחסד, ובפרט שהמילים נעתקו מלב הדרשן בהמייה וברגשי קודש עצומים, התעוררתי עד מאוד, וצמרמורת חדה עברה עלי נוכח דברים נוראים אלו שסיפר אותן דרשן, ובדיוק אז נשמע קול צלצול הטלפון שבכיס, ונעניתי מיד, כי ראיתי לעצמי חובה לסייע למי שמצלצל אלי כעת לעמוד לימינו למען מטרתו שיהיה מי שיהיה, לבל אשכח את המטרה אשר בעבורה נשלחתי לעולם לעשות אך טוב וחסד לישראל תמיד בכל יום ובכל עת, והדברים מפליאים. ומכאן ראיתי חיזוק גדול לענין ההשגחה פרטית והאמונה בכוח התפילה מתוך ידיעה שהכל מגיע ממנו יתברך.

ועתה ישראל! צא ולמד כמה יקר וחביב דבר זה לפני המקום, לעזור ולסייע לכל בר ישראל בכל מה שדורש ומבקש, כי זה הוא צו השעה הנדרש מכל אחד ואחד, להרבות בעשיית טוב וחסד, כי מדרך הטוב להיטיב, ובזה תלוי קירוב גאולתנו ופדות נפשנו, שמביאה את הבריאה לתכליתה ותיקונה, ומי לא ימלא אחרי רצון יוצרו לעשות אך טוב לישראל, ולמלא משאלות עם מייחדך.

זכור אזכרנו עוד ממה ששמענו לא מזמן מיהודי ישיש

ומדי דברי בגודל מעלת התפילה זכור אזכרנו עוד ממה ששמענו לא מזמן מיהודי ישיש, ממה שסיפר לו כ"ק האדמו"ר בעל היאמונת אברהם מפיטסבורג זצ"ל. שבתקופת השואה האיומה, היה גם הוא מאלו הנמצאים על הרכבת המובילה למחנות ההשמדה, והתחזק בנפשו ונעמד בפנינת הקרון והשתדל בעסק התפילה בבקשת רחמים להי טוב שיעזור לו להינצל מידי הנאצים הארורים ימ"ש, וכך עמד והתפלל מאן הפוגות, עד שאחד מאנשי הקאפו שר"י שם ליבו עליו, ואמר לו מה אתה מתפלל ובוכה, במקום להתאבל מרה, תנצל את השעות האחרונות שלך לשמוח ולהתהולל, תשתדל לשמור על מצב רוח טוב במקום להתפלל תפילה שכבר לא תעזור לך חלילה וחלילה עפ"ל.

אבל הרבי לא שת לבו לדברי ההבל, והמשיך להתפלל מעומק הלב, עד שכעבור כמה שעות ניגש אליו אותו קאפו ואמר לו, הנה מצאת חן בעיני, ואיני יודע למה, הרי לפני כמה שעות היה לי שנאה גדולה כלפיך, ועכשיו אני מרגיש רצון עז לעזור לך, ואשר על כן שמע, עוד קצת כשהרכבת יתחיל להאט את דרכו לפני שיסתובב, אפתח בפניך את הדלת של הקרון ואתה תקפוץ החוצה, ואף על פי שאני יודע שאם יתפסו אותי אחת דתי, אבל משום מה עז רצוני לסייע לך בכל זאת, ואכן פתח לו את הדלת ונתן

קרה פעם אחת שלא רק שהוריד דמעות במהלך השיעור, אלא פשוט התחיל לבכות, ולבכות ברבים. היה זה כאשר הקריא את הפסוקים ודברי חז"ל: "לא גבה לבי בשעה שמשחני שמואל למלך" - אחרי 28 שנה של רדיפות והשפלות, בכל זאת 'לא גבה לבי ולא רמו עיני בשעה שמשחני למלך', באותו רגע פרץ בבכי, ולא יכול היה להמשיך את השיעור

הגה"צ רבי בן ציון פלמן זצוק"ל על מסירת התורה ושיעורים בקדושה וטהרה וכוונות נסתרות

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (יט ג)

לפני המועדים היה הגה"צ רבי בן ציון פלמן זצוק"ל מרבה בשיעורים בענייני החג, ושילב התעוררות ומוסר.

בערב חג השבועות דיבר אודות חייו המפותלים של דוד המלך ע"ה, האריך בפירוט מתוך ההיסטוריה של המשיח על פי חז"ל, וכפי שכתוב בהקדמה לספרו "שלמי תודה - חג השבועות", דברים יקרים מפז. מידי שנה בשנה ובקביעות, כאשר דיבר על מהלך חייו של משיח ה', זלגו עיניו דמעות חמות...

קרה פעם אחת שלא רק שהוריד דמעות, אלא פשוט התחיל לבכות, ולבכות ברבים, היה זה כאשר הקריא את הפסוקים ודברי חז"ל: "לא גבה לבי בשעה שמשחני שמואל למלך" אחרי 28 שנה של רדיפות והשפלות, ו'מוזר' - הייתי לאחי, וינכרי לבני אמי, בכל זאת 'לא גבה לבי ולא רמו עיני בשעה שמשחני למלך', באותו רגע פרץ בבכי, ולא יכול היה להמשיך את השיעור.

כל מי שהכיר ידע והבין: זה מה שהיה הוא, מציאותו של ר' בן ציון היתה הטהרה הזו: "לא גבה לבו ולא רמו עיניו".

לדיבורים שלו ששולבו בתוך השיעורים, היה כוח אדיר להקנות ענווה, להקרין אמת, ולהעניק חום פנימי. שמחת חיים של רוממות. אחד ממשותפי השיעור מספר: "שאלתי אותו מדוע הוא מוסר כל כך הרבה שיעורים על 'חנוכה' (מר"ח כסלו כבר החל למסור). הוא שתק ולא ענה. ושוב הפצרתי בו מאוד שיגלה לי את הסוד, כי ידעתי שאינו עושה דבר ללא מחשבה, ואם הוא מרבה בשיעורים על חנוכה, על חשבון אוצר גדול של חומר שיש לו בכתובים, מסתבר שיש לו טעם סמוי. ושוב הפצרתי בו. בסופם של תחנונים, פתח והסביר, וכך אמר" - סיפר התלמיד.

"הרגיל בנר חנוכה הוו ליה בנים תלמידי חכמים", כך כתוב בגמרא, ושאלו את ה'חתם סופר' כי יש שרגילים בנר חנוכה ושבת ואין להם בנים תלמידי חכמים? והוא זצ"ל השיב 'רגיל בנר' משמעותו שהוא מזהר בנר עם כל דקדוקי ההלכה שבו, לצאת את כל הדעות, לכתחילה שבלכתחילה. ויסוד הדבר מובא כבר בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה המיוחד לרבי יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד, שכך קיבל מאליהו הנביא זכור לטוב. ולכן, אמר ר' בן ציון, אני מקפיד

למסור שיעורים רבים על חנוכה וכן בהלכות שבת על נר שבת, כדי שידעו את כל דקדוקי ההלכה ואת כל השיטות כדי שאנשים יזכו לבנים תלמידי חכמים.

בתקופה שמסר שיעורים בדיני ברקים ורעמים, פלוני ניגש ותמה באוזניו: "מדוע הרב מוסר שיעורים על נושא כזה, וכי חסר נושאים!?" ר' בן ציון לא היה סבור שצריך לטרוח ולענות לו (וכי יש מקצוע בתורה שאין עליו שיעורים עמוקים), לכן לא השיב לו, ושתק. אבל פעם אמר לחברותא "ברוך

ה' שבשיעורים בדיני ברקים ורעמים אפשר גם להחדיר ולהשחיל איתם יחד הרבה אמונה", כי "ברקים ורעמים הם כדי ליישר עקמימות שבלב". וכן הלכות הנוגעים לגשמים, כי השנה היא שנה שחונה, ואני מעורר פה ושם על עצירת הגשמים שהם מבשרים לא טוב, אני מפחד משנת הבצורת, יותר מאשר מהסקאדים של סדאם חוסיין (שנחתו על ארץ ישראל באותו חורף), כי מציאות הגשמים אינה מתנהלת על פי טבע כלל, כי מפתח הגשמים הוא רק בידי שמים, וממילא עצירת הגשמים מלמדת כי הקב"ה אינו חפץ להשפיע עלינו ח"ו, אבל לטילים, הרי לכל טיל יש כתובת.

הגיע הרגע שלא יכולתי להתאפק

את השיעור שמסר בנחלת משהי לפני החגים, חזר מידי שנה כמעט על אותם דברים - הלכה למעשה ודברי התעוררות עם הוספות מועטות.

משתתפים רבים חשבו לתומם, כי אלו השיעורים שיש לו באמתחתו לקראת החגים, ולכן חוזר על עיקרם מידי שנה בשנה. אך הנה כאשר התחיל להוציא את ספרי 'שלמי תודה', סיפר אברך, גיליתי כמו אחרים, כי אוצרותיו מלאות גדושות במאות עניינים הלכתיים מחדדי למדנות, ובהם סברות וחינוכי חידושים.

הגיע הרגע שלא יכולתי להתאפק. היה זה כאשר יצא לאור 'שלמי תודה' על סוכה ספר גדוש בחידושים בהלכות סוכה מתחילה ועד סוף, החלטתי לגשת לשאול את הרב, וזה לא היה פשוט בכלל לשאול את הרב כאלו שאלות, אבל הייתי נסער וקטנות הייתה בי: "מדוע הרב מוסר מידי שנה לפני חג הסוכות את אותם השיעורים שוב ושוב, הרי הספר החדש עמוס בדברים שהרב יכול היה לדבר עליהם!?"

הרב לא ענה לי מיידית. למחרת פגש אותי ואמר: המטרה היא תועלת הכלל, וצריך למסור שיעורים על דברים שהציבור יכול להבין. מה שאני מוסר כאן ברבים, אלו דברים אמיתיים וסברות שהציבור יכול לקבל מהם תועלת ממשית, וסבורני שאת זה הציבור צריך לשמוע.

השתוממת. כיון ש"זה מה שהציבור צריך לשמוע" הטמין בקרבו את האוצרות ולא מסר אותם ברבים מעולם.

ממשיך האברך ומספר.

הבחנתי באחריותו למען הציבור וטובת הכלל, בהזדמנות מרתקת אחרת. בשבת הגדול אחרי תפילת מוסף כאשר כולם יצאו לביתם לסעודת שחרית, הגרב"צ נשאר בבית הכנסת לבדו ממש, רק אני נותרתי בחדר הסמוך, וכנראה שהרב לא שם לב והיה בטוח שהכל כבר יצאו לסעוד את סעודת השבת עם בני משפחתם. חוויית מחזה נפלא ביותר.

מי שהכיר את ר' בן ציון, ראה אותו תמיד רגוע ושלו ויציב מאד בהנהגתו, ובעיקר, ללא תנועות חיצוניות מיותרות. "אבל הנה כעת ראיתיו בעת הכנת השיעור אפוף במתח רב. הוא עשה תנועות חריגות לו, כמו

ויהי היום. יוצאים לדרך, עם הפעקלאך למושב בית מאיר

בשלהי ימי הקיץ, היה נוסע לכמה ימים למנוחה, במושב 'בית מאיר' בהרי ירושלים. את המנוחה קיים בכך שישב מבוקר עד ערב ספון במרפסת הבית או בתוך בית המדרש, על התורה ועל העבודה. בדרך כלל לקח אתו לימים אלו חלק מכתביו ומשיעוריו, לחזור עליהם וללבנם שוב בעומק הסוגיא.

הרבנית תמיד המריצה אותו בשמחה מרובה - שיסע, ונסעה לצדו ולמענו, כיון שידעה ששם הוא יושב הרבה על מרפסת הבית ונושם אויר צח לבריאותו, מחליף אוירה ברוגע ולומד ברציפות.

ויהי היום. יוצאים לדרך, עם הפעקלאך למושב 'בית מאיר'. קיץ תשנ"ז.

הדבר שהחזיק בידו כל משך הנסיעה היה שקית הטלית והתפילין. אחד הילדים המציע לו להחזיק במקומו את הטו"ת, הוא מיאן ואמר: "דומה הדבר לאדם שמחזיק בידיו צרור יהלומים, שאינו מוסרו לאחר להחזיק אותם, גם אם הוא נאמן עליו, כך הם התפילין, המצוה שמקיימים בהם יום יום היא כה גדולה, ולא אפקידם בידי אחר". כאשר הגיעו למקום, הבחין להפתעתו כי בדירה אין מזוזות, התברר כי צבעו את הדירה, ובמהלך השיפוץ הורידו את המזוזות, וכיון שהן היו ישנות והיה ספק על כשרותם הזמינו חדשות, והם עתידים להגיע בקרוב.

ר' בן ציון אמר לבני המשפחה כי אסור להתגורר בבית כל זמן שאין בו מזוזה, שהרי בשו"ע (יו"ד סימן רפ"ו סעיף כ"ב) כתוב שהשוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד, משום ישוב ארץ ישראל. והרמ"א מוסיף, ש'שואל' דינו כשוכר. וא"כ אסור לדור בדירה ללון בה בלילה, אפילו יממה אחת ללא מזוזה.

מה לעשות? יש שתי ברירות, או לנסות להשיג מזוזות מגמ"ח, או פשוט לחזור לבני ברק ולוותר על הנופש. כמובן שהכל העדיפו את האפשרות הראשונה אחרי טרחה כה רבה ותקווה למנוחה, אך לא היה קל להשיג גמ"ח מזוזות מרגע לרגע וגם לשגר את המזוזות עד המושב. בני המשפחה החלו להתרוצץ בענין.

בינתיים, רבי בן ציון נכנס לבית הכנסת. אחד האברכים תושב המקום ששהה בבית הכנסת, ניגש לר' בן ציון לומר 'שלום עליכם', ר' בן ציון התעניין, האם הוא יודע היכן אפשר להשיג כאן מזוזות לשבוע. האברך חייך חיוך של הפתעה: "בדיוק יש לי כמה מזוזות. היום רכשתי מזוזות חדשות, ובעוד שבועיים אני אקבע אותם בדירה של בני". רבי בן ציון נדהם מההשגחה פרטית המופלאה. ואכן האברך השאיל לו את המזוזות (כאשר הגר"צ מכוון מראש שלא לזכות במזוזה, בכדי שיוכל להורידה כשיוצא מהדירה). ויהי לפלא.

חכך הגאון בדעתו, הרי מעולם לא קרה שהגיע לדירה שאין בה מזוזות, וכאשר בכל זאת הגיע לידו כזה מקרה, מסתובב הענין בהשגחה חיש מהר בדרך נס, שיפגוש באברך שהיה בבית הכנסת ובדיוק יש לו עכשיו מזוזות בנרתיקו. הרהר וחשב, כי יש בכך גם אות משמים שעליו ללמוד הלכות מזוזה.

ואכן בימים הבאים ב'בית מאיר', הסיט את סדריו המתוכננים והתיישב ללמוד שוב בעיון הלכות מזוזה מסוגיות הגמרא עד השולחן ערוך עם המפרשים, וחידושים רבים עלו בכדו מן המעיין. בחורף שלאחריו מיד אחרי החגים סידרה של כעשרה שיעורים בהלכות מזוזה. ויהי אור.

(מתוך 'ספר ללא שם')

שהתרומם לפתע מהכא, וחזר בקול על הדברים ובתנועות ידיים - חושב בקול רם, סוער וגואש ורותח. ומפעם לפעם כמו נלחם על עצמו בתוך תוכו, ושמעתי אותו אומר לעצמו "זה כן טוב", "זו חומרא שאי אפשר להגיד אותה ברבים", זה לא כדאי לומר, לא כל הציבור יבין, נראה לי שעדיף לא לומר" כך שוחח עם עצמו בהחלטיות, "כן, כן, את זה צריך להגיד", "זו הנהגה שלא חייבים לקבלה" בנוסחאות הללו אמר אחרי כל קטע שסיים, כדאי להגיד", או "את החלק הזה עדיף כן לומר". המעמד ההוא של האחריות היה נורא.

לא האמנתי למראה עיני, כיון שמעולם לא ראיתיזו בכזה פחד ומתח.

"כזה ראה וקדש".

בני ביתו של רבי בן ציון מציינים על מתח נוסף מיוחד שהבחינו עליו, היה זה כאשר רב מפורסם בארץ הקודש מפרסם פסק הלכה שהיה צורך להעיר נגד הענין. והיו לר' בן ציון ראיות רבות כנגד הפסיקה ההלכתית שהתפרסמה, והוא אכן מסר על כך את השיעור בליל שבת קודש בבית הכנסת "בית יחיאל", אבל באותו יום שישי היה במתח מיוחד, גם עיין ולמד זמן ממושך בספר 'חפץ חיים' הלכות לשון הרע.

'אני כמו משתגע מרוב תימהון'

בשנת תש"ס, חלפו ארבעים שנה מתחילת סדרות השיעורים שלו בהלכות שבת והמועדים, והחברותא שלו התבטא: 'אני כמו משתגע מרוב תימהון' כי הנה התחלנו ללמוד הלכות מוקצה בעל פה - אבל למרות זאת התחיל אתי שוב מרישא ועד גמירא. ובשעה הקרובה שלפני אמירת השיעורים, היה שרוי בריכוז ובמאמץ מוחי. הוא הלך ברחוב תפוס שרעפים.

וכך היה מידי שנה לפני חג ומועד, הייתי תמה לעצמי: ריבוננו של עולם, הרי את ההלכות הללו של חנוכה, או פסח ושאר המועדים, למדנו יחד כבר כעשרה פעמים! בעיון ובמתנות - את הסוגיות בגמרא, את הבית יוסף, השולחן ערוך ונושאי כלים, ואת המשנה ברורה וביאר הלכה, וחזרנו וסיכמנו בכל סידרת לימוד, אולי עשרים פעמים, וגם נגענו בנושאים הללו בהזדמנויות אחרות במשך השנים, ומדוע תמיד לני חג (או לפני שהעלה את החידושים על הכתב ב"שלמי תודה") הוא מתחיל יחד עם הכל מחדש, כאשר גם מתוך החלום הוא כבר יודע לומר את החידושים הללו, מסדר לעצמו שוב את הענין, כאילו לא למדנו מעולם, פסיעה אחרי פסיעה במשנה ברורה והסוגיא בסבלנות אין קץ.

התשובה שבה הרגעתי את עצמי - בחברותא שלו - כי תורה אינה מקצוע מת, אלא מקצוע חי, ודברי חכמינו "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" - משמעותם, שהם יהיו חדשים כל כך עד שיוכלו לברך עליהם כעת 'שהחיינו' בשם ומלכות. חדש! כמו כן נזכרתי אז בדברי חז"ל "דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב" והסברתי כי לשיטת ר' בן ציון הכוונה שהשיעורים אינם יוצאים מחמשת מוצאי הדיבור, לא! "אלא יוצאים מהלב".

לכן, אם ר' בן ציון יאמר את השיעור של אתמול, שיודע אותו על פה מאמש, משמעותו של השיעור יהיה 'שיעור ישן, שיעור מת', ורבי בן ציון רצה לומר 'שיעור חי' חדש שנולד כעת למזל טוב. כנראה שכך נמסרת התורה בהדרתה - מדור לדור, בשיעורים חיים.

ר' בן ציון הקפיד לצרף ולהשחיל בתוך השיעורים חידושים באגדה, דברי חכמה וביאורי פסוקים ומוסר, להשפיע על השומעים. אף הרבה לספר מגדולי מצוקי ארץ כמו מהרי"ל דיסקין זצ"ל ורבי ישראל מסלנט זצ"ל, ופעמים אין ספור מהחפץ חיים זצ"ל.

זקן ויזשב בישיבה

זרקוד אור לדמותו ולהליכותיו- בקודש של אחד מגדולי מרביצי התורה,

מרן הגאון רבי יצחק שיינר זצ"ל - ראש ישיבת קמניץ

לרגל יום השנה השלישי לסילוקו - י"ח בשבט תשפ"א

מאת: הרב בנימין לוין

"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"

דומה כי מלאכה בלתי-אפשרית היא למצות ולהקיף דמות ענקים כזאת - כשל ראש ישיבת קמניץ, מרן הגאון רבי יצחק שיינר זצ"ל, מזקני וחשובי מרביצי-התורה ומעתיקי-השמועה בדור האחרון - ביריעה אחת, רחבה וגדולה ככל שתהיה. כי גדול היה האיש עד מאד, בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". מהשרידים אשר ד' קורא - שהיה שלם בכל התחומים; בדבקותו העצומה בתורה, ביגיעה ועמלות בה בריכוז עצום. חד בדרא בישרותו ובהירות לימודו, ובעל דרגות גבוהות של פרישות וחסידות, קדושה ויראת-שמים. מופלא באהבת ישראל, באהבת חסד בכל מאודו. "מגביהי לשבת... המשפילי לראות" את צרכי הכלל והפרט, ובעל אוזן קשבת ומשען ומשענה לכל-כך הרבה נדכאים ושפלי-רוח, אלמנות ויתומים ושבורי-לב, ומאיר פנים וסבלן לכל אדם באשר הוא אדם.

ברם, לרגל מלאות ג' שנים להסתלקותו לגנזי מרומים - ביום י"ח בשבט תשפ"א, ניסינו בשורות אחדות לגעת בשולי אדרתו, להעלות נקודות ותכונות מאישיותו, שתהווה הצצה חטופה בין החרכים לעולמו הפנימי ולדמותו הגדולה, לזיכוי הרבים ולעילוי נשמתו הטהורה. תשואות חן לנכדו הגאון רבי ישראל איסר שיינר שליט"א שסייע לנו בהשגת החומר:

קורות חייו

רבי יצחק נולד ביום י"ד חשוון תרפ"ג למשפחה חרדית ויראת-שמים. בשונה

מהרבה תלמידי-חכמים וגדולי תורה הוא לא נולד 'גדול', ואף לא ב'משפחת גדולים' וברקע של גדלות. אלא באמריקה בשנות השפל הרוחני שלה. המצב שם בשעתו היה קשה מאד, ומי מדבר על להיות 'בן תורה'. כמעט כולם פרקו עול תורה ומצוות עד לכדי חילול שבת רח"ל. כל חבריו ובני-דודיו ומכריו, לא קיבלו שום חינוך יהודי ותורני. ברדיוס של מאות קילומטרים ממקום מגוריו לא היה שום בית-ספר

יהודי, וכולם למדו בבתי-ספר של גויים. אביו אמנם לימדו לימודי קודש, וכן שילם לרב העיר כדי שילמד איתו גמרא ותוספות ברמה גבוהה יותר, אבל הרוח הכללית נשבה לכיוון אחר לגמרי. והוא מעצמו עלה ונתעלה, ועשה מהפך אדיר בחייו.

על כך, ועל עוד פרטים משנות ילדותו ונערותו ישנה עדות אוטנטית מפי רבינו עצמו. דברים שנשא במעמד ועידת ארגון 'אחינו' ניסן תשע"א: "נולדתי בעיר

פיטסבורג באמריקה, פנסילבניה. שם בשעתו היו כשישים אלף יהודים. רובם יראי-שמים מאירופה. כשגדלתי הלכתי לבית-ספר מקומי. לא היו אז שם ישיבות ותלמודי-תורה. בשונה מניו-יורק שכבר היתה שם התחלה של משהו. בניו-יורק היו כמה יהודים שכולם התייחסו אליהם כאל מוזרים, שהתחילו בייסוד ישיבות ותלמודי-תורה. אחד מהם הוא מי שהיה לימים מורי ורבי, רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל. הביטו עליו כעל אדם בלתי-ריאלי, ואמנם זו האמת, הוא לא היה ריאלי. הוא יחד עם שותפו רבי בנימין וילהלם זצ"ל - יצרו שם בניו-יורק עולם של תורה יש מאין. אבל בפיטסבורג - עיר מולדתי - עדיין לא היה כלום. היו לי אמנם חברים יהודים רבים, אבל מעט מאד נותרו שומרי תורה ומצוות. אולי ניתן לספור על כף יד אחת - כמה מהם נותרו דתיים.

"אוכל לומר, שתמצית חיי השתנו על-ידי שלשה אנשים: הראשון הוא רבי אברהם דוד בנדר זצ"ל. משולח של ישיבת 'רבינו יצחק אלחנן' בניו-יורק שבא לפיטסבורג לאסוף כסף לשיבה. אנשים חשבו שזה מקרה שהגיע לאזורנו, כי בדרך-כלל היה בא לאזור אחר בפיטסבורג, שם היתה לו משפחה. אבל פעם אחת בשנת תרצ"ט הוא הגיע לאזורנו, וכיון שמשפחתי היתה אחת המשפחות הבודדות שהקפידו בביתם על כשרות, הוא התארח אצלנו - כך גלגל הקדוש ברוך הוא את מהלך העניינים. רוב המשולחים, יש להם אכסניה ששם אוכלים וישנים, ואינם מתעניינים בילדי המשפחה. אבל הרב בנדר שונה היה. הייתי אז בחור כבן שש-עשרה, והוא שאלני - 'מה אני לומד?' ענית לו כי כעת סיימתי לימודים

בבית-ספר, ושאל את הורי: 'מה? למה שלא תשלחו אותו לניו-יורק לשיבה?'. 'שיבה? מה זו שיבה?'. הורי כלל לא ידעו מהי שיבה. הם היו חרדים מאד, שומרי-שבת, מקפידים על כשרות והכל, אבל מושג של שיבה לא הכירו. אולי הם זכרו במעומעם מושג כזה מפעם, ממדינת פולין, אבל לא היה להם שמץ של מושג שקיימות עוד היום ישיבות באמריקה. הוא הציע להם: 'אני אקח את הבן שלכם לשם', והוא אכן לקח אותי. כמובן, זה לא בא בקלות מצד השטן. היצר-הרע לא נתן שזה יקרה כל-כך מהר. שש חדשים עברו עד שעזבתי לניו-יורק. באותם ימים הוא גרם לי לרוץ פעם אחת אחר אוטובוס, החלקתי על הקרח, נפלתי ונקעתי את הרגל. הייתי מגובס שלשה חדשים ולא יכולתי לנסוע לניו-יורק. הייתי צריך לבקר אצל רופא כל כמה שבועות. אבל

לשינוי הגדול בחיי; באותה תקופה סבלתי משיעול כרוני והוצרכתי למען בריאותי לאויר צח בהרי הקעסטילס. הקעמפ היחיד באותם ימים שהיה במקום היה זה 'קעמפ מתיבתא'. שם התיידדתי עם רבי **משה יחזקאל סמואלס זצ"ל**, שהיה צעיר ממני אולי בשנה, וכן עם רבי **יצחק קארפ זצ"ל**, שהיה גדול ממני בשנתיים, והם קישרו אותי אל הגה"צ רבי **שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל** - שהיה חותנו של רבי יצחק.

"שניהם בילו איתי שיחות ארוכות ברומה של עבודת השם, תורה והשקפה. רבי יצחק היה הולך איתי להליכות ארוכות, ובדרך השמיע לי 'שטיקלאך תורה' מרבו הגדול רבי **שלמה היימן זצ"ל**. עד אז הייתה כוונתי להמשיך בדרכי בישיבה הראשונה אליה באתי לניו-יורק - ישיבת 'רבינו יצחק אלחנן', אבל רבי יצחק אמר לי: 'לא! לא! אתה לא חוזר. אתה בא איתי לישיבת 'תורה

מין רבי **ברוך בער ליבוביץ זצ"ל**. אבל רק דמיינו לעצמכם, שכאשר אשתי ע"ה נולדה, הבת-קול יצאה ואמרה בת פלוני לפלוני. אסתר לאה בת רבי משה, תינשא ליצחק אריה ב"ר דב. יצחק אריה באותו העת עוד היה בפייטסבורג שבפנסילבניה, בן שלש שנים. היא נולדה בוילנא. איך יעשה שידוך כזה? איך יצא לפועל דבר כזה? כל-כך הרבה סיבות ששידוך כזה לא יכול היה לצאת לפועל. קודם כל היא בוילנא והוא בפייטסבורג, וחוץ מזה הוא במקום כזה... איך הוא יינשא לנכדת רבי ברוך בער, אך הריבוננו של עולם החליט וזה קם ונהיה..."

עם רבותיו

בישיבת 'תורה ודעת' עמד רבי יצחק על דעתו הרוחנית. שם הוא החל להשקיע את עצמו בלימוד, במוסר ובעבודת ד', והתעלה ביראת-שמים ובמידות טובות. הוא אמר פעם לבנו: "למרות שלמדתי גמרא גם בישיבת רבינו יצחק אלחנן מרמי"ם חשובים, לא הייתי מונח אז כלל בלימוד, אך ב'תורה ודעת' שם נעשה השינוי". רבותיו הגדולים ראשי הישיבה: רבי **שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל**, רבי **שלמה היימן זצ"ל** ורבי **ראובן גרוזובסקי זצ"ל** ראו בו כלי מחזיק ברכה, בנו אותו ועיצבו את אישיותו, ולבסוף הפך לתלמיד המחכים את רבותיו.

ייחודיותו של רבי יצחק ומיוחדותו לא התבטאה דווקא בכוח ההברקה או התפיסה המהירה - המאפיינת עילויים גדולים, אלא בישרות השכל ובכושר הריכוז הנדיר שלו. ידידיו מהימים ההם העידו, כי כאשר היה מתרכז בלימוד או בתפילה, היה פשוט מנותק לגמרי מן העולם שסביבותיו, ובהתאם לכך גם עמקן ויסודי היה ובעל יכולת חשבונאית חזקה, והשכיל בלימודו להקיף את כל הזוויות של הסוגיות.

אך רבותיו שיבחוהו במיוחד על מידת ישרותו ושקיעותו בתורה. ידידו מאותם הימים, הגה"צ רבי **משה אהרן שטרן זצ"ל**, לימים המשגיח דישיבת קמניץ, העיד כי רבי **שלמה** נהג בתקופה מסוימת להרצות לפני תלמידו הצעיר - רבי יצחק - את השיעורים לפני שמסרם ברבים, ואם היתה סברא שרבי יצחק לא הסכים עליה, גם כאשר רבי שלמה חלק עליו

בצעירותו בלימוד עם חותנו הגר"מ ברנשטיין זצ"ל

ודעת' של רבי שרגא פייבל מנדלוביץ, לשמוע שיעורים של רבי שלמה היימן, וכך ממש משך אותי לשם. כך שהם שלשת האנשים שגרמו לי לשינוי בחיי. הם שלחו אותי למשימת חיי".

רבי יצחק המשיך במשאו במעמד ועידת ארגון 'אחינו' ואמר בקול נרגש: "לכן אני עומד כאן לפניכם היום. הם שלחו אותי לכאן לדבר בפניכם הערב. דמיינו לעצמכם, זכיתי ללמוד אצל הרב'ה רבי שלמה - כמה שנים! ואחר-כך אצל הרב'ה ר' ראובן - כמה שנים! ורבי ראובן היה השדכן שלי עם אחיינית שלו. בת מורי-חמי [הגאון רבי **משה ברנשטיין זצ"ל** - ראש ישיבת קמניץ] זצ"ל, נכדת רבן של ישראל

בתום הששה חודשים נסעתי יחד איתו לניו-יורק, לישיבת "רבינו יצחק אלחנן".

"בן יחיד הייתי להורי. אמי ע"ה ראתה מה קורה מסביב, שבנים לא הולכים כלל לביהכ"ס, וממילא לא אומרים 'קדיש', והיתה בוכה עם נהר דמעות בהדלקת נרות מידי שבת ואומרת: 'ריבוננו של עולם! עזור לי שהבן שלי יישאר יהודי'. ואכן, כמו שהתבטא פעם מרן ה'חזון איש' זצ"ל דמעות של אמה אינן שבות ריקם. הן חודרות הַרְי ברזל ומגיעות עד כסא הכבוד. לפעמים זה לוקח שנה, לפעמים דור, ולפעמים שלשה דורות, אבל תמיד הן מגיעות בסוף ופועלות.

"ועוד שני אנשים נוספים שהיו שותפים

זכה להתחמם לאורו ולאור גיסיו הגדולים מרן ה'סטייפלער' זצ"ל והג"ר נחום מאיר קרליץ זצ"ל - ראש הכולל, והם הכירו בגדלותו, והעריכוהו מאד.

מקורבו של ה'חזון איש' - הגאון רבי צבי הירש כגן זצ"ל סיפר, כי שנים ספורות לאחר נישואיו של רבי יצחק נכנס חותנו רבי משה ברנשטיין [שהיה חולני, ונפטר בגיל צעיר], להתייעץ עם ה'חזון איש' האם כדאי שחתנו רבי יצחק שהיה אז כאמור אברך צעיר ייקח על עצמו את ראשות הישיבה. התבטא ה'חזון איש' ואמר: "הרי אם הוא יהיה ראש ישיבה, יהיה עליו לדאוג גם לעול הכספי של הישיבה, ודומה הדבר אצלי למי שלוקח

יצחק שיינר". [באמריקה יש בחור ירא וחרד, קוראים לו יצחק שיינר].

לפני קום המדינה, בתקופת המנדט בשנת תש"ז, עלה רבי יצחק לארץ-ישראל ונכנס ללמוד בישיבת חברון, שם למד כשנה אחת. בשנה ההיא הוא ישן בפנימייה בחדר אחד עם אחד מפארי בני הישיבה, מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל, ראש ישיבת 'עטרת ישראל', שהיה צעיר ממנו בכמה שנים. לימים סיפר: "רבי יצחק הוא זה שהכניס לישיבת חברון את תורתו של רבי שלמה היימן. לפני זה כמעט לא שמענו עליו. הוא לימד את חידושי רבי שלמה עד שהבחורים נדבקו בלהט שלו". בישיבת חברון קנה

ולא הסכים איתו, בשיעור כבר לא אמר אותה. הוא היה אומר: "ליצחק שיינר יש ראש ישר כמו סרגל, ואם לא מסכים עם הסברא שלי, אז בשיעור כבר אינני יכול לחזור עליה". רבי יצחק היה תלמידו של רבי שלמה במשך שנתיים וחצי, עד פטירתו בדמי-ימיו בעקבות מחלה קשה שתקפה אותו, והיה אומר תמיד כי הוא הרבי שהעמידו בלימוד.

לאחר פטירתו היה לומד עם רבי ראובן חברותא, וקרובי-משפחתו של רבי ראובן סיפרו כיוצא-בזה, שחידוש שרבי יצחק לא הסכים עם רבו לא היה נאמר ב'שיעור כללי'. ועוד על קרבתו לרבי ראובן, סיפר רבי יצחק עצמו, כי בבחרותו כשלמד עם רבי ראובן בחברותא, הוא היה מכין איתו את השיעורים. הם היו למדים ברציפות בלי זמנים וגבולות, לפעמים כמעט כל הלילה, עד שאחד מהם נרדם. בדרך-כלל רבי ראובן שהיה מבוגר יותר נרדם ראשון. רבי יצחק היה ממתין שתי דקות על פי בקשתו של רבי ראובן, ואם לא הקיץ משנתו היה יוצא על קצה בהונותיו. לעיתים כאשר רבי יצחק היה נרדם ראשון, היה רבי ראובן מקיצו ואומר לו ללכת לישון בחדרו שבפנימיה.

בצעירותו עם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"א ליכנשטיין זצ"ל

רבי ראובן נהג לדבר עם תלמידים בליל שבת כל הלילה, ורבי ראובן היה אומר לבני-הבית בשבחו של רבי יצחק: "שיינר הוא היחיד שמחזיק איתי עד הסוף". עוד התבטא רבי ראובן ואמר פעם: "נוח לי ללמוד חברותא עם יצחק כי בזמן שאני חושב בלימוד גם הוא מרוכז בלימוד, ואיני חושש ל'ביטול תורה' שלו..."

רבי שרגא פייבל היה רבו במוסר, במידות טובות וביראת ואהבת ד'. היה ביניהם קשר נפשי ורגשי מאד. בשעת יציאת נשמתו של רבי שרגא פייבל כשהרגיש שקיצו קרב הוא הצמיד את כפות ידיו זו לזו וביקש מרבי יצחק שיניח את ידיו בתוך ידיו, וכך עשה עד יציאת נשמתו. הסבירו, כי יתכן ורבי שרגא פייבל ראה ברבי יצחק את פעלו הגדול ביותר, ולכן רצה שיהיה דבוק וקשור עימו בשעת פטירתו מן העולם.

הג"ר שרגא משה קלמנוביץ זצ"ל סיפר שמרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התבטא על רבי יצחק כבר כשהיה בחור: "אין אמריקה ס'איז דא א ערליכער ישיבה בחור, מ'רופט עם

מזלג או מעדר מזהב כדי לחפור ולחרוש באדמה"... ואכן, בתחילה נכנס לשאת רק בעול ההנהגה הרוחנית של הישיבה, אך במשך השנים נשא גם בעול הגשמי של הישיבה. ברבות הימים הוא פיתח את הישיבה ומוסדותיה, ופתח ישיבה קטנה מובחרת ו'תלמוד תורה' מוצלח - והעמיד בה מחנכים גדולי תורה ויראה.

מרבין תורה ומעמיד תלמידים

מסכת הרבצת התורה של רבי יצחק החלה בשנת תשס"ז בישיבת 'עץ חיים' במונטריי שבשוויץ, שם הרבין תורה ויראה ועסק בקירוב רחוקים. תקופת שהותו במונטריי הייתה כיוון שחמיו גלה לשם לצורך רפואה, והחל ללמד שם בישיבה המקומית. מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל הוא זה שפעל שיקחו אותו לראשות הישיבה במונטריי, באומרו

רבי יצחק את מקומו בשורה הראשונה של הבחורים החשובים ובני-העליה שבישיבה. ראש הישיבה מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל התבטא ואמר עליו בהתפעלות: "הבחור האמריקאי הראשון שרואה אני שמבין טוב בלימוד..." לאחר שנה חזר רבי יצחק ל'תורה ודעת' בעקבות מלחמת תש"ח שפרצה בסערה.

בשנת תש"ט שב לארץ-ישראל ונשא לאשה את רעייתו הרבנית הצדקנית מרת אסתר לאה ע"ה, כאמור, בתו של הגאון רבי משה ברנשטיין זצ"ל, ראש ישיבת קמניץ, ונכדת מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, בעל ה'ברכת שמואל'. ונכנס ללמוד בכולל שעל ידי ישיבת קמניץ. תקופה קצרה לאחר נישואיו עבר לגור בבני-ברק שם גר במשך כשנה ולמד בכולל החשוב שנקרא לימים על שם מרן ה'חזון איש' זצ"ל. באותה תקופה

שהוא היחיד שיוכל לפעול שם לתורה מצד אחד, ולהסתדר עם ההנהלה מצד שני. (ההנהלה היתה מורכבת מאנשים יראים ושלמים, אך נטו לדרך ה'מזרחי'. לפני כן היו שם רמ"ם גדולי תורה אך לא הסתדרו עם ההנהלה).

באותה תקופה לא היה מושג כזה בשוויץ שבחורים ישקעו כל חייהם בתורה, ולאחר תקופת לימודים קצרה בישיבה היו יוצאים לעשות לפרנסתם. רבי יצחק **חולל שם מהפך** של ממש בתחום הזה, על ידי ששכנע בחורים - האחד אחרי השני - לעלות לארץ-ישראל ללמוד בישיבה קדושה, כמו פוניבז', חברון ובאר-יעקב. חלק מהם המכהנים כיום כמרביצי תורה ויראה אומרים עד היום שאת חייהם הם חבים לו, כי הוא זה שהכניס להם את המושג, הרצון והשאיפה להישאר בלימוד התורה ולהיהפך לבני תורה אמיתיים, ועל ידי החדרת המושג הזה השפיע בעקיפין גם על הרבה אחרים שנהיו שם בני תורה.

בסוף תקופת כהונתו של רבי יצחק הצטרף לצוות הישיבה במונטריי - הג"ר **בצלאל ראקאו** זצ"ל, לימים אב"ד גייטסהד. אחד התלמידים הוותיקים בישיבת מונטריי סיפר, כי הוא למד אישית בחברותא עם שניהם; גם עם רבי יצחק וגם עם רבי בצלאל - מסכתות בסדר קדשים. הבחור הזה היה שומע הרבה מראי-מקומות, קושיות ותירוצים מפי ספרים מרבי בצלאל, שהיה מפורסם בבקיאותו בתורת רבותינו האחרונים. הוא הביא את הקושיות לרבי יצחק, שאכן לא הכיר את כל אותם הספרים, אך תירץ את הקושיות מעצמו וכיוון להרבה מתורתם של רבותינו האחרונים.

רבי בצלאל היה אומר תמיד כי הגיע למונטריי משום שידע שיש שם יהודי גדול כמו רבי יצחק, ויש לו צוותא של תלמיד-חכם בהיותו רחוק מחבריו בכלל הרבנים החשוב דגייטסהד. אמנם כוונתו של רבי יצחק היתה שונה, שאם יבוא אברך בן תורה למסור שיעורים במונטריי, הוא ישתחרר ויוכל לחזור לישיבת קמניץ בארץ-ישראל, כפי שאכן עשה, ולכן לא כיהנו יחדיו במונטריי אלא תקופה קצרה בלבד.

תקופה קצרה לאחר הסתלקות חותנו רבי משה ביום ח"י מנחם-אב תשט"ז חזר רבי יצחק ארצה, ומונה לעמוד בראשות ישיבת קמניץ, לצד דודו הגאון רבי **יעקב משה ליבוויץ** זצ"ל וגיסו הגאון רבי **אשר**

ליכטנשטיין זצ"ל, בה הרביץ תורה ויראה והעמיד תלמידים רבים במשך עשרות בשנים.

רבי יצחק לא היה מהזן הרגיל של מרביצי התורה שעיקר שיעוריהם סבבו סביב חידושיהם האישיים, אלא בדרך-כלל העדיף לומר בשיעוריו מהלכים של רבו רבי שלמה, דודו רבי ראובן או זקנו הגרב"ד ליבוויץ זצ"ל, ולימד את התלמידים איך ללמוד את תורתם וגילה בפניהם את העומק הטמון בדבריהם. ומעידים הם, כי עצם המראה באיזה ריכוז ודיוק חזר על דבריהם, נתן את הרושם של 'יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב', באימה, ביראה, ברתת ובזיע. כך הנחיל מתורתם לעדרי עדרים.

כאב רחמאי לתלמידיו

קשר בל ינתק היה לרבי יצחק עם תלמידיו כבניו ודאג לצרכיהם הרוחניים והגשמיים כאחד, כשיום ולילה לא הסיר מחשבתו מהם. אישיותו הנלבבת ויחסו המסור כלפיהם היה חריג ממקובל. תלמיד ותיק סיפר: "זכורני לילה אחד בשעה שתיים בלילה צלצל הטלפון הציבורי, ואני עניתי. ראש הישיבה היה מאחורי הקו. הוא שאל אותי לשמי, ואמר לי במטותא 'בני יקירי, לך ותבדוק בבקשה איפה נמצא בחור פלוני'. הלכתי וראיתי שן בחדרו, חזרתי ואמרתי לו, והוא נאנח אנחת רווחה וסח לי: 'אימו של אותו בחור היא אשה קשת-יום, והיא ניסתה מוקדם יותר לחפשו ולא עלתה בידה, והיא מלאה דאגות, ותכפה עליה שנתה, ומתוך דאגה התקשרה אלי כעת (בשתיים בלילה), ב"ה שאני יכול לבשרה שהכל כשורה עם בנה".

אחד הנדיבים הגדולים שתרים בנין מפואר לישיבה סיפר שהיה תלמידו של רבי יצחק בתקופת שהותו במונטריי, ובאחד הימים טיילו כמה תלמידים ללא רשות בוואדי בין הרי שוויץ והוא איבד את דרכו, ורבי יצחק אמר תהלים יחד עם כל בני הישיבה. ולאחר מכן כשראה אותו מגיע לאחר שאותר וחולץ בידי הרשויות הכניסו לביתו דאג לו לארוחה חמה והשכיבו לישון עם נשיקה על מצחו ואמר לו בקול שקט: "אני אוהב אותך, אבל מבקש ממך שיותר אל תלך ללא רשות מחוץ לישיבה". הוא סיפר כי הודות לאהבה ששפעה מרבי יצחק כל משפחתו נותרו בני תורה, ולכן החליט לתרום את הבנין לישיבתו בירושלים.

תלמידיו הרגישו מקושרים אליו בעבותות של אהבה, וכמים הפנים לפנים הראה להם אותות של אהבה, ומתוך חיבה יתירה גילה להם פנים בתורה והשריש בליבם את אהבת התורה וקנייניה. המוני בוגרי הישיבה ינקו ממנו את משנתו בתורה ודרך לימודו המיוחדת. הללו חבים לו את כל חיי הנצח שלהם בקנייני התורה, כמו גם את מאוויי ליבם בכל צרכיהם בחיי היום-יום היו שוטחים באזניו, כמו בענייני שידוכים או בכל דבר גשמי אחר. והוא ברוב טובו וחסדו וברוחב שכלו הישר היטיב להם בעצה ותושייה עד שפשטו ונעלמו כל ספיקותיהם. בחכמתו ידע לנווט את דרכיו של כל אחד ואחד מבין תלמידיו הרבים.

שקיעות בתורה

שקיעותו של רבי יצחק בתורה ושקידתו והתמדתו בה היתה מופלאה ביותר. תמיד כשפגשו בו היה כל-כולו שקוע בסוגיא בה אחז באותה שעה. נשם את הסוגיא, אכל עם הסוגיא, ישן עם הסוגיא, הלך עם הסוגיא. היא היתה עצם מעצמיו ובשר מבשרו. בסעודות שבת, בשמחות, בנסיעות, בהליכתו לתפילה ובחזור ממנה - תמיד תמיד היה שקוע בלימודו בריכוז ועמל עצום. התורה מילאה את כל הווייתו.

ראש הישיבה מרן הגאון רבי **דוד כהן** שליט"א בהספדו על רבי יצחק אמר: "כשבאים לדבר על יסוד גדלותו צריך לדעת שהיה הוא מאותם מועטים שהיו שייכים למושג הנעלה הזה של 'יזהר בכל לילותיו שלא יאבד אחת מהן בשתיה ושיחה ושינה'. בכל מערכת חייו לא היה קיים מושג של בילוי זמן, מושג של תענוגי העוה"ז, של חיפוש מנוחה או חילוץ עצמות. אפילו לא להניח קצת את הראש... הוא נזהר שלא להיות מנותק משקיעות בתורה בכל לילותיו ממש. מאז שהיה נער צעיר וזכה להכיר כתרה של תורה, חי במושגים האלו. זו היתה דרגה אחרת בתורה ממה שאנחנו מכירים ויודעים.. אדם שחי במערכת חיים של 'משים לילות כימים' בלי הפסק בעסק התורה. של חיבור מוחלט לתורה".

אחד מידידי המשפחה שהיה מתארח רבות בבחרותו בביתו של רבי יצחק תיאר איך נראתה סעודות שבת קודש אצלו: "לפני תחילת הסעודה היה ראש הישיבה מודיע לכל המסובים באיזו סוגיא יעסקו

ממנו... זה היה כה טבעי אצלו עד שלא היה צריך לעשות משהו מיוחד לכך.

לדוגמא, מציין אחד הנכדים, פרט מסויים ששם לב בצעירותו: "לפני כעשרים וכמה שנה הייתי מתלווה אליו לפעמים לשמחות, והוא היה ניגש הישר במהירות ובטבעיות ל'מזרח' ומתיישב בקצהו. כמדומה שרוב האנשים בגילו ובמעמדו לא היו הולכים ישר ל'מזרח' כי זה 'מיחזי קצת כגאוה', אך כשכבר קראו להם, אז הלכו בכבודות והתיישבו במרכז המזרח. אך אצלו הכל

שלו. יותר משהקפיד מאד בשיעוריו מה לומר הקפיד מה לא לומר. תמיד חרד מפני סברות עקומות, ולא חיפש לומר את החדש, אלא את הישר.

מופשט לגמרי היה מהבלי ותענוגי העולם, והבדיל והרחיק את עצמו מדברי הבאי. כל חפצו ומגמת חייו היתה לזכות לקרבת השי"ת. ולא מפני שלא הבין אותם ומופקע היה מהם, כי אדרבה דעתו היתה מעורבת עם הבריות, והבין היטב עניינים גשמיים, ובכל הנוגע לאחרים ולמצוקותיהם במילי דעלמא השתתף עמהם ובכל צרתם לו צר.

במשך הסעודה. לא בדברי אגדה המושכים את הלב, או בסוגיות נוחות מענינא דיומא, אלא בסוגיות החמורות שבתלמוד. הסעודה נמשכה לשעות ארוכות, בהן עסק בסוגיא דשמעתא ביגיעה גדולה, החל מהתחלת הענין, במתינות ובחשק. גם בימי הקיץ החמים [לא השתמש בש"ק בחשמל ולא פעל המזגן, ומנורת ה"לוסק" עוד הוסיפה חום] וכך היה יושב בכובד-ראש מבלי להוריד את הכובע והחליפה, והיה שקוע ביגיעת התורה יחד עם כל המסובים אצלו.

אך הדגיש: "אף שהיה עסוק בתורה כל משך הסעודה, בכל זאת לא התעלם מלהפליג בשבח המאכלים שהכינה הרבנית ע"ה. זכורני שהתבטא פעם, 'דער צ'ולענט איז מרפסן איגרי!'. פעם אחרת אמר: 'רחמנות על פלוני שלא בא לסעודה זו', כאשר כוונתו היתה לשבח את טעם המאכלים שטרחה הרבנית להכין..."

אחד הנכדים התבטא בהספדו: "את חטאי אני מזכיר היום, כי הרבה פעמים כשאכלתי אצלו בסעודות שבת הרגשתי שאין לי חשק וכח להיות שקוע בסוגיא בה אחז, ובפרט כשלא אחזתי שם. הרבה פעמים זה הצריך ריכוז חזק וכמו שאומרים 'לא לאבד את הראש'. אז הרבה פעמים ניסיתי להסיט את הנושא לדברי תורה קלילים יותר, כמו ווארטים על הפרשה וכיו"ב. אך זה לא עזר לי כלום, כי אמנם הוא כמובן הקשיב והתייחס יפה, אך תמיד תוך דקה או שתיים שב בחזרה לסוגיא בה אחז, ושאלני: 'אז מה אתה אומר על מה שדברנו'... אני לא חושב שזה היה מפני שלא רצה לשמוע את הווארטים אלא פשוט לא הצליח להתנתק מהסוגיא בה אחז."

עם מורן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל

היה כה פשוט וטבעי, הוא היה כה רחוק מכל גינוני הכבוד המזוייפים, ומיד הלך והתיישב בפניה."

ועוד מעניין הקשור לענין 'המזרח': "הרבה פעמים בשמחות או באירועים ציבוריים כשהיה מגיע מאן דהו שבאופן רגיל מקומו מיושבי ה'מזרח' ורבי יצחק ראה שאין מקום פנוי, הוא היה מפנה את מקומו, וכך נהג גם בפני ראשי ישיבות שצעירים ממנו בשנים, אפילו כאלו שלפי גילם יכלו להיות בניו. היתה גלומה בכך מידת ענווה מופלאה."

והנכד מציין עוד: "שמתי לב לדבר מעניין: אני מכיר הרבה אנשים שנוהגים בענווה בפני מי שקטן מהם, אך כשהדבר נוגע ביחס למישהו שהוא בגיל ובמעמד שפחות או יותר שווה להם, אזי הקושי לנהוג בענווה מתעצם שבעתיים, שכן מתי שנוהג בענווה כלפי הקטן ממנו, אז הדבר ניכר וברור לו שזה מחמת ענווה, אך כשזה ביחס לאדם ששווה לו במעמדו, אז מרגיש הוא שאולי זה מפני שההוא באמת יותר ממני וזה כבר קשה מאד. אך אצלו ראיתי כסדר

אבל במה שהיה נוגע לעצמו, מאס בהבלי העולם, וקיים בנפשו משנת חסידים לפרוש מן המותרות ככל האפשר. דירתו ברחוב צפניה היתה מצומצמת וישנה, וחי בפשטות ובדחקות, כי כל חפצו ומגמתו היו לזכות לקרבתו יתברך, ולא ראה בעולם הזה - העולם החולף כדבר ששווה להשקיע בו, אלא כפרוזדור המוביל אל הטרקלין.

במידת הענווה

מידת הענווה בלטה במיוחד בכתר מידותיו הזוהרות. למרות תפקידיו ומעמדו הרם הן כראש ישיבה גדולה ומפורסמת, הן כחבר במועצת גדולי התורה, והן כנסיך לאחת ממשפחות הפאר במלכות התורה - מעולם לא התנשא על אחרים, ותמיד הרגיש שווה בין שוים. כל הנהגתו היתה בצורה טבעית ופשוטה, ללא גינונים, עד שנראה היה שכך זה אמור להיות ואין כאן מידה מיוחדת. אמרו עליו לאחר פטירתו: "ראש הישיבה 'לא ברח מן הכבוד', הוא פשוט לא התייחס לכבוד, ולכן לא היה צריך לברוח

יראת שמים טהורה

רבי יצחק היה "ערליכער איד" במלא מובן המשפט. איש שירא וחרד מפני הקדוש ברוך הוא ודבק בו תמיד. זה היה ניכר היטב בתפילותיו. **תפילתו המיסה לבבות.** נראה היה כעומד לפני המלך, מרוכז מאד. אחד התלמידים סיפר, כי זוכר שרבי יצחק עבר פעם לפני התיבה וטעה, ולקח זמן רב עד ששמע את התיקון, כי פשוט לא היה כאן בשעת התפילה. כך גם שיחותיו (דיבר לפעמים בלילות שבת) נבעו מלב טהור. הוא דיבר רק על מדרגות שהחזיק בהן, וניכר היה עליו שהוא נאה דורש ונאה מקיים. וגם בלימודו הרגישו את יראת-השמים המופלגת

שגם אצל אנשים שהיו פחות או יותר בגיל ובמעמד שווה לו, היה מוותר על כבודו, ומבטל כבודו ורצונו בפניהם לגמרי”.

”הרבה פעמים”, ממשיך הנכד ומספר, ”ראיתי איך שמבקש עצה מאנשים קטנים ממנו. אפילו ממני הקטן שאל כמה פעמים - מה אתה אומר על זה ועל זה? [יתכן שלפעמים היה זה רק כדי ליצור קשר ולתת תחושת חשיבות לנשאל, אכן זה היה בצורה כ”כ טבעית עד שאני בטיפשותי חשבתי שהוא באמת זקוק לעצותי החכמות]. אבל נראה שבדרך כלל התכוין באמת וברצינות לשמוע דעת השני הקטן ממנו, וכמו שנאמר בחז”ל: ‘איזהו חכם הלומד מכל אדם’ וכו’ ומבואר במפרשים שלכל אחד יש כיוון מחשבה שלו, ומי שרוצה האמת אינו מסתמך רק על דעתו ושואל כל אחד ואחד מה חושב עד שמגיע לאמת האמיתית, וזוהי גם כן ענווה אמיתית”.

בנו מ”מ ראש הישיבה הגאון רבי **אברהם שליט”א** סיפר, כי שמע ממנו כמה פעמים

של אותו אדם אמיד, שחותנו אמר לו שהתרגש מהעניין עד כדי דמעות ונימק את פשר התרגשותו: ”בתחילה כעסתי על הרב שיינר שהעיז להגיע אלי ולבקש נדבות עבוד ידיד, ועלה בדעתי לסלקו בבושת-פנים, אבל אחרי שהתבוננתי קצת הבנתי מתוך התנהגותו את דרך התורה, שכשרואים יהודי נתון בצרה עוזבים את כל האי-נוחות ולא מתחשבים בביזיונות אלא מבקשים לעזור לו, ולכן נתתי לו סכום גדול פי כמה מאשר הייתי נותן לו אילו היינו ביחסי ידידות”.

אהבת ישראל

הדאגה ותחושת האחוה - במובן הכי פשוט של המילה - לאחר, לכל יהודי באשר הוא, ניכרו בכל תנועותיו ומעשיו של רבי יצחק. אחד ממקורביו סיפר: ”נוכחתי בשיחותיו עם גבירים בעלי שם בקנה מידה עולמי כמו עם אברכים צעירים צורבא מרבנן, או אפילו תינוקות של בית רבן, יחסו אל כולם ללא יוצא מן הכלל היה אפוף באהבת הבריות ומתוך יראת שמים כובשת לב”.

פעמים רבות חוזר היה על אמרתו של זקנו רבי ברוך בער: ”אינני יודע אם מגיע לי עולם הבא, אבל על דבר אחד חושב אני שמגיע לי. על כך שאהבתי כל יהודי בכל ליבי...” ואמרה זו לא היתה אצל רבי יצחק סיסמא אלא דרך חיים! הוא אהב כל בן תורה בכל לבו, והדבר ניכר על פניו איך שקיבל כל אחד בחמימות מרובה ומאור-פנים. התעניין בשלומם של כל אחד באמת, לא כפי המצוי ששואלים ‘מה נשמע’ וממשיכים הלאה מבלי להמתין לתשובה. כל ילד שהיה אתו בקשר בטוח היה שאותו הוא הכי הכי אוהב, וכך גם מבוגרים רבים... הוא ידע להתעניין ולהתייחס לדברים שענינו כל אחד ונטע הרגשה טובה ונעימה בלב כל מי שבא עימו במגע.

בחורים רבים בני חו”ל שלמדו בירושלים נהנו להתארח ולחזור ולהתארח על שולחן השבת שלו, גם בשנים שעדיין לא התפרסם כגדול. זאת למרות שלא מצאו אצלו שום פאר והדר ולא מעדנים מיוחדים. הסיבה היתה בגלל האוירה הלבבית והביתית ששררה שם, חלקם נהנו גם מחמת האוירה התורנית והשיחה הלימודית.

וכשם שהיה ענוותן כהלל, ולא חס על כבודו ומעמדו, כפועל היוצא מזה גם היה נקי מנגיעות ואינטרסים אישיים, והיושר והאמת היו נר לרגליו. פעם נכנס מאן דהו אל מרן ראש הישיבה **הגרא”מ שך זצ”ל** בנוגע לשידוך על אחד מאחיניו של רבי יצחק, המדובר היה באחיין שהיה מהאנשים הקרובים ביותר אל רבי יצחק. והרב שך השיבו כי יכול הוא לשאול את רבי יצחק עצמו שהוא קרוב ובטח מכיר היטב. התפלא הלה: ”והרי הוא קרוב?” נענה הרב שך ואמר: ”לרבי יצחק שיינר אין נגיעות”.

הגאון רבי **ירחמיאל אונגריר** שליט”א - ראש ישיבת ‘בית מדרש עליון’, ציטט בשמו של מרן **הגרי”ש אלישיב זצ”ל** כשביררו בשידוכים על קרוב משפחה של רבי יצחק אצלו: ”מעולם לא ראיתי אדם אמיתי כמותו”.

בעבר היה לישיבת קמניץ דין תורה קשה עם אדם אמיד. מדובר היה על נכס בשווי כספי גבוה מאד שהגיע לישיבה, ונלקח

באסיפת מועצת גדולי התורה עם מרנן ורבנן זצ”ל ויבדלחט”א

- לכאורה בערמה - ע”י גורם שלישי שהעבירו לאותו אדם אמיד להשקעה ללא ידיעתו על זהות הבעלים. רבי יצחק הטיח אז בפניו של אותו אדם אמיד דברים קשים שלא כדרכו, והיתה ביניהם מריבה ומתח. והנה כעבור זמן מה נקלע יהודי ממכריו של רבי יצחק לצרה גדולה, והיה צורך בסכומים גדולים כדי לחלצו ממצוקתו, תשלומים לעורכי-דין וכיוצא-בזה, רבי יצחק - שהיה אז בשנות החמשים שלו - הלך לביתו של אותו אדם אמיד וביקש ממנו לעזור לאותו אדם. התרגש הלה מאד ונתן לו כמה אלפי דולרים לצורך הענין. אחר-כך שמע בנו של רבי יצחק מחתנו

שאם מאחר קצת לתפילה בישיבה שלא ימתינו עליו אפילו חצי דקה, למרות שהיה מקובל בישיבה להמתין לראשי הישיבה. אחד מחשובי בוגרי הת”ת, המשגיח הגה”צ רבי **בנימין פינקל שליט”א** סיפר כי בשנים הראשונות ליסוד הת”ת אירע יותר מפעם אחת שהיה חסר מלמד, ורבי יצחק בעצמו נכנס למלא מקומו, ולא ראה בכך כל פחיתות כבוד. ואף בלימודי חול - נכנס לא פעם כממלא מקום והעסיק את הילדים בחידות מתמטיות מעניינות.

”ישר כמו שעשאו אלוקים”

ספריו החדשים של
הרב **מרדכי דוד נויגרשל שליט"א**
**מחשבות
והשקפות**

על פרשיות התורה, מועדים ואקטואליה

כ
כרכים

כרך א: על פרשיות התורה
כרך ב: על מועדים ואקטואליה

מאמרי מחשבה מקיפים
במגוון רחב של נושאים
ביסודות האמונה וההשקפה
כולל סדרת מאמרים מקיפה
על סדר פרשיות התורה ומעגל השנה.

בריאת העולם • תורה ומדע • עבודת ה'
משמעות למוד תורה • שבת ומועדים
משמעות היסורים • פסיכולוגיה.

מבט לאקטואליה בדרך התורה:
אסון מירון • מלחמת שמחת תורה

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות או בטלפון: 02-5816573

יו"ל ע"י צוף הוצאה לאור 02-6504055 | הפצה: קולמוס 072-2441670

ושחטנו אתו

הודעה משמחת

לאור בקשת רבים מתופשי התורה
 המבקשים לקבל הבנה מוחשית בהלכות שחיטה החמורות
 יתקיים בעז"ה שיעור מקיף ובמיוחד במינו

בעניין שחיטה הלכה למעשה

היכרות מעשית
 עם תהליך השחיטה החל
 מבדיקת הסכין
 ועד לכיסוי הדם

ע"י המומחה הבקי ורגיל בהלכות שחיטה
 אשר ידיו רב לו בהכשרת תלמידים בהעמדת הסכין ובשחיטה הלכה למעשה

הרה"ג ר' יצחק ווחנון שליט"א יו"ר מכון קודשא

מהלך השיעור יכלול שחיטת עופות, פירוקם, היכרות איברי העוף, והמחשת הנושאים דלהלן:
סימני טהרה: בבהמות ועופות, מדאורייתא ומדרבנן **תהליך השחיטה:** בדיקת הסכין | העמדת הסכין בתהליך השחיטה - כיצד |
 שיטות השחיטה הנהוגות בימינו, בעוף ובבהמה **טריפות:** טריפות המצויות בעופות - צומת הגידים, בוקא דאטמא, ועוד |
 טריפות המצויות בבהמה - ריאה, כרס ועוד | נוהלי הכשרויות בבדיקת הטריפות **מליחה:** הכנה למליחה | מליחה תעשייתית
בדיקת הריאה: באמצעות ניפוח ריאה של כבש והדגמת הבדיקה **מפרס פרסה:** המחשת העניין ברגל של כבש **כיסוי הדם:** הלכה למעשה

השיעור יתקיים א"ה ביום חמישי פרשת יתרו כ"ב בשבט תשפ"ד בין השעות 2:00 - 3:00 בצהריים
 בביהמ"ד פינסק קרלין רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

מייוחד! כל מי שתורם להוצאות השיעור סך 250 ש"ח
 יזכה לקיים בפועל את המצווה הנדירה

"מצוות כיסוי הדם"

להבטחת מקומכם בקיום מצות כיסוי הדם המהודר
 חייגו עכשיו למוקד הילכתא 02-5350535

שמעו ותחי נפשכם
 בברכת התורה

מגוון שיעורים נפלאים בהלכה הממתינים לנדבת ליבם של תומכי התורה
 אם אין קמח אין תורה. עלויות השיעורים גבוהות והם מתקיימים רק מכוח התרומות שלכם
 חייגו עכשיו וטלו חלק בהוצאות השיעורים: הרב חיים וכסלר 053-312-6004

ניתן להאזין לשיעור זה ולכל השיעורים המתקיימים ע"י מכון הילכתא בקו השיעורים בטלפון מס 02-537-70-85 שלוחה 1

כל השיעורים עולים לקו מס שעות לאחר סיום השיעור

כמו"כ ניתן להאזין ב"אוצר השיעורים" בטלפון מס 02-302-4201 שלוחה 5 ניתן להקיש * כדי לעבור לשיעור קודם

עיניך תהזינה מישרים

כתובת המייל לשליחת תמונות - osef900@gmail.com

מסעו של ראש הישיבה הגאון רבי שאול אלתר שליט"א ללונדון

בשיעור שנמסר ליל שישי בשלהי בכיהמ"ד וויזשניץ

כמעמד הלהיים לדגל קביעת מזוזות לבית החסידים "פני מנחם" לונדון

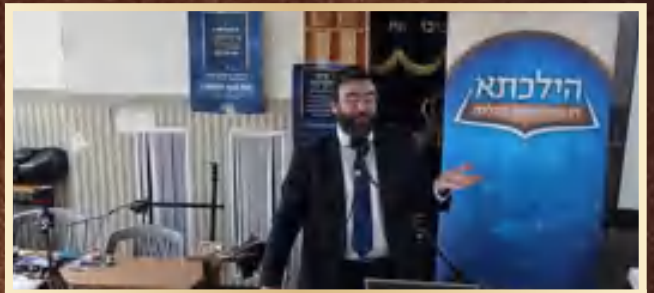
באמירת שיעור בשכונת גולדרס גרין (צילום: א. איזנבאך)

מהפעילות השבועית של מכון "הלכתא" להחדרת ההלכה בחיי המעשה

קהל המשתתפים בשיעורים

הג"ר יצחק ווהמן שליט"א בשיעור בענין השעטנו הלכה למעשה

הג"ר מנחם אדלר שליט"א בשיעור בנושא מקום מזוזה כמשקופי אלומיניום

הג"ר איתן אוסטרוב שליט"א כהוצאה בנושא דרכי לימוד הגמרא למתחילים ותלמידים

◆ הופיע ברוב פאר והדר הספר ◆

משנת יהושע משפט בפרשה

שאלות ותשובות בנושאים אקטואליים
משולחן בית הדין במקסיקו סיטי מסודרים על סדר פרשיות התורה
מתוך שיעוריו המיוחדים בדיני ממונות ואישות של הדיין המובהק
רבי יהושע חילו שליט"א

המתנה
לשולחן השבת
שלכם!

נושאים לדוגמה

שמות: לקחת כסף מהמדינה בשם חבירו
וארא: עובד שחלה בימי חופשה
בא: עיכוב שכר עובדת שחשודה בגניבה
בשלח: שכח לסגור ברז וניזק הריהוט
יתרו: תרם ספר תורה בכסף גזול
משפטים: גניבת תמונות מקיר המסעדה

"הרוצה שירוכים יעסוק בדיני ממונות
שאינן לך מקצוע בתורה גדול מהן
שהן כמעין הנובע".
(משנה בבא בתרא)

על כל חמשה חומשי תורה